

NDLELA

NTIYISO

VUTOMI

Vujondzisiwa
tani riyendzo
ra timpsalu

David A. Busic

Vutomi bza kulandza Yesu abzifaneli kuva lebziphirhaka kumbe lebzijameke hambu kuva ubzihanya wexe. Loko hili karhi hilavetela kufana na Yesu, hitsumbula lesvaku avujondzisiwa bza Xikriste i riyendzo ra timspsalu, ra kusimama. Ka buku *Way, Truth, Life* (Ndlela, Ntiyiso, Vutomi), David Busic ahirhamba kuxiya tindlela ta kutala leti kulava, kuponisa, kuhlawulekisa, kuhlayisa ka Xikwembu ni timspsalu letiringanaka svihikumaka lomu hinga kona avuton'wini bza hina. Loko hihlamula hi kupfumela ka lweyi ahivitaka hi rirhandzu avuya ahihlomisa Riyendzweni ra Timspsalu, hitatiphina hi vuxaka lebzizyeteke na Yesu Kriste, lweyi hi xiviri anga yena Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi.

David A. Busic (DMin, DD) vutirheleni bza yena i muangamelinkulu wa Kereke ya Munazareno. Asungule hi kutirhela tani prezidenti wa Nazarene Theological Seminary (Xikolo xa Ntivovukwembu xa Munazareno) le Kansas City (USA), ni kuva mufundhisa wa tikereke le California, Kansas na Oklahoma. Nakona, Busic atsale *The City: Urban Churches in the Wesleyan-Holiness Tradition* ni tibuku timbirhi ta *Perfectly Imperfect*, tinga tijondzo ta vanhu lavakumekaka ka Testamente ya Khale ni ka Leyimpsha.

NDLELA

NTIYISO

VUTOMI

NDLELA
NTIYISO
VUTOMI

Vujondzisiwa
tani riyendzo
ra timpsalu

David A. Busic

Copyright © 2021
The Foundry Publishing
PO Box 419527
Kansas City, MO 64141 (USA)
thefoundrypublishing.com

Rihume ka kusungula ni vito leri:
Way Truth Life
Hi David A. Buis
Rikandziyisiwe hi The Foundry Publishing
Nkandziyiso lowu i ntirhisanu ni
The Foundry Publishing.
Timfanelo hinkwatu tisirheleliwile

ISBN 978-1-56344-938-3

Asvipfumeleliwi kutekela xiyenge xini na xini xa buku leri, hambi kuxihlayisa amichinini, kumbe kuxipaluxa hi ndlela yini na yini, kufana ni skani, fotokopiya hambi kuthayipa, handle ka mpfumelelo wa kutsaliwa hi mukandziyisi. Lesvingapfumeleliwaka i mintshahu ya kukoma ka maphepha (revistas) ya kukandziyisiwa.

Mintshahu hinkwayu ya Matsalwa, handle ka loko kukombisiwa svin'wana, i ya Tsonga *Bibele - Mahungu Lamanene* (© Bible Society of South Africa 2011.
Matsalela ya Xichangana (Xitsonga), ka buku leri, hi lawa makombisiweke ka ntirho lowu: Siteo, Bento; Chimbutana, Feliciano; Mabaso, X.E.; Nkuna, P.H.; Nxumalo N.E. & Hlungwani M.C. (2003) *A Unified Standard Orthography for Tsonga/Changana*. Cape Town: The Centre for Advanced Studies of African Society (Monograph Series N° 32). ISBN 1-919932-14-3.

Makhere ya internete ka buku leri amatshamisekile nkarhini wa kukandziyisiwa ka rona, kambe svingayendleka mangakumeki hi tindzimi hinkwatu. Makombisiwa tani svipfunu ntsena. Mukandziyisi angamayimeli hambi kutihlamulela hi wona hi tlhelo ra lesvinga ndzeni ka wona kumbe kukumeka ka wona.

*Ndziyanakanya mufi Robert E. Busic, tatana lweyi andzijondzise-
ke lesvaku avujondzisiwa i riyendzo lerikhapaka hi timsalu ni
lesvaku kufana na Kriste i yavelo ra hina.*

*We Hosi, ndzijondzise tindlela ta wena, lesvaku ndzita famba enti-
yisweni; mbilu ya mina ayilave xilo xin'we ntsena, kunga kuxixima
vito ra wena.
-Tipisalema 86:11*

LESVINGA NDZENI

Kukhensa	9
Manghenela	11
1. Timpsalu letihlamalisaka	23
Ndlela	
2. Timpsalu letihlavaka	41
Ntiyiso	
3. Timpsalu letihponisaka	61
Vutomi	
4. Timpsalu letihlawulekisaka	89
5. Timpsalu letihhlayisaka	127
6. Timpsalu letihiringanaka	171
Rito rohetelela: Yesu Kriste i Hosi	193

KUKHENSA

Kukhensa kungakatsa kusukela akutlangeleni ka lavayendleke lesvaku xokari xiyendleka kuyafika ka nandzu wa kukhensa lowu svingahakotekiki kuwukhupa. Hi lesviyendlekaka svosvi.

Loko ndzihlawuliwile kuva Mangamelinkulu wa Kereke ya Munazareno, nisvitivile lesavku vatirhikulorhi va Huvu ya Vangamelinkulu avatava ni ntikelo vuton'wini bza mina, kambe akuyeta ka wona akukoti kupimiwa. Hakanyingi ku ni kuhambana ka mavonela akukanelisaneni hi ta vufambisi, lesvi hakanyingi svisaleke na svitiyile i kutiboha ka vona ka kuyendla hi kutshembeka ni hi kukhongela lesvingapfunaka kereke-hambiloko svikarhata-ni kutshemba ka mina ka vumunhu bza vona ni kutenga ka timbilu ta vona. Inkomu Filimão Chambo, Gustavo Crocker, Eugénio Duarte, David Graves, Jerry Porter, Carla Sunberg, na J. K. Warrick. Minkucetelo ya n'wina yindzipfuletele kutsala bulu leri ka vutirheli bza Kereke akuva rhipfuna kulandza ntirho wa hina wa “kuyendla vajondzisiwa va kufana na Kriste matikweni hinkwawu”.

Inkomu Scott Rainey, mufambisi wa global discipleship ministries ya Kereke ya Munazareno, hi kundzirhamba kutsala xibukwana lexidlunyataka vuhlawuleki bza vujondzisiwa tani riyendo ra timsalu. Inkomu Bonnie Perry, mufambisi wa vuhleli bza The Foundry Publishing, hikuva akholwa hi kuhetiseka lesvaku ntivovukwembu wunene lowutsaliwaka wuva wutluletiwa vana va hina i ntirho wa risima lakakuva afanela kuwuhlayisela nkarhi lowunene avuton'wini bza yena. Inkomu Audra Spiven hi kuhlela na axiyisisa kukhanya ka lesvitsaliweke ni kuva minkarhi hinkwayu aveka xivutiso xa lesvaku “Svingo yini

loko wosvivulisa xilesvi?" Hi kuhetelela, inkomu nhlangu wa mina wa Munazareno wa lavampsha, lowutsongo hi vangheni va wona kambe wa kuhundzisisa hi rirhandzu, wungandzijondzisa lesvaku avuhlawuleki ahi ntsena lesvi Xikwembu xihiyendleleke svona ha Kriste, kambe nakona lesvi Xikwembu xahayaka mahlweni xisviyindlela hina ha Kriste xiva xisviyendla ha hina loko hititshika, hipfumela lesvaku Yesu ava Hosi.

Xitsunduxu xa Mutsali

Tani hi xihena ka matsalela ya mina, ndzikhutaza vahlayi lesvaku valanguta svitsundzuxu sva le hansi ka maphepha hi kutala ka svona lesvaku vayetelela kutwisiseni ka ta vujondzisiwa ni riyendro ra timsalu. Akutata svitsundzuxu i xikombiso xa mina xa kuxixima miyanakanyu ya van'wana ni kunavela ka mina ka kuhendleleta minhlamuselo leyi ayitatikisa tsalwa loko yikombisiwa ndzeni ka rona. Tani ndlela ya kunabzalisa makumela ya lesvitshahiweke, svona svikombisiwa nkarhi wun'wana ni wun'wana loko kusungula ndzima yimpsha, hambi loko mutsali wakona se kuvulavuliwe hi yena kumbe lomu svitshahiwaka kona se kukhumbiwile.

MANGHENELA

Yesu ahirhambela riyendzo. “Tana, ndzilandze.” I xirhambu xa kunabzala xa kuva hiteka riyendzo ni munghanu wa kurhandzeka. Avutomi bza Xikriste bzihundza kupfumela ka rixaladza.

Rito rin’wana ra kuyelana ni kufamba na Yesu i vujondzisiwa. Vujondzisiwa i kulandza ndlela ya Yesu na uli karhi ufamba na Yesu. Ndlela yi ni mirhendzeleko, yajikajika ni kuhomboloka na svingarindzeliwanga. Minkarhi yin’wana ndlela yawolova, minkarhi yin’wana yifana ni ganga ra kunonon’hwa. Kambe, nkongometo wa kuhetelela (*telos*, hi Xigirika) wa vujondzisiwa i wun’we minkarhi hinkwayu: kufana na Yesu.

Loko lesvo sviyendla ingi asvingekoteki, u le matshameleni manene ya kuva usungula. Hakunene asvitava svingakoteki loko akungali ni kukholwa kukulu ngopfu loku: hifamba na Yesu. Hi lesviyendlaka lesvaku riva riyendzo ra timsalu.

Loko Yesu aku “Hi mina ndlela ni ntiyiso ni vutomi” (Yohane 14.6), aavulavula hi lesvihundzaka ndzinganiso wa kulandzelana, wa miyanakanyu kumbe xipfumelelanu xa nxaviselanu lexi hingaxiyendlaka ni Xikwembu. Aahlamusela hilaha vujondzisiwa bzingatayendleka hakona. Kunene, Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi ahi sviyanakanyiwa sva ndzhandzavutivi (*filosofia*) kumbe sviyimiso sva mahanyela. Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi i Munhu.

Yesu aakombeta *telos* (nkongometo) wa riyendzo hi ntshima: avutomi hakunene, hilaha Xikwembu xisvilaveke hakona, ni mayendlela lamangahifikisaka ka nkongometo, hi svona ndlela ni

ntiyiso, lesvihetisekeke ka xona ni hikola ka xona.¹ Riyendo ra timsalu rifambelana ni mongo wakona.

James K. A. Smith ahlamusela vujondzisiwa tani “kurhurha, usuka ematimbeni ya munyama, uya kufumeni ka N’wana wa Xikwembu lweyi arhandzekaka (Vakolosa 1.13).”² Lawa hi wona mavulavulela ya riyendo-kurhurha ka tiko rin’we uya ka rin’wana.³ Kuvulavuliwa hi kucinca vun’wanatiko ni svipfumelelanu, lesvingekotekiki nikutsongo handle ka timsalu ta Xikwembu ha Yesu Kriste, lweyi anga Ndlela. Smith aya mahlweni: “Ha Kriste hinyikiwa pasaporte ra le tilweni; hi mirhi wakwe hijondza kuhanya tani ‘vahanyitiko’ va mfumu wakwe. Amarhuhela lawa uya ka mfumu wun’wana asvivuli kurhwaliwa mpfukeni uyisiwa ka mfumu wun’wana; hifanela kutolovetiwa mahanyela mampsha, hijondza ririmi rin’wana, hiva ni mikhuva yimpsha-hiva hikhohlwa mikhuva ya mfumu wa mulwisani.”⁴

Ndzi ni kutshemba ka lesvaku loko Yesu ate “Ndzafamba ndziyamilunghisela ndhawu” (Yohane 14), axitshembiso lexi axikatsa kutiya ka lesvaku yena hi yexe kutani aahihlayiselile tindhawu ka riyendo, hambu korhurheliwa kona loko hifika. Hi yena pasaporte ra hina ra le tilweni lweyi ahipfumelelaka kuva vahanyi va tiko rimpsha-ra mfumu wa yena. Kuhundza lesvo hinkwasvu, ahitshembisa kuhipangalata kukondza hifika kaya. Yesu atava Ndlela ya hina ya ndlela leyi. Hi koloku kulangutela ka riyendo ra timsalu.

1. Richard John Neuhaus ahlamusela *telos* tani “ makumu yohetelela lamahlamuselaka mhaka leyilandziwaka.” Neuhaus, *Death on a Friday Afternoon: Meditations on the Last Words of Jesus from the Cross* (New York: Basic Books, 2000), 127.

2. James K. A. Smith, *You Are What You Love: The Spiritual Power of Habit* (Grand Rapids: Brazos Press, 2016), 66.

3. Buku ya John Bunyan *The Pilgrim’s Progress* (1678) rivile xitsalwana xa kusungula xa nhlamuselo wa mfambu lowu munhu awutekaka akuya acinca tiko kumbe mfumu.

4. Smith, *You Are What You Love*, 66.

Hi mina Ndlela ni Ntiyiso ni Vutomi

Loko Yesu ate “Hi mina ndlela ni ntiyiso ni vutomi”, aangoveka mavonela mpfhukeni ya nawu wa mahanyela lawo, tani plaka, awutahayekiwa khumbini. Matshan’wini ya lesvo, awuli nhlamulu wa xivutiso xa vajondzisiwa lava avakhomiwe hi kuchava ni kukanakana. Wuhuma ka xiyenge xa Evhangeli ya Yohane leyi vajondzeki va Biblele vayichulaka “Marito ya makumu” (Yohane, tindzima ta kusukela 14 kuyafika 17). Tindzima leti ta mune ta Yohane, kuhundza Tievhangeli leti tin’wana tinharhu ta Testamente Leyimpsha, tihitivisa mongo wa lesvi Yesu aasviyanakanya ni kusvijondzisa vajondzisiwa vakwe ka mawoha lawa marhangeleke Mahlomulu ni kufa ka yena xihambanwini. Hicolaho, tingahavoniwa tani kunavela ni svileleto svohetelela sva Yesu Kriste.⁵

Ahitsundzukeni lesvaku vajondzisiwa avatwile marungula ya kubiha svinene. Avahlengeletanile ka xilawu xa kulombiwa. Hinkwawu avatlimbanile ka kukhuma. Yesu ahlampsa milenge vajondzisiwa va yena va khume na vambirhi, lesvingayendla lesvaku vatitwa na vangantshunxekanga. Hiloko aya mahlweni avabzela lesvaku kungali khale mun’we ka vona atamuxenga (13.21). Kubihisisa timhaka, ndzhaku ka malembe manyingi na vafambafamba hinkwaku svin’we, Yesu avabzela lesvaku a le kusukeni ni lesvaku avangefambi na yena (13.33).

Hinkwasvu lesvi svidida nhloko! Yesu atwa ni kutika ka marito ya yena loko mawela henhla ka vona. Mingachaveni, kuvula yena, “Timbilu ta n’wina tingakarhateki” (14.1). Rito leritolokiweke tani “kukarhateka” hi roleri ritirhisiweke loko kuvuluvuliwa hi mati ya Lwandle ra Galileya xikarhi ka xidzedze lexikulu. Loko moya

5. Frederick Dale Bruner ateka Yohane 14-16 tani minchumayelo ya vujondzisiwa bza Yesu, na ndzima ya 17 yiva xikhongelo xa kupfala, na loko kukatsiwa hinkwatu tivoniwa tani “nkatsakanyu wa ntivovukwembu bza Yesu ka kereke ya yena ya vurhumiwa.” Bruner, *The Gospel of John: A Commentary* (Grand Rapids: Eerdmans, 2012), 786

wuhungile mati mapfindlukile masongana. Vajondzisiwa vatwa sva kufana na svona. Marhumbu ya vona masongana. Tinhloko ta vona titwa nzhululwana. Hinkwasvu svitwo sva vona svirhwele kutika. Yesu aringeta kutiyisa timbilu ta vona letitlhavekeke: “Timbilu ta n’wina tingakarhateki... ndziyamilunghisela ndhawu. ... ndzitatlhela ndzivuya; kutani ndzitamiteka mita ka mina, lesvaku laha ndzi nga kona, mi va kona na n’wina. Mayitiva ndlela ya kuya laha ndziyaka kona (Yohane 14.1-3).

Hiloko Tomasi avulavula. Matimu mamuchule vito ra Tomasi Mukanakaneki, kambe ndzitsakile hi kuva ali kona hikusa avile ni xivindzi xa kuveka xivutiso lexi hinkwavu avalava lesvaku xihlamuliwa. Afana ni mujondzi ka xilawu xa kujondzela lweyi atsemelisaka mujondzisi xikarhi ka jondzo aku: “Ndzirivalele. Xingava xivutiso xa vuphukuphuku, kambe ahisvikumi nikutsongo lesvi uvulavulaka ha svona svosvi.” Hi ntiyiso, axingali xivutiso xa vuphukuphuku. Ndzatsaka hi kuvona lesvaku Tomasi a ve ni xixinya xa kuboxa xipiqho lexinga rivaleni, xa marito ya Yesu, kambe kungali ni lweyi atiyaka kuxivula: “Hosi, laha uyaka kona ahikutivi; ndlela yakona hingayitivisa ku yini xana?” (Yohane 14.5)

Avuton’wini hi svolesvo, ahi svona? Ku ni minkarhi leyi hitivutisaka lesvaku hi yihi ndlela leyi hingayitekaka. Minkarhi yin’wana hipimisa lesvaku hakutiva lomu hiyaka kona-kumbe hitshemba lesvaku hakutiva lomu hiyaka kona-kambe hifanela kupfumela lesvaku hilahlekile hakunene. Sviyendla ingi hi loko kuli ni mabaqa manyingi ni majikojiko, sviphiko svinyingi ni tindlela letingayiki helo. Lesvi hisvinavelaka kuhundza hinkwasvu ka xiphiko xa vutomi i mapa. Kambe, lavanyingi, loko vangakumi mapa, vavona na sviyampsa kuya kwihi na kwihi kutlula kutshama vangayi helo, lakakuva valanga tlhelo ra kukarhi vasuka vafamba hi ndlela leyi vayanakanyaka lesvaku yitavavevukela.

Hi nkateko, Yesu ahlamula xivutiso xa Tomasi (ni xa hina): “Hi mina ndlela ni ntiyiso ni vutomi; aku na munhu lweyi ataka ka Tatana, loko kungali ha mina” (14.6). I sva nkoka kuvona hilaha Yesu avekaka hakona ntikelo ka rito ra “ndlela”. Ndlela, ka landzelanu, hi yona ya kurhanga. Lesvi asvivuli lesvaku ntiyiso ni vutomi asvi na risima. Svihlaya lesvaku ntiyiso ni vutomi svihlamusela lesvaku hi mhaka muni Yesu anga Ndlela hakona.⁶

Yena i Ndlela hikusa yena i Ntiyiso-nhlavutelo wa Xikwembu. Yena i Ndlela hikusa vutomi bza Xikwembu lebziringanaka mani na mani bzikumeka ka yena ha yexe. Hi nkari wun’we yena i nyangwa ni kumunhuhatiwa ka kuhanya ni Xikwembu. Mongo wa mahungu lamanene ya Evhangelu ya Yohane hi lesvaku ka Yesu-lweyi ha yena Rito rihundzukeke munhu, N’wana wa Xikwembu ali yexe-hingavona ni kutiva Xikwembu hilaha asvingatshamanga svikoteka. Hi yena lweyi apfumeleliweke kuva vutipaluxi bza Xikwembu.⁷ Hi mavulela man’wana, Yesu ahi ntsena ndlela yokarhi; hi yena ndlela-hikusa i kutikombisa lokuvoniwaka ka Xikwembu lexingavoniwiki, lexi hixitivaka tani Tatana (1.14, 18; 6.46; 8.19; 12.45).⁸

“Aku na munhu lweyi ataka eka Tatana, loko kungali ha mina” (14.6. Vanyingi xikarhi ka hina vangakhumbiwa hi xivutiso xa Tomasi, “Ndlela yakona hingayitivisa ku yini xana?” (14.5) hikusa

6. Vanyingi vali Raymond Brown hi yena ativisisaka Johane xikarhi ka tinganga takwe. Yena akholwa lesvaku “ndlela hi xona xivuliwa xa masungulu [xa marito ya Yesu], na ntiyiso ni vutomi svili minhlamuselo ya ndlela.” Brown, *The Gospel According to John XII-XXI, The Anchor Bible Commentary* (New York: Doubleday, 1970), 621. Loko lesvo svitiyile, ntiyiso ni vutomi i minhlamuselo ya ndlela-kumbe, hi mahlayela man’wana, Yesu i Ndlela hikusa yena i Ntiyiso ni Vutomi. Yesu hi xiviri akatsa hi svinharhu ka svona.

7. Bruner, *The Gospel of John*, 811. Bruner ahitsundzuxa lesvaku “vutipaluxi bza Xikwembu Tatana ha Yesu bzhinyika kulangutela ka lesvaku na yena Tatana [tani ha Yesu] atava-na hakunene ali na avile minkarhi hinkwayu-munene svinenene.”

8. Ndzipuleleliwe xiga lexi hi xitsunduxu xa le hansi ka phepha hi ndlela ya vuthokozeli ka buku leyi: *The Wesley Study Bible: New Revised Standard Version*, Joel B. Green and William H. Willimon, eds. (Nashville: Abingdon Press, 2009).

munhu mun'wana ni mun'wana, hi kusvivula kumbe hi kungasvivuli, alavetela tinhlamulu ta svituviso sva moya. Masiku lawa vhanu vapfulekile moyeni kuhundza lesvi avali xisvona malembe manyingi ndzhaku. Mhaka hi lesvaku vanhu vapfulekile ka tindlela tinyingi ta moya.

Amavonela ya matiko ya Vupelajambu ya nguva yimpsha matiseketela hi moya wa kunavela hinkwasvu. Mafambelana ni xivilelo xa politika lexahakakutumbuluka xa kupfumela lesvaku kuva ni mapartidu manyingi. Lesvi sviyendla lesvaku lava kutala vavona ndlela yini na yini ya moya yili ni risima ni kuva yilulamile kufana ni letin'wana, ngqha hi loko yitsakisa kuvilela ka vona ni loko vatiyimisele kusikisela ka yona.

Xin'we ka sviphigo svotala sva mavonela lawa hi lesvaku vukholwa bza kuhambanahambana hi kutala ka bzona hakanyingi bzabanana ni kukokelana. Loko Xikriste xifanisiwa ni vukholwa bzin'wana bza kuhambana, hi xona ntsena xinga vukholwa lebzitiyisaka lesvaku Yesu hi yena ntsena anga ndlela ya kuya ka Xikwembu. Anga kona lweyi apfumelaka marito ya Yesu loko aku "Aku na munhu lweyi ataka ka Tatana, loko kungali ha mina" ahayaka mahlweni atiyisa lesvaku ti kona tindlela tin'wana leti tiyisaka ka Tatana. Hi ntiyiso, hi kuyendla loko, angava alandzula ye Yesu hi xiviri lweyi avuleke marito lawaya. Yesu angavulanga lesvaku "Hi mina yin'we ya tindlela tinyingi letiyisaka ka Tatana." Angavulanga lesvaku "Ungahahlawula kundzilandza loko usvilava, kambe unghatlangela svin'wana loko svipfuna." Nakona Yesu angavulanga lesvaku "Yingava ndlela yini ni yini ya moya leyi uyilandzaka yitava yilulamile ka mina loko utshembeka ka yona." Yesu angatshamanga axungamete sva kufana ni lesvo. Asvibasisile lesvaku hi yena ntsena ndlela ya kuya ka Tatana.⁹

9. Lesvi asvipumbi vuhosi bza Xikwembu bza kuva hi timsalu xitikumela valandzeli va vukhongeli ni mikhuva yin'wana ya vukholwa lava vangafaka na vangativanga

Na hahakurhurha ni njangu hiya ka doropa rin'wana, nsati wa mina na mina ahili ni nhlangu ka tlhelo rin'wana ra doropa. Hifambe hi mimovha ya kuhambana. Hikuva yena svimunabzalela kukhoma moya wa laha akongomaka kona kuhundza mina, arhange mahlweni. Ahihlwelanga kuyanghena ka ntlimbanu wa mimovha se andzilahlekela. Ndzivone movha lowu andziku hi lowu wa ka yena, ndziwulandza. Hi nkarhinyana ndzitsumbule lesvaku andzilanda movha lowungaliki wona-na kutani ndzi le ka xitaratu xin'wana. -Se andzixwelile lomu ahili ni nhlangu kona. Hiloko ndzijika ndzitlhelela kaya. Lesvi marungula lawa majondzisaka svona asvikarhati: Ungava utshembekile ka ndlela leyi uyihlawulaka kuve hi nkarhi wolowo ulahlekile hakunene. Mhaka hi lesvaku kulaveka svohundza kutshembeka akuva ukuma ndlela leyi yinga yona leyinene.¹⁰ Kulaveka ntiyiso! Munhu angava afamba hi kuhatlisa lomu alangutaneke na kona, kambe loko ndlela yingali yona, kuhatlisa ka yena kufika akupfuni nchumu.

Marito ya Yesu hi lawa mangakhetiki hi kuhetiseka hikusa hinkwavu varhambiwa kulandza ndlela, kambe hakunene makheta hi kuhetiseka ka lesvaku ndlela yini na yini leyi munhu ayilandzaka akuva akuma ntiyiso, hi kuhetelela ayingamuyisi helo-handle ka loko yili yona Ndlela leyi yimuyisaka ka Xikwembu xa ntiyiso.

Munhu mun'wana ni mun'wana-mun'we ni mun'we ka hina-a ni nandzu loko ateka ndlela leyingaliki yona, loko kuvulavuliwa hi ta moya. Hi makumu hitikuma na hili kule ni Xikwembu. Muprofeza Esaya atsala lesvi: "Hinkwerhu ahifana ni tinyimpfu letilahlekeke, un'wana ni un'wana aatifambela hi ndlela ya yena" (53.6). Mupostola Pawulo atlhela ateketa svolesvo ka Va le Rhoma: "Vanhu hinkwavo

kumbe kutwa vito ra Yesu. Xikwembu xintshunxekile minkarhi hinkwayu kuyendla lesvi vuhosi bza xona bzihlawuka kusviyendla.

10. Kuhava lweyi atshembekeke ka ntiyiso wa yena kuhundza vatimeli va ndzilo wa matisungi. Kambe avutshembeki-hambiloko bzingatinyiketela kanjhani ka ntiyiso wa bzona - abziringani loko masungulu ya bzona mangali ka xikongomelo xohetelela.

vajohile, hikokwalaho kuhlawuleka loku avanyikiwile hi Xikwembu, vakupfumala” (3.23). Ha yini? Hikuva hinkwerhu hiteke ndlela leyingaliki yona avuton’wini. Hinkwerhu hihlawule kutilandzela ndlela ya hina vutshan’wini bza kulandza kurhandza ni ndlela ya Xikwembu vuton’wini bza hina.

Evhangeli (mahungu lamanene) hi lesvaku Yesu atele vanhu va kufana na hina. Mun’wana mutsali wa Evhangeli, Luka, ahibzela lesvaku xikongomelo lexivuliweke xa ntirho wa Yesu i “kotalava ni kutaponisa lavalahlekeke” (19.10). Vutshan’wini bza kuhitshika na hiyojama mabaqeni ya xitaratu, kumbe kuhundza lesvo, na hitsendzeleka hi ndlela leyi yingaliki yona nikutsongo, Yesu atile atahikombisa khwatsi ndlela yili yin’we ya kuya ka Xikwembu, ka tiko lerimpsha ra mfumu ni ka vutomi lebzingaheliki.

Mun’we wa vahlamuseli ateketa marito ya Yesu hi ndlela leyi: “Mina, hi mina Ndlela ya kuya kona, nakona mina, hi mina Ntiyiso lowungatakufambisa hi Ndlela ya kuya kona, nakona mina, hi mina Vutomi lebzingatakunyika matimba ya kulandza Ntiyiso aNdleleni ya kuya kona.”¹¹ “Hi mina¹² Ndlela” ahi xikombamatlhelo, ahi mapa wa svitaratu, ahi ntlawa wa svivoningelo-Hi mina Ndlela. “Hi mina Ntiyiso” ahi ntlawa wa sviyimiso sva malulamisela ya vutomi kumbe minkumbetelo ya ndzhandzavutivi (kumbe filozofiya) -Hi mina Ntiyiso. “Hi mina Vutomi” ahi mukhuva lowungalangiwaka wa kuhanya ni mavonela ya kutshemba-Hi mina Vutomi ha bzoxe, lebzitiyeke, lebzi ha bzona ndzingavaka munhu hakunene.

Marito ya Yesu Kriste ya lesvaku yena ahi ntsena ndlela ni ntiyiso ni vutomi, kambe hi yena hakunene anga N’wana wa Xikwembu wa

11. Bruner, The Gospel of John, 823.

12. Risivi ra [ego “mina”] i ra ntikiso, risusa ntikelo ka maendlela wuya ka Munhu. Svi ni risima, na svahadlunyatiwile ha kanyinginyingi, lesvaku ka Yohane, amarito ya Yesu ya ku “Hi mina” mahiyisa ka marito ya Xikwemmbu ka Moxe le xihlahleni xa kupfurha, “[mina] ndzi loyi ndzinga yena” (Eksoda 3.14). Lesvaku “Hi mina” svitiviwe ka matsalwa ya Xiheberu hi lesvaku *Yahweh* (*Yehovha*).

kuva yexe, hi rona ribze ra masungulu ya Vukriste. Lesvi ahi kuchipisa makhongelela man'wana; i kuvula ntsena lesvaku ku ni ndlela yin'we ntsena ya kuya ka Tatana ni lesvaku i hikola ka Yesu Kriste. Hi yena ntsena ndlela leyi hingaponisiwaka hi yona. Tani hilaha Frederick Bruner asvivekeke hakona, “Matiko ya Vuxa hi minkama amavilela ‘Ndlela’ (*Tao*), ya Vupelajambu malava ‘Ntiyiso’ (*Veritas*) na misava hinkwayu (vuxeni, vupelajambu, n'walungu na dzonga) yilava ‘Vutomi’ (*bza ntiyiso*). Yesu, hi xiviri, hi yena hi svinharhu ka svona.¹³

Hingayanakanya na uli ka doropa leri ungaritolovelangiki kutani ukombela munhu kukuleleta ndhawu ya kukarhata svinene kuyikuma. Lweyi ungamuvutisa angavula sva kufana ni lesvi: “Ufanela kujikela xineneni ka baqa rikulu leri ungararikuma, se utsemakanya ntsendzele, uhundza kereke, ululama hi xitaratwana xa le xikarhi lexingatakufikisa ka xitaratu xa vunharhu hi tlhelo ra xinene, kukondza ufika ka xitichi xa mune wa malayini.” Hambiloko uleletwe khwatsi, loko ndlela yikarhata, lesvitalaka kuhumelela i kuva ujika ka kuva kungali kona kumbe ulahleka.

Matshan'wini ya lesvo, pimisa lesvaku munhu lweyi umuvutisaka ali: “Wativa, aku na ndlela ya kunabzala ya kufika kona. Svakarhata loko ungasitshama uya. Wena ndzilandzi. Futshi lesviyampsaka, ahifambe svin'we ndzikuheketa.” Munhu yelweyo angahundzuki ntsena mukombi wa ndlela, kambe ahundzuka yona ndlela hi ntshima, lakakuva ungatsandzeki kufika laha ulavaka kuya kona. Hi lesvi Yesu ahiyendlelaka svona. Anganyiki ntsena svitsundzuxu ni svileleto. Alongoloka na hina ka riyendzo ra timpsalu. Hakunene, angahibzeli ta ndlela—ahundzuka yona Ndlela!

Ntivi ya ta vukwembu ya Munghiza ni ntivi ya ndhuma ya ta vurhumiwa, yena Leslie Newbiggin, aveke hi vuxoxoko mavonela lawa: “Ahi lesvaku yena [Yesu] ahijondzisa ndlela kumbe ahikomba

13. Bruner, *The Gospel of John*, 812.

ndlela: loko asvova tanu, ahitomotlangela hi kuva ahijondzisile kutani hiya mahlweni hitilandzela ndlela hoxe. Yena hi yexe hi yona Ndlela. ... Kulandza ndlela leyi, hakunene, hi svona ntsena lesvihifikisaka ka Tatana.”¹⁴

Lewis Carroll i mutsali wa buku leringe Alice’s Adventures in Wonderland na rirungula lesvi mun’we wanhwanyana, Alice, asvihanyaka svakuhlmalisa atikweni lerivuliwaka Wonderland (Tiko ra Svihlamaliso). Alice afika ka mabaqa ya tindlela avekela Cheshire Cat xivutiso lexi: “Ungasiza undzibzela lesvaku hi yihi ndlela leyi ndzifanelaka kuyiteka kusukela la?”

“Lesvo, hi ntshima, sviya hi lomu ulavaka kuya kona,” kuhlamlula Cat.

“Asvindzirhon’wi ngopfu sva lomu ndziyaka kona,” kuhlamlula Alice.

“Kolaho, asvi na mhaka loko ungateka ndlela yini na yini” kuvula Cat.

Hatshemba, anga kona lweyi akoteke kuhlamlusela khwatsi hi kukomisa marito ya Yesu kuhundza Thomas a Kempis ka buku ra yena ra svikhongelo *Of the Imitation of Christ* (Ta kuringisela Yesu).

Ndzilandzi. Hi mina Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi. Handle ka Ndlela aku na kufamba. Handle ka Ntiyiso aku na kutiva. Handle ka Vutomi, aku na kuhanya. Hi mina Ndlela leyilulameke, Ntiyiso lowukulukumba, Vutomi lebzitiyeke, bzikatekisiweke, Vutomi lebzingatumbuluxiwangiki. Loko ulandza Ndlela ya mina utativa Ntiyiso, Ntiyiso wutakuntshunxa, utakuma vutomi lebzingaheliki.¹⁵

Ka Yesu hikuma Ndlela ya kuya ka Tatana. Yena i ndlela ya kutlhelela kaya.

14. Leslie Newbigin, *The Light Has Come: An Exposition of the Fourth Gospel* (Grand Rapids: Eerdmans, 1987), 181.

15. Thomas à Kempis, *Of the Imitation of Christ*, Book 3, chapter 56 (c. 1418–1427)

Ka Yesu hikuma Ntiyiso. Yena akatsa ntiyiso lowungahundzukiki, wutshamisekeke, wutiyeke, wa mayendlela ni ntshamelo wa Tatana.

Ka Yesu hikuma Vutomi–vutomi hi kutala, svosvi ni le ka kutumbuluxiwa lokumpsha lokutshembisiweke hi Xikwembu loku kahataka.

Leri i riyendo ra timpsalu.

1

TIMPSALU LETIHLAMALISAKA

Timpsalu tikumeka hinkwaku

- Georges Bernanos, *The Diary of a Country Priest*
(*Buku ra ta siku ni siku ra mufundhisa wa le tintlhaveni*)

“Amazing Grace” (Timpsalu letihlamalisaka) i rin’we ra tinsimu ta ndhuma svinene ni kurhandziwa amisaveni masiku lawa. Hambilesvi kutani ringa ni madzana mambirhi ya malembe, rahaya mahlweni riyimbeleliwa hi madzana ya tindzimi ni svindzin’wana.¹ Ritsemakanya mindzelekanu ya rixaka ni vukhongeli, matiko ni tintanga.

I mun’we wa mufundhisa wa Munghiza, yena John Newton, lweyi atsaleke risimu leri. Ka xiyenge xa kusungula na kutani ali nkulu, aali ndhuna ya xitimela xa mati xa svikarawa, na ntirho wa yena wuli wa kutleketlela madzana ya svikarawa le Afrika wa Vupelajambu asvitisa Bretanya Nkulu. Kambe, ndzhaku ka nghunyupesu ya kulwisana ni

1. Loko ndzili karhi ndzitsala lesvi na ndzitshamile xilawini xa xitichi xa svihahampfhuka le Jonasibeke, Afrika Dzonga, ndzitwa mun’wa wa vatirhi na arin’unun’uta hi Xibunu. Mun’we wa n’wamahungu wa Mumerika, Bill Moyers aahlalela ntlangu le Lincoln Center laha avahlaleli vangayimbelela “Amazing Grace” (Timpsalu letihlamalisaka). Akhomiwe mbilu hi matimba ya risimu leri ya kuhlanguanisa vanhu xikarhi ka Vakriste ni lavangaliki Vakriste, lakakuva apfuleleteliwa kululamisa nkombiso wa sinema na wuli ni vito leri.

xidzedze lexi axili kusuhi ku kuvasuvisa alwandle, ahanye nkarhi wa kuhundzuka lokungamucinca svinene. Angahazanga ava yelweyo wa khale.

Angasungulanga ntsena riyendzo ra timpsalu ni Xikwembu, kambe afike ni le kutisoleni ka kuyeta ni kutilaya hikuva atinghenisile ka nongoso ya svikarawa. Atshike vundhuna bzakwe, ahundzuka mufundhisa wa Anglikana, ndzhaku ava mujondzisi wa William Wilberforce, lweyi angarhangela mpalwa wa kuhelisa vukarawa ka Mfumu wa Bretanya. Ka ntanga ya ntlhanu wa makume ya malembe ni makume manharhu ya malembe ni mambirhi, na ali vunan'wini bza kufa, Newton avule lesvi: “Ndzi le kusuhi ni kuva ningahakoti kutsundzuka nchumu. Kambe ndzitshundzuka svilo svimbirhi: lesvaku ndzi mujohi lwe nkulu ni lesvakuKriste i Muponisi lwenkulu.” Asvihlamalisi loko akote kutsala hi ndlela ya kuthokozela; aayamukelile, ahanya avuya ahundzuliwa hi timpsalu letihlamalisaka.

Leri i buku henhla hi timpsalu. Henhla ka riyendzo ra timpsalu lowu ha wona hiyaka hihundzuliwa xifaniso xa Yesu Kriste, lweyi anga “Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi.” Timpsalu titikombisa hi svivumbeko svinyingi, kunga ka Matsalwa kumbe ka vutomi bza hina, kambe ntshamelo wa timpsalu awucinci. Hitiyamukela tani nyiko ya Xikwembu na hitirhisana ni Xikwembu ndzeni ka vuxaka lezbihundzulaka.

I mpsini timpsalu?

I mpsini timpsalu ta Xikwembu? Tinghenisa kuyini vuton'wini bza hina, tihikhumbisa kuyini, tihihundzulisa kuyini ni kuhinyikisa kuyini matimba ya vutomi bza xikriste?

- Kulehisa mbilu ka Xikwembu loku akungahiringani.
- Rirhandzu ra Xikwembu leri aringahifanekelanga.
- Kulehisa mbilu lokuyamukelisiwaka lweyi aafanekeliwa hi lesvihambanaka na kona.

- Xikombiso xa kuntshunxeka hi kuhetiseka xa rirhandzu ra Xikwembu lerihlamuseliwaka ntsena hi musa ni vumbilu bza Munyiki.²
- Vunene bza Xikwembu lebzingabohiwangiki hi magoda.

Tinhlamuselo leti hinkwatu ta timpsalu tiringeta kuhlavutela matshamela lamangahlavutelekiki ya kuhlmalisa ya nhlamulu wa rirhandzu ra Xikwembu ka vanhu lavangafanekeliwiki ha rona. Hi lesviyendlaka lesvaku hitirhisa rito ra ku “kuhlmalisa”. Rilwisana ni minxaka hinkwayu ya mahanyisanela ni ya tinongoso.

Hinkwavu lavatirhaka ka sva timale vasvitiva lesvaku i mpsini “nkarhi wa timpsalu”. Minkarhi ya timpsalu i minkhandlunyana ya nkarhi leyipfulekaka loko hakelo rithindhekisiwa na kungali ni xikhatiso. Kambe “nkarhi wa timpsalu” wu ni svilaveko kumbe sviboho lesvifanelaka kulandziwa akuva kukumiwa lesvilaviwaka. Wutirha nkamanyana ntsena. Svingahayendleka wuhela kutani loko munhu angasihakela lesvifanelaka, ahakelisiwa ni xikhatiso. Wuntshunxekile-kambe wapimeliwa.

Timpsalu ta Xikwembu tihambanile. Timpsalu ta Xikwembu atihakeliwi (kambe tingavoniwi tani “ta mahala”. Mayanakanyela lawa mahatakombisiwa akuheleni ka ndzima), na lesvo svisasekile hikusa ahingatisvikota kutihakela. Hi lesviyendlaka lesvaku hi ku timpsalu atihiringani, atihifanekelanga. Xikwembu xihitamela kuhundza lesvi svihifanekelaka. I kulehisa ka mbilu loku hiyendleliwaka kona loko hifanekeliwa hi sva kuhambana, na lesvo svihisusumeta akuva hilandza Yesu ndzeni ka vujondzisiwa bza kutinyiketela.

Nhlamuselo wa kunabzala wa timpsalu i “nyiko”. Mupostola Pawulo atshahe ka Xigirika rito leritoloveliweke ra *charis* akuva rihlamusela “nyiko” kumbe “vumbilu” na ripfune kuritwisisa tani

2. Lawa i mavulela man'wana ya kuntshunxeka ya nhlamuselo wa timpsalu lowu kuvuliwaka lesvaku i wa ntivi ya Testamente Leyimpha, mutivatindzimi ni murhangeli wa mintirho ya vurhumiwa, yena mufi Spiros Zodhiates.

ndlela ya kukombisa kuyanama ka lesvivulaka svona hinkwasvu lesvi Xikwembu xihiyendleleke ha Yesu Kriste (2 Va le Korinto 8.9; 9.15; Vagalatiya 2.21; Va le Efesa 2.4–10).³ Nakona svi ni risima kuvona lesvaku *charis* rihuma ka rimitso char—“lexi xitisaka kutsaka”⁴. Hicolaho, ntirho wa timpsalu letinyikiweke ni kuyamukeliwa wutsundzuxa kutsaka ni kutlangela. Hi kuyendla loko, i svinene lesvaku muyamukelisiwa na yena anyika xanchumu–gandzelo ni kutinyiketa vuton’wini. Lesvi asvivuli lesvaku timpsalu ta Xikwembu i vuxaka bza tinongoso. Akunavela (kumbe kulangutela) kutlhelisela kulehiseliwa mbilu kukaneta matimba ya nyiko.⁵ Miyanakanyu ya nongoso mihehla nkongometo wa nyiko kumbe xihwiwa.

Loko ndzinyika munghanu wa mina nyiko kumbe xihwiwa, andzifanela kuvula “Ndzilava kukunyika nyiko leyi tani xikombiso xa rirhandzu ra mina ka wena.”

Nhlamulu ya ntolovelo ya munghanu wa mina ayifanela kuva kuyamukela xihwiwa aku “Inkomu.”

Svingaku yini loko, vutshan’wini bza lesvo, anakulorhi aku “Svisasekile lesvi usviyendleke. Ndzikudevha mali muni?” Atava akambe ririmi ra xihwiwa ndzeni ka ririmi ra nongoso: Undziyendlela sva kusaseka. Ndzakudevha.

Ku ni mhaka yin’wana loko kuhlanganisiwa nyiko ya timpsalu ni sva mintengo lesvitlhelaka svihakeliwa. Nhlamuselo wa masungulu

3. Rito ra Xigirika charis hi Xilatino ritolokiwa hi *gratia*, laha tindzimi tiningi tikumeke rito ra “grace”.

4. Thomas A. Langford, *Reflections on Grace* (Eugene, OR: Cascade Books, 2007)

5. Ka buku ya ku Paul and the Gift (Grand Rapids: Eerdmans, 2015), John M. G. Barkley apfuxa mhaka yikulu henhla ka mapimisela ya lesvaku “nyiko” i nchumu lowunyikeliwaka “mahala, kungali hi nchumu” i matwisela ya svosvi ya va Vupelajambu. Kusakela minkarhini ya khale, hambi namuntlha ka tindhawu tiningi ta misava, svihwiwa svinyikelwa na kuli ni kulangutela lokukulu ka kutlheliseliwa—hambi loko kukongomiwa kukuma xokarhi lexingatatiyisa nseketalanu vanhwini. Matwisela ya Evhangelu ya Testamente Leyimpsha ya “nyiko” ya kuponisiwa hi lesvaku, hambi lesvi yingahifanekeliki nakona yingeganyiwiki, atimpsalu tipsala vululami, na vululami bzipsala kuyingisa.

wa timpsalu hi lesvaku kuhava lexi hingaxiyendlaka akuva Xikwembu xihirhandzisa, nakona kuhava lexi hingaxiyendlaka akuva Xikwembu xihirhandza kutsongo ka lesvi se xihirhandzisa xisvona.⁶ Aku na nchumu xinene ka hina lexihinyikaka risima kumbe xhipfumelelaka kukuma rirhandzu ra Xikwembu; nakona aku na nchumu xa kubiha ka hina lexingakotaka kuhihambanisa ni rirhandzu ra Xikwembu leringa ka Kriste Yesu Hosi ya hina (Va le Rhoma 8.35–39). Xikwembu axihirhandzi hikuva hili lavanene, nakona axihinyenyi hikuva hili vabihi. Ntshamelo wa ntshima wa Xikwembu i rirhandzu ra kuhlawuleka na rihlamusela sviyendlo lesvikombisaka timpsalu leti tikhapaka ni kutinyiketa ka Xikwembu lokuhlamalisaka.⁷

Philip Yancey wasviyamukela lesvo loko atsala lesvi: “Timpsalu tivula lesvaku Xikwembu kutani xahirhandza tani hilaha Xikwembu lexingaliki na makumu xingarhandzaka hakona.”⁸ Lesvi Xikwembu xisunguleke xihirhandza kungali hi mahanyela ya hina lamanene, asvitayendlisa kuyini lesvaku mahanyela ya kuyamposa mayendla lesvaku Xikwembu xihirhandzisa? Hi kufana, asvitayendlisa kuyini lesvaku mahanyela ya kubiha mayendla lesvaku Xikwembu xihirhandza kutsongo? Awungesvikoti kukhongela kutlulisa, kunyika kutlulisa, kutirhela kutlulisa, kumbe kuganzela kutlulisa lakakuva Xikwembu xiku: “Ayendla lesvinene hi kutlulisa. Kutani atikumile

6. Philip Yancey, *What's So Amazing about Grace?* (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 70.

7. “Ntshamelo wa Xikwembu hi ntshima i rirhandzu. ‘Xikwembu i rirhandzu,’ kuhlaya Johane hi mahlayela lawa mayeteke svinene. Hingatatisa rirhandzu ra Xikwembu hi rito ra ku ‘kukwetsima.’ Kambe, lesvi asviyengeteli svonyawula ka matwisela ya Xikwembu hikusa, hi ntumbuluku, rirhandzu ra Xikwembu i ra kukwetsima. Kambe xitatisi xa ‘kukwetsima’ xihitsundzuxa lesvaku Xikwembu xi le mahlweni ka hina hi kuva xingafani na hina. Xikwembu minkarhi hinkwayu hi vukwetsimi xihambanile na hina ka matshamela ya xona.” Diane LeClerc, *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 274.

8. Yancey, *What's So Amazing about Grace?*, 70.

laha anga kona. Svosvi nimurhandzisisa ngopfu kutlula kusunguleni.” Nikutsongo. Urhandziwa svolesvi unga svona. Loko rili rirhandzu ra Xikwembu, aku na lesvingayaka hi lesvi usviyendlaka kumbe hi mahanyela ya wena–kungali hi lesvaku svokufanekela kambe hi lesvaku lesvo hi kona kunavela ka kusungula ni ka kuhetelela mbilu ya Xikwembu.

Akufanisiwa ka ntolovelo ka vululami, kutsetselela ni timpsalu kuhlamusela khwatsi: Kuklulama i kukuma lesvi svikufanekeleke. Kutsetselela ahi kukuma lesvi svikufanekelaka. Timpsalu i kukuma lesvi svingakufanekelangiki.

Yesu arungule svifaniso svinyingi kuhipfuna kutwisisa vutomi mayelanu ni matwisisela ya mfumu. Asvifaniso asvingali minsungu ya kujondzisa vumunhu lesvirunguliwaka akuva svihikomba hilaha hifanelaka kuhanya hakona. Svihijondzisa kutwisisa khwatsi, ni kululamisa mayanakanyela ya hina ya ntshamelo ni mongo wa Xikwembu. Tsundzuka svifaniso sva nyimpfu leyilahlekeke, cheleni lerilahlekeke ni xa n’wana wa vusopfa (Luka 15).⁹ Yesu akombisa Xikwembu tani murisi lweyi atsakeke svinene kunga hi lesvaku tinyempfu ta ntlhanu ni mune wa makume ni ntlhanu ni mune (99) tilandze milawu kambe hi lesvaku yin’we yakona leyi ayilahlekile yikumiwile. Akombisa Xikwembu tani wansati lweyi ahanguluxaka yindlo ya yena alava cheleni ra yena ra risima. Loko arikumile alulamisa nkhuvu, atsaka ni vanghanu va yena. Hi kuhetelela akombisa Xikwembu tani tatana lweyi afaka hi rirhandzu arhalarhala hala ni hala hi matihlo hi kulava kuvona n’wana wa yena lweyi wa kutiyalisa. Loko avona jaha ra kutsendzeleka “na ahali kule” (Luka 15.20), amutwela vusiwana atsutsuma amutisa kaya. Hinkwasvu lesvi i matwisisela ya ntshamelo ni mongo wa Xikwembu.

9. Ndzitirhisa “sons” (vana) ka nvunyingi ha vomu. Jondzo ya Yesu ka xifaniso lexi ingi yiveka rivaleni vana ha vambirhi avalahlekile hi malahlekela ya kuhambana–kambe I mun’we ntsena ka vona angasuka kaya.

“Akukumiwa” kutsakisa mbilu ya Xikwembu! Timpsalu tihundza kutsendzeleka, kulahleka ni kukala kutshembeka.

Yesu arungule xifaniso xin’wana xa vatrirhi ensin’wini ya vhinya lava n’winyi wa vona avaholelaka kufana hambiloko van’we vatrirhe mawora matsongo svinene ka van’wana (Matewu 20.1-16). Marungula lawa amatwisiseki hi tlhelo ra sva rifuwo. Ingi hi loko mali mayendlela ya vuphukuphuku ya nongoso. Mayendlela lawa ya n’wamabindzu, ya kukala kutivonela, mavanga khombo ra kugodolisa vatrirhi lavatirhaka ngopfu ni kuchela vulolo ka lava vakotirha na svingavarhon’wi. Kambe lexi ahi xifaniso henhla ka mafambisela manene ya tinongoso; i xifaniso henhla ka timpsalu ta Xikwembu ta manyawu. Timpsalu ahi muringaniso wa matematika laha kutsaliwaka mawora ya vatrirhi, kulandziwaka milawu leyinene ya tikonta, kumbe laha kuqokoleliwaka vatrirhi lavatinyeketeleke. Timpsalu ahi kutiva lesvaku i mani lweyi afanekeliwaka hi kuhakeliwa; timpsalu tikhumba lavangafanekeliwiki hi kunyikiwa tinyiko. Loko lesvo svitwala ingi i sva tingana tindleveni ta wena ni kuva xihlekiso mapimiseleni ya wena, hi lesvaku se usungula kutwisisa mongo wa timpsalu.

Timpsalu i ta munhu

Hingavulavula hi ta kuhanya timpsalu hikusa hi ntshima i ta munhu ni ta vuxaka. Timpsalu i ta munhu hi svivangelo svimbirhi sva risima. Xa kusungula, timpsalu ahi nchumu wa kukarhi. Ahi sva kuxavisa. Ahi nchumu wa kuhlrawuleka lowu wucheliwaka ndzeni ka hina tani “mafurha ya njhini ya vukriste” lawa mangapfunaka “njhini” ya vujondzisiwa bza hina kutirhisisa khwatsi. Timpsalu i ta munhu hikusa tita ka hina hi munhu wa Yesu Kriste lweyi angate “Hi mina ndlela ni ntiyiso ni vutomi.”¹⁰

10. Loko Evhangelu ya Yohane yivulavula hi Moya wa Kukwetsima tani Muyimeli “mun’wana”, svivula lesvaku Moya wa Ntiyiso wutayisa mahlweni ntirho wa Yesu, yenaNtiyiso (14.6, 16-17)

Thomas Langfors, ntivi ya ta vukwembu, ya Muwiliseni, atiyisa lesvaku ka matimu ya kereke ku ni kulwisana kukulu xikarhi ka matwisisela mambirhi ya timpsalu:

Hi tlhelo rin'we, timpsalu tiyanakanyiwe tani nchumu, nchumu lowu Xikwembu xinga na wona, xingawunyikaka, kumbexana xanchumnu lexi vanhu vangaxiyamukelaka xivalumba; kumbe, loko kuyanamisiwa mhaka, mpfhuka wokarhi, xitimu, kumbe matimba lamakombisaka ntirho wa Xikwembu ni kuveka mindzelekanu ya vutomi bza vanhu. Hi tlhelo rin'wana, timpsalu tifanisiwe ni xa kufana ni “munhu”; timpsalu i munhu mun'we”, timpsalu i Xikwembu–Xikwembu lexinga kona xikarhi ka vanhu. Kuvulavula hi timpsalu i kuvulavula hi vukona bza Xikwembu ni ntirhisano wa rirhandzu ni ntumbuluku. Ka mavonela lawa, lesvivuliwaka henhla ka timpsalu, masungulu ya svona makumeka ka miyehleketo henhla ka vutomi, rifu ni kupfuka ka Yesu. Yesu Kriste i timpsalu; timpsalu i Yesu Kriste.¹¹

Ndzikhomiwe mbilu hi matimba ya ntikelo wa marito ya Diarmaid MacCulloch ka matimu ya yena ya nkoka svinene henhla ka Vukriste: “Munhu, kungali mayendlela, amukumile [Pawulo] ka lesvihumeleleke sva kuhlmalisa andleleni ya Damaska.”¹² Hi tindlela tiningi, Sawulo wa Tarso–lweyi ndzhaku achuliweke Pawulo mupostola–aangatilulamiselanga kupfuleliwa lokuya ka xitshuketa. Kutinyiketela ka yena akuli ka vukhongeli bzokarhi, vukholwa lebzi se abzitiveka, svihena, Nawu. Aasvitiva svinene. Aali mulweli wa svona lweyi aawundliwile ava asvihanyela, kambe i munhu angamuhundzula. Munhu lweyo aali Yesu wa Nazareta, lweyi ndzhaku Pawulo amutiveke tani Kriste ni Hosi.

11. Langford, *Reflections on Grace*, 18.

12. Diarmaid MacCulloch, *Christianity: The First Three Thousand Years* (New York: Penguin Books, 2009), 9.

Vukhongeli bza kusungula bza Pawulo, abzili bza kunamarhela Nawu hi kuhetiseka. Ndzhaku ka lesvihumeleleke ndleleni ya Damaska (Mintirho 9.1-22), avone timhaka hi ndlela yin'wana. Aahaya mahlweni hi kukholwa lesvaku Nawu i wunene-kambe awungahelanga. Loko ativanile ni munhu, asuse mavonela yakwe henhla ka lesvinene (ndzhaka ya yena ya Xiyuda) amakongometa ka lweyi aangapimanisiwi ni mun'wana hi vunene: Yesu Kriste. Hikola ka lesvi asvihanyeke loko ahlanganile na Kriste, atsumbule vululami lebzi abzihambanile ni bza yena.¹³ Pawulo aakholwa lesvaku vuxaka bza mupfumeli na Kriste (amunhu) bzingahundzuka lebzikulu lakakuva avulavula ha bzona tani vun'we eka Kriste, nabzikombisa vun'we lebzihelaleke. Ka Pawulo, Vun'we abzingali miyehleketo ampflukeni, bza Xigirika tlhelo Xiroma kumbe bza *XiPlatāo*. Yesu Kriste avile (i) munhu hi xiviri ka nguva ni ka ndhawu ya matimu lamangaliki ya khale. Angafanani na hina ntsena hi xiyimu xa vumunhu, kambe a tani hi lweyi Pawulo ahlanganene na yena ndleleni ya Damaska-lweyi apfukeke kufeni, munhu wa le henhla, lweyi vutomi bza yena, kufa, kupfuka ni kutlhantuka ka yena svihundzuluxeke mhangu ya xijoho ni kuwa ka hina (1 Va le Korinto 15.22).

Hi ntshima, akucinca ka vito ra Sawulo ava Pawulo kutlule kuhundzuka-akuli kupfuxiwa: svin'we sva kufana ni tihakatimba svisuka matihlweni ya yena kutani atlhela avona (Mintirho 9:18). Akuli kupfuxetiwa hi ximpsha. Pawulo anyikiwe nyiko ya kutenga, leyingawonhiwangiki, leyi aangakoti kuyiganya hambu kufanekeliwa hi yona. Svosvi aakota kuvona lomu nkarhi hinkwawu Nawu awukombeta kona munhu. Hi lesviyendleke lesvaku ndzhaku atsala lesvi: "hihuwelela Kriste lweyi avambiweke, ribze ra xikhunguvanyiso ka Vayuda, vuhunguki ka vamatiko, kambe ka lava vavitaniweke,

13. Rito ra Dikaioun, "kuyendliwa mululami" (kumbe hi xiga lexingakuma ndhuma hi Reforma ra Xiprotexante ka malembe xidzana ya 16, "kuyendliwa lweyi alulameke"), rikomba lesvaku ku ni timpsalu letitaka hi le handle ka hina.

hambi vali Vayuda, hambi vali Vagirika, Kriste i matimba ya Xikwembu ni vutlhari bza Xikwembu” (1 Va le Korinto 1.23-24). Lesvi axili xikhunguvanyiso ka lava avabohiwe hi nawu ni vukhongeli bza Xiyuda ni vuhunguki ka lava avahungatiwa hi svihena sva vakulu va Vagirika ni le ka matwisisela ya mafilozofiya ya Vupelajambu. Kambe ka lava avakota kuyamukela lesvaku Yesu aali yena Kriste wa Xikwembu (hi Xigirika christos svivula “mutotiwa”), hi timsalu ta Xikwembu ahundzuke kuponisiwa ka yena.¹⁴

Vakriste va kusungula avachumayelanga makhongelela kumbve vukhongeli. Vahuwelele munhu. Ka Xisilamu, Rito rihundzukile buku (Khorani), ka Xikriste, Rito rihundzukile munhu (Yohane 1.14).¹⁵ Munhu wa nyama, lweyi angaheliki, Xikwembu, ahundzuke munhu—kuhundzuka munhu wa nyama. Vakriste va kusungula avatshikanga vutomi bza vona valandza teyoriya, xiyimiso kumbe matimba ya vutomi. Vabzitshikele munhu, vabzitshike hicolaho ka munhu wa xiviri lweyi hakunene avambiweke alahliwa sirheni, lweyi apfukeke xikarhi ka lavafeke tani svirhangana sva kutumbuluxiwa lokumpsha, lweyi hakunene atlhantukeleke tilweni, lweyi hakunene angakarhi atlhela ata.

Andzitivi mun’wana lweyi ahlamuselaka lesvi hi vunyaminyami kuhundza Dietrich Bonhoeffer: “Hi miyehleketo ya kuhulumetela svingakoteka kunghena ka vuxaka bza kuxiximana, ubzitsakela, uva kumbexana ubziyhanyela; kambe asvingekoteki kubzilandza hi kuyingisa ka wena. Vukriste lebzingaliki na Kriste lweyi ahanyaka i

14. Buku ya Strong *Concordance of the New Testament* (Xikombamarito ya Testamente Leyimpa) yikombisa lesvaku rito ra *charis*, “grace” (timsalu), rikumeka kuhundza ka88 ka tipapila leti Pawulo atsaleleke tikereke ta lembexidzana ra kusungula.

15. Ndzitlangela Daniel Gomis, Mufambisiwa wa Kereke ya Munazarenu wa Afrika, mahambanisela lawa ya risima ya mhaka leyi.

Vukriste lebzingaliki ni vujondzisiwa, kuve Vukriste lebzingaliki ni vujondzisiwa minkarhi hinkwayu i Vukriste lebzingaliki na Kriste.”¹⁶

Hi mukhuva lowo, riyendo ra timpsalu ahi kulandza makhongelela, buku, *Xivoningelo*, kereke kumbe svihena sva kukarhi. Hilandza, higandzela ni kutirhela Yesu Kriste. Timpsalu i mihandzu ya kuvuyeliwa hinkwaku ka vutomi, ntirho, rifu, kupfuka ni kutlhantuka ka Yesu-munhu, lweyi svosvi anga Kriste ni Hosi.

Kuhlamusela timpsalu ndzeni ka Kriste (hi kuveka Yesu axikarhi) ahi kutsongahata ntivovukwembu lowutiyeke lowurhangisaka Vunharhu bza timpsalu (Xikwembu tani Mutumbuluxi ni Tatana; matimba ya Moya wa Kukwetsima avuton’wini bza mupfumeli). Kutwisisa timpsalu tani munhu i kutsundzuka lesvaku hinkwasvu lesvi hikotaka kusvitiva henhla ka Xikwembu svipfulemeliwa hi kukhanya avuton’wini, jondzweni ni le lesvi lweyi Xikwembu ximuhlawuleke asvihanyeke akuva xitivisa ha yena. Nkongometo wa vujondzisiwa hinkwabzu bza xikriste i kuvumba svibza sva timpsalu hi xifaniso xa Yesu Kriste. Timpsalu ahi xilo–timpsalu i munhu.

Marito lawa mahiyisa ka xivangelo xa vumbirhi xa lesvaku timpsalu i ta munhu: timpsalu tifika ka munhu mun’wana ni mun’wana mayelanu ni lesvi asvivilelaka kumbe hilaha akotaka kutiyamukela hakona. Munhu ni munhu ayamukela avuya atihlayisela timpsalu ta yena.

Ndzi ni vanghanu vanyingi kambe ndzihanyisana na vona hi tindlela ta kuhambana hikusa mun’wana ni mun’wana hi yena ali svakwe. Ndzi ni vana vanharhu; hambi lesvi ndzivarhandzaka hi kufana, andzingevakhomi hi ndlela ya kufana. Hinkwavu vahambanile lakakuva ndlela leyi ndzivakongomaka ha yona tani mpsele yifanela kufambelana ni mun’wana ni mun’wana wa vona. Leyi i ndlela ya rirthandzu ya kuva munghanu ni kuva mpsele.

16. Dietrich Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship* (New York: Macmillan Company, 1949), 63–64.

Hi ndlela ya kufana, timpsalu tikumiwa ni kuyamukeliwa hi ndlela ya kuhambana hi munhu ni munhu hikusa hihanya timpsalu hi vuxaka lebzi mun'wana ni mun'wana wa hina anga na bzona ni Xikwembu hi vunharhu bza xona, timpsalu leti hinyikiweke tona hi Tatana, na titshandzavutiwile hi Yesu Kriste, tiva tinyikiwa matimba hi Moya wa Kukwetsima. Timpsalu i ta munhu hikusa tifike ka hina hi munhu, na tihambanisiwile mayelanu ni svivilelo sva hina. Tani hilaha Xikwembu xiyaka xitinyika ka hina, na tona timpsalu hiyengeteleka kunyikiwa tona.

Timpsalu tadura

Dietrich Bonhoeffer ahitsundzuxa lesvaku hambilesvi timpsalu tingahakeliwiki atiti na tingali ni ntsengo wa nxavu. Ka ndzimana yin'we ya kutshokovela svinene ya buku ya yena ya ndhuma, *The Cost of Discipleship* (Ndhuru wa Vujondzisiwa), Bonhoeffer adlunyata kuhambana ka timpsalu ta ndhuru wa le hansi ni timpsalu ta kudura tani kupfumaleka ka kulaveka ka vujonbdzisiwa kumbe ka kulangutela kubzikuma: “Timpsalu letingaduriki i timpsalu letingaliki ni vujondzisiwa, timpsalu letingaliki ni xihambanu, timpsalu letingaliki na Yesu Kriste lweyi ahanyaka, ahundzukeke munhu wa nyama.”¹⁷

Loko ayengetela, Bonhoeffer avula na angagegi lesvaku timpsalu letingaduriki i “nala wa kereke ya hina lweyi ayisaka kufeni”, “mulwisani wa kubiha kutlulisa wa vujondzisiwa” ni lesvaku “ahawise Vakriste va kutala kuhundza kurhumiwa kwini na kwini ka kuyendla mintirho.”¹⁸ Munhu angahahlaya lesvaku ahundzuliwile mululami hi timpsalu tona toxo tani nyiko ya Xikwembu, kambe handzu wa vutomi lebzihundzuliweke bza kululama hi lweyi atshikeke hinkwasvu

17. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 47-48.

18. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 45, 55, 59.

alandza Kriste.¹⁹ Na xivangelo xakona, tani hilaha Bonhoeffer asvivekaka khwatsi hakona, svili lesvaku loko munhu atwa kuvitaniwa hi Yesu akuva amulandza, nhlamulu wa vajondzisiwa, hi kusungula. i kuyingisa na wungasiva wa kutihlaya kupfumela jondzo ya yena (Marka 2.14).²⁰

Bonhoeffer ahaya mahlweni hi kuhlamusela hilaha timpsalu tiduraka ha kona ni lesvaku hicolaho ka yini vujondziwa lebzi bzihelheleke ni kutinyiketa hinkwaku hi wona nhlamulu wuli wun'we lowunene.

Timpsalu tadura hikusa tihivita lesvaku hiulandzela, nakona i timpsalu hikusa tihivitanela kulandza Yesu Kriste. Tadura hikusa titeka vutomi bza munhu, nakona i timpsalu hikusa tinyika munhu avutomi lebzinga bzona bza ntiyiso. Tadura hikusa tisola xijoho nakona i timpsalu hikusa tihundzula mujohi ava lweyi alulameke. Henhla ka hinkwasvu, tadura hikusa tikele Xikwembu avutomi bza N'wana wa xona: “n'wina mixaviwile hi ntsengo wa hakelo,” kuve lesvi svidureleke Xikwembu asvikuti kuva lesvingaduriki ka hina. Henhla ka hinkwasvu, i timpsali hikusa Xikwembu axivonanga N'wana wa xona tani ntsengo wa hakelo ya kudura svinene ya vutomi bza hina, kambe amunyiketile hicolaho ka hina. Timpsalu ta kudura i kutihundzula ka Xikwembu xiva munhu wa nyama.²¹

Vutomi bza vujondzisiwa i riyendzo ra timpsalu. Wusungula hi timpsalu, wunyikiwa matimba hi timpsalu, nakona wupfulemeliwa hi timpsalu kusukela akusunguleni kuyafika amakumu. Aku na vujondzisiwa bza ntiyiso loko hingalandzi ni kuxixima ndlela ya Yesu. Timpsalu ta Xikwembu tingayamukeliwa tani nyiko ya timpsalu, kambe atikoti kuhambana ni sviboho sva vujondzisiwa.

19. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 55.

20. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 61.

21. Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship*, 47-48.

Timpsalu tahlamalisa

Philip Yancey arungula xiyenge xa filme ra *The Last Emperor*, laha jaha rin'we ritotiwaka kuva hosi leyikulu ya kuhetelela ya Xina. Ahanya vutomi bza vukhududu na atirheliwa hi svitirhi svinyingi.

“Kuhumelela yini loko uyendla xihoxo?”, kuvutisa makwavu.

“Loko ndziyendla xihoxo, kukhatisiwa munhu mun'wana”, kuhlumula hosi leyikulu ya jaha. Hi xikombiso, hosi leyikulu ya jaha yidlalaya xivatliwa xa risima kutani mun'we wa xitirhi abiwa hokolaho ka xihoxo lexiya.²²

Lowu awuli mukhuva wa khale wa tihosi ni tihosi letikulu. Asvingalulamanga nakona asvili sva mona. Hiloko kuhumelela munhu wa tiko rin'wana. Aali Hosi leyitiseke nhlamuselo wumpsha wa matwisela ya kufuma. Ahundzule mahanyela ya khale akhangula mfumu wumpsha. Loko vatirhi va yena vawela xijohweni, Hosi leyi yiteka lesvi asvivafanekela. Yancey ayeheketa lesvi: “Timpsalu atihakeliwi ntsena hi lesvaku munyiki wakona hi xiviri arhwalile kudura ka tona.”²³

Lesvi ahi vululami kumbe vumbilu ntsena-lesvi i timpsalu. Timpsalu ta kudura. Kumbexana hi xona xivangelo xa kuva hahaya mahlweni hi kurhandza kuyimbelela risimu ra Newton. Timpsalu tahlamalisa.

Ina-ka, timpsalu ta Xikwembu ta manyawu titirhisa kuyini vuton'wini bza hina bza siku ni siku? Mhaka yin'we i kutiva nhlamuselo wa timpsalu. I svinene ngopfu kutiva lesvaku Xikwembu xahirhandza hi ndlela leyi, kambe hi kwihi kuhambana loku tikuyendlaka vuton'wini bza mina? Timpsalu tifana na yini loko ndzitivona. Timpsalu tiyendla yini loko ndzitivanya? Hi kwihi kuhambana loku timpsalu tikuyendlaka vuton'wini bza mina bza siku ni siku?

22. Yancey, *What's So Amazing About Grace?*, 67.

23. Yancey, *What's So Amazing About Grace?*, 67.

Timpsalu tihanyiwa hi matlhelo ya kuhambanahambana, hi mukhuva ni hi tindlela tiningi. Lesvilandzelaka ka buku leri svitakambisisa matikombisela ya kuhambanahambana ya riyendo ra timpsalu.

NDLELA

Hi timsalu letilavaka (nakona tivuliwaka leti tirhangelaka mahlweni), Xikwembu xihirhangela mahlweni na xihikokela vuxakeni.

2

TIMPSALU LETILAVAKA^{1*}

*Hikuva N'wana wa Munhu atile kutalava
ni kutaponisa lavalahlekeke. –
Luka 19.10*

Vujondzisiwa bzipana ni kuyingisa loku kutekaka nkarhi na kukongoma tlhelo rin'we-na Yesu tani mukombi wa ndlela ni mupangalati.² Lesvi hisvivula riyendzo ra timpsalu. Riyendzo ra timpsalu minkari hinkwayu racinca hikusa rifambelana ni vuxaka hi ntshima. Kufamba hi kupfumela i riyendzo lerihundzaka ntirho lowu wukolwanaka, kutsakisa kuhundza xiboho, laha gonso ni gonso ra riyendzo ra vujondzisiwa ringa ndzeni ka timpsalu ta Xikwembu.

1.* Sviyenge sva ndzima leyi svinghenisiwe ni kutwananisiwa na svihuma hi le ka ndzima ya mutsali leyinga ni nhlokomhaka ya “The Grace that Goes Before: Prevenient Grace in the Wesleyan Spirit,” (Timpsalu letirhangaka mahlweni: Timpsalu Letilavaka Moyeni wa Xiwiliseni) leyitsaliweke hi David A. Busic, ka kubu leyi: *Wesleyan Foundations for Evangelism*, ed. by Al Truesdale (Kansas City, MO: The Foundry Publishing, 2020). Yitirhisiwile ndzeni ka mpfumelelo.

2. Xiga lexi “a long obedience in the same direction” (kuyingisa loku kutekaka nkarhi na kukongoma tlhelo rin'we) xikoliwile ka buku henhla ka vujondzisiwa leritsaliweke hi mufundhisa, mutivi wa ta vukwembu, yena Eugene Peterson, *A Long Obedience in the Same Direction: Discipleship in an Instant Society* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1980).

Hihanya timpsalu ta Xikwembu hi tindlela ta kuhambana ka tinguva tinyingi ta vutomi bza hina. Hambi lesvi matshamela lawo ya timpsalu hakanyingi mangahumeleliki hi kulandzelelelana (malandza nongoloko wa kukarhi), mahambanisiwa mayelanu ni kuhambana ka minkongongometo ya wona ka tiyendo ta hina ta vujondzisiwa.³

Tafika ntlhanu abibeleni atinhlokohaka letikombisaka hilaha hihanyaka hakona timpsalu ta Xikwembu. Lesvi asvivuli lesvaku ku ni minxaka ya kuhambana ya timpsalu, ingi hi loko timpsalu tingakota kuhlahliwa hi mimpimu kumbe svingava sva kuhambana.⁴ Tani hilaha Jack Jackon avulaka hakona, “Timpsalu ta Xikwembu i tin’we,”⁵ kumbe, hi mahlayela ya John Wesley, timpsalu ta Xikwembu i “rirhandzu ra Xikwembu” ntse.⁶ Akuva kusiveliwa moya wa kuyava timpsalu hi minxaka, Wesley ahlawule kukongometa svinene ntshamelo wa lesvi timpsalu tihanyisiwaka xisvona: “Mayelanu ni

3. Hambi lesvi hakanyingi timpsalu tingahanyiwiki hi svingava sva kulandzelelelana, tintivi ta vukwembu tivulavula hi nongoloko wa kuponisiwa (*ordo salutis*). Hambi svili tanu, Dianne LeClerc apfuxa mhaka ya risima: “Lesvi hakanyingi lesvo svivoniwaka tani nongoloko wa magonso avuton’wini bza xikriste, tin’we ka tintivi ta vukwembu tirhandzisisa *via salutis*, kumbe ndlela ya kuponisiwa, akuva tidlunyatisa mafambela ya matshamela man’we kuya ka man’wana.” Svihuma ka *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 315.

4. Leyi ayili mhaka yikulukumba ka ndzima ya kuhetelela. Timpsalu ahi nchumu wa kukarhi-timpsalu i munhu, na kona i ta munhu. Tom Noble aveka mavonela ya lesvaku moya wa kuteka timpsalu tani matimba kumbe nchumu wuta hi le ka tijondzo ta Agostinho ta Nguva ya le Xikarhi. Kuhumelele minxaka yinyingi ya timpsalu leyi ayikota kunghenisiwa ka Vakriste. Moya lowo wuhangalakile xikarhi ka vajondzisisi va Xiprotexante ka lemedzana ra 17. “Xivoningelo lexo xa vajondzisisi henhla ka timpsalu xi ni sviphiko sva xona, ngopfungopfu xa moya wa kususa xiyimu xa vumunhu bza ntirho wa Xikwembu kurhangisiwa ntirho wa Moya lowutirhisaka nchumu wolowo, lowungaliki munhu na wuvuliwaka ‘timpsalu.’” T. A. Noble, *Holy Trinity: Holy People: The Theology of Christian Perfecting* (Eugene, OR: Cascade Books, 2013), 100.

5. Jack Jackson, *Offering Christ: John Wesley’s Evangelistic Vision* (Nashville: Kingswood Books, 2017), 53.

6. John Wesley, Sermon 110, “Free Grace,” *Sermons III: 71–114*, vol. 3 in *The Bicentennial Edition of the Works of John Wesley* (Nashville: Abingdon Press, 1986), 3.544, par. 1.

matshamela ya vujondzisiwa, vanhu vahanya timpsalu ta Xikwembu hi ndlela ya kuhambana. Lava vanga ka matshamela ya ntumbuluku (lawa mangasivaka ya xikriste) vahanya timpsalu letirhangelaka mahlweni; kuku loko vafuxiwile, vahanya timpsalu hi ndlela leyikholwisana, leyivahundzulaka valulami; na, hi kuhetelela, lesvi kutani vahundzuliweke valulami, vahanya timpsalu letihlawulekisaka miyehketo ni timbilu ta vona.”⁷ Mahlamuselela ya Jackson ya vutivi bza Wesley bza vukwembu matsaliwe hi ndlela ya kusaseka, ya kutwisiseka, kambe ya kunabzala, lawa mahambanisaka timpsalu tani nchumu ni timpsalu tani riyendzo ra vuxaka lerikatsaka matshamela ni mahanyela ya vutomi, svitshembiso sva Xikwembu, ritlhela rinava hi mukhuva wa vanhu.

Na hili karhi hitsundzuka lesvi, hihendleleta tinhlokomhaka letilandzelaka akuva tihipfuna kutwisisa hilaha hakanyingi hihanyaka hakona rirhandzu ra Xikwembu ka riyendzo ra timpsalu, na hisvitiva lesvaku tona ahi minxaka ya kuhambana ya timpsalu kambe i tindlela ta kuhambana leti hingahanyisanaka ha tona ni Xikwembu tani Timpsalu Letitiyendleke Munhu ndzeni ka vutomi bza hina.⁸

- Timpsalu letilavaka
- Timpsalu letiponisaka

7. 6. Jackson, *Offering Christ*, 53.

8. Mayelano ni matwisela ya William Greathouse na H. Ray Dunning enhla ka “kuponisiwa” tani rito ra ntivovumkwembu leringa ni minhlamuselo ya kuyanama: “[Kuponisiwa] kukatsa ntirho hinkwawu wa Xikwembu lowu wukongomisiwaka kupfuxetisiweni ka munhu hi ximpsha matshameleni ya kulahleka ka yena. Na kusungula hi kuponisa korhanga, kukatsa matshamela hinkwawu ya kupfuxetisiwa loko kuyafika, ni kukatsa kuponisiwa ka kuhetelela kumbe ‘kutwalisiwa.’” William M. Greathouse and H. Ray Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1982), 75. Hi kuya mahlweni, Greathouse na Dunning vahlamusela lesvaku kuponisiwa akukumeke ka xihumelelo kumbe kutiva ka kukarhi: “Testamente Leyimpsha yivulavula hi kuponisiwa ndzeni ka minkarhi yinharhu: nkarhi wa khale (kuve kona), nkarhi wa svosvi (ku kona) ni nkarhi lowutaka (kutava kona).”

- Timpsalu letihlawulekisaka
- Timpsalu letihlayisaka
- Timpsalu letiringanaka

Ka tindzima letilandzelaka, hitakamba tinhlokomhaka leti hi yin'we ni yin'we hi vuxokoxoko, hi tlhelo ra Bibe, ntivovukwembu ni hilaha (timpsalu) tihanyiwaka ha kona. Hitasungula hi timpsalu letilavetelaka.

Timpsalu letihirhangelaka mahlweni

Timpsalu ta Xikwembu atisunguli hi nkarhi wa kuponisiwa ka hina. Tirhangela hambani ni nkarhi lowu hisungulaka kutwisisa lesvaku hilava Xikwembu. Ahosuketana hilava Xikwembu; matshan'wini ya lesvo, hi xona Xikwembu xihilavaka. Rito leri hi tlhelo ra ntivovukwembu riyimelaka ntirho lowu ha wona Xikwembu xilavetelaka kuhikokela kusuhi na xona i timpsalu letirhangaka mahlweni. Timpsalu letirhangaka mahlweni svivula lesvaku Xikwembu xita ka hina na hina hingasiya ka xona. Timpsalu ta Xikwembu tihlavetela titlhela tita laha hinga kona.

Vakriste minkarhi yin'wana vasungula kuveka vumboni bza kuhundzuliwa ka vona tani mub'iko wa lesvi “vatiseke xisvona kaYesu” ndhawini leyi kumbe liya, kumbe ka ntanga ya kukarhi. Lesvo i kuringeta kutivisa nkarhi ni ndhawu leyitivekaka laha vangahlangana ni Xikwembu ni kuhanya kupsaliwa lokumpsha ha Kriste. Kolaho, lesvaku “Tana ka Yesu” asviveki khwatsi mhaka hikusa anga kona lweyi ataka ka Yesu Kriste. Yesu Kriste ata ka hina. Ka papela ra risima ngopfu leritsaleliweke vakriste va kusungula va matiko, mupostola Pawulo ali: “Khale amifile emoyeni hikwalaho ka svivi sva n'wina ni svijoho lesvi amihanya ka svona misaveni leyi. Kambe Xikwembu xi ni musa svinene, hikwalaho ka rirhandzu lerikulu leri xihirhandzeke ha rona. Hikokwalaho, hambilesvi ahifile hi mhaka ya svivi sva hina, xihivuyisile evutomini svin'we na Kriste-I timpsalo ta Xikwembu leti timiponiseke (Va le Efesa 2.1–2, 4–5).

Xiyisisa rito leri Pawulo ariphindhaphindhaka aveka ntikelo: kufa. Lesvi ahi matlangwana ka Pawulo. Angali “ahivabza” svijohweni sva hina kumbe “ahibohiwile” svijohweni sva hina. Ahihim; ahifile svijohweni sva hina.

Mayelanu ni Bibebe, ku ni minxaka yinharhu ya rifu: ra miri, ra moya ni leringagamiki. Pawulo ahlavutela rifu ra moya. Ahihanya, hihefemula, hiva hitsemakanya kufamba ka vutomi, kambe ahifile moyeni hikolaho ka xijoho. Munhu angava ahanya mirini, afambafamba, kuve hi le ndzeni angakoti kuhlamlula svilo sva moya hikuva angali ni xitwo xa moya. Hi lesviyendlaka lesvaku loko munhu afile moyeni angakoti kutihlanganisa ni ntiyiso wa moya. Xitwo xa moya axahali kona ka yena hi kutiya kuhundza xitwo xa kunun’huta ka munhu lweyi afeke. Munhu lweyi afeke angahakoti kuhlamlula, angahahlangananga ni vanhu van’wana, na kona angahali ni mapimu ya lesvimurhendzeleke.

Pawulo ali hinkwerhu ahili ka matshamela ya moya wa mufi wa lweyi afambafambaka na afile. Tani hilaha lavafeke vangakotiku kuhlamlula minyanyulu ya le handle, aku na munhu lweyi afeke moyeni akotaka kuta ka Kriste hi matimba ya yena. Kupfuniwa kufanela kuta hi le handle. Hikolaho, mayelanu na Pawulo ni timboni tin’wana ta matsalwa, Xikwembu xitikombisa ka matshamela ya hina ya kukarhata, xihiyendlela lesvi hi hoxe hitsandzekaka kusviyendla: Xikwembu xita laha hinga kona. Hi matimba ya Moya wa Kukwetsima, Xikwembu xikongoma lomu hinga kona kutani xipfuxa kutitwa ka hina ka moya. Matshamela lawa mahifikisa ka miyehleketo ya kuyeta: Hambu matimba ya hina ya kuhlaya “ahihim” ka kuhlevetela ka Xikwembu makoteka ntsena hikusa timpsalu ta Xikwembu letirhangaka mahlweni kutani tihikumile. Hintshunxekile kuhlamlula Xikwembu ntsena hikuva Xikwembu xintshunxile kutitwa ka hina ka moya akuva hiyendla tano. Kuta

ka timpsalu henhla ka hina kurhangela nhlamulu wini na wini ka Xikwembu.

“Sleeping Beauty” i sungu wa ndhuma wa svivanhwana sva matimba ya kuhlmalisa. Nsungu lowu wuvulavula hi mun’we wanhwanyana wa n’wana wa hosi lweyi aloyiwe hi mun’we wa hosikati wa mfani. Lweyi wanhwanyana akumeka vurhongweni lebzikulu lebzingaheliki na ndlela yin’we ntsena ya kumupfuxa hi loko jaha ra yena ra n’wana wa hosi rita ritatamukhisa. Khisi leri ritamupfuxa ka vurhongo bza yena bza kufa rimukutsula ka matshamela ya yena ya kukarhata. Hambilesvi wunga sungu wa svivanhwana sva kuhlmalisa ntsena, i xikombiso xa hilaha timpsalu letirhangaka mahlweni titirhaka hakona. Biblele rili mimoya hinkwayu ya vanhu yikumeka ka sva kufana ni vurhongo bza kufa moyeni na hingakoti kutitlhelisela akutitweni ka moya. Kutani N’wana wa Hosi ata atatahikhisa, vuloyi bzihelisiwa, hipfuxiwa hihanya matshamela mampsha lawa ahingamativi. Tani hihala tatana lweyi aafa hi rirhandzu ra Luka 15 atsutsumaka hakona atlhangaleta n’wanakwe wa maxangu axitaratwini, khisi leri rikombisa timpsalu letirhangaka mahlweni. Tihela uhlaya marito lawa ya xifaniso lexikhomaka mbilu hi mafasitela ya kukulisa timpsalu letirhangaka mahlweni: “Loko ahali kule, tatana wa yena amuvona, amutwela vusiwana; kutani atsutsuma, ayamuvukarha, amupsompa, ‘hikuva n’wana lweyi wa mina aafile, kambe svosvi wahanya; aalahlekile, kambe svosvi akumiwile.’ Kutani vasungula kutsaka” (Luka 15.20,24).

John Wesley ni timpsalu letirhangaka mahlweni

Kokwana wa hina wa ntivovukwembu aali ni svinyingi sva kusvivula henhla ka timpsalu letirhangaka mahlweni. Hambilesvi aangakholwi lesvaku vujondzisiwa bza kutiya bzisungula ni kuyafika ndzhaku ka kuhundzuka, aasetela lesvaku timpsalu ta Xikwembu titirha hi kurhangela nkama, hi kupfuxa vanhwini akunavela kusungula kulava Xikwembu, lexi kunavela ka xona kufungaka

kusungula ka kupfuka.⁹ Hilava Xikwembu ntsena hikuva Xikwembu xirhange xihilava.

John Wesley aangali wa kusungula kuyamukela mavonela ya lesvaku matimba ya timpsalu letirhangaka mahlweni amayaneta vanhu hinkwavu, kambe hi ntiyiso ayengetele kuhambanisa ka yena mayelanu ni kuponisiwa.¹⁰ Na atshuka avona lesvo tani “timpsalu letisivelaka”, Wesley aakholwa lesvaku, kusukela kuvelekiweni, atimpsalu ta Xikwembu tatirha ka vanhu hinkwavu, na tilavetela kuvakokela ka vutomi lebzingaheliki ha Yesu Kriste. Lesvo svitiyile hambu loko vanhu vangatshamanga vatwa loko evhangeleli yihuweleliwa. Vukona ni ntirho wa Xikwembu lowurhangaka wutikomba hi Moya wa Kukwetsima hi tona timpsalu “letirhangaka mahlweni” ka kutwiwa ka mahungu lamanene, kupfuka moyeni ni kuhundzuka.

Aku na lweyi anga munhu wa ka munhu ka timpsalu ta Xikwembu; hinkwavu hi lava valaviwaka hi Moya wa Yesu. Tani vanhu lava vaweke, lava “vafeke ka svivi ni svijoho sva hina” (Vaefesa 2.1), ahisvikoti kuya ka Xikwembu hi matimba ya hina hoxe. Xilesvo, Xikwembu hi xona xirhangaka xinghena ka mhaka ya kupfuxiwa, kuhundzuliwa ni kucinciwa ka vutomi. Ntirho wa kusungula wa Moya wa Kukwetsima hiwuchula “lowu wurhangaka mahlweni” hikusa minkarhi hinkwayu wurhangela nhlamulu wa hina. Munhu wasvikota kuta akupfumeleni eka Yesu Kriste, kambe anga kona lweyi “ataka ka Kriste” loko Xikwembu xingarhanganga ximutisa ni kumunyika matimba. Yesu abzele vajondzisiwa va yena lesvaku lesvo wutava ntirho wa Moya wa Kukwetsima (Yohane 16.5; kuvoniwa na Yohane 6.44 kambe).

9. Jackson, *Offering Christ*, 43–44. Nakona languta Randy Maddox, *Responsible Grace: John Wesley's Practical Theology* (Nashville: Kingswood, 1994), 81.

10. Ka vukholwa bza xikatolika, “actual grace” (timpsalu letitiyeke) tiyaviwa hi sviyenge svimbirhi: “operating prevenient grace” (timpsalu letirhangaka mahlweni, ta kutirha) ni “cooperating subsequeute grace” (timpsalu letilandzelaka, ta kutirhisana).

Tani hilaha Lovett Weems asvivekaka hakona, “Xikwembu xirhanga xihilava na hingasixilava. Masungulu ya kuponisa ma le ka Xikwembu kusukela kusunguleni. Na hingasifamba gonso rin’we Xikwembu xi kolanu.”¹¹ Timpsalu tingayaliwa kambe anga kona lweyi angarhambiwiki ka vuxaka bza yena ni Xikwembu. Lesvi svolesvo svivulaka svona ka makholwa ya Wesleyan-Holiness, hi lesvaku, loko hihlengela evhangeli ni munhu ahikumi matshamela lamangabzekamelangiki ka moya wa kuyaka vumunhu. Aku na munhu lweyi hingamukumaka na angakhumbiwanga hi timpsalu letirhangaka mahlweni. Kunene, van’we vatatinonon’hwisa kumbe kutinabzalisa kuhundza van’wana, kambe hingatiyisa lesvaku Xikwembu axili karhi xitirha kuli khale hi kutshembeka ka vutomi bza vona, na hina hingasihumelela. N’wana wa Hosi ahirhangelile na hingasinghena ka matshamela ya vutomi bza vona.

Xikwembu axinyiki kuponisa ka xona hi nsindziso. Rirhandzu ra ntlhelelo, hi ntshamelo wa rona (wunga masungulu ya vuxaka bza ntiyiso), rilava vuntshunxeke bza kupfumela kumbe kuyala rirhandzu lerinyikiwaka. Kambe timpsalu letirhangaka mahlweni tirhangela nhlamulu wa hina ni kupfumelela nhlamulu wa hina. Lowo hi wona nawu wa kukutsula ni kusungula ka vujondzisiwa. Xikwembu xisungula; hina hihlamula. Timpsalu hi tona tirhangaka, minkama hinkwayu.

Kuyisa mahlweni lesvi Xikwembu xisvitirhaka

Hinkwayu Testamente Leyimpsha yi ni vumboni, na svona svitsalwana sva Pawulo svidlunyata hi nkheteko lesvaku “loko munhu asungula kupfumela Yesu tani Hosi leyipfukeke kufeni, xihumelelo lexo hi xoxe i xikombiso xa lesvaku Moya wutirha hi evhangeli, ni lesvaku, loko Moya wusungule ‘ntirho lowunene’ lowu ha wona

11. Lovett H. Weems, Jr., *John Wesley's Message Today* (Nashville: Abingdon Press, 1991), 23.

akupfumela lokuya kunga handzu wa kusungula, ungakholwa lesvaku Moya wutahetisa ntirho wa wona.”¹² Kambe akutshemba loko akuyali risima ra ntirhisanu wa munhu. Vuxaka bzikatsa ntirhisanu.

Pawulo adlunyata lesvaku i mani lweyi asungulaka athela agamisa riyendo ra timpsalu: “Ndzi ni kutshemba svinene lesvaku lweyi asunguleke ntirho lowo wosaseka xikarhi ka n’wina atawuhetisa hi siku ra Yesu Kriste” (Va le Filipiya 1.6).¹³ Handle ka lesvo, amujondzisiwa wa Yesu (ni kereke) vafanela “kuhetisela kuponisiwa ka vona hi kuchava ni kurhurhumela; hikusa i Xikwembu lexitirhaka ka vona, xivanyika matimba ya kusvilava hambi ya kutirhela kutsaka kunene” (2.12-13).¹⁴ Hi timpsalu, hifanela kuyisa mahlweni amisaveni lesvi Xikwembu xisvitirhaka ka hina. Bibeke ritele hi svikombiso lesvipfunaka.

Xikwembu xitile ka Abrahamu endhawini leyivitiwaka Uru wa Kalediya (svosvi yivitiwaka Iran). I Xikwembu xirhangaka xivitana: “Kutani ndzituendla tiko lerikulu, ndzikukatekisa, ndzikurisa vito ra wena; utava xihlovo xa minkateko” (Genesa 12.2). I mani arhangeke? I Xikwembu. I mani asunguleke ntirho lowunene ka Abrahamu? I Xikwembu. Kambe asvifanelile lesvaku Abrahamu ahlamula hi kuyingisa akuyisa mahlweni amisaveni lesvi xikwembu se axisvitirha ka yena. Xikwembu xitile ka Yakobo hi norho ximukomba xikada (xiphandze) lexi axitlhantukela tilweni (Genesa 28.10-22) na ndzhaku xilwile na Yakobo nambzeni wa Yaboko (32.22-32). I mani arhangeke? I Xikwembu. I mani asunguleke ntirho lowunene ka Yakobo? I Xikwembu. Kambe svifanelile lesvaku Yakobo ayisa mahlweni lesvi Xikwembu axisvitirha ka yena.

12. N. T. Wright, *Paul: A Biography* (San Francisco: HarperOne, 2018), 96.

13..Xiya lesvaku Xikwembu hi xona musunguli ni munabzalisi wa riyendo ra timpsalu.

14. Laha ndziyengetela “the church” (kereke) hikusa rito ra ku “you” (n’wina) ri le ka vunyingi.

Moxe aali kulekule svinene. Xikwembu xitile ka yena hi ndlela ya xihlahla lexi axivuvumela ximuvita kuya humesa tiko ra xona avukaraweni le Gibita (Eksoda 3.1-4.17). I mani arhangeke? I Xikwembu. I mani lweyi asunguleke ntirho lowunene ka Moxe? I Xikwembu. Kambe svifanelile lesvaku Moxe ayisa mahlweni lesvi Xikwembu axisvitirha ka yena.

Kriste lweyi ahanyaka ativonekisile ka Sawulo (kumbe amudumelile) ndleleni ya Damaska (Mintirho 9.1-19). Sawulo aangafambi alava Xikwembu. Aali ntirhweni wa kuxanisa Vakriste. I mani arhangeke? I Xikwembu. I mani lweyi asunguleke ntirho lowunene ka Sawulo (lweyi xikan'we ahundzukeke Pawulo, murhumiwa xikarhi ka vamatiko)? I Xikwembu. Kambe, tani hilaha Pawulo ndzhaku avuleke ka papila ra yena ka va le Filipiya, svifanelile lesvaku ayisa mahlweni lesvi Xikwembu axisvitirha ka yena.

Mutsheniwa wa Afrika axitaratwini xa Yudeya (Mintirho 8), Korneliyo hi xivono hi nkarhi wa 3 nindzhenga, (Mintirho 19), Lidiya aribuweni ra nambu (Mintirho 16): I mpsini svifananaka ka vona? Marungula lawa ni man'wana manyingi ya kufana na wona makombisa vanhu lavahlamulaka hi kupfumela ka Xikwembu lexirhangeke xita ka vona. Hinkwavu avayisa mahlweni lesvi Xikwembu axisvitirha ka vona.

Ku ni matshalela lamangacinciki ka ntirho wa timpsalu letirhanga mahlweni, wa Xikwembu, wa kulava vanhu ni vanhu lavahlamulaka hi kupfumela. Ntivi ya ta vurhumiwa wa Munghiza Lesslie Newbiggin avule marito ya ndhuma lawa: “Kupfumela i voko leritamelaka ntirho lowuyendliweke hi Kriste riwuyendla wa mina.” Asvisiveli kulaveka ka nhlamulu, kambe timpsalu letirhangaka mahlweni minkarhi hinkwayu hi tona ta kusungula. Hambi Agostinho, lweyi aali mulweli lwenkulu wa lesvaku Xikwembu xirhanga xilunghisela

valulami vutomi lebzingaheliki ate: “Lweyi ahiyendleke na hingali kona angehiponisi na hingali kona.”¹⁵

Kuvona ka Xikwembu ni kurhanga mahlweni

Ku ni kuhambana xikarhi ka timpsalu letivonaka ni timpsalu letirhangaka mahlweni. Kuvona i ndlela leyi Xikwembu xilulamisaka hi yona nseketelo ni svakuja sva svivumbiwa sva xona, kukatsa ni vanhu.¹⁶ Xikwembu “xitavona” kumbe “xitalava” (Genesa 22.8,14) lesvifanelaka sva kuhlayisa misava ni sva kusvilulamisela munhu mun’wana ni mun’wana.

Ndlela leyi kuvona ka Xikwembu kuhlenganaka hakona ni vutomi bza munhu mun’wana ni mun’wana i xihundla lexikulu. Nkarhi, ndhawu ni njangu lowu munhu apsaliwala ka wona i mhaka ya kuvona ka Xikwembu. Akuva munhu apsaliwa njangwini wa vahindu le Indiya hi 1765, kuve munhu mun’wana apsaliwa njangwini wa vakriste le Musambiki svifambelana ni kuvona ka Xikwembu. Akuvona ka Xikwembu hi tlhelo ra ta moyo kurhwele vutihlamuleli bza mintikelo ya kuhambana. Lweyi anyikiwaka njombo ya kutwa evhangeli vuton’wini bza yena atayavanyisiwa hi ndlela ya kuhambana ni ya lweyi angatshamiki atwa vito ra Yesu. Xifaniso xa Yesu xa nandza wa kutshembeka ni kutlharaha xihundza rifuwo ra sva nyama; xikatsa vulanguteli bza timpsalu ta Xikwembu. “Un’wana ni un’wana lanyikiweke lesvotala, kotalaviwa lesvotala eka yena; ni loyi vanhu van’wifuyiseke lesvotala, kotalaveka lesvo tala ngopfu eka yena” (Luka 12.48). Ahi hinkwavu vanga ni tinjombo ta

15. Svitshahiwe ka buku ya John Wesley, *The Works of the Rev. John Wesley* (Kansas City, MO: Nazarene Publishing House, n.d.; and Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1958, concurrent editions), VI, 513.

16. Rito ra “providence” (kuvona) rita hi le ka marito mambirhi ya Xilatino: *pro*, lesvivulaka “mahlweni” kumbe “hi vito ra”, ni *videre*, lesvivulaka “kuvona.” Kuvona kutshuka kuhambanisiwa hi sviyimu svimbirhi: “kuvona loku kukatsaka”, kuhlayisiwa ka ntambuluku hi Xikwembu, ni “kuvona ka nkheteko”, kunga kutirha ka Xikwembu avuton’wini bza vanhu.

kufana hambi ka kuyima kona vatiya. Van'we vayamukela ngopfu, van'wana vayamukela kutsongo. Nyiko ya "kuhundzisa" yita ni xilaveko xa nhlamulu hi kuhundzisa. Hinkwasvu lesvi svikhumba kuvona ka Xikwembu.

Loko kuvona kuli laha Xikwembu xihivekaka kona, kusungula kuhamusela tindlela ta kuhambanahambana leti Xikwembu xihikumaka ha tona. Mun'wana ni mun'wana ayamukela timpsalu ta kufana letirhangelaka kuponisiwa. Kambe minkoteko ya kuhamula yihambanile. Kukholwa loku kuhambanisa xikriste ni vukhongeli bzin'wana amisaveni lebzijondzisaka lesvaku Xikwembu xitahlamula loko vanhu vali vona vasungulaka kuya ka Xikwembu. Xikriste xihundzula malongolokela: Xikwembu hi xona xirhangaka xitirha, hi ndlela leyo xipfulela nhlamulu mukhandlu.

Xikwembu xisungula ntirho lowunene wa timpsalu ni wa kurhula. Kukutsula ni kuvumba lokumpsha svisungula hi nsunguliso wa Xikwembu. Aku na lesvikombisaka lesvo kuhundza kutshemba ka lesvaku Tatana arhumele Yesu Kriste misaveni. Minkarhi hinkwayu Xikwembu hi xona xirhangaka xitirha. Moya wa Kukwetsima wa Xikwembu wupfuxa vanhu vatwa xilaveko xa kuponisiwa, wuvakomba lesvaku vajohile wuva wutirhisa kususa ka svijoho hi Kriste mayelanu ni loko vahlamula hi kupfumela.

Ka John Wesley, akupfuxiwa moyeni svihundza ripfalu: "Aku na munhu, handle ka loko angatima Moya, lweyi apfumalekeliwaka muphelo hi timpsalu ta Xikwembu. Aku na munhu lweyi ahanyaka wa kupfumalekeliwa muphelo hi lesvitolovelaka kuvuliwa ripfalu ra ntumbuluku. Munhu mun'wana ni mun'wana a ni xiyenge xa rivoningo rolero, ...lerivoningaka vanhu hinkwavu lavatumbulukaka misaveni. Nakona, mun'wana ni mun'wana angarhuli loko ayendla sva kuhambana ni rivoningo ra ripfalu ra yena hi xiviri. Xilesvo, aku na munhu lweyi ajohaka hikuva angali ni timpsalu, kambe

ajoha hi kuva angatirhisi timpsalu leti anga na tona.”¹⁷ Ripfalu leringarhulangiki, leriyegetelaka kuhambanisa lesvilulameke ka lesvihoxekeke ni kupfuxa ripfalu ra moya i tinyiko ta timpsalu ta Xikwembu eka hinkwavu. Kutshemba loku ku ni ntikelo wa risima kuhangalase ni ka evhangeli mayelanu ni moya wa Xiwiliseni.

Timpsalu letirhangaka mahlweni ni kuhangasa ka evhangeli

Siku rin’wana ndzihlengetanile ni ntlawa wa vafundhisa va vakriste lava avahanya ka ndhawu leyi svinonon’hwaka kuva mupfumeli wa Yesu. Svi le ndzeni ka nawu kuva mukriste, kambe ku ni milawu ya tiko ya kutika svinene henhla ka kukoka vanhu va vukholwa bzin’we vava ka bzin’wana. Kuhangalasa evhangeli ya Kriste svikhatisiwa ngopfu hi jele hambani ni hi rifu. Ndzivutise vafundhisa lavo lesvaku amahangalase ya evhangeli amafambisa kuyini ka matshamela lawaya ya kukarhata ni ya khombo. Ndzhaku ka kumiyela nkarhinyana, mun’we ka vafundhisa ahlamule lesvi: “Milorho”. Andzisiyisingelisanga se ndzimukombela kundzihlamusela. “Kungali makume kambe madzana ya vayakelanu va hina valorha nivusiku. Kriste lweyi apfukeke kufeni ativonekisa ka vona kusasekeni ka yena ni le vuhosini bza yena hinkwabzu. Loko vapfuka vata vatataveka svivutiso svinyingi. ‘Hibzeleni ta munhu lweyi ahitelaka nivusiku.’ Loko vavutisa, i mfanelo ya hina kuvahlamula. Ahohangalasa evhangeli. Hoveka vumboni ntsena bza lesvi hisvihanyeke akuba hihlamusela lesvi vasvihanyaka. Lavakutala ka vona vanyiketa vutomi bza vona ka Kriste hi ndlela leyo.”

Lomu kereke yihlanganaka ni svipfalu lesvipfaliweke, Moya wa Xikwembu wuhirhangela mahlweni. Timpsalu letirhangaka mahlweni ta Xikwembu atitivi mindzelekanu hambani svirhalanganya. Rirhandzu

17. Wesley, *Works*, VI, 512.

ra Xikwembu rikuma hambu vanhu va kunon’hwa, va kutiyalisa ni va kukarhata na ringakarhali. Svingahayendleka vangatshuki vahlamula hi kupfumela ka kuyingiseta, kambe asvingekoteki vaphonyomuka ka vukona bza Xikwembu lexingatikitshika kuvarhandza ni kuvakokela ka xona.

Lawa hi wona marungula lawa maphindhaphindhaka ka *The Jesus Film* (Filme ra Yesu). Filme leri rirungula hi ndlela ya drama avutomi bza Yesu. I xitirho xa matimba xa timsalu avuton’wini bza makhulukhulu ya vanhu amisaveni. Rikombisiwile ka vanhu va tindhawu ta le kule lomu vito ra Yesu aringasiphatiwa. Marungula man’we mahibzela ta hosi ya va rixaka ra yena leyi yingasuka yiyima na filme rahatsutsuma yiku: “Yimani! Hamutiva munhu lweyo! Ahumelelile ka vakokwana va hina khaleni ka malembe apaluxa matimu lawa ya kuponisiwa. Ate siku rin’wana kutata lweyi angatahibzelaka vito ra yena. Svosvi kutani hasvitiva lesvaku vito ra yena i Yesu.” Hambu lesvi marungula lawa manga xikombiso ntsena xa kutala ka marungula ya kufana na wona, makombisa lesvaku Moya wa Xikwembu wu le mahlweni ngopfu ka kereke, tani hi minkama hinkwayu. Moya wa Kukwetsima awuli karhi wurima misava ya timbilu ta vanhu lesvaku vayamukela evhangeli. Timsalu letirhangaka mahlweni tihlanganile khale ni makungu ya Xikwembu na kereke yingasifika yihuwelela mahungu lamanene. Mihandzu yakona hi lesvaku hakanyingi hinkwavu va rixaka vapfumela ka Yesu.

Kuhangalasa evhangeli ya Kriste ahi ntirho wa munhu mun’we hambu kuva wa nkari wuli woxe. Kuhumelela akuhanyisaneni loku kukuceteliweke hi Moya wa Kukwetsima, lowu minkarhi hinkwayu hi timsalu wurhangaka mahlweni. Anga kona mukriste lweyi angalangutaka vutomi bzakwe hi xivonivoni xa kuvona andzhaku angakalaka angavoni tindlela ta kuhlamalisa leti Xikwembu xititirhiseke akuba ximupfuxa ni kumutisa akuhundzukeni ni le kupfumeleni ka Kriste Yesu.

Tatana wa mina ahundzuke mukriste avujaheni bzakwe hi kukokiwa hi vapsele va kumuyamukela tani n'wana, va vanazareta. Mina ndzihundzuke mukriste hi kulandza xikombiso xa vapsele va vakriste ni ntlawa wa vavanuna lava hi kutshembeka avahlengeletana hi wavunharhu wa vhiki rin'wana ni rin'wana nimixo akuva vakhongelela kuponisiwa ka mina. Riyendzo ra wena ra timpsalu hi rona roxe ka wena. Lesvingacinciki ka hinkwavu hi lesvaku Xikwembu minkarhi hinkwayu xirhangela mahlweni.

Munghanu wa mina Stephane aangli mukhongeli, aanghena xikolwe xa le henhla le Jarimana na ajondza vutivi bza ta maroboti. Malume wa yena lweyi na yena aangali mukhongeli amubzele hi ta filme leri arivitiwa *The Mission*. Amukucetelile kuvona filme leri hikola ka “vusvikoti bza vatlangi ni kusaseka ka tindhawu takona.” Filme rihumelela ka lembedzana ra 18, asvihlahleni sva N'walunguvuxa ka Argentina. Kereke ya vurhumiwa ya vajesuíta va Espanha risimekiwile akuva rikuma tinxaka ta svipsaliwa ta Guarani rivatisa ka Kriste.

Stephane alombe filme rakona. Akhomiwe ngopfu mbilu hi xivono lexi mun'we wa muxavisi wa svikarawa ni kuva mutirhelamale, yena Rodrigo Mendoza, alwaka ni kutlhantuka boboma ra mati lerikhulukaka ntshungeni wa ntshava. Nhlaneni apakatse matlhari ya ntirho wa yena – xisirhelo xa yena xa nsimbi ni timpanga. Aakarhateka ingi hi loko oriha svijoho sva yena. Loko Mendoza afika manangwanangweni ya xiwa, mun'we wa valwi wa rixaka leri Mendoza angarikhoma arixavisa tani svikarawa antlule amukongoma na atamele xikhwa ingi hi loko alava kutsema Mendoza nkolo. Ndzhaku ka kukanakananyana, lweyi wanuna atsema goda leringa makatleni ya yena ahoxa ndzhalu lowuya wa kutika wuyapela kole hansi ka boboma. Mendoza xikan'we atwisise lesvaku xa kukarhi axicincile jaha leriya ra mulwi, kusuka torha ra kutirihisela kungghena kunavela ka kukombisa ntsetselelo.

Na akarhalile ngopfu atala ni hi madaka, Mendoza awela hansi. Asungula kurila hi xiviti, kungali minhloti ya ripfalu, kambe ya kutsaka lokuvangiweke hi kurhula moyeni. Akuma kutsutsumeliwa axidoropanini avuya ayamukeliwa hi vahanyi vakona. Ingi ndzhaku Mendoza afunge kuva muprista wa va *Jesuíta*.

Ndzhaku Mendoza anyikiwa buku leri ka rona ahlayeke laha kuvulavuliwaka hi nhlamuselo wa rirhandzu. Stephane aangativi lomu marito yakona amahuma hi kona, kambe avule lesvaku amali ya vuthokozeli ni kusaseka ngopfu ka hinkwawu marito lawa ahamatweke. Mamukhome lakakuva athela ahlalela xivono xakona hi kuphindhaphindha ni hi vunyaminyami. Akopirarile marito yakona akuva angamarivali. Ndzhaku ayile vuhlayiselweni bza tibuku ayalava laha xithokozelo axikumiwe kona. Ahlamalile kuvona lesvalu amarito lawaya amahuma Bibeleni. Ahlaye hakanyinginyingi 1 Va le Korinto 13 – “ndzima ya rirhandzu.”

Akumuzungu nkarhi wa kuleha na Stephane akokiwe mbilu hi mujondzikulobze wa xikolwe xa le henhla. Siku rin’wana nivusiku arhambile Stephane ka lesvi yena aasvivita ku i “kulube.” Kukumeke lesvaku i ka tijondzo ta Bible. Stephane ajondze Xikhongelo xa Hosi. Tani ntivi, aakholwa ntsena lesvingaringetiwa kuva kukumiwa dzanu ra vuyelo rakona. Stephane atsumbule lesvaku minkama hinkwayu loko ahlaya Xikhongelo xa Hosi na angasiya kuyetleleni aahumula khwatsi. Hi nkarhinyaka asungule kukhongela vusiku bzin’wana ni bzin’wana. Aali karhi apfuxiwa hi rirhandzu leri arimulandzelela ni timsalu leti atirhangela mahlweni.

Xikwembu murhumiwa xisungule kuhlumula svikhongelo sva jaha leri aringali mukhongeli. Atsumbule kuphatima ka rirhandzu ra Xikwembu hi ndlela ya filme leri arili ni “vusvikoti bza vatlangi ni kusaseka ka tindhawu takona.” Stephane ahlamule timsalu letirhangaka mahlweni. Ativulile kupfumela ka yena ka Kriste asungula kuyisa mahlweni lesvi Xikwembu axisvitirha ka yena.

Stephane svosvi i murhumiwa wa Kereke ya Munazareno. Hi lawo matshamela ya timpsalu ta Xikwembu letirhangaka mahlweni tifikisa akutisoleni ni le kuhundzukeni.

Kupfumela matimba ya timpsalu letirhangaka mahlweni kusivela kuhlatiyela ka lweyi angasihundzokaka mukriste. Hingatshukeni hilan'wa kulangutela ka munhu hikusa Xikwembu axitsukuli. Akutshemba ka vahangalasi va evhangeli aku le ka vona kumbe ka lava vakotaka kutwa evhangeli. Kambe kutshemba ka hina lokuhetisekeke hi lesvaku rirhandzu ra Xikwembu rikongoma hinkwavu. I rikulu (Vaefesa 1.7), arirhuteli, nakona aricinci. Raringana kuyisa mahlweni lesvi Xikwembu xisvisungulaka. Svitshembiso sva kuhlangana ni Xikwembu svile kurindzeleni!

Xikwembu xitafamba kuyafika kwini kukondza xikuma munhu? Ndzisungule kurhandza marito ya risimu ra “Reckless Love” (Rirhandzu ra xixinya), ra Cory Asbury, ra 2017, henhla ka timpsalu ta Xikwembu letilavaka. Risimu leri rivulavula hi timpsalu ta Xikwembu avuton'wini bza muyimbeleli “na ndzingasivula rito”, “na ndzingasihefemula.” Rihlamusela rirhandzu ra kutshikelela, leringaheliki, rirhandzu ra xixinya ra Xikwembu” leri “rindzihlolongolisaka, rilwa kukondza rindzikuma, ritshika 99.” Vuyelelo rili:

Aku na xindzhuti lexi ungatixivoningaka

Ntshava leyi ungatikhwelaka

Na undzilandza

Aku na khumbi leri ungatiridilizaka

Mavunhwa lawa ungatimabakanyaka

Na undzilandza.¹⁸

Ra kutshikelela. Leringaheliki. Laha hilaha Xikwembu xingatakondza xiyafika kona akuva xikuma munhu.

18. Van'wana vakombise kusandzanyana hi kutirhisiwa ka rito ra “reckless” (xixinya) ka risimu leri. Loko rivula kukala kutivonela ri ni xizathu. Loko rivula xivindzi, kuhlamalisa ni vukulu, ri le kusuhi ni kuhlamusela rirhandzu ra Xikwembu.

NTIYISO

*Hi timpsalu letiponisaka, Yesu ahikutsula xijohweni
ahiyisa ka ntiyiso lowu wuhintshunxaka.*

3

TIMPSALU LETIHIPONISELAKA TIMPSALU

*Hakelo ya xijoho i rifu, kambe nyiko leyinyikiwaka ntsena,
leyihumaka eka Xikwembu, i vutomi lebzingaheriki,
ha Kriste Yesu Hosi ya hina.*

– Va le Rhoma 6.23

Mun’we wa muvulavuleli wa mintlangu siku rin’wana avutise mutlangi wa ndhuma wa mpalisanu wa golofu Jack Nicklaus akuva amubzela xiphiso xa xitalu ka lavahasungulaka kutlanga golofu. Na ndzirindzela kumutwa avulavula hi kupfumala ka vutshila kumbe kutsandzeka kunq’enga khwatsi bolwe, ndzihlamalisiwile loko Nicklaus vutshan’wini bza lesvo ahlamule lesvi: “Kutitshemba kutlula mpimu.” Vapimisa lesvaku vatlula lesvi hakunene vanga svona kumbe lesvaku vayendla sva kutlula lesvi hakunene vasvikotaka. Ndzipimisa lesvaku ndzinganghenisa ka xikhele lexiya xikarhi ka minsinya liya yimbirhi. Ndzingasavikota kuba bolwe rihundza hi le henhla ka mati lawaya. Lesvo i kutitshemba kutlula mpimu.

Vanhu vayendla svolesvo minkama hinkwayu. Vavona vusvikoti bza vona na bzili henhla svinene, vavona kutsandzeka ka vona kungali ka nchumu. Kambe aku na lomu mhaka leyi ya kutivonela henhla yihumelelaka ngopfu kona kuhundza ka sva moya. Hakanyingi hivona matimba ya hina ya moya na matlakukile ngopfu na hivona kutsana ka hina moyeni kungali ka nchumu.

Kutitwa mululami

Amukhuva lowu wa kutivona na uli henhla kuhundza lesvi unga svona hi tlhelo ra ta moya wuvitiwa kutitwa mululami. Kutitwa mululami i kukholwa lesvaku hinkwasvu svitshamisekile hi tlhelo ra ta moya hikuva munhu ahanya vutomi bza kukhenseka na ayampsisile mahanyela yakwe. Hi mahlayela man'wana, lweyi atitwaka mululami i munhu lweyi akholwaka lesvaku aponisiwile hikola ka kuyendla lesvinene ni kugega sva kubiha.

Hinkwavu lavatitwaka valulami vavula sva kufana: “Andzi Mamana Teresa kambe nakona andzi mubihi wa kutlulisa. Ndzihanya vutomi bza kutshembeka. Ndzahakela svikweneti sva mina. Andzixengi nsati kumbe nuna wa mina. Ndzivhotile hi kutivonela. Ndzinyika vafumali malenyana. Andzinyiketeli kutlula mpimu ka vukhongeli kambe nakona andzi mubihi wa kutlulisa.” Hi marito man'wana, lavatitwaka valulami valandza miyanakanyu leyivabzelaka lesvaku Xikwembu hi Siku ra Tsemo xitaya hi lesvaku vayendla ngopfu lesvinene kutlula sva kubiha, na ngopfungopfu loko vatifanisa ni vanhu “van'wana” (vadlayi, vayimbeleli va repi, vadzahi va timbangi, etc.) lavanga vabihi kutlula mpimu. Kutitwa mululami kutlula mpimu ka manguva ya hina.

Hi 2004, nhlanganu wa Gallup wuyendle xivutisela kutsumbula lesvi Vamerika vasvikholwaka mayelanu ni tilo. Lesvindziko keke mbilu i ntsengo wa vanhu lavakholwaka lesvaku vataya tilweni: 77% ka lava vangate vakholwa lesvaku tilweni ku kona, vativone na vatafika tilweni na vali ka xigava xa “munene” kumbe “munene

ngopfu.” Kambe, mayelanu ni vavutiseliwa, ntsena ntlhanu ni mun’we ndzeni ka khume ra vanghanu va vona hi lava vangataya tilweni. Ka mina, lesvihlamalisaka kuhundzisa hi tlhelo ra kutitwa mutikhomi, hi lesvaku vanhu vanyingi ka xivutisela vate vakholwa lesvaku “ku ni tilo, laha hinkwavu lavahanyeke vutomi bzinene vangatachachazeliwa hilaha kungaheliki.”¹ Ndzidlunyata “lavahanyeke vutomi bzinene” kukombisa lesvaku vanhu vanyingi vali loko vafa vataya tilweni hikola ka “vutomi bza vona lebzinene” kumbe “vululami amahanyeleni” ya vona.

Diana, hosikati ya tiko ra Gales afile hi 1997. Kuve kulahlekeliswa ka kuvavisa eka lavanyingi amisaveni hinkwayu. Kukhatala ka vahangalasi va mahungu ni svirilo sva mintshungu svive svikulu hikola ka kuva ativiwile ngopfu matikweni manyingi. Ndzitsunduka kuva ndzitwe vanhu vaku vatitwa na vachavelekile hi kutiva lesvaku Diana kutani aali tilweni, aali ntsumi leyi ayivavonelela, ni lesvaku tilweni ayili ndhawu yinene ka yena kuhundza laha misaveni. Andzivuli lesvaku Diana anga kona tilweni, kambe ndzitvitutisa hi ta lesvi svisusumetaka vanhu vakholwa lesvaku a koseniya. Mayelanu ni lesvi ndzisvitweke ha yena, aali munhu wa malwandla, wa vumbilu, lweyi atirhiseke xiyimu xa yena ka lesvinene. Atirhisani le ni svisiwana, aalwela lava avavabza hi sida, ni lesvaku migingiriko ya yena yipfunile kuyengeteleka ka kukhatalela vatsongwana ni lavampsha. Hinkwasvu lesvi svahlamalisa, svifanela kutiviwa, kambe hi svona lesvihiponisaka ke? Kuva munene ni kuyendla lesvinene sviyisa kuponisiweni, atilweni ni le kuchachazeliweni lokungaheliki?

Hihanya ka nguva leyi kunga ni mavonela ya kuhambana mayelanu ni timhaka leti. Vanhu vanyingi vatiyisa lesvaku Xikwembu xitlakuseta manota ya vajondzi hinkwaku akuya vajondzi

1. Albert L. Winseman, “Eternal Destinations: Americans Believe in Heaven, Hell,” May 25, 2004, <https://news.gallup.com/poll/11770/eternal-destinations-americans-believe-heaven-hell.aspx>.

vanyingi vatakuma manota manene ni lesvaku lesvinene hambi svili svitsongo svapfuna. Loko hikota kutlhantekela svilo ka tlhelo “lerinene” kuhundza ka “lera kubiha” kunene axikalu xitatikela halenu ka hina kutani vutomi bza hina lebzinene ni kutikarhata ka hina akutshembekeni svitalevela kuhambana. Kutitwa mutikhomi hi svolesvo.

Rito ra Xikwembu arikanakanisi ka lesvi, kambe: ahiponisiwi hi kutikarhata ka hina; ahiponisiwi hi vunene bza hina; ahiponisiwi hi mimpimiso ya hina. Hiponisiwa hi timpsalu, kuve timpsalu tita hi le handle ka hina. Timpsalu letiponisaka tita hi le ka Xikwembu hi xiyimu xa Yesu Kriste.

Kususa svijoho

Xihambanu, kumbexana hi xona lexitiviwaka ngopfu ni kuyamukeliwa tani mfungu misaveni hinkwayu ka nguva ya namuntlha. Loko hivona xihambanu hitsundzuxiwa vutomi ni rifu ra Yesu hi kuvambiwa xihambanwini. Kuvambiwa xihambanwini yive ndlela ya kukhatisa hi rifu ya kunyenentsa ni kuxanisa svinene leyi vanhu vahayitsambeke. Hi kolaho, ka lembedzana ra kusungula munhu aatahlamala loko avona vanhu va nguva yimpsha na vayambale minkarara atinhan’wini leyinga ni xifaniso xa xihambanu. Loko namuntlha hovona munhu na ayambale nkarara lowunga ni xifaniso xa xitshamu xa gezi xa kukhatisela ka xona vanhu hi rifu, hingahlamala hikusa xikombisa xitirho xa kukhatisa xiwonho ni rifu. Hi lesvi xihambanu axili svona ka vanhu va lembexidzana ra kusungula. Xikhomise tingana ni kusvirheka. Amali makumu ya svigevenga ni vafukeli va mfumu. Kuvamba xihambanwini akuchavisa lakakuva kutsambiwe rito ra kukuhlamusela. Hi Xinghiza, rito ra ku “excruciating” (kuxanisa) rivula “from the cross” (ka xihambanu).

Kufa hi kuvambiwa xihambanwini akuli kuhlala ni kufa hi kutsongokutsongo antsendzeleni. Akuvonakaleni. Lava avavambiwa

hakanyingi avahlekiwa ni kupoyiliwa. Ntshungu lowu awuhlalela, awuvahoxahimaribzenawuhleka, nalavavavambiwekexihambanwini vava vahefumulela henhla, vakayakaya ni kuhefemuteka. Ndzhaku avafa hi xihluku hikusa lesvi avahayekiwa valengalenga, maphaphu ya vona amangahakoti kuya mahlweni matirha. Asviyendleka lesvaku vanhu vaheta masiku na vangasifa, kutani vangalahliwi tani vanhu. Matshan'wini ya lesvo, avatshikiwa lesvaku tinyanyana tija nyama ya vona. Ndzhaku ka loko vafi vatshikiwile nkarhi wukulu akuva vava xikombiso ka lweyi angatshukaka apfukela Mfumunkulu wa Roma, lesvi asvisala ka ntsumbu asvixixiwa sviyahoxiwa ataleni ra doropa.

Hingarivaleni lesvaku Yesu avambiwe xihambanwini xa xigevenga, na lesvi svindzisusumeta kuhlaya lesvi kutatafika svosvi ingi i sva nkheteko: Vakriste vali lesvi i mahungu manene. Hi ntiyiso, hivula lesvaku i mahungu lamanene ngopfu ka hinkwawu lawa hahamatweke. Rito leri Bibeke ririhlawulaka kuhamusela mahungu lamanene lawa i “evhangeli”. Xihambanu i evhangeli ya hina – mahungu lamanene ya hina.

Ka nkomiso lowutsongo wa evhangeli ka Testamente Leyimpsha, mupostola Pawulo ate: “Ndzimihundzisele lesvi na mina ndzisiviamukeleke, svinga lesvikulu eka hinkwasvu: Hilesvaku Yesu afile” (1 Va le Korinto 15.3). Lesvi svoxehi mahungu lamanene, kambe Pawulo anyika nhlamuselo wa ntivovukwembu wa kufa ka Kriste hi kutirhisa xirhangeli xa risima lerikulu, “for” (hikola ka; kumbe xilandzi *-el* ka riyendli) akuva ahisusa ka mahungu ya kubiha ya matimu ahivisa ka risima lerikulu ka riyendzo ra hina ra timpsalu: “hilesvaku Kriste afile *hikola* ka (*afele*) svijoho sva hina, hilaha Matsalwa mavulaka hakona” Loko kuyengeteliwa “hikola ka” (kumbe *-el*), mahundzuka mahungu lamanene – mahungu lamanene ngopfu ka hinkwawu lawa hahamatweke.

Mayelanu ni ntivovukwembu, Matsalwa machula “kufa hikola ka svijoho sva hina” kususa svijoho. Kususa svijoho kuyendliwile hi ndlela ya xihambanu xa Yesu Kriste. Jondziso ya kususa svijoho yisungula ka Testamente ya Khale. Siku ra Kususa Svijoho, leri nakona rivitiwaka Yom Kuppur,² arili siku lera kuhlawuleka svinene ka Xiyuda xa khale. Arivuliwa siku ra kutisola ni kurivaleliwa.

Xifaniso miyehleketweni ya hina: Ahipimiseni makhulu ya vagandzeli lavahlengéletanaka akuva vasungula lembe na vasuseliwile svijoho sva vona ni kuva vatsundzuxiwa vumbilu bza Xikwembu. Hi siku lero, na akombisa vanhu hinkwavu, muprista lwenkulu atise sviphongo svimbirhi. Xiphongo xin’we xidlayiwa – xitlhaviwa tani mhamba ya xijoho ya kuriha ha yona. Ngati yihalatiwa, xifuyu xifa. Va le Rhoma 6.23 vahibzela lesvaku “hakelo ra xijoho i rifu,” na Vaheveru 9.22 vahitsundzuxa lesvaku “handle ka kuhalatiwa ka ngati, kuhava kurivaleliwa ka svijoho”.

Xiphongo xa kusungula xifile mayelanu ni nawu. Kambe xiphongo lexa vumbirhi axitshikiwa na xihanya na xivitiwa xiphongo xa kususa svijoho. Muprista lwenkulu aatlhanteka mavoko ya yena nhlokweni ya xiphongo xa kususa svijoho kutani avula vubihi hinkwabzu ni svijoho sva Vaisrayele. Hi kufanisa, svijoho lesvi asvirhurhisiwa sviyafumbiwa nhlokweni ya xiphongo. Hi kulandza, axiyisiwa mananga, ka ndhawu ya le nkangala na hi ndlela leyo svijoho sva vanhu svikota kutekeliwa kule ni kuvoniwa svingavoniwi.³

Ntirho lowuya awuyendliwa lembe ni lembe, khume ra malembe ni khume ra malembe (languta Vaheveru 10.3-4). Ngati yihalatiwile. Makhulu ya svifuyu matlhaviwile ka nkitsinkitsi wa kususiwa ka svijoho lesvaku kulandziwa mhaka ya svijoho sva vanhu. Lawa i matshamela lawa Yesu ahanyeke ka wona ni kutirha ka wona. Na

2. Yom = “siku”, Kippur = “kuriha; kubasisa.”

3. Matimu mahibzela lesvaku lweyi aarhwexiwa ntirho wa kuntshunxa xiphongo xa kususa svijoho aali wamatiko lweyi aangali ni vuxaka ni vanhu va Israyele.

hingasikamba lesvaku rifu ra Yesu xihambanwini risuse svijoho hinkwasvu, riyendla lesvaku timpsalu letiponisaaka tiyendleka, ahisunguleni hi kulandza timhaka timbirhi ta risima: I ncini xijoho? Ha yini hilava kususeliwa svijoho?

I ncini xijoho?

Xa kusungula, xijoho i kupfukela kumbe kutiyalisa. Kumbexana nhlamuselo wa xijoho lowutwisiwaka wuta hi le ka John Wesley: “kutlula, hi kusvilava, nawu wa Xikwembu lowutiviwaka.”⁴ Xijoho i xilo lexitiviwaka ni kuyendliwa hi xivomu–lexi hisvitivaka lesvaku xibihile kambe hiyala hixiyendla hikuva hisvikota. I kutiyalisa hi xivomu.

Loko 1 Yohane 3.4 ahibzela lesvaku “Un’wana ni un’wana loyi ajohaka, a ni nandzu wa kuhanya ehandle ka Nawu. Kujoha i kuhanya ehandle ka Nawu,” angavuli ntsena kuwomelela kulandziweni ka nawu ntsena, tani hi loko hiku: “Wena utlule nawu”. Svifambelana ni mayendlela lawa makukucetelaka kutlula nawu. Loko hitirhisa ringanyeto svingahipfuna kusvitwisisa: Loko munhu afambisa movha, svayendleka afamba hi kuhatlisa na angasvitivi lesvaku ku ni mpimu wa rivilo. Ungava kunene utlula nawu, kambe usviyendla na ungali handle ka nawu. Lesvo svihambanile ni munhu lweyi aliki “Tshika milawu leyo ya vuphukuphuku yakupimela rivilo. Volava kundzivonelela. Mina ndzitayendla lesvi ndzisvilavaka hikusa hi mina ndzifumaka vutomi bza mina.” Kuhanya ahandle ka nawu i mayendlela ya kutiyalisa lawa makucetelaka kutlula nawu–i moya wa kutiyalisa.

Loko xigumandzeni xa mina xa xisati xahali xitsongo, axingarhandzi nsindziso wa kuhlamula tate wa xona ni makwavu wa xinuna loko mamana na tatana vangali kona. Loko nsati wa mina

4. Wesley, *The Works of John Wesley*, vol. 12 (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1978), 394. Languta na James 4.17.

na mina hivasiya svin'we voxe, axigumandzeni xa hina xitlakuse rito ra xona ra kucwenga xiku ka vamakwavu: “Wena awundzimandi!” Hambilesvi asvivuliwa hi xin'wanana vuhlangini bza xona, i mongo wa mayendlela ya mbilu ya xijoho: kutifuma. Axijoho tani kutiyalisa i kukondla svibakela sva hina sva svitsongo ngoheni ya Xikwsembu xa Matimba Hinkwawu na hihuwelela hiku: “Wena awundzimandi! Ndzitayendla hilaha ndzilavaka hakona hikusa ndzasvikota! Handle ka mina kuhava munhu lweyi angatafuma vutoimi bza mina, hambi Xkwsembu.”

I kuyala kuyamukela xiyimu xa hina tani svivumbiwa sva Muvumbi. I kuhuwelela lesvaku vuntshunxeke hi xona Xikwembu xa hina. Mayendlela lawa ya vutifumi amahlmalisi vatsali va Matsalwa. “Hinkwerhu ahifana ni tinyimpfu letilahlekeke, un'wana ni un'wana aatifambela hi ndlela ya yena; hambisvilitano, Hosi yitekile svijoho sva hina hinkwerhu, yisvirhwexa munhu loyi” (Esaya 53.6). Xijoho i kutiyalisa.

Xa vumbirhi, xijoho nakona i vukarawa. Xihundza kutifuma ni kuhlawa kutiyendlela sva hina ni kulandza ndlela ya hina. *Hamartia* i rito ra Xigirika leritolokiwaka tani xijoho na rihuma eka riyendli *hamartano*, lesvivulaka “Kuphukwa xikongomiwa” kumbe “kujikijela xikongomiwa kambe unxaxibi.”⁵ Hambilesvi ritirhisiweke ka kusungula hi Aristóteles, ngopfungopfu loko avulavula hi xihoxo lexikulu xa mutlangi nkulu wa madrama ya Xigirika (kufana ni mapimu ya kubiha, kukala vutivi, kukala ripfalu, etc.) ni kuva ritiviwe tani *tragedia*, vatsali ni tintivi va kereke ya kusungula vatirhise rito leri kuhlamusela matshamela lawo ya xijoho. Hi ndlela leyo, hi tlhelo ra Bibe, *hartia* svingahavula xiyendlo xa kutikucetela: “Andzisvitiva lesvaku andzingafaneli kusviyendla, kambe hambi svili tanu

5. William Barclay, *The Gospel of Matthew*, vol. 1 (Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 1956), 253. See also H. G. Liddell, *A Lexicon: Abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon* (Oak Harbor, WA: Logos Research Systems, Inc., 1996), 41.

ndzisviyendlile” (languta Va le Rhoma 6.1-2); kumbe svingahavula xiyendlo xa kutikalutisa: “Andzisvitiva lesvi andzifanela kusviyendla kambe andzisviyendlanga” (Va le Rhoma 7.19; Yakobo 4.17). Svijoho ha svimbirhi, xa kutikucetela ni xa kutikalutisa sviphukwa xikongomiwa.

Hi lesvi svingayendlekaka ka tinongoso. Tlhelo rin’we ndzilava lesvaku Xikwembu xikatekisa tinongoso ta mina, kambe nakona ndzilava kukuma kutiyisa ka lesvaku nongoso ya mina yitahumelela. Xilesvo, ndzisungula kuyendla svin’wana hi xihundla ndziringeta kuya mahlweni hambu loko ndzisvitiva lesvaku ahi sva vumunhu ni lesvaku svi le handle ka nawu. Kulangutela ka mina kulwisana ni sviyendlo sva mina, nakona akufambelani na svona. Andzingekombeli Xikwembu lesvaku xikatekisa ntirho wa mina kuve ndzasvitiva lesvaku ndzi le handle ka kurhandza ka Xikwembu ka lesvinene. Lesvo i xijoho xa kutikucetela. Svinganiyisa mahlweni hi nkarhinyana, kambe asvingakumi nkateko wa Xikwembu. Tlhelo ra le ndzhaku ra mhaka leyi hi lesvaku ndzilava akuva Xikwembu xiyisa mahlweni ntirho wa mina, kambe ndzitsema mhaka ya kutsona vatirhi va mina timfanelo ni vuyelo ra vona akuva ndziyengetela bindzu ra mina. Lesvo i xijoho xa kutikalutisa. Nkarhi lowo, loko xijoho kuli kutiva lesvi ndzingafaneliki kusviyendla kambe ndziyala ndzisviyendla, kumbe kutiva lesvi andzifanela kusviyendla kambe ndzingasviyendli, ha svimbirhi ka svona svafana mahlweni ka Xikwembu.

Hamartia svingahavula svin’wana sva kuhundzisa hi kuyeta. Kuhundza sviyendlo sva hina, xijoho i ntshamelo wa hina – matshamela lawa hikumekaka ka wona.⁶ Hipambeliwile hi xijoho. Hina ahi vamatiyalisi ntsena hi ntshamelo wa hina, kambe nakona

6. Vanhu va Wesleyan-Holiness vatwisisa lesvaku xijoho xikhumba sva kutlula lesvi sviyendliwaka. Susanna Wesley ativiwa ngopfu hi marito ya yena ka papela leri aritsaleleke n’wana wa yena John hi 8 wa Khotavuxika wa 1725: “Hlayisa nawu lowu: lexihetaka matimba mapimu ya wena xiwonhela vukhwatsi bza ripfalu ra wena, xipfita matwisisela ya wena ya Xikwembu, kumbe xisusa kunavela ka wena ka svilo sva

ahintshunxekanga kuyendla sva kuhambana na svona. Ahiphukwi xikongomiwa ntsena, kambe nakona ahikoti kuba xikongomiwa loko hiringeta.

Hakanyingi hipimisa lesvaku kutiyalisa ka hina svivula lesvaku handle ka hina kuhava lweyi angatalulamisa vutomi bza hina, kambe lesvi svihiphambaka hi lesvaku ahikoti kutilangela. Hitatirhela munhu kumbe xilo. Kumbe hitatirhela Xikwekbu hi mbilu ya hina hinkwayu, kumbe hitayendliwa svikarawa hi kunavela ka hina ni hi mayendlela ya hina ya kujoha. Xin'we ka svona xitava hosi ya hina.

Ahivuleni ntiyiso: xijoho xatsakisa. Loko axingatsakisi axingatakota kuva ni nkokelo. Kumbexana ahifanela kutshika kubzela vanhu lesvaku xijoho vataxihambuka kanjhani ni hilaha hakunene xinyenyentsaka hakona. Ahi marito lamakholwisaka. Xijoho xingatsakisa-hi nkarhinyana. Kambe hakanyingi ndlela leyi xijoho xiyisaka ka yona yivanga kulova. Mihandzu (hakelo) ya xijoho hi leyivavaka. Xijoho i nrhendzeleko wa mphikelela.

Kuyendla nkhuvu svingahatsakisa. Kambe lomu svingayisaka kona akutsakisi. Kudakwa asvitsakisi. Babalaza aritsakisi. Kurhandza bzala asvitsakisi. Mikhuva ya kubiha ayitsakisi. Svibelhele sva svikarawa sva timbangi asvitsakisi. Timhangu ta mimovha atitsakisi. Vudumeli aminjangwini abzitsakisi. Minjangu leyingahanyisaniki khwatsi ayitsakisi. Xijoho i nrhendzeleko wa mphikelela lowu wuyisaka kuloveni ka kuvava.

Kufamba masangu ni mbuye svingahatsakisa. Lomu sviyisaka kona akutsakisi. Ripfalu lerititwaka nandzu aritsakisi. Mavabzi ya ta masangu lamatlulelanaka amatsakisi. Kutshikana asvitsakisi. Kutshova mbilu ya mun'wana asvitsakisi. Kulangutana ni vana uvabzela lesvaku utshikana ni mamana kumbe tatana wa vona

moya; hi kukomisa, lexiyenetelaka matimba ni kutifuma ka miri wa wena henhla ka miyanakanyu ya wena, xilo lexo i xijoho ka wena, hambiloko xivoneka ongi xitengile.”

asvitsakisi. Xijoho i nrhendzeleko wa mphikelela lowu wuyisaka kuloveni ka kuvava.

Xifaniso lexi Yesu axirunguleke xa n'wana lweyi alahlekeke i xikombiso xikulukumba xa nrhendzeleko wa xijoho (languta Luka 15.11-24). N'wana wa kutiyalisa atsema mhaka ya lesvaku alava kutifumela vutomi bzakwe. Abzela tatana wa yena lesvaku alava pfindla ra yena hi kurhangelana nkarhi (lesvi ka lembedzana ra kusungula svifanaka ni kuhlaya lesvaku anavela lesvaku tatana wa yena afa), ateka xuma hinkwaxu, ayaxihangalasa hi vutomi bza vusomboloki, bza vuhari. Arhanda mahanyela lawaya—hi nkarhinyana. Kutani male ya yena yinyamalala, ni vanghanu va yena sviva tano. N'wana atikuma na ali laha aangatshamanga alorhile lesvaku angava kona: na awile, atsongohatiwa, ahanya xivayeni xa tinguluve. Xijoho i nrhendzeleko wa mphikelela lowu wuyisaka kuloveni ka kuvava.

Kumbexana hi lesvi Yesu aalava kuvula svona loko aku: “Nghenani hi nyangwa leyokhuma, hikuva nyangwa leyyisaka ekuloveni yiahlamile, ni ndlela leyyika kona, yianamile, kutani lavanghenaka hi yona vatele” (Matewu 7.13).

Ku ni yimpi yikulu ya ntshamelo wa hina wa vujohi: Kukondza ntumbulukulu wa hina wuhundzuka, hitarhandza xijoho kuhundza lesvi hirhandzisaka xisvona Xikwembu hikusa hi svikarawa sva xijoho—abohelweni ra matimba ya xona.⁷ Kuhava ntsengo wa miyanakanyu leyinene kumbe ntirho lowukulu, kuhava kutitwa mutikhomi ka vanhu kungahintshunxaka hi kuhetiseka. Xijoho i vukarawa.

Hi kuhetelela, xijoho xidlaya kutolovelana. “Kukala kutolovelana” ahi xiga lexitolovelaka kutirhisiwa kambe loko hiyendla tano,

7. Geoffrey Bromiley akombisa mhaka ya risima ya lesvaku hakanyingi Biblele “rimunhuhata” xijoho kuveka rivaleni matimba ni kufuma loku xijoho xinga na kona avuton'wini bza hina. Bromiley, *Theological Dictionary of the New Testament: Abridged in One Volume* (Grand Rapids: Eerdmans, 1985), 48.

hixitirhisela kukombisa lesvaku ku ni lesvingahumangiki khwatsi ka vuxaka. Xijoho ahi ntsena kutshova xileriso kumbe kuhoxela nawu; xiwonha ni vuxaka. Xijoho xihambanisa vanhu ni Xikwembu xitlhela xihambanisa vanhu xikarhi ka vona. Ka xiyendlo xa kusungula lexitiviwaka xa xijoho, vakokwana va hina amoyeni Adamu na Evha vakanye Xikwembu. Loko vayendle tano, xikan'we vasvitivile lesvaku akutsemekile vuxaka bza vona ni Xikwembu ni le xikarhi ka vona. Matihlo ya vona amapfulekile, kutani vatwisisa lesvaku avangayambalanga nchumu. Lesvo svihundza kutiva lesvaku avangali ni mpahla. Avatitwa tinganeni ni le ka matshamela ya vurheti; avatitwa na vangali ni matimba, hambu mapimu; vatitwile nkangala. Kutafika laho, avativa ntsena xinakulobze xa rirhandzu ra Xikwembu, kambe hi nkarhi wa kujoha ka vona vatwile na vayavanile ni Xikwembu. Vatwile kulahlekelwa hi kutolovelana. Kuhlangana ka vona kutsemelisiwile, vatshikeleliwa hansi mimoyeni ya vona. Vatwile nandzu wa kutika hinkwaku ka xijoho xa vona. Hi kulava kutilwela, vayendlile lesvivekaka mhaka rivaleni: varingete kufihla vuhava bza vona ni kutumbela Xikwembu. Ukhanga uringeta kufunengeta nandzu wa wena kumbe kutumbela xijoho xa wena ka Xikwembu?

Xikwembu axisvitiva lesvaku xinakulobze axitsemelisiwile, kutani ka marhungula ya kutala hi rirhandzu ka hinkwawu Matsalwa, Xikwembu xivavitana: “U kwihi xana?” (Genesa 3.9). Inaka, hakunene Xikwembu axingakutivi laha vanga kona? Avoyendla ntirho wa kusaseka wa kutumbela ndzhaku ka minsinya lakakuva Xikwembu xingakoti kuvakuma? Utshama utlanga ntumbelelwana ni xin'wanana xa malembe manharhu? Svi le rivaleni lesvaku Xikwembu axikutiva lomu avali kona! Kambe axilava lesvaku vasvitiva lesvaku na xona xikhumbiwe hi kuhambana lokuya.

Lweyi wanuna ahlamule aku: “Ndzikutwile loko ufambafamba entangeni, kutani ndziyatumbela hikuva andzichava, lesvi

andzingaambalanga nchumu” (Genesa 3.10). I ra kusungula na Bibeleni kuvulavuliwa hi kuchava. Wasvivona lesvi xijoho xiyendlaka svona? Xijoho xivanga kuchava, nandzu ni tingana. Xijoho xitisa kuhlangana mapimu, kuyavanyisiwa ni kuhambana. Xijoho xihundzula vanghanu vava valala. Xijoho xihundzula kutolovelana kuva kuhambulana. Xijoho xidlaya xinakulobze.

Hi lawa matshamela ya hina. Xijoho i kutiyalisa. Xijoho i vukarawa. Xijoho i kukala kutolovelana. Hitasvikotisa kuyini kutlhela hiyendla hinkwasvu khwatsi? I mpsini lesvi hifanelaka kusviyendla hi svijoho lesvi hinkwasvu?

Ndzipfumeleleni kutlhela ndzimitsundzuxa mahungu lamakulu ngopfu lawa ahingasitshama hi matwa. “Ndzimihundzisele lesvi na mina ndzisiviamukeleke, svinga lesvikulu eka hinkwasvu: Hilesvaku Yesu ufele svijoho sva hina, hilaha Matsalwa mavulaka hakona; ni lesvaku ulahliwile esirheni avuya apfuxiwa eku feni hi siku ra vunharhu, hilaha Matsalwa mavulaka hakona” (1 Va le Korinto 15.3-4). Lesvi i rirhandzu rikulukumba, ra kutinyiketa. “Kambe Xikwembu xikombisa erivaleni rirhandzu ra xona eka hina, hilesvi Kriste angahifela loko hahari vajohi” (Va le Rhoma 5.8). Loko hahali vajohi, Yesu ahifelile. “Kriste aangari na xijoho; hambisviritano, Xikwembu xin’wiendlile lesvaku ava xo xijoho hikwalaho ka hina, lesvaku hikwalaho ka yena, hiendliwa lavalulameke emahlweni ka Xikwembu” (2 Va le Korinto 5.21). Lesvi i timpsalu letiponisaka.

Muyendli wa reforma wa muprotexante Martinho Lutero avuliwa ali yena lweyi lesvo asvichuleke “kucincelana lokukulu”. Rifu ra hina hi vutomi bza yena; xijoho xa hina hi vululami bza yena; kuyavanyisiwa ka hina hi kuponisa ka yena; kuwa ka hina hi kuhumelela ka yena; kuhluliwa ka hina hi kuhlula ka yena. Kususa svijoho i ntirho wa matlhelo manharhu ya Xikwembu lawa mahohlotaka svisivelo hinkwasvu lesvi kutiyalisa ni kujoha ka hina svisvisimekeke xikarhi ka hina. “Rirhandzu rakona i rikulu, hikuva ahi hina hirhandzeke

Xikwembu, kambe hi xona xihirhandzeke, kutani xirhumele N'wana wa xona kuva mhamba ya [kususa] svijoho sva hina” (1 Yohane 4.10).

Svilava kuvula yini lesvi? Kususa svijoho akuli mbilwini ya Xikwembu minkarhi hinkwayu. Tinyimpfu hinkwatu, vaprista hinkwavu ni timhamba hinkwatu atempeleni asvikomba hina, svihiyisa ka Yesu lweyi ahundzukeke Muprita Lwenkulu ngopfu, ahalata ni ngati yakwe akuya hirivaleliwa svijoho sva hina.

N. T. Wright asviveka khwatsi: “Ka Testamente Leyimpsha hinkwayu rifu leri, hicolaho, rivoniwa rili ntirho wa rirhandzu, rirhandzu ra Yesu hi xiviri (Vagalatiya 2.20) ni rirhandzu ra Xikwembu lexi ximurhumeleke na ali kutikombisa ka xona hi miri (Yohane 3.16; 13.1, Va le Rhoma 5.6-11; 8.31; 1 Yohane 4.9-10).”⁸ Xikwembu Tatana xirhumele Kriste N'wana hi matimba ya Moya wa Kukwetsima, kuhiyendlela lesvi hina ahitatsandzeka kusviyendla hi hoxe.

Yesu asusa svijoho sva hina – nkarhi lowuhundzeke, wa svosvi ni lowutaka. Xikwembu axahasvitsundzuki. “Hilaha vuxa bzihambaneke kule hakona ni vupelajambu, Xikwembu xivekisa svesvo kujoha ka hina kule na hina” (Tipisalema 103.12). Rifu ra Yesu xihambanwini ritshova matimba ya xijoho vuton'wini bza hina. Hike hiva svikarawa sva svijoho sva hina, na avukaweni “mili ehansi ka ndhuna leyifumaka mimoya ya le henhla empfhukeni” (Vaefesa 2.2) ni “xikwembu xa misava leyi” (2 Va le Korinto 4.4). Hi rifu ra yena xihambanwini, Yesu anghene yimpini leiyisaka kufeni ni mintamu ya mademona ayihlulela makumu.⁹ Atshovile matimba ya rifu, ya

8. N. T. Wright, *Evil and the Justice of God* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2006), 9

9. Akukholwa lesvaku le xihambanwini Yesu ahlulile mintamu ya lweyi wa kubiha kuvuliwa nongoti kumbe teyoria ra kususa svijoho *Christus victor*. N. T. Wright ahlamusela lesvi: “Ndzikokiwa kuvona nhlokohaka ya *Christus victor*, kuhlula ka Yesu Kriste henhla ka mintamu hinkwayu ya kubiha ni munyama, tani nhlokohaka ya nkoka ya ntivovukwembu henhla ka kususiwa ka svijoho, laha hinkwawu mavonela ya kuhambanahambana ya lesvi xihambanu xivulaka svona makumaka ndhawu kona.” Wright, *Evil and the Justice of God*, 114. Hi kuhambana, Fleming Rutledge apfuxa

le tiheleni ni ya sirha. Hi kuhlula ka Kriste axihambanwini ahahali kufambisiweni hi xijoho; hi le mandleni ya timpsalu na hilulamile kuntshunxiwa (languta svin'wana henhla ka mhaka leyi ka ndzima ya 4 henhla ka timpsalu letihlawulekisaka).

Hikola ka kususeliwa svijoho ha Yesu, hivuyelelanile ni Xikwembu. Kukala kutolovelana ka hina kutekiwile. Mpfhuka xikarhi ka hina wuhelisiwile. Xiziva xitsemakanyiwile. Yesu i kurhula ka hina lokuhohloteke makhumbi hinkwawu (Vaefesa 2.14). Xisirhelelo xa tempele xihandzuliwile hi le xikarhi (Matewu 27.51). Nandzu wa hina ni tingana ni kuchava kukhatisiwa svisusiwile. Xinakulobze xa hina ni Xikwembu xipfuxetiwile. “Kambe svesvi, eka Kriste Yesu, n'wina lava khale amiri kule na Xikwembu, mitshinetiwile kusuhi na xona hi kufa ka Kriste” (Vaefesa 2.13). Lesvo i timpsalu letiponisaka. Injhe wasvitiva lesvi Xikwembu xikurhandzisaka xisvona? Tatana ateke xijoho xa hina ni nandzu mbilwini ya yena hi N'wanakwe. Hambi svijoho sva hina svitele svivuya svitika, hingahavuli vumbuye bza timbilu ta hina letilandzelelaka svikwembu svin'wana, Xikwembu xa hina hi Vunharhu bza xona xahikutsula, xihiyendla svivumbiwa svimpsha xivuya xihiyamukela njangwini wa xona. Hi lesvi sviyendlaka lesvaku kurivalela kungali mhaka yitsongo! Loko munhu aku “Svile rivaleni lesvaku Xikwembu xitandzirivalela – lowo i ntirho wa Xikwembu” angazanga atwisisile kuvava ka kuchavisa lokuvangiwaka hi kurhwala xijoho xa mun'wana lweyi akutlhaveke mbilu. Xihambanu xivile kona mbilwini ya Xikwembu kusukela

mhaka yikulu ya lesvaku tinhlokomhaka hinkwatu ta Bible henhla ka kususiwa ka svijoho tatirhisana akuyakeni ka nkatsanu wa kusaseka lowupfunaka kutwisisa kuyeta ni xihundla xa xihambanu. “Ndlela ya ntiyiso lowuhetisekeke ya kuyamukela evhangeleli ya Kriste lweyi avambiweke i kuitoloveta kuxiya lokuyeteke ka hilaha tinhlokomhaka ta Bible titirhisana ni kuyanamisana hakona. Kuhava xikombiso lexingakotaka kuyimela nkatsanu wa tona; hinkwatu tilumba marungula ya risima ya kuponisiwa.” Rutledge, *The Crucifixion: Understanding the Death of Jesus Christ* (Grand Rapids: Eerdmans, 2015), 6–7.

minkarhi leyingaheliki. Xikwembu, yena Tatana, hi N’wana wa xona wa mun’we, Yesu Kriste, hi Moya, xipfule ndlela ya kuponisiwa. Yesu anghene hi kuhetiseka ka makungu ya Tatana. Hi kusvirhandza, anyiketile vutomi bza yena hikola ka hina. Lweyi Akalaka Xijoho ka lavanga vajohi. Lweyi Akalaka Nandzu ka lavanga ni nandzu. Xinyempfana xa Xikwembu lexipfomalaka xivati xitile xitahanya vutomi lebzi ahifanele kubzihanya, xifa hi rifu leri ahifanekeliwa kufa ha rona.

Vutomi, rifu ni kupfuka ka Yesu svihundzula hinkwasvu sviva svimpsha. Kuhava sva risima sva kuhundza ntiyiso lowu. I mongo wa matimu ya vanhu ni masungulu ya kupfumela ka hina. Handle ka kuva na Yesu, aku na kurivaleliwa ka svijoho, vutomi lebzingaheliki hambu vuxaka ni Xikwembu lexinene, xa kukwetsima, xa rirhandzu. Ungahatikhatisela muphelo hi wexe, utisola hikolaho ka svijoho sva wena. Ungahatshova moya wa wena na uringeta kuvuyelelana ni Xikwembu, kambe ndlela yili yin’we ya kuhanya kukutsuliwa lokuheleleke ni kurhula lokutshamaka hi loko utwisisa lesvaku kulangutela ka wena kuli koxe i Yesu.

Hiyamukela nyiko ya timpsalu letiponisaka hi kukholwa Xikwembu. Hitihoxa mandleni ka Xikwembu hiveka ni kupfumela ka hina ka Kriste hi hoxe. Hitshemba kuhlula ka yena loku akukumeke xihambanwini; hitshemba lesvaku nandzu wa xijoho xa hina wutimiwile; hitshemba lesvaku matimba ya rifu ra xijoho matshoviwile; ripfalu ra hina ribasisiwile; hikuma kususeliwa svijoho ka Xikwembu.

Ku ni tindlela timbirhi ta kuvona kususiwa ka svijoho. Ungahavula “Loko Xikwembu xili rirhandzu, hahalavela yini kususeliwa svijoho?” Hi tlhelo rin’wana hingahavula “Xikwembu xihisusele svijoho sva hina – vonani rirhandzu rakona!”

Matirhela ya timpsalu letiponisaka

Pawulo avula lesvaku mukriste i munhu lweyi atsemakanyeke ximbeta xa kuhundzuka. Vaefesa 2.1-10 ahlamusela kuhundzuka lokukulu–asukeke vukaraweni bza xijoho aya kuntshunxekeni ka Kriste–lokuhumelelaka loko mhunu akholwa ka Yesu, kutani aponisiwa. I munhu lweyi asukeke ka rifu aya vuton’wini, asukeke vukaraweni aya kuntshunxekeni, asukeke kuyavanyisiweni aya kuyamukeliweni, asukeke kutshikiweni aya kuyamukeliweni. Kusukela ka ndzimana ya 8 kuyafika 10, Pawulo ahibzela lesvi hisukiseke xisvona seniya hita halenu–lesvi hakunene hihundzukiseke xisvona hiva vakriste. I mafambela lawa manga ni sviyenge svinharhu: hiponisiwa hi timpsalu, letiyisaka kupfumeleni, lokuhumesaka mintirho yinene. Lowu hi wona ndzinganiso na wufanekela kuxixima nongoloko wakona. Loko hiphazama nongoloko lowu, hiwonha hinkwasvu.

Hiponisiwa hi timpsalu. Hijondzile khwatsi nhlamuselo wa timpsalu ka ndzima ya 1. I svinene kutsundzuka lesvaku timpsalu hi tona tirhangaka minkarhi hinkwayu. Timpsalu hi tona ta kusungula. Timpsalu tahipfuxa, tihihundzula tihifikisa ka vuxaka lebzine ni Xikwembu ni le xikarhi ka hina. Vanhu vanyingi vapimisa lesvaku i vakriste hikola ka lesvi vasviyendleke, vapimisa lesvaku lesvi vafanelaka kusviyendla i kuva vanhu vanene ni kulandza lesvi Bibebe rijondzisaka svona kutani Xikwembu xivakatekisa. Lesvo ahi timpsalu–i kutitwa uli lweyi atikhomaka. Kuhava evhangeli loko hiveka kulangutela ka hina ka lesvi hingakotaka kusviyendla. Kuponisiwa ka hina ahi lesvi hisviyendlaka. I hinkwasvu lesvi Xikwembu xisviyendlaka. Kupfuxiwa ka hina, kuhanya, hi lesvi Xikwembu xisviyendlaka. Ahiponisiwi hi lesvi hisviyendlelaka Xikwembu; hiponisiwa hi lesvi Xikwembu xihiyendlelaka svona. I nyiko leyihelaleke.

Ndzitwe marungula ya mujondzi wa kukarhi wa xikolwe xa vufundhisa lweyi aatilunghisela kuyendla xikambelo xa yena xa

kuhetelela. Loko afkile ka xilawu xa kujondzela kona, hinkwavu kutani avatele ka timenetinyana ta vugamu. Mujondzisi anghene xilawini avativisa lesvaku akutava ni kupfuxetanyana na kungasiyendliwa xikambelo. Svinyingi sva mpfuxeto asvikumeka ka xivoningelo xa tijondzo, kambe akuli ni svin'wana sva xiyengetela lesvi ni mun'we wa vona aatilulamile ka svona. Lexi axili xitshuketa xa kunyenentsa ka vajondzi. Loko mun'we avutise mujondzisi henhla ka lesviya sva xiyengetela, amuhlamuselile lesvaku hinkwasvu asvivuya ka tibuku ta vona ni lesvaku hinkwavu avafanele kutihlamulela ka svona hinkwasvu. Asvinganabzali kukanetana ni lesvinga sva ntiyiso.

Hi vugamu, kufike nkarhi wa kuyendla xikambelo. Mujondzi aku: “Mbhonyani svikambelo svilanguta hansi henhla ka makartera kukondza hinkwavu vayamukela sva vona. Ndzitamibzela nkarhi wa kusungula.” Loko vajondzi vafunungule svikambelo vatalile hi kuhlamala; hinkwatu tinhlamulu se atitsaliwile ka svikambelo. Hambi mavito ya vona amatsaliwile henhla ka phepha hi tinta ya kupshuka. Hansi ka phepha ra le makumu akutsaliwe lesvi. “Lawa i makumu ya xikambelo. Tinhlamulu hinkwatu tilulamile. Hinkwenu mitakuma A [A=20 (*Xiyengetela xa mutoloki*)]. Xivangelo xa kuva mipasile xikambelo hi lesvaku amululamisi wa xikambelo amihlamulelile. Hinkwasvu lesvi misviyendleke tani mpfuxeto asvimipfunanga kukuma A. Mahakujondza mongo wa timpsalu.

Tim Keller arungula ta bulu leri aveke na rona ni xikoxa xin'we xa xisati lexi axitshuka xiya kerekeni ya yena. Axizinzha, wa kukhenseka–van'wana futshi avataku axili xinene, xili ni vumunhu. Axiyimisanyanan nhumpfu, nakona axingakholwi lesvaku munhu aafanela kuponisiwa ka xa kukarhi loko ali munhu munene. Ka bulu ra Keller na xona, xivule lesvi hi moya wa kukaneta: “Ndzilava kusvitwisisa khwatsi lesvo. Undzibzela lesvaku loko ndzohanya vutomi bzinene ni kukhenseka, ni loko hakunene ndziya kerekeni kambe ndzingayamukeli Kriste tani Muponisi wa mina, andzitava

ndzingayampsi ka lweyi adlayeke munhu? Hi lesvi uvulaka svona lesvo?”

Keller ahlamula, “Kunene, hi svolesvo.”

Xona xiphindhula: “Lebzi i vukhongeli bza kuphunta kuhundza hinkwabzu lebzi ndzahabzitweke!”

Keller ahlaximule lesvi: “Hi svona, svingahayendlekela upimisa lesvaku i vukhongeli bza kuphunta kuhundza hinkwabzu lebzi wahatweke kuvulavuliwa ha bzona, kambe ka mudlayi lweyi atisolaka, i mhaka leyikulukumba kuhundza hinkwasvu lesvi ahasvitweke. Khale ka mudlayi angekhholwi lesvaku ku ni vukhongeli lebzikombaka kulangutela ka munhu wa kufana na yena.”

Hambilesvi marungula lawa mayendlaka ingi moya kule, mapfuxa mhaka ya risima. Mamana lwiya wa kuzinzha, wa kukhenseka, wa vumunhu, lweyi atshembaka hi kuhetiseka lesvaku atlula van’wana, apimisaka lesvaku mongo wa evhangeli i xirhuku, loko bzingali vuphukuphuku, a le mandleni ya “nyama”.¹⁰ Aringeta kuva lweyi akhensekaka, wa munene, kambe aringeta kuyendla lesvo handle ka kukholwa ka Yesu akuva aponisiwa. Hi wona ntlhamu lowuminekiweke wa kutitwa mululami. Hi kutiva khombo lero rikulu, Dietrich Bonhoeffer ahlamusela hi vutshila amayendlela ya mukriste lweyi avukarhiweke hi timpsalu: “Vakriste i vanhu lavangahafambiki valava hi voxo kuponisiwa ka vona, kuntshunxiwa ka vona, kuvuliwa valulami, kambe ntsena ka Yesu Kriste. Vasvitiva lesvaku Rito ra Xikwembu ha Yesu Kriste rivavula lava vanga ni nandzu, hambi loko vangatwi nchumu hi nandzu wa vona, ni lesvaku Rito ra Xikwembu ha Yesu Kriste ritlhela rivavula lavantshunxiweke ni lavalulameke hambi loko vangatwi nchumu hi kululama ka vona.”¹¹

10. Kukuma nhlamuselo lowuyeteke wa lesvi “nyama” yivulaka svona, languta ndzima ya 4, “Timpsalu Letihlawulekisaka.”

11. Dietrich Bonhoeffer, *Life Together* (New York: HarperCollins Publishers, 1954), 21–22.

Hitava hingatwisisanga evhangelu kukondza loko hitwisisa lesvaku kuyamukeliwa ka hina hi Xikwembu akuyi hi lesvi hisviyendleke kumbe hingatasviyendla. Svi ni masungulu ya svona ka xiyimu ni matshamela ya Xikwembu akuva xirhumela Yesu misaveni, atafela svijoho sva misava ni kupfuxiwa kufeni hikola ka kuponisiwa ka hina.

Hiponisiwa hi timpsalu. Xilesvo, Pawulo ali timpsalu tiyisa kupfumeleni. I mpsini kupfumela? Kupfumela, hi ntshima, i kutwisisa ni nhlamulu ka lweyi ahihlakahleke.¹² Laha hi kona kunga ni sva risima lesvi hifanelaka kusvitwisisa: Kupfumela lokuhiponisaka i kupfumela ka Kriste. Kupfumela ka xikriste ahi kupfumela ntsena sviyimiso svingali svingaki. I kupfumela ka lesvaku hakunene kuve ni xihlangi lexivelekiweke ka Nyeletinandza Misava, lexi axili Xikwembu hi nyama, lexi hakunene xifeke xihambanwini, lexi kunene xipfuxiweke ka vafi. Pawulo asikiselile ka mhaka leyi: “Kutani loko Kriste angapfuxiwanga ekufeni, kujondzisa ka hina akuvuli nchumu, ni kupfumela ka n’wina akuvuli nchumu. Kutani loko Kriste angapfuxiwanga, kupfumela ka n’wina i ka hava, kutani mahari esvijohweni sva n’wina” (1 Va le Korinto 15.14, 17). Loko hakunene Yesu angafanga hikola ka svijoho sva hina ni loko hakunene angapfukanga kufeni, kupfumela ka hina akuhambananga ni kunavela ka miyanakanyu, kumbe kulandza xikwembu xa hava, lexijahaka ni kuyendla lesvaku vanhu vatitwa valulami.¹³ Kupfumela ka hinkwasvu akupfuni nchumu.

12. Ndzitlangela nhlamuselo lowu ndziwukumeke ka nchumayelo wa Tim Keller, kambe andzahatsundziki lesvaku wuve wihi nchumayelo wakona.

13. “Moralistic therapeutic deism” is a phrase introduced by Christian Smith and Melinda Lundquist Denton to describe American teenagers at the turn of the twenty-first century, and the resultant cultural framework of how postmodern people think about God.

“Kulandza xikwembu xa hava, lexijahaka ni kuyendla lesvaku vanhu vatitwa valulami” i xiga lexinghenisiweke hi Christian Smith na Melinda Lundquist Denton loko vahlamusela xiyimu xa lavampsha va Merika akuheleni ka lembedzana ra 21 ni matshamela lamatumbulukeke ya mahanyela hi tlhelo ra lesvi va nguva ya ndzhaku

Loko Pawulo aahahanya namuntlha, aatasvivulisa lesvi: Loko Yesu angali lweyi avulaka lesvaku hi yena, loko angali yena N’wana wa Xikwembu lweyi ahundzukeke munhu, loko hakunene angafanga xihambanwini afela kuponisiwa ka hina, loko hakunene angapfukanga kufeni hi xiviri, loko hakunene angatlhantukelanga tilweni ayatshama vokweni ra xinene ra Xikwembu Tatana, svayampsa hitshika ntlangu wa lesvaku hi kereke. Kuhava xiyimiso xi xin’we lexinga ni nhlamuselo hi xoxe. Kupfumela ka kupfumela? Kupfumela hinkwasvu? Ahihim. Hikusa kupfumela ka ntiyiso ni kupfumela ka rirhandzu, ni kupfumela ka vululami akungahihundzuli kumbe kuhinyika vutomi bzimpsha. I kupfumela ka Yesu. Ahiponisiwi hi mintirho ya hina, vunene bza hina kumbe sviyimiso sva hina. Hiponisiwa hikola ka Kriste, Kriste yexe. Kupfumela ka yena hi svona sva risima hikusa hi yena ntsena kulangutela ka hina.

Xilesvo, kupfumela kupsala mintirho yinene. Mintirho yinene ayihiponisi–nikutsongo. Kambe mintirho yinene yipfelela ka kupfumela ka hina. Asvikoteki kuhlaya lesvaku hiyamukelile timpsalu ta Xikwembu ni lesvaku hi ni kupfumela ka ntiyiso ka Bibe le loko kungali ni lesvicineke vuton’wini bza hina. Bibe le riveka hi kunabzala mhaka leyi. Hiponisiwa hi timpsalu, kambe loko kungali ni lesvi svihumelelaka ka matshamela ni mahanyela ya hina, hi lesvaku ahi kupfumela lokutiyeke. Hikusa, loko timpsalu tiyisa kupfumeleni, kupfumela kuyisa mintirhweni leyinene. “Hikuva hina hivumbiwile hi Xikwembu, kutani, eka Kriste Yesu, Xikwembu xihivumbele kutirha mintirho leyinene, leyi xihilunghiseleke yona khale, lesvaku hitaendla yona” (Vaefesa 2.10).

Vakriste i ntirho wa mavoko ya Xikwembu. *Poiema* i rito ra Xigirika lerivulaka “lesvi ahiyendleke” kumbe “ntirho wa mavoko”.

ka leyimpsha (pós-moderna) avapimisa svona hi Xikwembu. Smith and Denton, *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers* (New York: Oxford University Press, 2005).

Rito leri i rimitsu ra rito ra Xingiza “poem” (xithokozelo). Vakriste i svithokozelo sva Xikwembu kuhela – mintirho ya vutshila, kumbe malumba ya Xikwembu. Vutshila bzisasekile, vutshila bzi ni risima nakona vutshila bzikombisa vundzeni bza nsini. Svivula yini ka Pawulo loko aku vakriste i ntirho wa mavoko ya Xikwembu? Ha Kriste hivoniwa na hisasekile, hitekiwa tani va risima, hivumbeliwa kuva xikombiso xa Muhambi wa hina, Nsini-Xikwembu.

Hambi svili tanu, hi ntirho wa vutshila lowu wufungiweke ni kuwonhiwa xivumbeko hi xijoho. Utshama uvona lumba ra kuhetiseka-lumba-nkulu ra nsini yikulu leriwonhiweke xivumbeko? Hingavula lesvaku kusaseka ka kusungula ka lumba ra kuhetiseka rivanga nhlomulu lowukulu kurivona na riwonheteliwile. Loko xin’wanana xiteka lapi ya muhlovo xirhaletela marumari ya le khixini, hisvivona na svibihile. Kambe svitlula mpimu loko muwonheteli wa vutshila afafazela tinta ka Mona Lisa wa Leonardo da Vinci. Avukulu ni kukala ka xilo lexiwonheteliweke xivumbeko svipima xiyimu xa maxangu ni xiyimu xa kunyenentseka kakona ka yangulu ya hina.

Malembe manyingi lamahundzeke, ndzivile ni njombo ya kuvhakela Roma. Andzihiseka ngopfu hi kulava kuvona *Pietà* le Basilica de São Pedro. Andzisvitiva lesvaku i lumba leri rivatliweke hi Michelangelo (kumbe Miguel Ângelo) hi ribze rin’we ra ntundha ra marbele (xivatliwa lexitiviwaka svinene hi kuva xisayiniwile hi Michelangelo hi yexe), kutani andzilava kuxijondza hi le kusuhi. Ndzivavisekile loko ndzitsumbula lesvaku axili kule ni vahlalaleli, xirhendzeliwile hi magoda, xibiyeliwa hi xisirhelo xa vhidru leringakotiki kuboxiwa hi tinhlavhu. Hi kolaho ka yini kutivonela hinkwaku lokuya? Hi lesvaku hi 1972, hi Sonto ya Pentekoxta, mun’we wa ntivi ya ntumbuluku wa misava, lweyi aakhomiwile hi rihuhe na ativula yena Yesu, adumele xivatliwa lexiya hi hamela. Vahlalaleli vatitekelile sviphemu sva marbele lesvi asvihlwanyeka. Svin’wana svitlhelisiwile, kambe svin’wana asvitlhelisiwanga, kufana

ni nhumpfu ya Mariya, leyi ndzhaku yivumbiweke ximpsha hi kutirhisa xiphemu lexitsemiweke nhlaneni wa yena. Vataliyano, ni van'wana varhandzi va vutshila, vakumeke nhlomulweni lowukulu. Asvitakotekisa ku yini kuyakisa kusaseka ka xona ka kusungula? Valavetelile misaveni hinkwayu tinsini letitivisisaka khwatsi kuyakisa lesviwonhekeke. Ndzhaku ka nkarhi wa kuleha, vusvikoti, vutivi, ntirho ni kutika kakona, makungu ya kuyakisa awuhelile.¹⁴ I vatsongo lavangakotaka kuvona lesvaku axitshama xiwonheteliwa.

Hi lesvi Xikwembu xiyendlelaka mani na mani lweyi ximuponisaka hi timpsalu. Hina hi lumba ra xona ra kuhetiseka, hi lumba-nkulu ra xona lerirhandzekaka, xingakala xingatshiki kuwonhetela ka xijoho kutibuma. Kukombisa risima ra hina, Xikwembu axihiyakisi ntsena hi xifaniso xa Yesu Kriste, kambe nakona xihinyika ntirho lowu hifanelaka kuwulandza misaveni ya xona. Hitirha ntirho lowo hikusa Xikwembu xihiyakisile. Loko hitiva lesvo kuyafika molokweni wa marhambu ya hina, loko hakunene hisvitwisisa, ahingehesvikoti kuhlaya lesvaku mintirho ya hina leyinene yahiponisa. Moya wa kutitwa lavalulameke wungakala wungahavi nhlamulu ya hina. Mintirho ya hina leyinene i mihandzu ya lesvi Xikwembu xisvitirheke ka hina. Yikombisa kutwala ka Xikwembu, kungali kutwala ka hina.

Ndzitsakisiwa hi matwisisela ya kuyeta lawa Eugene Peterson ahifikiselaka ka mavulela man'wana ya ndzinganiso wa Pawulo wa timpsalu:

14. Xitsalwana xin'we xa New York Times xirungula hi vuxokoxoko ta ntlawa wa van'wamahungu lowupfumeleliweke kukhwela maandame vayakambisisa hi le kusuhi axivatliwa lexi axiyakisiwile mahlweni ka vanhu lava avahlalela. "Kuyakisiwa ka vhwu leri ariwonhiwile, ndhawu ya mathlo, nhumpfu, voko ni xiyandla asvitikomba svitshamiskile, handle ka svindzhatana lesvi asvivonekanyana loko svikambisiwa hi le kusuhi svinene. Akuvanga ni kuhambana ka kunyawula ka muvala wa sviphemu lesvi svingalemeteliwa ni le ka marbele ya xivatliwa. 'Hitirhe kufana ni valulamisi va matinyo', kuvula Deoclecio Redig de Campos." Paul Hoffman, "Restored Pieta Show; Condition Near Perfect" New York Times, January 5, 1973, <https://www.nytimes.com/1973/01/05/archives/restored-pieta-shown-condition-near-perfect-marks-on-marys-cheek.htm>

Svosvi Xikwembu xi na hina lomu xihilavaka kona, hi nkari lowuringanaka ni lowahataka, akuva xihinisela timsalu ni vunene ha Kriste Yesu. Kuponisa hi lokunga miyanakanywini ya xona ni ntirho wa xona hinkwawu. Hinkwasvu lesvi hisviyendlaka i kuxitshemba hi kuringana, hixitshika xitirha. I nyiko ya Xikwembu kusukela kusunguleni kuyafika makumu. Hina ahitirhi lesvikulu. Ni loko ahiosvitirha, ahitafamba hitibuma hiku hi hina hiyendleke hinkwasvu! Ahihim. Ahiyendli nchumu, nakona ahitiponisi. Xikwembu hi xona xivumbaka ni kuponisa. Xivumba mun'wana ni mun'wana wa hina ha Kriste Yesu akuva hititlhanganisa na xona ka ntirho lowu xiwuyendlaka, ntirho lowunene lowu xiwululamiseke lesvaku hiwuyendla, ntirho lowu svinga svinene hiwuyendla.¹⁵

Xikwembu ha Kriste xihiponisa kuyavanyisiweni, kuthethisiweni ni le tiheleni.

Xikwembu ha Kriste xahikutsula, kutani hivuyelanile hi kuhetiseka.

Xikwembu ha Kriste xihiyendla valulami, hi kuyendla lesvinene hi lesvi asviwonhekile.

Xikwembu ha Kriste xahiyakisa, kutani hitlhela hipsaliwa.

Xikwembu ha Kriste xihiyamukela njangwini wa xona.

Ahiponisiwi hikuba hiveka kupfumela ka hina ka jondziso ya kukarhi. Ahiponisiwi hi kukholwa ka hina lokululameke. Hiponisiwa hikusa xanchumu xa kuta hi le handle—kumbe hi mahlayela ya kuyampsa, hikusa munhu wa kukarhi—atile ka hina. Hiyakisiwe lakakuva ndlela yinene leyi vatsali va evhangeli vangayipimisaka kusvihlamusela hi yona i kusvifanisa ni kutlhela upsaliwa. Vatsali va Vaheveru vasvihlamuselile tani kuhesiwa hi le ka xihlovo. Ahili vukaraweni kutani svosvi hintshunxekile. Ahahali svikarawa sva

15. Peterson, Eugene. *The Message*, Ephesians 2.7–10.

nchavu. Hihundzuke vana va Xikwembu. Kusunguleni ahili handle ka njangu wa Xikwembu. Hiyendliwa valulami mahlweni ka Tatana. Lesvivulaka lesvaku svilo svitshamisekile.

Hingarivaleni lesvaku kuponisa kuta hi le handle, kungali hi le ndzeni ka hina. Ahiponisiwi hikuva hili vanene; hiponisiwa hikusa Xikwembu i xinene. Lesvi hi lesvi kuponisa kunga svona. Xikwembu xihiyendlela lesvi ahitatsandzeka kutiyendlela hi hoxe. Lesvi i trimpsalu letiponisaka.

Svosvi hitalanguta lesvi lumba-nkulu ra vutomi lebzipfuxetisiweke ximpsha ka Kriste bzingahundzukaka svona hi kuhetiseka hi nyiko ya timpsalu letihlawulekisaka.

△ □ ○ VUTOMI

Hi timpsalu letihlawulekisaka, Moya wa Kukwetsima wuhinyika matimba ya kuhanya vutomi lebzinyiketiwaka ka Xikwembu hi kuhetiseka.

Hi timpsalu letihlayisaka, Moya wa Kukwetsima wutirhisana na hina kuhipfumelela vutomi lebzitshembekeke, lebzikhensekaka, lebzinyiketiwaka kutirheleni ka Xikwembu.

Hi timpsalu letiringanaka, matimba ya Xikwembu mahetisekile agomeni ra hina.

4

TIMPSALU LETIHIHLAWULEKISAKA

Ingi Xikwembu xa kurhula xona ha xoxe, xingamiendla lavahlawulekeke hi matlhelo hinkwawo. Ingi mimoya ya n'wina, ni timbilu ta n'wina, ni miri wa n'wina, svingahlayiseka svibasile, svingari na nandzu siku Hosi ya hina Yesu Kriste avuyaka. Loyi amivitanaka watshembeka, kutani utasviendla.

– 1 Vatesalonika 5.23-24

Mayelanu na John Wesley tijondziso ta mune leta risima ka hinkwatu letikumekaka ka Matsalwa i xijoho xa ntumbuluku, kuyendliwa valulami hi kupfumela, kupsaliwa lokumpsha ni kuhlawuleka ka le ndzeni ni le handle.

Kuyendliwa valulami ayili nhlokomhaka leyikulukumba ka Reforma ra Xiprotexante, lerirhangeleke Wesley hi kusuhi ni madzana mambirhi ya malembe. Va Reforma, kukatsa na Martinho Lutero, vahuwelele lesvaku hiyendliwa valulami ka Xikwembu hi kupfumela ntsena.¹ Wesley atiyisile hi matimba lesvaku akuyendliwa

1. Kuyendliwa lweyi alulameke i kuhundzuliwa mululami eka Xikwembu hi timpsalu ta Xikwembu, leti ha tona svijoho sva hina svirivaleliwaka ni milandzu ya hina yisusiwaka hi mhamba ya kususa svijoho hi rifu ra Yesu axihambanwini. Languta Ndzima ya 3, “Timpsalu letiponisaka.”

valulami asvilaveka, kambe hi kuyengetela kupsaliwa lokumpsha ka nongoloko wa tijondziso letikulu ta Bible, aakombisa mavonela ya lesvaku xihambanu ni kupfuka svikongoma ngopfu nandzu wa svijoho sva hina ni mongo wa lesvi svihiyendlaka akuva hijoha. Xilesvo, ka Wesley, akupsaliwa lokumpsha i kusungula ka vutomi bza kuhlawuleka – kumbe ka lesvi hingasvivitaka “kuhlawulekisiwa”.

Ka ndzima leyihundzeke, xikanelile hi ntshamelo wa xijoho ni hi mihandzu ya kubiha leyi xijoho xiyivangaka amisaveni ni le vuton’wini bza hina; kambe hi xihhi xivangelo xa xijoho? Hi xihhi xihlovo xa xijoho timbilwini ta hina?

Bibele rili xijoho xipfela ka ntshamelo wa hina wa mapsaliwa. “Na hina hinkwerhu khale ahifana na vona, hihanya hi kunavela ka ntumbuluku wa hina wa laha misaveni, hi endla hinkwasvu lesvitsakisaka miri [=nyama (xiyengeleta xa mutoloki)] ni miehleketo ya hina; kutani na hina, hi kutumbuluka [= hi ntshamelo (xiyengetela xa mutoloki)], ahifaneriwile hi vukari bza Xikwembu, kufana ni vanhu van’wana” (Vaefesa 2.3, kudlunyata i ka xiyengetela). Ndzimana leyi yixungameta marito mambirhi lawa hi xitalu mangatwisisiwiki na mafanela kutlhantlhiwa lesvaku matwisiseka svinene.

Hi ntshamelo

Ka tipapila ta yena ka Testamente Lerimpsha, Pawulo ajondzisa arivaleni lesvaku vanhu vapsaliwa ni ntshamelo wa vutiyalisi ni vujohi (Va le Rhoma 7.18, 35; Vaefesa 2.1-3; Vakolosa 3.5). Kujoha ahijondzi. Kuhava lweyi angahijondzisaka kujoha. Kuhava jondzo le xikolweni xa le henhla leyi vange i “Kujoha 101.” Kujoha kota njhe, na hili tinsini ka svona. Lawa ahi mavonela ya vanhu svosvi, nakona amatshamanga mave wona.

Pelágio avelekiwe hi lembedzana ra vumune. Ave frade wa Muirlanda na ndzhaku ahundzuke n’wanatiko wa Roma. Ajondzise lesvaku vanhu avangali vajohi hi ntshamelo; vatsongwana vajondza kuva vajohi hi kulandza svikombiso sva kubiha lesvi vakombiwaka

svona loko vali vampsha. Pelágio alwela lesvaku hipsaliwa na hili ni ntshamelo wa xikalatlhelo ni lesvaku vatsongwana hakanyingi vahundzuka lavanene kumbe va kubiha hikola ka svikombiso lesvi vasvilandzaka. Hi ndlela leyo, mayelanu na Pelágio, asvijoho i mintirho ya kuyiyendla hi kurhandza ka hina na loko hitikarhata hi matimba, hingahanya vutomi bza kukhenseka svinene handle ka xijoho.

Pelágio ahanye nkarhini wa ntivi yin'wana ya ta vukwembu ya ndhuma, Agostinho wa Hippo, lweyi ka matimu ya kereke ya Vupelajambu, avoniwaka na ali mun'we wa vayahleketi va vakriste lava vanyingi vayan'weleke ka vona. Bixopo wa Afrika wa N'walungu atsale svotala henhla ka xijoho xa ntumbuluku lexi hixiyan'weke tani ndzhaka ka vapsele va hina va moya ni le henhla ka mihandzu ya xona leyihlehlaka matimba.

Agostinho apfukele ngopfu mavonela ya Pelágio, aku malwa ni Matsalwa hambi ni mapimisela ya vusungukati. Ahi yena angava muhlohloteli wa kuhlolongiwa ka Pelágio akerekeni na arhwexiwa nandzu wa kunghenisa madzolonga ya tijondzo ya kuhambuka. Hambiloko mavoniwa tani jondzo ya kuvanga madzolonga hambi kusukela lembedzana ra vumune, mavonela ya Pelágio mahahanya svinene kerekeni kutafika namuntlha.

Loko hivhakachela Cidade de Nova Iorque, mina ni nsati wa mina hihlalele ntlangu wa *Wicked* le Broadway, lowu wurungulaka xihitana xa Elphaba, Noyi wa Xisati wa Mubihi wa le Vupelajambu ni vunghanu bza yena na Glinda, Noyi wa Xisati wa Munene wa le N'walungu. Xihitana xirungula hilaha mun'wana ni mun'wana ka vavasati lava alwaka hakona kukuma vuyena bzakwe, kambe Elphaba alanga kuva mubihi kasi Glenda alanga kuva munene—na lesvo svivangiwa hi matshamela ya vutomi bza vona. Elphaba ahumeleliwa hi svilo sva kubiha kutani ahundzuka mubihi; Glenda yena ahumeleliwa hi lesvi svimufambelaka khwatsi kutani

ahundzuka munene. I marungula ya kuyanakanyiwa ntsena lawa makombisiweke hi kuyimbelela, kambe vanhu va kutala va nguva leyi vapimisa xijoho hi ndlela yoleyi.

Kambe Yesu angayimi na svona: “Kasi lesvihumaka enon’weni, svipfa hi le mbilwini, kutani hi svona lesvinyamisaka munhu. Hikuva miehleketo leyobiha, ni kudlayana, ni vuosvi, ni vuphukuphuku, ni kuyiva, ni vumbhoni bzohemba, ni kusandzana, svihuma embilwini” (Matewu 15.18-19). Mbilu hi yona xihlovo xa lesvinyamisaka munhu; xijoho xipfa hi le mbilwini.

Hingalanguta xihlangi xitsongo lexingasikotaka kufamba. Ha yini xiyendla hilaha xiyendlaka hakona? Ha yini xirhandza kukokela ka xona? Ha yini xihlundzuka loko xingasvikumi lesvi xisvilavaka? Xihlangi ahi mujohi hikola ka mawundliwela ya xona. Axisihanya nkarhi wa kuleha lakakuva svikombiso svixinghena hi ndlela leyi. Xihlangi i xijohi hikusa xijoho xihuma mbilwini–xotumbuluxiwa. Akulaveki lesvaku xijondzisiwa kutikokela ka xona-xiyendla lesvo hi ntumbuluku. Xijoho lexinga rivaleni i kutikombisa ka lesvi kutani svinga ndzeni ka munhu. Davhida atihlaye hi ndlela leyi: “Hakunene, ndzivelekiwile eku hombolokeni, ni mana wa mina andzipisalile ekujoheni” (Tipisalema 51.5). I mhaka leyitivekaka ya xijoho xa ntumbuluku.

Hi tlhelo ra vutivi bza ta vukwembu, lesvi svifana ni yini? Munhu mun’wana ni mun’wana avumbiwa xifanisweni xa Xikwembu, kuve Xikwembu xakwetsima nakona i xinene. Tani hilaha vavumbiweke hakona kusunguleni, vanhu avakombisa ntshamelo wa Xikwembu kambe xihlovo xa vulawuleki ni vunene asvingali hina–asvili Xikwembu hi vunharhu bza xona, lexinga kona hilaha kungaheliki. Tani hi kuhlamusela ka William Greathouse na Ray Dunning: “I Xikwembu ntsena xinga mukwetsimi hi ntshima ya xona. Hina hi vahlawuleki ntsena hi lesvi hinga ni kuhlangana ni Xikwembu ni hi kutala hi Moya wa xona lowuhlawulekisaka.” Xilesvo, kusukela

kunghenisiweni ka xijoho hi kuwa ka munhu ni mihandzu ya kona leyilandzeleke, ntshamelo wa hina hi ntshima axifanisweni xa Xikwembu wusimama wuva kona kambe xifaniso xa vululami bza Xikwembu wasuvisiwa.² Greathouse na Dunning vaya mahlweni: “Hi ntshima, munhu i munene, i munhu lweyi ayendleliweke Xikwembu. Hi vukona, munhu i mujohi, mutiyalisi lweyi atitsavuxeke ka vutomi bza Xikwembu na hicolaho, awonhekile.”³ Mululami hi ntshima, mutiyalisi hi vukona. Lesvi i xijoho xa ntumbuluku.

Hi ni ntshamelo lowu hipsaliweke na wona. Ahi “xilo” lexinga ndzeni ka hina na xifanela kususiwa, kufana ni nyongwa leyivabzaka. I kutiyimisela ka hina ka kutikulisa ni ximinamina. I mbzekamelo, lowu hipsaliweke na wona, wa tihanyi, vumina, kutikota ni kutilwela. I kutirhandza ka kutlula mpimu na kutikomba hi xiyimu xa kona xa kudlunyateka—lesvi svivulaka lesvaku xijoho timbilwini ta hina xitlula svihoxo lesvi hingasviyendlaka ka matshamela ya kubihai; i kukanya nawu wa kusungula (Eksoda 20:3) ni kutsandzeka kugandzela Xikwembu ntsena. N. T. Wright ahitsundzuxa hilaha hipeleke hakona xiziveni lexikulu:

2. *Imago Dei* i ntloko wa Xilatino wa “xifaniso xa Xikwembu”. Na xifaniso xa vululami bza Xikwembu ka vanhu xiwonhiwa hi mihandzu ya kuwa ka munhu, ntshima ya ntumbukulu wa Xikwembu yihlayisa risima ra munhu mun’wana ni mun’wana lweyi avumbiweke hi xifaniso xa Xikwembu. Diane LeClerc atsundzuxa lesvaku ntivi ya ta vukwembu, wa munazareno, Mildred Bangs Wynkoop, mulandzi wa kutshebeka wa jondzo ya John Wesley, “yihlamusela xifaniso xa Xikwembu ka vanhu tani kukota kurhandza van’wana, mina ni misava, loko kuyiwa hi matshamela ya vuxaka ni Xikwembu”. LeClerc, *Discovering Christian Holiness: The Heart of Wesleyan-Holiness Theology* (Kansas City: MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2010), 312. Nakona, vona ndzimana yohetelela ya ndzima leyi, “Nhlamuselo ya Kuhlawulekisiwa Lokutlhanganeke.”

3. Greathouse and Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1982), 52. Vaya mahlweni vahlavutela lesvi hi tlhelo ra matimu axijoho xa ntumbuluku xinga svona. (Va le Rhoma 7.14–25), 53–54. Mavonela ya xiwiliseni henhla ka xijoho xa ntumbuluku mahambanile ni ya jondziso ya Calvino ya vusomboloki bzohelela.

Mihandzu ya xikambelo xa matshamela ya munhu ahi ntsena lesvaku avanhu vatshovile nawu wa Xikwembu wa vutikhomi hi kukhunguvanyisa ni kurhuketela Muvumbi lweyi vanga xifaniso xa yena–hambiloko lesvo svili ntiyiso na svona. Kutshova loku ka nawu i xikombiso xa mavabzi ya kutika ngopfu. Akutikhoma ku ni risima kambe ahi hinkwasvu. Hikuva vanhu vavitaneliwile vutihlamuleli ni vufumi andzeni ni le henhla ka ntumbuluku, vanhu vateke vitaniwo ra vona varijima hi nhloko hi kukombisa kugandzela ni kutshembeka ka vona mahlweni ka mintamu ni vufumi bza le ndzeni ka ntumbuluku hi woxe. Vito ra lesvo i kugandzela svikwembu sva hava. Makumu ya svona i vukarawa ni rifu, hi kuhetelela.⁴

Hi ni lesvitlulaka matimu ya kubiha. Hi ni ntshamelo lowu wuweke. Kulaveka timsalu ta Xikwembu akuva titisa kuntshunxiwa ni kujahiwa ka matshamela ya xijoho ni ya mintirho ya xijoho–xa ntumbuluku ni xa xiviri. Kuva lesvi svikoteka hifanela kuyendliwa lavalulameke ni kuhlawulekisiwa. Hifanela kutlhela hiyendliwa vanhu nakona hifanela kuyamukela kuyakiseliwa timbilu ta hina hi ximpsha. Hi lesvi sviyendleke lesvaku Wesley nakona anyika ntikelo vuhlawuleki bza le ndzeni ni vuhlawuleki bza le handle. Hifanela kurivaleliwa svijoho sva hina, hiyendliwa lavahanyaka ka Kriste, ni timbilu ta hina tibasisiwile hi kupfumela. Mihandzu yakona i kutlhela hikuma xifaniso xa kuhelela xa Xikwembu, xifaniso lexi axilahlekile.

Mintirho ya nyama

Tani hilaha svivoniweke hakona ndzhaku, matsalwa ya Testamente Leyimpsha–ngopfungopfu lawa mavuliwaka ya mupostola Pawulo–hakanyingi mavulavula hi mihandzu ya kubiha ya xijoho xa ntumbuluku tani “mintirho ya nyama”. Rito ra “nyama” rihuma hi

4. N. T. Wright, *The Day the Revolution Began: Reconsidering the Meaning of Jesus's Crucifixion* (New York: HarperCollins Publishers, 2016), 76–77.

le ka rito rin'we ntsena ra Xigirika *sarx*.⁵ Akuva ringafanisiwi ni rito ra miri, rito ra nyama ritirhisiwa hi tlhelo ra ta moya akuva rivula nkhotseko lowu wutisongeleke, wulava kutitsakisa ni kutirhandza lokungalulamangiki ka “mina” loku kutilavelaka sva kona ntsena, matshan'wini ya kutinyiketa hi kuhetiseka ka kurhandza ni ka makungu ya Xikwembu.⁶ Martinho Lutero—na arhangelawe ha Agostinho—asvikombise hi xifaniso xa matshamela ya “nkhotseko lowutisongelaka” (*incurvatus in se*). Pimisa hi kuyeta svinene axifaniso xa kuyanakanyiwa lexi Lutero axipendaka xa nkhotseko lowutikongomaka wutisongela hi woxe. “Ntshamelo wa hina, hikola ka kuwonhiwa hi xijoho xa kusungula, hikuva wutisongelile ngopfu ka wona, awukhotsi ntsena tinyiko leta nkoka ta Xikwembu wutitsakisa hi tona (tani hilaha svitikombaka ha kona ka mintirho ya kululama ni vukanganyisi), kumbe wutirhisa ni Xikwembu hi xiviri akuva wufikela ka tinyiko leto, kambe nakona awukoti kutwisisa lesvaku hi kubiha lokukulu, hi kukhotseka loku ni hi vubihhi, wulavetela hinkwasvu, hambi Xikwembu, akuva wutsakisa kunavela ka wona.⁷

Loko Pawulo aku “kunavela kuendla lesvolulama ku kona eka mina; kambe kusviendla aku kona” (Va le Rhoma 7.18), akanela hi

5. Nongoti kumbe teyoriya ra mintshamelo yimbirhi ya vutomi bza xikriste ringhenisiwile hi mavonela lawa mahangalasiweke ngopfu hala ni hala hi vanhu akuheleni ka lembexidzana ra 19 ni kusunguleni ka ra 20 na riyan'weliwile hi ntalu xikarhi ka *vaevangélico*, kukatsa ni vachumayeli ni vajondzisi ya *evangélico* va kutiveka svinene. Kuyan'wela loko kuyendle lesvaku xihubzana xa ntoloko wa kusungula (1973) wa Nkandziyiso Lowumpsha wa Matiko Hinkwawu (Nova Versão Internacional) xitoloka rito ra “flesh” (*sarx*) (nyama) hi “ntshamelo wa kujoha”. Dunning avula lesvaku Greathouse ndzhaku aveke mavonela ya lesvaku “asvingakoteki hakunene kutirhisa [ntoloko lowo] tani masungulu ya kuhlamusela lokutshembekeke ka tsalwa ra Xigirika”. Xihubzana xa vutoloki xa 2011 xa NIV xikambisisile ntoloko wa xona kutani xitirhisa rito ra “flesh” (nyama). Dunning, *Pursuing the Divine Image: An Exegetically Based Theology of Holiness* (Marrickville, New South Wales: Southwood Press, 2016), Kindle Location 786.

6. Greathouse na Dunning vahlamusela nyama hi ndlela leyi: “Mina' ndzotihanyela”. Greathouse and Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology*, 53.

7. Martin Luther, *Lectures on Romans*, WA 56.304.

kupfumala ka matimba nyameni ya yena ya kurhandza ni kuyingisa Xikwembu hi mbilu ya yena hinkwayu. Yena, na hina hi svikarawa sva “mina” lweyi alavaka lesvi hilavaka svona. Pawulo aya mahlweni ayanamisa ka papela ra yena ka Vagalatiya ta kulwisana ka nyama ni Moya: “Hikuva kunavela ka nyama kulwa ni Moya; nasvona kunavela ka Moya kulwa ni nyama. Svilo lesvi svimbirhi svalwetana, kutani mahluleka kuendla lesvi milavaka kusviendla” (Vagalatiya 5.17). Kutani aya mahlweni hi kufanisa hi svikombiso sva kuhanya sva mintirho ya nyama ni sviyendlo ni mahanyela lamalandzaka nyama hilaha svihambanaka hakona ni handzu wa Moya (tindzimana ta 19-23). Hi kuhetelela, ingi hi loko alava kuvanghenisa xiporweni, Pawulo avaba K.O: “Kuanakanya sva ntumuluku wa laha misaveni i rifu, kambe kuanakanya sva Moya i vutomi ni kurhula” (Va le Rhoma 8.6). Hi marito ya mina: Kumbe hidlaya svihoxo sva nyama, kumbe svona svitahidlaya. Lesvi i matshamela ya kubiha ya nyama ya kukala ni kusoliwa.

Miyehleketo ya Bibeke hi tlhelo ra nyama yitolovela kuva yingatwisisiwi khwatsi hi malembe ya kulandzana. I vurhombe hikusa van’wana vapimisa lesvaku nyama ni Moya svifana ni miri ni hika ni lesvaku “nyama” yivula xikhumba xa miri ya hina.⁸ Hi lesviyendleke lesvaku van’we vasungula kukholwa lesvaku loko nyama yili xihlovo xa vubihi ni xijoho, na yona miri ya hina ya xiviri yifanela kuva leyibiheke. Xilesvo, hikola ka mapimisela lawa, hifanela kupumba sva miri avuton’wini bza hina, hiba miri ya hina akuva yiyingisa, nakona hingapfumeleli kutiphina ni kutsaka ka miri⁹. Hamb

8. “Nyama” ni “miri” i marito mambirhi ya kuhambana ka Testamente Leyimpsha: *sarx ni soma*.

9. Kutengisana ka *Gnosticismo* (Nongoti lowuringetaka kutwananisa makhongelela hinkwawu), hakanyingi ku ni masungulu ya kona ka mphazamu wa kufananisa nyama ni miri. Mayanakanyela ya *XiPlatão* henhla ka vukona bza hika-nkulu ra kuyanakanyiwa mayendla lesvaku van’wana kutafika namuntlha vatsongahata miri, vanyika ntikelo ta kufa ka hika leringa kona hilaha kungaheliki na ringali na miri. Kambe mphazamu

loko lesvi svingavoniwa ingo svotlulisa mpimu, svi ni ntikelo loko kuvekiwa xikalu xa svijoho, kufana ni svijoho sva miri ni svijoho sva moya, loko kulandziwa miyehleketo ya lesvaku svin'we svibihile kutlula svin'wana (hi xikombiso, kukala kutikhoma ka ta masangu svitava svibihile kutlula mahlevo kumbe vumpsaka; vudakwa bzitava zbibihile kutlula kutikulisa kumbe xihlawulanhlonge). Mayelanu ni lesvi, loko munhu ayendla xijoho xa miri–lexi nakona xivoniwaka tani xijoho “lexiyisaka kufeni”, angatali kurivaleliwa, kambe svijoho sva moya svarivaleliwa hi kutilwela hi lesvaku “kuhava lweyi alulameke”. Kuhambanisa ni kuveka svijoho hi svigava hi ndlela leyi i kuphazama ka kutwisisa lesvi vuhlawuleki bzinga svona bibeleni, na hingahavuli hilaha loko Pawulo ayava svijoho hi mintlawu, avekaka hakona hinkwasvu ka muxaka wun'we (hi xikombiso, languta Vagalatiya 5.16-21: kugandzela svikwembu sva hava ni timholova asviteka svili “mintirho ya nyama”).

Svi le rivaleni lesvaku miri wa munhu ahi nchumu wa kubiha. Nakona, Xikwembu xivumbe miri wa munhu xitlhela xiyamukela miri wa munhu ha Yesu. Loko Pawulo alava kuvulavula hi miri wa xiviri, hakanyingi ahlawula rito ra Xigirika *soma*, kungali *sarx*, na lesvi asviyendle kakhume ni kanharhu ka buku ya Va le Rhoma ntsena. Rito ra *soma* rivula miri wa xiviri wa munhu hambu ni vunkwabzu bza munhu, tani hi ka Va le Rhoma 12.1: “minyiketa vutomi bza n'wina hinkwabzu, bziva mhamba leyihanyaka, leyihlawulekeke, leyiamukelekaka eka Xikwembu”, xinga xirhambu lexinga rivaleni xa kuhlawulekisiwa ka vumunhu bza hina hinkwabzu, kukatsa ni miri wa hina wa xiviri.

lowu wulwisana ni jondziso ya Bibehe henhla ka kupfuka ka miri. Tani ndlela ya kulwa ni mphazamu lowu awufuma, timpfumelo ta kusungula ta vakriste tinyika ntikelo ka nkoka wa kupfuka ka miri (hi xikombiso, “Hipfumela kupfuka ka miri, ni vutomi lebzingaheliki”, Ripfumelo ra Vapostola).

Ina-ka, impsininyama? Hayini kulaveka timpsalu letihlawulekisaka? Nyama i kunavela ka vunkwabzu bza munhu (miri, miyehleketo ni moya) ka lesvaku bziva bzona xikwembu xa hina, matshan'wini ya kukumeka hansi ka vuhosi bza Yesu. I matshamela ya vujohi ya vumina bza hina lebzi bzilavaka hitihanyela vutomi bza hina handle ka Xikwembu—bziva bzona hosi ni muponisi, matshan'wini ya kuva hansi ka Yesu. Na hingasikuma timpsalu letihlawulekisaka, hifumiwa ngopfu hi nyama matshan'wini ya Moya. Hi ni ntshamelo wa vujohi—kung'a kunavela ka mbilu lokukholwaka lesvaku hingatiponisa kuve i kutirhisiwa ni kufumiwa hi miyanakanyu ya nyama. Kambe, hi nkarhi wa kuva hina hiyendliwa lavalulameke (kurivaleliwa xijoho) ni kuyakisiwa (kupsaliwa lokumpsha) hiyamukelisiwa matimba ya Moya wa Kukwetsima.¹⁰ Va Wesleyan-Holiness, na vona vavula lesvaku lesvo i “kuhlawulekisiwa ka kusungula” hikusa ahikoti kuyamukela lesvikwetsimeke—Moya wa Yesu—hiva hingatisunguleli riyendzo ra vutomi bza kuhlawuleka.¹¹

Hi laha yimpi ya kulwetana vuhosi yisungulaka kona. I mani angatava hosi ya vutomi bza mina? Na hingasiva vakriste akungali na yimpi—hambi kutshuka kuva ni dzolonga. Nyama leyi ayitwanana ni vutifumi bza hina ni vuminamina bza hina ayihifuma. Loko Moya wunghena vuton'wini bza hina, hinyikiwa kunavela lokumpsha, minkucetelo ni miyanakanyu ya Kriste (Va le Rhoma 12.2; 1 Va le Korinto 2.16; Va le Filipiya 2.5). Mintamu leyi yimbirhi, nyama ni

10. Hambilesvi “kuyakisiwa” ringaliki rito ra xibibele, tintivi ta vukwembu tiriqambhile akuva tihlamusela vutomi lebzimpsha lebzi timpsalu tibzinyikaka munhu tani mihandzu ya kupsaliwa ka yena lokumpsha ka Kriste. Hi nhlamuselo ya ntshimantshima, atlakusiwela ka vutomi bzimpsha, kuyendleka kupfuka amoyeni, ni kucinca lokutiyeke hi tindlela letivonekaka ni letingavonekiki.

11. “Wesley angatshukanga atirhisile rito leri [kuhlawulekisiwa ka kusungula], kambe rona rihlamusela kutshemba ka yena ka lesvaku nkarhi wa kuponisiwa wusungula mafambela ya kuyendliwa mululami.” LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 318.

moya, yahambana na kutani yilwetana vukulukumba. Vuhlawuleki bzunguliwile kambe svosvi bzifanela kuyengeteleka ni kuwupfa.

Loko Pawulo atsalela kereke ya le Korinto, ate “ndzihlulekile kuvulavula na n’wina tani hi loko ndzivulavula ni lavanga va Moya” (1 Va le Korinto 3.1). Lesvi svivula lesvaku avangali vakriste? Nikutsongo. Avali vakriste lavapsaliweke kavumbirhi. Hi ntiyiso, asungula papela ra yena hi kuvavita “lava vabasisiweke eka Kriste Yesu” ni “lavavitaniweke kuva vahlawuriwa” (1.2). Kuyakisiwa, kuyendliwa valulami ni kukutsuliwa asviyendlekile. Riyendo ra vona ra timpsalu arisungulile. Xiphiko xa vona hi lesvaku yimpi ya nyama ya vona ayiya mahlweni. Ka vona, vukwele, kulwetana, kutikulisa ni kuyavana asvahali karhi svitikombisa ngopfu. Avali vakriste – kambe avahali “vanhu va nyama” (3.1) –lesvi Pawulo aasvifanisa ni kupfumela lokungasiwupfaka. Avali vakriste, kambe avahali “svihlangi eka Kriste” (3.1). Avahafanela kukula. Leyi i ndlela yin’wana ya kuhlaya lesvaku ka vona akahali ni kulwa loku akungasiveka kunavela ni miyanakanyu ya kona amilengeni ya Xikwembu.¹²

John Wesley athhela akombisa mavonela ya kutshokovela svinene ya xivangelo xa marito ya Pawulo. Loko avutisa lesvaku xana va le Korinto avalahlile kupfumela, Wesley asimama aku: “Ahihim, yena [Pawulo] avula rivaleni lesvaku avangakulahlanga , hikuva avangatava vavile “svihlangi ka Kriste”. Avulavula hi kuva vali “va nyama” ni kuva “svihlangi ka Kriste” tani matshamela lawa manga man’we, mafananaka, na akombisa lesvaku mupfumeli mun’wana ni

12. “Rito ra Xigirika leritolokiweke hi ‘miyanakanyu’ i rin’we ka lawa ya nkoka ya vutivi bza vumunhu leri ritirhisiweke hi Pawulo. Rivula matshamela ya miyanakanyu ya munhu loko matimba ya kuyavanyisa svilo mali karhi matirhisiwa.” Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 814. Avusvikoti lebzi Xikwembu xibzinyikeke munhu mun’wana ni mun’wana akuba apimisa ni kutirhisa vutivi akutwisiseni ka svilo i man’we ya matshamela lamavuliwaka Quadrilátero Wesleyano (Yinhlamune ya Vawiliseni) lamativiwaka hi lesvaku i “mpimiso”.

mun'wana i “nyama” (hi mpimu wa kukarhi) loko ahali “xihlangi ka Kriste”.¹³ Ka Wesley, “nyama” yikombisa kupfumela loku kahaliki kutsongo na kufanela kukula akufananeni na Kriste ni le ndleleni ya kutinyiketa ya xihambanu.¹⁴ Lesvi svitiyile ka vapfumeli hinkwavu. Mhaka ahi kuponisiwa –i vuhosi. Lweyi ahlawulekisiweke afanela kuya akula akufananeni ka yena na Kriste. Ahi nchumu lowufanelaka kufa ndzeni ka yena–hi yena afanelaka kufa, kungava hi xiviri kambe ngopfu hi kufananisa, ka lesvi svifumeke vutomi bza yena kusunguleni.¹⁵ Vumboni bza vukhongeli abzingataringana; makombisela ya vululami amangatariningana. Kulaveka afa akutitshembeni ka yena ka nyama.

Ka nkarhi lokukhomaka mbilu wa kutipfula lokungatshukaka kuvanga ni kusandziwa, Pawulo atiboxile: “Svatwala lesvaku ndzingaveka kutshemba ka mina eka lesvo tano. Loko munhu un'wana aanakanya lesvaku angatiseketela hi lesviendliwaka hi vanhu ntsena, mina ndzi na svona kutlula yena: Ndziyimbiwile ndzahari n'wana wa masiku ya 8 ntsena; ndzi wa rixaka ra Israele, wa nyimba ya Benjamini; ndzi Muheberu n'wana wa Vaheveru; hi tlhelo ra kuhlayisa Nawu, andziri Mufarisi; loko kuri kuhiseka, hi mina ndzingaxanisa kereke; hi tlhelo ra kuva munhu wolulama hi kuhlayisa Nawu, andzingari na nandzu” (Va le Filipiya 3.4-6). Aali ni

13. Wesley, Sermon 13: “On Sin in Believers,” in *The Complete Works of John Wesley: Vol. 1, Sermons 1–53* (Fort Collins, CO: Delmarva Publications, 2014), 3.2.

14. Dunning akombisa lesvaku “nyama i rito leriphazamisanaka, loko ritirhisiwa tani riviti, kuve matsalwa minkarhi hinkwayu matirhisa [fleshly] (–a nyama), tani rihlawuli.” Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 2076. Lesvi nakona svikaneta miyanakanyu ya lesvaku “nyama” I xilo lexingasusiwa mirini kufana ni “rhumba leri, hi kufanisa, rihanyaka ndzeni ka hina” na rifanela kupandziwa rikamiwa. Ibid., Kindle Localização 801. Lavalwelaka mayanakanyela ya lesvaku i xilo lexifanelaka kususiwa, kukatsa ni vachumayeli van'wana va Holiness va lembexidzana ra XIX, lesvi vasvichula kutsuvula.

15. William H. Greathouse with George Lyons, *New Beacon Bible Commentary, Romans 1–8: A Commentary in the Wesleyan Tradition* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2008), 182.

vumboni bza vukhongeli lebzi abzimuphumelela kuhlayiwa mululami, kambe kutshemba ka yena akutava ka nyama. Pawulo aya mahlweni: “Kambe lesvi andzitiseketela ngopfu hi svona, ndzivilangutile sviri lesvi swingahapfuniki nchumu eka mina hikwalaho ka Kriste” (3.7). Aahlayisa svileriso, axixima ni nawu, kambe aahanya mayelanu ni nyama hikusa aali hansi ka vululami bza yena akholwa ni lesvaku bzingamuponisa kumbe kumuhlawulekisa. Asvili svilo svinene lesvi asvitlakusiwele ka xiyimu xa nko ka avuton’wini bza yena—hi ndlela leyo, svifanelile lesvaku afa akuva akota kutiva Yesu. Handle ka lesvo, loko ativile Yesu hi kuhetelela ni hi kuyeta, Pawulo acince migingiriko ya yena ya kutihlaya mululami hi kululama ka Kriste lokuponisaka ni lokuhlawulekisa: “ni kukumiwa ndzi ri xilo xin’we na yena, ndzingahari na kululama lokunga ka mina, loku ndzikukumaka hi kuhlayisa Nawu, kambe ndzi ri ni kululama lokunyikiwaka hi kupfumela eka Kriste, kululama lokuhumaka eka Xikwembu, lokuyimaka ehenhla ka kupfumela” (Va le Filipiya 3.9).

Vanhu vanyingi i valulami, hambi kuva vakhongeli, kambe kulehisa mbilu, kunonon’hwa, xihlawuhlawu, kukarhata ni vukangahanya i svikombiso sva lesvaku nyama yitekile vukhongeli yibzitrhisa tani maqhinga ya kugega kuva hansi ka Yesu Kriste akuva munhu ahlawuleka. Kufana ni n’wamabindzu wa makwanga lweyi vuxololi bza yena bza lavakhomiweke hi vusiwana, akuva akuma bindzu, bzinga vukaraweni bza nyama, na yena mufarisi svi tano. Mahlweni ka Xikwembu vafanana. Ha vambirhi i vanhu lavalaveteleke maqhinga ya kutipfulela ndlela ya vona vuton’wini, kule ni Xikwembu.

La hi laha kunga ni ntiyiso wa kukarhata: hambi vakriste vangaya mahlweni vahanya mayelanu ni nyama. Na vangasikuma timpsalu letiponisaka, nyama ayisunguli kulwisana ni Moya hikusa hifile svijohweni sva hina. Kambe, hambi loko Moya wa Xikwembu kusungula kuhanya ka hina, hingahaya mahlweni hihanya mayelanu

ni kurhandza ka nyama. Hingahaya mahlweni hi kuteka svilo svinene hisviyendla lesvinga sva le henhla svinenenene. Hingahaya mahlweni hihanya hi ntamu ni matimba ya hina, vutshan'wini bza kuva hansi ka Xikwembu. Hi lesviyendlaka lesvaku ka hina kulaveka timpsalu letihlawulekisaka. Kulaveka timpsalu ta Xikwembu akuva hivamba nyama leyinavelaka kuhanya ha hina—akuva hidlaya xiyenge xa hina xa nyama lexilavaka kufuma vutomi bza hina akuva Moya wa Yesu wutakota kuva ni matimba lamahелеleke.¹⁶

Mujondzi lwe nkulu wa Escócia ni mutsali wa ta vukhongeli Oswald Chambers afika ka mongo wa kuva munhu atifela yena akuva Kriste atakota kuya ativisisiwa:

Ndzingateka sva le mbilwini ni lesvi ndzisvikholwaka hi vutivi se ndzinavela kusviyendla xiyavanyiso xa vululami xa ntshamelo ya xijoho; svinga lesvaku, ndzisvilwisa ni kulondza kwini na kwini ka timfanelo ta mina henhla ka vutomi bza mina. Loko ndzikondza ndzifika akutsemeni ka lesvo, ndziva ndzisvilandza, hinkwasvu lesvi Kriste asviyendleleke xihambanwini hikola ka mina sviyendlekile ka mina. Kutinyiketa ka mina hi migingiriko ka Xikwembu kupfulela Moya wa Kukwetsima ndlela ya kuva ndzikuma vuhlawuleki bza Yesu Kriste. ... Vumina bza mina bzasimama, kambe kunavela ka mina lokukulu ka kuhanya ni ntshamelo lowu wundzifumaka svikuma kuhundzuka lokukulu.¹⁷

Nyama ayifaneli kufuma vutomi bza hina. Vutshunxekeki bzinyikiwa hikola ka vutomi bza kuhlawuleka. Timpsalu letihlawulekisaka hi yona ndlela ni murhi. Ina-ka, timpsalu titirhisa kuyini hakunene ka

16. Oswald Chambers ali miyanakanyu ya kuva munhu atifela yena mafana ni kunavela kuhlengela rifu ra Yesu ni “kuvambiwa svin'we”. Hi ndlela ya kufana, mukriste angatitlhanganisa na Yesu akupfukeni ka yena ni “kupfuka svin'we” na yena vuton'wini lebzimpsha. Vutomi bza kupfuka ka Yesu svosvi bzihanyiwa ka vutomi bza vuhlawuleki. Chambers, *My Utmost for His Highest* (Uhrichsville, OH: Barbour and Company, 1935), 73.

17. Chambers, *My Utmost for His Highest*, 58.

riyendo ra timpsalu? Nhlamulu hiyikuma ka lesvipfalaka ndzima leyi.

Kuhundzuka lweyi afanaka na Yesu

Ndzilava kumitshandzela marungula ya lweyi ndzingataku i George, vito leringaliki ra yena ra ntiyiso. George aali xirho xa kereke ya mina; aali munhu wa kuhanya nhlomulweni. Aatshama na kuli ni leximukwatiseke. Aangarhandzi vuyimbeleli hambu ni kuchumayela ka mina. Avule lesvaku andzingachumayeli ta vuhlawuleki hi ndlela leyi aasvitwa hakona vutsongwanini bza yena. Handle ka lesvo, hi ntiyiso, aangarhandzi munhu-ngopfungopfu lavampsha. George andzitsalele mapapela ya ntlhanu wa maphepha ni mambirhi lawa amali ni svisolo sva kubiha lesvi ungasviyanakanyaka; angapfukeli ntsena hinkwasvu lesvi andzisviyendla vufundhiseni bza mina, kambe nakona avula lesvaku aativa svizathu sva mina.

Kuve ni nkarhi lowu svikhalu sva yena asvili lesvaku kereke ayilava kuya mahlweni kambe ayingahumeleli. Ndzhaku, loko kereke yisungule kutala hi vanhu vanyingi, na svona lesvo asvingamutsakisi, aku kutani ahingahavalondzisi lava avalu kona hi malembe na vahumese timale letikuliseke kereke. Aku ahiya mahlweni ntsena hikuba hifamba hiyiva tinyimpfu ta tikereke tin'wana (lesvi asvingali ntiyiso). Mhaka hi lesvaku George aangatsakeli kuva svilo svicinca.

George andzihete ngopfu matimba vufundhiseni bza mina. Aatshama hi kuhichavisela aku atatshika kereke. Kambe ndzipimisa lesvaku le mbilwini ya yena aasvitiva lesvi hinkwerhu ahisvitiva: akungali na kereke leyi ayitamuminta. Ndzihete hikuba siku rin'wana ndzimufonela ndziku: "George, wasvitiva lesvaku ndzakurhandza, kambe kusukela svosvi kungahavi ni mapapela hambu e-mail. Andzinge koti kutwa mbilu ya wena ka e-mail, na wena awunge koti kutwa ya mina. Kusukela svosvi loko uli ni lesvi svikukarhataka kumbe xikhalu, utafanela kundzibzela na hilangutana hi mahlo."

Sviyendle ingi svilo asvisungula kuyampsa–kumbe hi nkarhinyana. Angahandzirhumelanga papela ni rin’we, kambe aaya mahlweni hi khangalasa sva hava akerekeni. Svifike la kakuva George afana ni nsuna kuhundza mbzana ya muhloti–anyenyentsa kambe na angavangi khombo.

Lesvi asvindzivava ngopfu hi lesvaku George aangahundzuki. Aali munhu wa xikwatisana na lesvo svive xitano nkarhi wa kuleha. Kungali kerekeni ntsena. Aangali nuna munene ka nsati wa yena; vana va yena avangalavi kuva kusuhi na yena, hambu yena aangali na kutsaka vuton’wini bza yena. Lesvi asvihlamalisa hi lesvaku aanghene kerekeni hi mpfhuka wa kuhundza ntlhanu wa makume ya malembe ni khume (60) ya kutala. Ingi lesva kutika kuhundza hinkwasvu lesvi hi lesvaku akuli hava lweyi aahlamala loko amuvona angahundzuki, nakona akuli hava lweyi svolesvo asvimukarhata. Avasviyamukelile. Avaku “O, i matshamela yakwe, George”. Akuli hava lweyi aahalangutela lesvaku angahahundzuka aya afanana na Yesu.

Loko ndzipisa George kufike laha ndzingakhohwa lesvaku xivutiso lexi xinga xihoxo kuxiveka henhla ka vutomi bza kereke hi lexinge “I vanhu vangaki vataka”? Xivutiso lexinga xinene, kumbe lexikongomaka laha kunga kona, i kuvutisa lesvi: “Vanhu vakona vatshamise kuyini?”¹⁸ Loko munhu ahundzuka mukriste, axikongomelo ahi ntsena kujondza kulandza Kriste, kambe nakona ahanya vutomi bza xikriste. Lexi hi xona xikongomelo xa vujondzisiwa hinkwabzu ariyendzweni ra timpsalu.

Nkongometo wa vujondzisiwa

Loko Pawulo akombisa tinyiko ta vutirheli, avule lesvaku akutava ni vapostola, vaprofeta, vavhangeli, vafundhisa ni vajondzisi, kambe aku nkongometo lowu wuvatlhanganisaka wufanela kuva

18. Bill Hull, *The Disciple-Making Pastor* (Old Tappan, NJ: Revell, 1988), 13.

wa “kupfuna vahlawuriwa va Xikwembu lesvaku vatakota kutirhela van’wana, vaaka miri wa Kriste” (Va le Efesa 4.12). Ku na svinyingi lesvifanelaka kutlhantlhiwa ka marito lawaya henhla ka vujondzisiwa, kambe ahisunguleni hi nongoti wa “miri”.

Miri i mufananiso wa kuhlamalisa hikusa minkarhi hinkwayu loko kuphatiwa kukula amoyeni kukholwiwa lesvaku ku ni lexi xihanyaka. Hinkwasvu svilo lesvihanyaka svakula. Svilo lesvifeke svitshama na svinganinginiki; svabola. Ntsena svilo lesvihanyaka hi svona svikulaka. Svilo lesvingahanyiki asvikuli. Xigotso axikuli. Ribze arikuli. Ntsena svilo lesvinga ni vutomi hi svona svikulaka.

Xikatsa xa svirho xingava (1) xilo lexihanyaka, kufana ni nsinya, xihari kumbe munhu, kumbe (2) svirho lesvitirhisana na sviyaka xivumbiwa xa kuhanya kumbe xilo. Minsinya i xikatsa xa svirho. Minsinya ayikoti kukula na yingakumi mumu, mati ni svakuja. Yilava xikatsa xa ntirhisano wa vutshamelo (ecosistema) lexi xiseketelaka kukula ka yona. Handle ka lesvo yingafa. Miri ya hina vanhu na yona i xikatsa xa svirho. Xivumbeko xa munhu i xikatsa xa svirho lesvitirhisana ni kuseketelana–xikatsa xa svisvo lesvi sviringaniseliweke kutirha svin’we: “miri i wun’we, hambilesvi wunga ni svirho lesvotala” (1 Va le Korinto 12.12). Loko xin’we xa svirvo sva hina xingatirhi khwatsi, hambu xingavoniwa xili lexitsongo ka njhani, xingawonha xikatsa hinkwaxu xa svirho, xihivangela kukumeka na hivabza.

Loko Pawulo aku hi miri wa Yesu, aveka mhaka ya lesvaku kereke na yona i xikatsa xa svirho, lexivumbiwaka hi vanhu va matimba, lavahanyaka, lava vanga svirho lesviseketelanaka svitirha svin’we na xin’wana ni xin’wana xi le hansi ka lesvi svin’wana, svinyika kuhanya ni vutomi hi matimba ya Moya wa Kukwetsima: “Miri awu na xirho xin’we ntsena, kambe wu ni lesvo tala” (1 Va le Korinto 12.14). Loko svirho svingatirhisani hi ndlela ya vun’we, kereke yavabza, yitsana. Hi kuhambana, loko svirho svihlanganile

svikula svin'we hi ndlela ya kuphamelana, kuhanyanya ni vutomi i mihandzu yakona. Xivumbeko xisungula kuyakeka, kutani kufikiwa ka nkongometo wa kuhetelela (*telos*). Hivumba miri, “Kutani ekuheteleleni, hitahlangana svin'we hinkwerhu evun'weni lebzitisiwaka hi kupfumela eka N'wana wa Xikwembu ni kun'witiva, kutani hihundzuka vanhu lavavupfeke, hikula ni kufika *exiyin'weni lexihetisekeke xa Kriste*” (Va le Efesa 4.13, kudlunyata i ka xiyengetela). Nkongometo wa kuwupfa ka xikriste i xiyimu lexihetisekeke xa Kriste: kufana na Kriste. Aku na nkongometo wun'wana. Kereke yi tano. Loko svirho sva hina svitlhangana svitlhanganela kufanana ni miri wa Kriste. Hi kutlhantekela, loko hingasvikotanga kusunguleni, Pawulo ayengeta lesvaku “hitakula hi matlhelo hinkwawo eka Kriste, yena loyi anga nhloko” (ndzimana ya 15).

Nkongometo wa kukula hinkwaku amoyeni, ka munhu ni munhu ni ka ntlhangano, ka munhu ni ka nhlengelo, i kuhundzuka hiya hifana na Yesu. Ntirho kumbe mafambela ya kuhundzuka hifana na Yesu i kuhlawulekisiwa, na kukoteka hi timsalu letihlawulekisiwa.

Kuhlawuleka ahi ka kutilangela

Ka ririmi ra Xigirika, kuhlawulekisa kufambelana ni rito ra “*hagios*”. Vutivi bza vukwembu bza Wesleyan-Holiness bzitiyisa lesvaku mahungu lamanene ya evhangeli ahi ntsena ya lesvaku siku rin'wana hitayava ni Xikwembu loko hifile, kambe nakona hi lesvaku nyiko ya vutomi hi kutala amfun'wini wa Xikwembu i ya svosvi, kola hinga kona. Makungu ya Xikwembu hi lesvaku xifaniso xa xona eka hina, lexiwonhiweke hi kuwa ka munhu, xifanela kuyakisiwa xitlhelela kusasekeni ni le kutwalisiweni ka xona, lesvaku hihundzuka lumba-nkulu ra Xikwembu, hikombisa kufana na Kriste hi lesvi hisvipimisaka, hisvihlayaka ni kusviyendla. Lesvi svivitiwa kuhlawulekisiwa, na svili lesvi hinga karhi hili ka svona. Lesvi ahi kutilangela ka mukriste lweyi ayaka akula.

Loko munhu axava movha wumpsha, amuxavisi atadokadokisana ni muxavi henhla ka svilongo kumbe svigotso sva xilaveko ni sviyengetela sva kutilangela. Movha wun'wana ni wun'wana wuta ni giyadi, bandhi ra xitulu, svib'uku, njhini ni svin'wana. Lesvi i svilongo sva xilaveko—mimovha hinkwayu yi na svona. Kambe loko munhu alava mafasitela ya kutipfula hi woxe, maroda ya risima ni deke ra kutirha hi satellite, afanela kuvutisa male ya sviyengetela lesvo, svinga lesvaku ahi hinkwayu mimovha yinga na svona. Kuhlawulekisiwa ahi xiyengetela xa kutilavela ka mujondzisiwa wa Yesu. I xilongo xa xilaveko xa khayini rini na rini. Kuhundzuka ufana na Yesu svalanguteliwa hikusa kukula ahi ka kutilangela. Minkarhi hinkwayu hakula na hikongoma xokarhi—nkarhi hinkwawu akuyakiweni ka hina amoyeni.

Pawulo athela asvihlaya lesvi ka Va le Rhoma 12 loko aku: “Mingalandzi hanyelo ra nguva leyi, kambe mipfumela kuhundzuka miva vampsha emiehleketweni ya n'wina, mitakota kutwisisa lesvi kurhandza lokunene ka Xikwembu, lokunkhensekaka ni kuhetiseka, kunga svona” (12.2). Kuyakisiwa kumbe kuhundzuliwa – hi tona tindlela timbirhi ta hina. Loko hingali karhi hihundzuliwa (hicinciwa kusukela ndzeni sviya handle) hi matimba lamapfuxetaka ya Xikwembu, hitava hoyakiwa (hinyikiwa xivumbeko, hivumbiwa) hi mintamu ya laha misaveni leyilwaka ni Xikwembu. Mhaka ahi lesvaku wena utayakiwa moyeni; mhaka hi lesvaku i ncini lexingatakuyaka. Loko Xikwembu xingahiyaki, ku ni nala wa moya—mulwetani, vubihi—lweyi atsakaka hi kunyika xivumbeko vutomi bza hina.

Hi mahlayela ya kunabzala, amisava, kule ni Xikwembu yiwonha xivumbeko xa vanhu kumbe yingavavumbi kahle. Xikwembu xayakisa ni kuhundzula. Hi lesviyendlaka lesvaku kuhlawulekisiwa—kuya ufana na Yesu, kunga ni risima ngopfu. Ahi marito manyingi makotaka kukatsakanya khwatsi kurhandza ka

Xikwembu hi vutomi bza vanhu kuhundza lawa manga ka Matsalwa: “nasvona kurhandza ka Xikwembu hi loku: Hilesvaku miendliwa lavatengeke (lavahlawulekeke)” (1 Va le Thesaalonika 4.3); nakona “Ringetani hi marimba kuhanya hi kurhula ni vanhu hinkwavo, miringeta ni kuhlawuleka, hikuva ehandle ka kuhlawuleka aku na munhu na un’we langatavona Hosi” (Vaheveru 12.14). Xileriso xa kulava kurhula ni kuhlawuleka xipfuxa kulaveka ka kulwa ni kunama kumbe gome. Kukula ka munhu amoyeni kuchuliwa kuhlawuleka kumbe vuhlawuleki. Kuhlawulekisiwa ka kusungula ni kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke asvifanani, kambe nkongometo wa kuhlawuleka loko hinkwaku i wa kufana na Yesu. Hi loko kurhandza ka Xikwembu ka vutomi bza mukriste mun’wana ni mun’wana hikusa, loko svingali lesvaku “hikula hi matlhelo hinkwawo eka Kriste, yena loyi anga nhloko”, hitava hiyakiwa hi svin’wana lesvihambanaka ni rirhandzu ra kuhlawuleka (Va le Efesa 4.15).

Muringaniso wa kukula amoyeni

Vujondzisiwa ahi bza kutilangela. Ntalu wa vakriste avangekaneti mhaka leyi. Xivutiso lexinga xona i xa lesvaku akukula koloko kuyendlekisa kuyini. Ka buku ya yena Rethinking the Church, James Emery White ahlamusela lesvi vanhu vanyingi vakholwaka svona mayelanu ni mafambela ya vujondzisiwa. Nawu lowu awuhendleletaka awuveka hi ndlela ya muringaniso wa matematika:

Kuponisiwa + Nkarhi + Kuchivirika ka munhu = Kuhundzuka ka vutomi

Nawu lowu wuyakiwa henhla ka mune wa lesvikholwiwaka: (1) kuhundzuka ka vutomi kuyendleka kuponisiweni; (2) kusimama kuyendleka hi kufamba ka nkarhi; (3) kukumiwa ngopfungopfu hi

sviyendlo sva kusvirhandza; nakona (4) kuhundzuka kukotiwa khwatsi hi munhu yexe.¹⁹ Ahilangutiseni svikholwiwa lesvihendleletaweke.

Xa kusungula, “kuponisiwa”. Kuponisiwa i kuhundzuliwa ka hina lokukulukumba, (“kutlhela hipsaliwa”) lakakuva kutekela kuva ni kucinca ka mbilu, kutani kupsala mahlori ya kuhundzuka ka kunavela, svihena, mahanyela ni matshamela. Vakriste vopsaliwa, avoyendliwa. Lesvi ke kuponisiwa kucincaka matshamela ya vuxaka bza hina ni Xikwembu, kucinca lomu hikongomaka kona laha kungaheliki kuthela kunghenisa matimba ni ntirho wa Moya wa Kukwetsima avuton’wini bza hina, kurindzeliwa kukula ka kola ni kola lokutiyeke. Lesvi hi lesvi svitshembiwaka hi tlhelo ra kuponisiwa.

Xa vumbirhi, “nkarhi”. Hambi lesvi mafambela ya kucinca mayendlekaka kuhundzukeni, svi le rivaleni lesvaku munhu angatekeli kukula ahelela loko ahundzuka mukriste. Kahali ni makhutu lawa mahasaleke ya kukaneta ni ya vuminamina lawa mahafanelaka kuleveliwa, kuvula White, kambe lesvi svilandziwa hi kufamba ka nkarhi.²⁰ Svinga lesvaku, nawu wuhifikisa ka lesvaku mukriste wa ntlhanu wa malembe atava ni kukula moyeni ka ntlhanu wa malembe, na mukriste wa khume ra malembe ava ni khume ra malembe ya kukula moyeni, svifambisa svolesvo. Kupfumela akutshiki kukula hi kufamba ka nkarhi na lesvi hifanelaka kusviyendla kuli kuhlaya Bible ni kuya kerekeni kanyingi, hilaha hikotaka hakona. Laho handzu wa Moya wutapsalelana, hiya hifana na Yesu. Lesvi hi lesvitshembiwaka hi tlhelo ra nkarhi.

Xa vunharhu, “Kuchivirika ka munhu”. Lesvi svifambelana ni matimba ya kunavela ka munhu. Svinga lesvaku lesvi svingayendlekiki hi kufamba ka nkarhi svitatatiwa hi kutiyimisela ni kutikarhata ka munhu. Lesvi munhu afanelaka kusviyendla i

19. James Emery White, *Rethinking the Church: A Challenge to Creative Redesign in an Age of Transition* (Grand Rapids: Baker Books, 1997), 55.

20. White, *Rethinking the Church*, 56.

kutsema mhaka ya kuhanya ni kuyendla svilo hi ndlela ya kukarhi (na acukumetelanyana kutiyisela)–hikusa vutomi bza xikriste bziseketeliwa hi sviyendlo sva kusvirhandza. Nkarhi wa kuringana loko wutlhanganiwa ni kunavela ka hina wutapsala handzu wa Moya. Lesvi hi lesvitshembiwaka hi tlhelo ra kuchivirika ka munhu.

Xa kuhetelela, “kuhundzuka kukotiwa khwatsi hi munhu yexe”. Lesvitshembiwaka sva vugamu ka muringaniso wa vujondzisiwa i vuntshunxeke, kumbe lesvaku vuxaka bza munhu na Yesu bzifana ni lebzilumbaka munhu ali yexe.²¹

Muringaniso wufambisa svolesvo, kambe svakala akuva hirhon’wiwa hi kuvutisa lesvaku lesvikholwiwaka svitiyile ke. Vujondzisiwa bzihumelelisa xisvosvi? Hosungula kukula njhe, avuton’wini bza hina bza moya ndzhaku ka kuponisiwa? Loko munhu ahundzuka mukriste ku ni kucinca ka kola ni kola lokuyeteke hi tlhelo ra svihena, mahanyela ni matshamela? Vakriste vakula hi voxe hi kufamba ka nkarhi ni hi kusvirhandza ka vona hi voxe? Lesvi vuxaka bza hina ni Xikwembu bzilumbaka munhu ali yexe, i svinene kuva vajondzisiwa va Yesu vatitirhela voxe? Loko lesvikholwiwaka lesvi svili lesvinene, kufanela kuva ni vumboni lebzitikombaka akerekeni. Loko svili sva ntiyiso, White akombisa lesvaku loko kukambisisiwa muringaniso lowu, kufanela kuhuma mihandzu leyifanaka minkarhi hinkwayu: vakriste, hi mun’we ni mun’we, ni miri wa Yesu sviya svifana na Yesu amiyehleketweti ya hina, kuvulavuleni ni le kuyendleni.²² Kambe, ku ni svivangelo sva nkoka lesviyendlaka lesvaku nawu lowu wungahelanga.

Hi kusungula, vajondzisiwa va Yesu vopsaliwa nakona voyendliwa. Timpasalu letiponisaka tincinca xiyimu xa vuxaka bza hina ni

21. Mavonela ya lesvaku vuxaka bza munhu na Kriste bzifanana ni vuxaka bza Yesu ni munhu ali yexe, matikombisa ngopfu ka vanhu va Vupelajambu kuhundza atindhawini tin’wana ta misava. Vumina bzivoniwa tani nyiko ka mahanyela le USA.

22. White, *Rethinking the Church*, 57.

Xikwembu, nkongometo wa hina lowungagamiki, titlhela tinghenisa matimba ni ntirho wa Moya wa Kukwetsima vuton'wini bza hina. Kambe, tani hilaha hisvionaka hakona ka tijondzo ta Testamente Leyimpsha, vakriste lavampsha avasikula matshameleni ya vona. Kuva mukriste asvivuli xikan'we lesvaku ufana na Yesu. Kulaveka kukula. Anyiko yakulisiwa hi kufamba ka nkarhi hi mintirho leyikongomaka lesvo.²³ Mayelanu ni matshamela lawo, ahivoneni hilaha, hi kulandza Bibe, akukula moyeni kuhumelelaka hakona hi timpsalu letihlawulekisaka.

1. Kukula amoyeni kufanela kusungula kuponisiweni, kambe hiya mahlweni hikula timpsalwini akuhanyeni ka vutomi bza hina. Ku ni kuhambana xikarhi ka kuhlawulekisiwa ni kuhlawulekisiwa hinkwaku. Akuvulavulisana lokunga kona minkarhi hinkwayu i kutiva kumbe kuhlawulekisiwa kotekela kuyendleka kumbe koya kuyendleka ha kutsongokutsongo. Ku ni nkarhi wakona kumbe sviya hi mafambela yakona? Nhlamulu wuli ha svimbirhi ka svona.²⁴

23. N. T. Wright defines the Christian concept of virtue as the transformation of character. Wright, *After You Believe: Why Christian Character Matters* (New York: HarperCollins Publishers, 2010). Much more time will be given to an understanding of virtue in chapter 5, "Sustaining Grace."

N. T. Wright ahlamusela nongoti wa xikriste wa nyiko tani kuhundruka ka matshamela. Wright, *After You Believe: Why Christian Character Matters* (New York: HarperCollins Publishers, 2010). Svin'wana sva kutala sva kupfuna kutwisisa nyiko svitakombisiwa ka ndzima ya 5, "Timpsalu letihlawulekisaka."

24. Jondzo henhla ka "kola ni kola kumbe hi kutsongokutsongo", "xitshuketa kumbe mafambela ya mayendlekelana" hi tlhelo ra kuhanyiswa ka kuhlawulekisiwa hinkwaku, ka matimu ya tihuvu ta Wesleyan-Holiness, yive nhlokomhaka leyi akudokadokisaniwa hi yona svinene. Na yena John Wesley adlunyatile hi kuphikelelela akulaveka ka hi svimbirhi ka svona. Na vona varhangeli va kusungula va vanazareno avatalisa kutivonela, vaku lesvimbirhi svifanela kuva ni ntikelo wa kufana. Muangamelin'kulu R. T. Williams avule lesvi ka Gotsovanyani wa Kereke ya Munazareno hi 1928: "Kereke yifanela kuhumelelela hi kufana xitshuketa ni mafambela ya mayendlekelana hi tlhelo ra vukhongeli. Hi mpfuka wa malembe manyingi, vanhu va Holiness vatwisisile lesvaku ntirho lowu vaviteliweke wona awuhela xiluvulweni, loko ntshungu lowu wuteke wuyamukele nkateko wa kuyakisiwa ni kuhlawulekisiwa, kambe svitikombile lesvaku ntirho wa hina awosungula kunene ka nkarhi wolowo. Kereke ya Munazareno yitwananisa masungulu lawa mambirhi lamakulu: xitshuketa kumbe mafambela

Timpsalu letihlawulekisaka tisungula nkarhi lowu hikhumbiwaka hi timpsalu letiponisaka. Tintivi ta vukwembu vasvivula “kuhlawulekisiwa ka kusungula”, lokulandzeliwaka hi kukula moyeni atimpsalwini, kukondza–hi nkarhi wa kutinyiketa hinkwaku ni kutiveka hansi lokuheleleke hi tlhelo ra hina–Xikwembu xitengisa ni kubasisa mbilu. Loku i kukhumbiwa lokuvuliwaka kuhlawulekisiwa lokutlhanganene kumbe “kuhetiseka ka vukriste”.²⁵ Kambe hambi ndzhaku ka nkarhi lowo wa kutinyiketa lokuheleleke ka Xikwembu, hahaya mahlweni hikula timpsalwini na hingatshiki kukula loko hahahanya.

Tindzimana ta Ripfumelo ra Kereke ra Munazareno tivula lesvi: “Hipfumela lesvaku ku ni kuhambana lokukulu xikarhi ka mbilu leytengeke ni matshamela lamakuleke. Mbilu leytengeke yitekela kukumiwa tani mihandzu ya kuhlawulekisiwa lokuheleleke; kasi matshamela lamakuleke i mihandzu ya kukula timpsalwini.” Loko hihlamula timpsalu letirhangelaka mahlweni hi kupfumela,

ya mayendlekela. Kuyisa [vanhu] eka Xikwembu ni kuyaka ka miri wa Kriste eka kuponisiwa ka kusungula ni le kukuleni ka matshamela ya vukriste.” *General Assembly Journal*, 1928, na ritirhisiwe hi Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 2176, xitsundzuxu xa le hansi ka maphepha xa 26.

25. Kuhetiseka ka vukriste i marito ya le bibeleni na hakanyingi matirhisiwa ka matimu ya vukriste. Tatana na vamamana va kusungula va kereke avafanianisa kuhetiseka ni miyanakanyu ya *theosis*, kumbe kuhundzuka Xikwembu: kuhlengela ntshamelo wa Xkwembu. Kambe mayanakanyela ya manguva lawa hi tlhelo ra kuhetiseka ma hi ndlela ya kuhambana. Akutshamanga kujondzisiwile hi vuxokoxoko lesvaku i “kuhetiseka lokungaliki na xijoho”, kumbe, tani hilaha Thomas Noble asivekaka hakona, “Mavonela ya lesvaku avuton’wini lebzi avakriste vangakota kukuma xiyimu lexo xa kuhetelela ni kutiya xa kuhetiseka, laha vangaliki na xijoho, vahlawulekile hi kuhetiseka”. T. A. Noble, *Holy Trinity, Holy People: The Historic Doctrine of Christian Perfecting* (Eugene, OR: Cascade Books, 2013), 22. Kusivela mpfilumpfilu ya mahlamuselela ya manguva lawa kambe kudlunyatiwa kuhanyanya ka mafambela ya kukula timpsalwini, Noble ali: “Hikola ka mayanakanyela ya kuhanyanya ka makulela atimpsalwini, matshan’wini ya kufika ka kuhetelela, svingayampsa kukombisiwa nhlamuselo lowo wa rito ra Xigirika hikuva kungatirhisiwi rito ra “kuhetiseka”, kambe ritolokiwa hi ra ‘kuhetisekisa.’” *Ibid.*, 24.

hiyamukela timpsalu letiponisaka. Ku ni kucinciwa lokuyeteke ka lesvi hisvirhangisaka mahlweni, kuhundzuliwa ka minxuvu ya hina, kutani matimba ni ntirho wa Moya wa Kukwetsima svintshunxeka vuton'wini bza hina. Matshan'wini ya kuntshunxiwa ka kola ni kola ka mikhuva hinkwayu leya kubiha, svihoxo sva mahanyela kumbe nyiko ya kubiha leyi kutani hinga na yona, Xikwembu xiya mahlweni xihitirha akuva xihiyaka hiva lava xirhandzaka lesvaku hiva vona. Nkongometo wa vujondzisiwa hinkwabzu bza xikriste i kuva hiya hifana na Yesu. Hi lesviyendlaka lesvaku Pawulo apimisa lesvaku, tani hilaha hingarindzeliki lesvaku svihlangi sviya mahlweni hi kuva svihlangi, tani hilaha hinavelaka lesvaku svikula sviwupfa tani vakuluvavanhu lavatifambisaka khwatsi, na hina hifanela kurindzela lesvaku vakriste na vona vangayi mahlweni vava svihlangi moyeni. Kukula moyeni kusungula akuponisiweni, kambe hiya mahlweni hikula timpsalwini vuton'wini bza hina hinkwabzu. Hifanela kulanguta, kuyendla ni kupimisa tani ha Kriste lembe leritaka kutlula sva namuntlha, akuva hiya mahlweni hi timpsalu letihlawulekisaka.

2. Kukula moyeni kulava lesvihundzaka nkarhi wuli woxe. Svingahayendleka ntalu wa vanghanu va mina vangasvitivi, kumbe vakhohlwile lesvaku ndzitiva kuchaya piyanu. Ndzichaya piyanu kuhundza mune wa makume ya malembe. Loko ndzahali ni khume ra malembe, andzitolovetisa kuchaya masiku hinkwawu (na ndzivoneleliwa svinene hi mamana wa mina, lweyi aarhangisa kutitolovetisa piyanu kuhundza kubela bolwe). Svosvi andzahachayi kanyingi – svayendleka ndzichaya kan'we hi lembe. Loko munhu ondzivutisa lesvaku i malembe mangaki na ndzichaya, ka mina awutava ntiyiso loko ndziku i mune wa makume ya malembe, kambe lesvitiyeke hi lesvaku andzitekanga malembe hinkwawu lawo na ndzitiyimisele kutshama hi kuchaya. Ku ni vatsongwana akerekeni lavachayeke piyanu malembenyana ntsena kambe vachayaka kundzitlula, hambi loko mina ndzichaye malembe manyingi.

Asviahambananga ni le ka vutomi bza hina bza moya. Akuva vanhu vahanya na vatwa svitsundzuxu asvivuli lesvaku vasviyamukela, vasvitwisisa, vasvilandza ni kusvihanya. Hambiloko svitiyile lesvaku akukula moyeni sviteka nkarhi, ahi ntiyiso lesvaku timpsalu letihlawulekisaka na tona i mihandzu ya nkarhi, kumbe mihandzundanza ya kuhanya ndzeni ka mikhuva ya xikriste.²⁶ Tikereke titele hi vanhu lavaheteke malembe manyingi na vali vakriste – kambe vutomi bza vona abzikombisi svonyawula sva Moya wa Yesu. I va kukhala, va xikwatisana, vakanganyisi, va kukokela ndzhaku, va kutilavela sva vona. Vanyingi ka vona vafana na George wa yin'we ya khale ka tikereke ta mina: ahi lava vayaka vafana na Yesu lembe rin'wana ni rin'wana. Xivangelo axikanakanisi.

3. Kukula moyeni ahi mhaka ya nkarhi ntsena hikusa i kutirhisana ni Xikwembu ni kutitolovetisa ka kusvilava. Mutsali wa papela ra Vaheveru ali: “Hikuva hambilesvi svesvi amifanele kuva vajondzisi, mahalava kujondzisiwa na kambe tijondzo tosungula ta Rito ra Xikwembu, hi munhu un'wana. Mahalava ntswamba, kungari svakudya lesvitiyeke. Un'wana ni un'wana loyi ahanyaka hi ntswamba, angasikuma jondzo ya lesvolulama, hikuva i xihlangi. Kambe svakudya lesvitiyeke i sva lavakuleke, i sva lava miehleketo ya vona yivupfeke, *lavatoloveleke* kuhlrawula lesvinene eka lesvo biha. Hikokwalaho, ahitshikeni kuyima eka tijondzo letosungula ta vukriste, kutani hikongoma eku hetisekeni. Hingahatlheli hijondzisa nakambe hi ta masungulo, tinga ta kuhundzuka eka mintirho leyingapfuniki nchumu, ni ta kupfumela eka Xikwembu” (Vaheveru 5.12–6.1, kudlunyata i ka xiyengetela)²⁷ Hi kutiseketela hi rito ra ku

26. White, *Rethinking the Church*, 59.

27. Wesley aarhandza kuhlamusela kuhlrawulekisiwa na akufananisa ni kuhetiseka ka mukriste, hambi ka vito ra buku ya yena ya ndhuma ya tijondzo ta vapfumeli *A Plain Account of Christian Perfection*. Loko aseketela lesvaku akuhanya rirhandzu lerihetisekeke, kumbe “kuhetisekisa ka Xikwembu arirhandzwini”, kungayendliwa ka vutomi bzolebzi, adlunyatisa lesvi: “(1) Ku ni xilo lexi xinga kuhetiseka, hikusa

“svesvi”, hingapfumela lesvaku xiyenge lexi xa Matsalwa xitsaleliwe vafumeli lava kutani avali vakriste hi khale. Matshan’wini ya kuhundzuka vajondzisi va riyendzo ra timpsalu hi marito ya vona ni svikombiso sva vona, avahaja svakuja sva svihangi. Ndlela ya kuja svakuja sva vakuluvavanhu ni kuhundzuka mukriste lweyi akuleke i kutitlovetisa vululami–kutitlovetisa loku akutavapfuna kutiva kuhambana ka lesvilulameke ni lesvihoxekeke ni kuhambanisa lesvinene ka lesvitululaka lesvinene. Lesvi sviyendleka na svikongometa akuhetisekeni ka vakriste, kumbe kukula ka Kriste lokupfumelelaka vafumeli lavahundzukeke lesvaku vahambana ni sva matshamela ya nyama lesvi svahaliki kona mbilwini.²⁸

Rito ra “kutitlovetisa” ka matsalwa ya Xiheberu rahlamalisa. Rikombela kutikarhata ka kusvilava, rikombela ni lesvaku vakriste vahlangela akukuleni ka hina eka Kriste. Svikombiso svin’wana svitele: “Tihlomise! Yaka kupfumela ka wena! Sungula kutsutsuma! Hinkwasvu lesvi i svileriso sva Bibeles sva kuva hiyisa mahlweni amisaveni lesvi Xikwembu xisvitirhaka ka hina. Kutitloveta loku kuyendliwa hi svitlovetiso svakona – kumbe svitirho sva timpsalu –

kuvulavuliwa kanyinginyingi ha xona ka Matsalwa. (2) Ahi xa khale ka kuyendliwa lavalulameke hikusa vanhu lava vayendliweke lavalulameke vafanela ‘kuya mahlweni vahetiseka.’ (Vaheveru 6.1) (3) Axihumeleli ndzhaku ka rifu hikusa Pawulo avulavula hi vanhu lava avahahanya na vali lavahetisekeke. (Va le Filipiya 3.15).” Wesley, *A Plain Account of Christian Perfection, Annotated*, eds. Randy L. Maddox and Paul W. Chilcote (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 2015).

28. John Wesley, ka nchumayelo wa yena lowunga ni vito ra “The Repentance of Believers” (“Kuhundzuka ka Vafumeli”), adlunyate xilaveko xa minkarhi hinkwayu xa kuhundzuka ka vakriste lava valavaka vutomi bza kuhlawuleka. Ka xitsalwana lexikombisiweke ka hlangeletanu ya Holiness, mun’we wa vajondzisi va mina va vutivi bza vukwembu wa xikolwe xa vufundhisa, Rob L. Staples, ate: “Kuhlawulekisiwa hinkwaku kungavoniwa tani kutiboha lokuheleleke ka nkongometo wa hina wa *theosis* [kuyakisiwa axifanisweni xa Xikwembu] ni kuhundzuka lokuyaka mahlweni, ni kubasisiwa lokuvangiwa hi xihhi na xihhi lexingasivelaka kumbe kuhunguta kutiboha koloko, kumbe ka lesvi Wesley asvichuleke ‘kuhundzuka ka vafumeli’ lesvi ange i ‘xilaveko ka sviyenge hinkwasvu lesvi svilandzelaka ka mfambu wa hina wa vakriste’”. Staples, “Things Shakable and Things Unshakable in Holiness Theology,” Revisioning Holiness Conference, Northwest Nazarene University, February 9, 2007.

lesvi John Wesley angasvichula mintirho ya vukhongeli ni mintirho ya musa.²⁹ Mintirho ya vukhongeli yikatsa svitirho sva timpsalu lesvisimekiweke, kufana ni xikhongelo, kuhlaya Bibebe, kutitsona, kuja Xilalelo xa Hosi, kutsakamisiwa ni kuhlengela ni van'wana vamakwavu. Na yona mintirho ya musa i svitirho sva timpsalu hikuva yikongoma kutirhela van'wana, kufana ni “kuphamela lavanga ni ndlala, kuyambexa lavasveleke, kuhlayisa wa matiko, kupfuxela lavanga makhotsweni kumbe lava vavabzaka ni kujondzisa lava vakukala kutiva”.³⁰ Hititoloveta svitirho sva timpsalu hambi ni loko hisviyamukela tani svihiwa. Kuhlengela ka hina kalaveka.³¹

Kambe hifanela kutivonela akuva hingafananisi kuhlengela ni kufuma. Ahikoti kufuma kukula ka hina moyeni–hambi kuyendla lesvaku kuyendleka. Ku ni lesvi hikotaka kusvifuma. Hingarhumela papila, hifamba hi xibomba kumbe hiya kuxaveni. Nakona ku ni lesvi hingakotiki kuyendla nchumu ka svona. Ahikoti kucinca maxela. Ahikoti kucinca *gene* ra hina. Ku ni lesvi hikotaka kusvifuma ni lesvi hingakotiki kusvifuma–ha svimbirhi ka svina svi kona.

Kambe, nakona, kahali ni muxaka wa vunharhu: svilo lesvi hingakotiki kusvifuma kambe hingatirhisana na svona. Pimisa vurhongo. Loko uli ni vana, utava utolovelile kuvabzela vayayetlela. Vatshuka vahlamulisa lesvi: “Ndzatsandzeka kuyetlela!” Hi tlhelo rin'we vahlaya svona. Avakoti kukuma vurhongo tani hilaha wena

29. “Hi ‘svitirho sva timpsalu’ ndzitwisisa svikombiso, marito kumbe sviyendlo lesvisimekiweke hi Xikwembu ni kurhwexiwa ntirho lowu tani tindlela leti ha tona xifikiselaka vanhu timpsalu letirhangelaka mahlweni, letihiyendlaka valulami, kumbe letihlawulekisaka.” Wesley, “Sermon 16: The Means of Grace,” II.1, <http://wesley.nnu.edu/john-wesley/the-sermons-of-john-wesley-1872-edition/sermon-16-the-means-of-grace/>. Svitirho sva timpsalu nakona svitshuka svivitiwa milawu ya moya.

30. Joel B. Green and William H. Willimon, eds., Wesley Study Bible New Revised Standard Version (Nashville: Abingdon Press, 2009), 1488, footnote “Going on to Perfection.”

31. Kukuma svin'wana henhla ka svitirho sva timpsalu, languta ndzima ya 5, “Timpsalu letihlayisaka.”

ukotaka kufona hakona. Tani vapsele, hivabzela na hitiyisa lesvaku vangayendla sva kukarhi akuva vayetlela. Vangatilungisela kuyetlela. Vangatilata mubedweni, vatima magezi, vafpala matihlo, vayingisa vunanga bza kunabzala, kutani vakhomiwa hi vurhongo! Avakoti kubzifuma kambe avopfumala matimba. Vangatiyimisela kuyetlela se vatshika vurhongo rita hi vukhwatsi rivateka. Svi tanu ni le kukuleni. Ahikoti kutihlawulekisa kumbe kutifananisa na Yesu. Lweyi wa Kuhlrawuleka wahihlawulekisa. Xikwebu i vuhlawuleko bza hina. Kambe, kufana ni le ka kuponisiwa ka hina, antirhisanu walaveka. Ahitiponisi, kambe hifanela kuvula ina ka timpsalu letiponisaka.

Mujondzisi wa kutiveka svinene wa vujondzisiwa, Dallas Willard, avule lesvi, lesvingava ni ntwalu svinene: “Timpsalu atifularhelani ni kutikarhata, tifularhelana ni kutikumela bzona.”³² Timpsalu i ta lesvitlulaka kuyakisiwa, kuyendliwa mululami ni kurivaleliwa. Timpsalu talaveka ariyendzweni hinkwaru ra vujondzisiwa. Hambi svili tanu, hingaku khombo ra nguva ya hina ahi kupimisa lesvaku hi karhi hitikarhata ngopfu ariyendzweni ra hina ra vujondzisiwa, kambe i kupimisa lesvaku ahifaneli kuyendla nchumu. Kunama kumbe gome kungahavanga khombo kufana ni kuwomelela ntsena akulandzeni ka nawu. Loko Pawulo avulavula hi kususa munhu wa hina lweyi wa khale hiveka lwemumpsha, svitiyile lesvaku alava kuhlaya lesvaku hifanela kusviyendla na hipfuniwa hi Xikwembu. Pawulo angatsetseleli ka lesvo: “Titolovete ku va mukhongeri” (1 Timotiya 4.7), nakambe, “Xana amisvitivi lesvaku, hambiloko lavaphikisanaka hi kutsutsuma erivaleni ra mintlangu vatsutsuma hinkwavo, lakumaka hakelo i un’we ntsena ke? Tsutsumani hi mukhuva lowu wungatamipfuna kuyikuma” (1 Va le Korinto 9.24).

Timpsalu svivula lesvaku Xikwembu xiyendle hinkwasvu lesvi hina ahitatsandzeka kusviyendla hi hoxe; kambe lesvo asvihlayi

32. Dallas Willard, *The Great Omission: Reclaiming Jesus's Essential Teachings on Discipleship* (New York: HarperCollins, 2006), 61.

lesvaku kutani hihundzuke vatirhisi lavangahlengeliki hi nchumu ka vuxaka lebzi. Mavonela lawo ya kuhoxeka makombisa lesvi vakriste vanyingi vasviyanakanyaka hi vujondzisiwa na, tani mihandzu yakona, kupfumaleka kukula moyeni ni kuwupfa. Xilesvo, Dallas Willard na yena ate: “Hasvitiva, tani hilaha Yesu avuleke hakona: ‘handle ka mina mingaka mingakoti kuendla nchumu’ (Yohane 15.5)... kambe svayampsa hikholwa lesvaku tlhelo ra le ndzhaku ra ndzimana leyi rili: ‘Loko mingayendli nchumu, svitava lesvaku ami na mina.’ Leri i tlhelo leri svihikarhataka kuritwa.”³³ Hitirhisana ni timpsalu letitirhaka ta Xikwembu hi kutlhela hilunghisela vutomi bza hina akulandzeni ka mintirho, milawu ni mikhuva leyilulamisiweke hi Yesu Kriste. Handle ka lesvo, hihlengela ka yona kungali lesvaku hitikumela kuhlawuleka, kambe akuva hitirha, hi ndlela ya kutitolovetisa, lesvi hingekotiki kusviyendla hi “kuringeta hi matimba” ntsena.

4. Kukula moyeni i kutikarhata ka ntlhanganu. Vahlayi va Vupelajambu vatala kuhlamalisiwa hi ntikelo lowu Pawulo awuvekaka ka ntlhanganu loko ahlamusela riyendo ra timpsalu, hambiloko ntalu wa mikhuva ya mahanyela leyi yingaliki ya Vupelajambu kutani wusvitiva lesvaku ahikoti kuyendza hoxe. Loko kutlhela kuhlayiwa sviyimiso sva yena sva vutivi bza vukwembu sva kukuma hari hi tlhelo ra kereke: “Miri hinkwawo wutiyesiwa hi yena [Kriste], svirho hinkwasvu sva wona sviri karhi svihlanganisiwa ni kukhomana svinene, sviyendla xilo xin’we. Kutani loko xirho xin’wana ni xin’wana xitirha ntirho wa xona hi fanelo, *miri hinkwawo wukula*, wuakiwa erirhandzwini” (Va le Efesa 4.16, kudlunyata i ka xiyengetela). Hambiloko tindzimana leti tingavaka tingarindzeliwanga ka vanhu mikhuva ya mahanyela lavatoloveleke kukhinsamela ximinamina, kukatsa ni ximinamina ka sva moya, Pawulosi angatshiki kuvula

33. Willard, “Spiritual Formation: What It Is, and How It Is Done,” n.d., <http://www.dwillard.org/articles/individual/spiritual-formation-what-it-is-and-how-it-is-done>.

lesvaku vujondzisiwa bza hina abzitshamanga bziva lebzikongomaka kuva ntirho wa munhu ali yexe. “Xirho” xin’wana ni xin’wana (xoxe) xa miri xi ni risima nakona xi ni ntirho wun’we lowuxiringaneke, kambe ntirho hinkwawu wa xin’wana ni xin’wana wu ni nkongometo lowutwananisiweke: kuyendla lesvaku svirho lesvin’wana svikula.

I ntirhisanu wa kuhlawuleka. “Sinergia” (ntirhisanu) i rito leritaka hi ka Xigirika *synergos*, na rivula “kutirha svin’we”. Kuvuliwe lesvaku ntirho wa svirho hinkwasvu wutlula nhlanganiso wa ntirho wa xirho ni xirho, kumbe lesvaku kutwananisiwa ka svirho kupsala mihandzu leyikulu ya kutlula ya ntirho wa xirho xoxe. Ntirhisanu wakumeka ka ntumbuluku, ka tinongoso, ka mintlangu ni le xikarhi ka va njangu. I matimba ya nseketelanu, ya ntlheliselanu ni ya kuhanyisana.³⁴

Xikombiso lexitiviwaka ngopfu xa kuhanyisana i vuxaka bza timangwa ni tinyanyana titsongo leti vange i tigongondzwana. Tigongondzwana tija svigalana aminhlaneni ya timangwa, titirha tani svivhikeli sva mintungu; tigongondzwana nakona tihumesa mpfumawulu wa kumbvoma loko tichava svokarhi, titirha tani svibasopisi sva timangwa loko sviharhi sva svixakatsi svili kusuhi. Timangwa tilavela tinyanyana svakuja lesvinyingi; tinyanyana tibasisa timangwa ni kutivhikelela vutomi. Svihari lesvi svimbirhi svihambanile ngopfu hi matlhelo manyingi, kambe xin’wana ni xin’wana xilava lexin’wana akuva xihluvuka.

Nakona antirhisanu i mpimu wa miri lowu wutiphinaka, lowukulaka, nakona wuteleke hi rirhandzu lerihetisekeke (lesvi hi Xigirika svivuliwaka agape). Vutihlamuleli, kutiyisana, kulayana, kukhongeletlana ni kupfunana awungesvikumi handle ka vanhu van’wana. Hihundzuka vanhu va kuhlawuleka loko hili svin’we.

34. Kukuma svin’wana henhla ka matwisela ya nseketelanu hi xibebele, vona tijondzo ta Pawulo ka Testamente Leyimpa ta miri wa munu tani xifananiso xa kereke (1 Va le Korinto 12, Va le Efesa 4). Kukuma svin’wana sva kuhanyisana languta jondzo yakwe ya vukati bza xikriste (Va le Efesa 5).

Hiyingisa hi kuvevukeliwa arito ra Xikwembu loko hili ka ntlhanganu. Rirhandzu ariyetanga kukondza rihanyiwa ka matshamela ya vuxaka bza xiviri. Riyendzo ra timpsalu i xiyendleko xa ntlawa lowutirhisana.³⁵

Ina-ka, hi leyi miringaniso yimbirhi ya kulongoloka, ya kuhambana, ya kukula avujondzisiweni.

Muringaniso wa vanhu:

Kuponisiwa + Nkarhi + Kusvirhandza ka munhu = Kukula moyeni

Muringaniso wa vuhlawuleki:

Timpsalu + ntirhisanu ni Xikwembu + Ntlhanganu wa vakriste =

Kufana na Kriste

Vakriste varhambiwa kukula atimpsalwini, yinga ndlela yin'wana ya kuvula lesvaku hifanela kukula akufananeni ka hina na Yesu. Ka Yesu hiyamukela vutomi bzimpsha akuba hikota kukula ka Yesu. Xikwembu xayakisa ni kuvumbisa ximpsha. I timpsalu letihlawulekisaka. Andzitivi munhu lweyi avulaka lesvi hi ndlela ya kuhlalalisa kutlula C. S. Lewis:

Tipimisi na uli yindlo ya kuhanya. Xikwembu xita xitayakisa yindlo leyo. Kusunguleni, svingahayendleka utwisisa lesvi xisviyendlaka. Xilulamisa maphayiphi, xilema lomu kupfutaka ka lwangu, sviya mahlweni. Awusvitiva lesvaku mintirho liya yalaveka, xilesvo awuhlamali. Kambe kutani xisungula kubetetela yindlo hi ndlela ya kuvava svinene na svingatwisiseki lesvi xisviyendlaka. Xiyendla yini? Nhlamuselo hi lesvaku xiyaka yindlo ya kuhambana ngopfu ni leyi awuyipimisa-xihirimuxa tlhelo seni, xiyengetela xitezi seniya, xiyimisa svihondzo, xiyaka ni maphangu. Awupimisa lesvaku wohundzuliwa yindloniyana ya

35. White, *Rethinking the Church*, 61. Languta nakona ndzima ya 5 ni kudlunyatiwa ka vutihlamuleli bza mukriste ni timpsalu letihlayisaka.

kuphela, kambe hi ntiyiso xona xiyaka yindlo ya vuhosi. Xilava kuta xitatatitshamela ka yona.³⁶

Xikwembu axihiponisi ntsena, kambe nakona xahihundzula. Xihiyamukela kolomu hinga kona, kambe xihirhandza lakakuva xingakoti kuhitshika koseniya. Xinyika xifaniso ximpsha, xayakisa ni kuvumbisa ximpsha. Loko hitinyiketa hi kuhetiseka ni hi kutitshika hinkwaku eka Xikwembu Tatana, Xikwembu Moya wa Kukwetsima xibasisa ni kutengisa timbilu ta hiba, xihiyakisa hi xifaniso xa Xikwembu N'wana. Hihundzuka hifana na Yesu hi miyakanyu ya hina, marito ni sviyendlo. Yindlo ya hina yi ni vurhangeli bzimpsha.

“Kuhlawuleka svivula lesvaku aku na khona ra vutomi bza wena leriphonyokeke ka kufuma ka Yesu Kriste.”³⁷ Hisusa mavoko ka giyadori hitshika Yesu ahifambisa, ahinyika ni svileriso. Hili: “Hi wena Muponisi wa mina (kuponisiwa); svosvi ndzikhondla matsolo ya mina lesvaku uva Hosi ya mina (kuhlawulekisiwa).” Hitsavuxiwile hikola ka makungu ya kuhlawuleka, na rirhandzu lerihetisekeke ra Xikwembu risungula kukhuluka ha hina. Hisungula kurhandza Xikwembu hi ntiyiso hi mbilu ya hina hinkwayu, miyanakanyu ni matimba, ni munhukolorhi tani hi loko hitirhandza.

Nhlamuselo ya Kuhlawulekisiwa Lokutlhanganeke

Maritonyana ya kuhetelela henhla ka lesvi kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke kuvulaka svona: “Hinkwaku” asvivuli ntirho lowuheleleke wa Xikwembu eka hina, kambe hi matwisisela ya

36. C. S. Lewis, *Mere Christianity* (New York: Touchstone, 1996), 175-76.

37. Ka kusungula kutwa marito lawa kuve loko Dennis Kinlaw amatirhisa hi 1991 ka nchumayelo ka xitempelana xa xikolwe xa vufundhisa. Nakona, ndzitsundzuka lesvaku rive ra kusungula ndzitwisisa lesvaku kufumiwa ka vutomi bza mina hi Xikwembu akungali kunavela ka Xikwembu ka kundzithiya, kambe arili torha ra kuyaka vuxaka na mina. Hi mavonela ya mina, Kinlaw ave muchumayeli lwenkulu ka hinkwavu ya Holiness akuheleni ka lembexidzana ra XX ni le kusunguleni ka XXI, kuyafika kufeni ka yena hi 2017.

ntshima, i kuhelela kumbe kutlhangana. Xikwembu xisimama xitirha ndzeni ka hina ni le henhla ka hina. Kutani, ka matwisela lawa, lumba-nkulu ra vutomi bza hina rikarhi riyendleka kukondza kufika kupfuka ka kuhetelela ka svilo hinkwasvu, kukatsa ni kudzunisiwa ka hina.³⁸ Hihelelile, tani hi lesvi “hitlhangansiweke hi kuhelela” hi timsalu letihlawulekisaka, na hingahavaka xitanu nkarhini wolowuya. Vutomi bza hina bzfungiwa hi kuphatima ka rixaladza ka shalom. Shalom hi lesvi Xikwembu xisvikunguhataka akutumbuluxeni na xisvinyika xivumbeko vuton’wini bza hina. Shalom hakunene svivula kurhula, kambe nakona svivula vunkwabzu, kuhelela, vun’we, na xirho xin’wana ni xin’wana xitirha mayelanu ni nkongometo (telos) lowu hivumbeliweke wona.

Kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke, tani hilaha hisvivoneke ndzhaku, i kuhanya siku rin’wana ni rin’wana na utshike kutilavela sva wena (nyama) ni kusimama utiveka hansi hi kuyingisa lokungatinonon’hwisiki amikhuva ni kurhandza ka Xikwembu. Tani hilaha Yesu avuleke hakona “Loko munhu alava kundzilanda [vujondzisiwa], aatitshike [nyama], atirhwexa xihambano xa yena siku rin’wana ni rin’wana, kutani andzilanda” (Luka 9.23).³⁹

38. “Kudzunisiwa” kuvula xiyimu xa mupfumeli ndzhaku ka kufa ni kupfuxiwa ka kuhetelela ka svilo hinkwasvu. “Hi timsalu ta Xikwembu, akuheteleleni hitadzunisiwa – hipfuxiwa na Kriste loko athela avuya, hihundzuliwa hifana na yena hi kuhelela, akuya hitiphina hi kudzuneka ka yena hilaha kungaheliki.” Greathouse and Dunning, *An Introduction to Wesleyan Theology*, 54. Hi kuyengetela, Dianne LeClerc avulavula hi kudzunisiwa tani kuhlawulekisiwa ka makumu hikuva “munhu asusiwa hi xiviri ka vukona bza xijoho.” LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 318.

39. Mayelanu ni miyakakanyu ya lesvaku kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke kulava vutomi bza masiku hinkwawu bza kutitshika (nyama), uteka xihambanu, “J. O. McClurkan, murhangeli wa rin’we ra marhavi ya le ndzongeni ya Holiness Movement wa kusungula, loko avulavula hi matshamela lawa ya kuhetelela ya kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke yakuteka xihambanu, amafananisa ni ‘kutidlaya lokuyeteke ngopfu’, loku hi ntiyiso kufanelaka kuva kuyendleka akufambeni ka vutomi bza xikriste hi kubzihanya, asvivonile lesvaku vutomi hinkwabzu abzingekoti kutlimbana ka nkari wun’we wa kubzihanya ka hina.” Dunning, *Pursuing the Divine Image*, Kindle Location 853. Kuyisa mahlweni kukanelisana loku, languta William J. Strickland and H. Ray

Mihandzu ya vutomi lebzi bzirhangisaka xihambanu i kufana na Yesu lokutikombisaka hi rirhandzu lerihetisekeke ka Xikwembu ni ka munhukuloni.

Ndzimana ya vukhume ya Ripfumelo ra Kereke ya Munazareno xitlhantlha kuhlawulekisiwa hi ndlela leyi:

Hipfumela lesvaku kuhlawulekisiwa lokutlhanganeka i ntirho wa Xikwembu, lowulandzelaka kuyakisiwa, lowu ha wona vapfumeli vantshunxiwaka ka xijoho xa ntumbuluku, kumbe vusomboloki, vatisiwa ka matshamela ya kutinyiketa hinkwaku eka Xikwembu, ni kuyingisa lokuhlawulekeke ka rirhandzu leriye ndliweke ra kuhetiseka.

Rifuliwile hi nkhuwulo lowunga ni, kumbe wuteleke hi Moya wa Kukwetsima, na rikatsa kukhumbiwa hi kubasisiwa ka xijoho ambulwini ni vukona bza Moya wa Kukwetsima lowunghenaka wutshama ndzeni ka hina, wunyika mupfumeli matimba ya vutomi ni vutirheli. Kuhlawulekisiwa lokutlhanganeka kunyikiwa hi ngati ya Yesu, kuyendleka xikan'we hi timpsalu hi kupfumela, na kurhangelwa hi kutinyiketa hinkwaku; na Moya wa Kukwetsima wuvela vumboni bza ntirho lowu ni matshamela lawa ya timpsalu.

Hipfumela lesvaku timpsalu ta kuhlawulekisiwa lokutlhanganeka tikatsa ni nsusumeto wa Xikwembu wa kuva hikula timpsalwini tani mujondzisiwa lweyi afanaka na Kriste. Kambe nsusumeto lowu hifanela kuwuphamela hi mbilu hinkwayu ni kutiva kukhatalela ngopfu svilaveko ni mafambela ya kukula amoyeni ni kuyampisiwa ka matshamela ni vumunhu bza hina akufananeni ka hina na Kriste. Loko hingali ni kutikarhata loku ka kusvilava, vumboni bza hina bzingapumbeka ni timpsalu na tona tisiveliwa na, hi kuhetelela, tihlahlekela.

Hi kuhlengela ka svitirho sva timpsalu, ngopfungopfu tinhlengoletanu, milawu ni mintirho ya kuhlawuleka (sacramentos)

Dunning, J. O. McClurkan: *His Life, His Theology, and Selections from His Writings* (Nashville: Trevecca Press, 1998).

ya kereke, vafumeli vakula atimpasalwini ni le rirhandzwini ra mbilu hinkwayu ka Xikwembu ni le ka vanhukulobze.⁴⁰

Hifanela kuheta kukanelisana ka hina hi timpsalu letihlawulekisaka hi xivutiso xa kunabzala: Ti ni nkongometo wihi? Ha yini kuhlawuleka loku kuxuviwaka kulaveka? Xitava xihi xikombiso xa vutomi lebzifungweke hi kufana koloko na Kriste?

Hitlhelela ka rirhandzu lerihetisekeke. Kuhlawulekisa lokutlhanganeke ahi vugimahenhla bza vutikhomi. I matikombisela ya le henhla svinene ya rirhandzu ra kutinyiketa. Kuhlawulekisa lokutlhanganeke i rirhandzu ra kuhlawuleka lerihetisekeke ka hina. Lesvaku Wesley ahlamusele kuhlawulekisa lokutlhanganeke tani rirhandzu lerihetisekeke svitiviwa svinene. Ayili nhlokomhaka ya nkheteko ka tijondzo ta yena henhla ka vuhlawuleki. Mildred Bangs Wynkoop apfuxa mhaka leyi na avula lesvi: “Kudokadokisana ka Wesley henhla ka xiyenge xini na xini xa ntiyiso ya vukriste hi kuhatlisa kumufikise ka rirhandzu. ‘Xikwembu i rirhandzu’. Matshamela man’wana ni man’wana ya kususiwa ka svijoho i xikombiso xa rirhandzu; kuhlawuleka i rirhandzu; nhlamuselo wa ‘vukhongeli’ i rirhandzu. Kuhetiseka ka vakriste i kuhetiseka ka rirhandzu. Gonso rin’wana ni rin’wana leri Xikwembu xiriwendlaka loko xiyela munhu, ni nhlamulu ya munhu hi kutsongo kutsongo i svikombiso sva rirhandzu.”⁴¹ Kuheta mhaka, Wynkoop ayengetela lesvi: “Kuhlaya lesvaku kuhlawuleka ka vakriste i *raison d’être* (xivangelo xa vukona) bza hina svifana ni kuhlaya lesvaku hitiyimisilele kulandza hinkwasvu lesvi svinga rirhandzu, na lesvo xili rileriso lexikulu hakunene.”⁴²

40. Church of the Nazarene, *Manual: 2017-2021*, “X. Christian Holiness and Entire Sanctification” (Kansas City, MO: Nazarene Publishing House, 2017), 31-32.

41. Mildred Bangs Wynkoop, *A Theology of Love: The Dynamic of Wesleyanism* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1972), 36.

42. Wynkoop, *A Theology of Love*, 36.

Hi kukomisa, rirhandzu hi rona mongo wa mhaka. Hinkwasvu lesvingafikiki ka rirhandzu asvifiki ka vugimahenhla lebzisimekiweke hi “xivangelo xa vukona” bza vutomi bza kuhlrawuleka. Matwisisela wahi ni wahi ya kuhlrawulekisiwa lokutlhanganeka lawa mapfumalaka rirhandzu i ya tihanyi, ya kuwomelela akulandziweni ka nawu, ya kuyavanyisa ni kunyamisa. Agape (rirhandzu ra xikriste) i rirhandzu leriveketelaka minxaka yin’wana ya rirhandzu ra ntumbuluku hi tindhawu takona letifanelaka.⁴³ Agape rikomba ndlela, rahlamusela ri va rifuma kunavela hinkwaku lokun’wana. Lesvi hitsatsiyiwaka kuyengetela agape, hitwisisa lesvaku rinyikiwa ritlhela riyampsisisiwa; i nyiko leyi nakona yikulisiwaka ka hina hi Moya wa Kukwetsima lowunga ka hina minkarhi hinkwayu. Kutikarhata svalaveka, kambe timpsalu tinyikiwa.

Hikokiwa hi rirhandzu ra kuhlrawuleka hi timpsalu letilavaka (letirhangela mahlweni). Hiphasiwa hi rirhandzu ra kuhlrawuleka hi timpsalu letiponisaka. Hibasisiwa ni kutsavuxiwa hi rirhandzu ra kuhlrawuleka hi timpsalu letihlawulekisa. Hikula timpsalwini loko hitala hi rirhandzu ra kuhlrawuleka. Hi lesvi hikuhanyisaka svona kuhetiseka ka vutomi eka Kriste.

43. Akuva kukumiwa nkomiso wa kukhanya wa mune wa marito ya Xigirika lamavulaka rirhandzu – *eros*, *storge*, *phila* ni *agape* – ndzikhutaza nhlamuselo wa Matsalwa wa kukoma wa Wynkoop lowunga ni vito ra “Love and Fellowship.” Wutiya lesvaku hinkwayu, handle ka *agape* i minxaka ya rirhandzu ra ntumbuluku, leringalondziki kutikarhata ngopfu. *Agape* ahi ntsena mpimu wa kuhambana wa rirhandzu, kambe nakona i nyiko leyi ha yona kulungiseliwaka vutomi, na lesvo svikoteka ntsena hi kuhetiseka ka Kriste. “Xilesvo, rirhandzu leri hirivitaka rirhandzu ra xikriste, arisivi minxaka leyin’wana ya rirhandzu, nakona ahi xiyengetela ka minxaka yoleyo, kambe i nyiko ya vanhu hinkwavu hikuva yive Kriste axikarhi. Akutifuma ka kuhomboloka, lokutsandzekaka kuyakeni ka vuxaka hinkwabzu lebzin’wana hikuva kutilavela sva kona ntsena (ha kanyingi hi tindlela ta kufihleka ni ta vukanganyisi), kufikisiwa akuhetisekeni hi vukona lebzisimamaka bza Moya wa Kukwetsima. Ka vuxaka lezvi, minxaka hinkwayu leyin’wana ya vuxaka avuton’wini yayampsisisiwa, yisasekisiwa yiva yihlawulekisiwa.” Wynkoop, *A Theology of Love*, 38.

5

TIMPSALU LETIHIHLAYISAKA

Eka yena loyi anga ni matimba ya kumihlayisa lesvaku mingakhuguriwi mi wa, eka yena lakwetsimaka, lakotaka kumiyimisa emahlweni ka yena mingari na xivati, mitsakile, eka xona Xikwembu xi ri xin'we, muponisi wa hina ha Yesu Kriste Hosi ya hina, ku ni kutwala, ni vukulukumba, ni kufuma, ni matimba, kusukela eminkarhini hinkwayo leyihundzeke, ni svesvi, ni hilaha kungaheriki. Amen.

— Yuda 1.24-25

Kufika nkarhi lowu avuton'wini bza mukriste mun'wana ni mun'wana kusungulaka kuvoneka xa kukarhi ka vona. Svitshuka svihumelela kola ni kola, minkarhi yin'wana svihumelela akufambeni ka riyendo ra timpsalu; matshamela ya kukarhi ya vutomi bza mina matshama na mangatinyiketanga ka vuhosi bza Kriste. Ku ni svilawu ka yindlo ya mina leyyakisiweke (akuva hitirhisa xifaniso xa C. S. Lewis) lesvi svitshamaka na svahatipfalile ka ntirho wa Xikwembu.

Hikuva Xikwembu xingakarhaliki hi kuhitekela kuhlawuleka ka hina, akuva xiyiyendla lava vayaka vafana na Yesu, Moya wa Kukwetsima wusungula kumamela: “Injhe hinkwasvu i sva mina?” Svirho sva n'wina hinkwasvu svilumba mina? Kahali ni lesvi wahawomelelaka na svona?

Nhlamulu ya hina ya kusungula yingava kuhlaya, “Ungahava ni hinkwasvu handle ka (lani vula xilo xakona). Ndzikunyikile 99% ya mina. Aku na lexi ndzingatisiyelaka xona? Ulava hinkwasvu?”¹

Hi rirhandzu leringaheliki mbilu ni kutinyiketa lokungatsekatsekisiwiki akuhetiseni ka nkongometo wa kuhetelela (telos) wa vujondzisiwa bza hina, Moya wa Yesu wahlevetela: “Ina, wena hi vunkwabzu bza wena. 100%. Kungasali nchumu.”

Kuva wa Xikwembu hi vunkwabzu bza wena i kuhlengela vutomi hinkwabzu lebzitshembisiweke hi Xikwembu. Nkarhi lowu hiyaka hititshika hiva va Xikwembu, lesvilandzelaka i kurhula ni kutsaka lokutlulisaka. Oswald Chambers akholwa lesvaku vutomi lebzingaheliki ahi nyiko leyihumaka ka Xikwembu, kambe i nyiko ya Xikwembu hi xoxe. Handle ka lesvo, matimba ya moya lawa Yesu atshembiseke vajondzisiwa va yena ndzhaku ka loko apfukile kufeni, hi kurhangela Pentekoxta, ahi nyiko ya Moya wa Kukwetsima, kambe matimba hi wona Moya wa Kukwetsima (Mintirho 1.8). Mihandzu ya lesvi i kunyikiwa hilaha kungaheliki vutomi hi kutala lebziyaka bziyengeteleka loko hitinyiketa ka Xikwembu. Hi kuyengeta, vonela ra Chambers rikhanyisa mhaka: “Hambi muhlawuleki lwe wa gome ka hinkwavu angakota kukuma matimba ya vukwembu bza N’wana wa Xikwembu loko atiyimiseka “kutshika”. Kambe kutikarhata hinkwaku ka “kuwomelela” ni xichupuyana xa matimba ya hina svitohunguta vutomi bza Yesu ka hina. Hifanela kuya mahlweni hi kutshika kutani, hi kutsongokutsongo kambe na svitiyile, avutomi

1. Tivonele kupimisa lesvi: “Lesvi ka mina ahi nchumu.” Akuva svingali nchumu ka wena svingahlaya lesvaku ka Xikwembu I mhaka yikulu. Kuhava lexingavoniwaka tani mhaka yitsongo hi n’wana wa Xikwembu. Kuhava ni xin’we avuton’wini bza hina lexinga nchumunyana ntsena, ka Xikwembu.” Chambers, *My Utmost for His Highest*, 76-77.

lebzikulukumba bza kutala bza Xikwembu bzitahinghena, bzitsikitsela ka xirho xinh'wana ni xin'wana."²

Ambilu ya munhu hi yona ndhawu ya xijoho ni kutiyalisa, kambe nakona hi yona ndhawu ya timpsalu ni kuhlawuleka. Hi timpsalu letirhangelaka mahlweni Xikwembu xigangisa mbilu ya hina; hi timpsalu letiponisaka Xikwembu xiphasa mbilu ya hina; ka timpsalu letihlawulekisaka Xikwembu xibasisa mbilu ya hina. Kutilulamisa ka hina kusuka ka mbilu ya nandza kuya ka mbilu ya xihlangi. Hitsumbula lesvaku ahahatirheli Xikwembu hi kuchava lesvingahumelelaka loko hingayingisi; matsan'wini ya lesvo hinyikiwile mbilu ya rirhandzu leyihinyikaka kunavela kuyingisa. Kambe ungaphazami: lesvi Yesu alondzaka svona ka riyendo hinkwaru ra timpsalu ahi svin'wana loko kungali hina hi vunkwabzu bza hina – hi kutlhangana, hi kuhelela, hi vunkwabzu.

Kuhlawuleka svihlamusela kutsavuxeliwa makungu ya kuhlawuleka ni kutala ngopfu hi Moya wa Yesu lakakuva miyehleketo ya hina, svivangelo ni mahanyela sviva sva xikriste. Hatitshika, lesvihlayaka lesvaku hitshika mfanelo ya hina leyilumbaka “mina”. Hirhwala xihambanu xa hina, lesvivulaka lesvaku hitlulelisa mfanelo ya hina ka Yesu. Hi laha kunga ni xitikaneti xa kuhlamalisa: loko hitshika timfanelo ta hina letilumbaka “mina” hititlulelisa ka Yesu, hikuma vutomi. Loko hilahlekelwa hi vutomi bza hina hikola ka Kriste, hobzikuma. Lesvi hisvitsonaka Xikwembu hi makumu svihlahlekelela muphelo; lesvi hisvitshikelaka Xikwembu ahikoti kutekeliwa svona. “Hikuva mifile, kutani vutomi bza n'wina bzitumbetiwile na Kriste ka Xikwembu” (Va le Kolosa 3.3). Kutinyiketa hi lokutlhanganeke.

Kutinyiketa ka hina ka Xikwembu ahi xona xihlovo xa kuhlawulekisiwa ka hina. Ahikoti kutihlawulekisa; ahihundzuki

2. Chambers, *My Utmost for His Highest*, 74–75.

vahlawuleki. I Moya wa Yesu wuyendlaka lesvo. Asviringani kulava kufana na Yesu. Kunavela akuringani, ni kuringisela akungayi kule. Hifanela kuva ni Moya wa Yesu ndzeni ka hina kumbe, tani hilaha Pawulo asvivulaka hakona, Kriste afanela kuyakiwa ka wena (Va le Galatiya 4.19).

Ka lesvotala, Vafarisi avali vanhu lava kululama vakona nkarhini wa Yesu. Avavoneka vali lavatikhomaka, lavatengeke, ni kuva lavanene. Kambe vunene bza vona abzitikomba ka kucinca mahanyela ni kuringeta ka vona kuva lavahlawulekeke hi ndlela leyi xijoho avahanyisana ha yona na xona, na svingasukeli mbilwini. Avalava kuva lavatinyiketaka kukhongeleni ni kuhanya vutomi bza kutenga, kambe kutitshika ka vona kuhele hi kuva ka kutikulisa, ni kurhwala ka vona xihambanu kuvayendle lavakalaka rirhandu. Hingakota kufuma sva le handle nkarhi wa kuleha ntsena loko lesva le ndzeni svisungule kutirha. Tani hilaha svivuliweke hakona kusunguleni, lesvinga ndzeni ka mbilu svigama hi kutikombekisa. Mukriste wa Mufarisi-lweyi aringetaka kuhanya vutomi bza kuhlawuleka hi kutikarhata ka yena yexe ni hi kufambisiwa hi nyama-kuheteleleni angakoti kufika rirhandzwini lerihetisekeke hikusa asviringani kulava kufana na Yesu. Moya wa Yesu wufanela kuva ka hina. Hi lowu mongo wa kuhlawuleka ka mbilu. Timpalu talaveka akuva hinyikiwa matimba ni vusvikoti, ni kuhanya vutomi bza kuhlawuleka.

Dallas Willard ahlamusela lesvaku hakunene vutomi bza kuhlawuleka bzilava timpalu kungali kuringeta kuringisela Yesu hi mintirho ya kutifambisela hi wexe: “Loko hakunene ulava kutirhisa timpalu, hanya vutomi bza kuhlawuleka. Muhlawuliwa wa ntiyiso ahisa timpalu tani hilaha xihahampfhuka xa 747 xihisaka hakona gazilina loko xisuka. Vana munhu wa matshamela lawa hi ntolovelo ayendlaka lesvi Yesu asviyendleke ni kusvihlaya. Utatirhisa timpalu hi kutlulisa loko uhanya vutomi bza kuhlawuleka kuhundza loko

ujoha hikusa xiyendlo xin'wana ni xin'wana xa kuhlawuleka lexi uxiyendlaka xitafanela kuvhikeliwa hi timpsalu ta Xikwembu. Kuhlayisa koloko i kulehisa ka mbilu lokutlhanganeka, ka Xikwembu lokutirhaka, loku akungahiringani.”³ Hifanela kuvhikeliwa nkarhi hinkwawu hi timpsalu ta Xikwembu–timpsalu letingahitshikiki hiwa (Yuda 1.24).

Ndzhaku ka lesvi svivuliweke, timpsalu letihlayisaka atiyali xilaveko xa vuhlengeli bza hina. Ka ndzima ya 4, hisvivonile lesvaku timpsalu svivula lesvaku Xikwembu xiyendle hinkwasvu lesvi hina ahitatsandzeka kusviyendla hi hoxe; kambe lesvo asvihlayi lesvaku kutani hihundzuke “vatirhisi va timpsalu” lavangahlengeliki hi nchumu ka vuxaka lebzi. Hitirhisana ni timpsalu letitirhaka ta Xikwembu hi kutlhela hilunghisela vutomi bza hina akulandzeni ka mintirho, milawu ni mikhuva leyilulamisiweke hi Yesu Criste. Hihlengela ka yona kungali lesvaku hitikumela kuhlawuleka, kambe akuva hitirha, hi ndlela ya kutitlovetisa, lesvi hingekotiki kusviyendla hi kuringeta hi matimba.

Vululami bza kutluletiwa

Kumbexana maritonyana henhla ka kuhambana xikarhi ka vululami bza kurhwexiwa ni vululami bza kutluletiwa mangahipfuna. Mayelanu na Diane LeClerc, vululami bza kurhwexiwa i “vululami bza Yesu lebzinghenisiwaka ka mukriste, lesvi svipfumelelaka lesvaku ahundzuliwa mululami. Xikwembu xivona munhu hi tihlo ra vululami bza Kriste, kambe vululami lebzo abzivulavuli hi kuhundzuliwa ka le ndzeni ni kubasisiwa ka munhu hi Xikwembu.” Vululami bza kutluletiwa, hi tlhelo rin'wana, i “nyiko ya Xikwembu ya timpsalu leyi

3. Willard, *The Great Omission*, 62.

munhu alawuliwaka ha yona hi wo nkarhi wa kupsaliwa lokumpsha ka yena. Xikwembu xisungula ntirho wa kuhihlawulekisa.⁴

Akuhambana ka lesvi svimbirhi akufihlekanga tani hilaha ungapimisaka hakona. Xin'we ka svona i vululami bza kurhwexiwa—bza kutlhameliwa, hi mahlayela man'wana; xin'wana i vululami bza kutluletiwa lebzitshamaka. Vululami bza kutluletiwa bzingatwisisiwa tani nyiko ya Xikwembu leyipfumelelaka ni kunyika matimba mujondzisiwa wa Kriste akuva alwela kukuma vukwetsimi, kuhlawulekisiwa ni rirhandzu ra kuhetiseka. Hi vuxokoxoko, Timothy Tennent atwisisa khwatsi akuhambana loku: “Tani vakriste, hasvitiva lesvaku Xikwembu xiteka vajohi xivayambexa vululami bza Kriste (bza kurhwexiwa). Kutani Xikwembu xitirha ka hina ntirho hinkwawu wa kusaseka, lakakuva vululami lebzi khale abzili bza kurhwexiwa ka hina bzihundzuka, hi nkarhi wakona, lebzi hitluletiweke, hi mimpimu leyiya yiva henhla.”⁵

Kutshemba ka timsalu

Avululami bza kutluletiwa hi lebziyendleke lesvaku John Wesley ava ni kutshemba lokuyeteke hi tlhelo ra matimba ya kuhundzuliwa. Hi kutivisisa vuwonheteli bza xijoho xa ntumbuluku, Wesley aangali na tshemba hi tlhelo ra ntshamelo ya munhu. Kambe aakholwa hakunene lesvaku timsalu ta Xikwembu tikota kuguqula vutomi hi le ndzeni.

4. LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 312. Hi lesviyendleke lesvaku John Wesley loko avulavula hi kupsaliwa lokumpsha aku i kuhlawulekisiwa ka kusungula. Hambi loko bzingakaneti lokuya kun'wana, vukhongeli bza Reforma bzitolovela kuveka ntikelo ka vululami bza kurhwexiwa, kasi vutivi bza vukwembu bza Wesleyan-Holiness bziyika ntikelo wa masungulu ka vululami bza kutluletiwa.

5. Timothy Tennent, “Living in a Righteousness Orientation: Psalm 26” Seedbed Daily Text, September 1, 2019, <https://www.seedbed.com/living-in-a-righteousness-orientation-psalm-26/>. Tennent ayengetela lesvi: “I ntsena ka kuvumbiwa lokumpsha lesvo sviyendliwaka lesviheleleke hi kuhetiseka, kambe kuhlawulekisiwa i vitaniwo ra vakriste hinkwawu – akuva vatsavuxiwa tani vahlawuliwa – lesvaku hi mbilu leyiteleke hikota kudzunisa Hosi ‘anhlengetanwini [ya yona] leyikulu’ (Tipisalema 26.12).

Siku rin'wana ndzitwe munghanu wa mina Wesley Tracy, loko avulavula hi kuhundzuliwa, ahlaya lesvaku i “i kutshemba ka ntshima ka timpsalu”. Akuva akombisa hi xifaniso, andzirungulele lesvi: “Hingapimisa xinhwanyatana lexingheneke le mpfungwe ka kereke. Xi ni khume ra malembe ni rin'we kumbe khume ni mambirhi. Mpahla ya xona yi ni nsila nakona yifinyekelile; misisi ya xona i ya kuvevuka na yiphotiwele hansi. Xinun'hwa phunga ra ku ingi hiloko xingakhanganga xihlamba hi masiku. Utivanyana ta vutomi bza xona. Le xikolweni asvifambi khwatsi. Xisalela ndzhaku ka tijondzo ta xona, ni manota ya xona amatshembisi kuva xitapasa. U ni kutshemba ka lesvaku xiphigo ahi miyehleketo ya xona, kambe hi lesvihumelelaka kaya ka xona. Aximutivi tatana wa xona wa kuxipsala; mamana wa xona ahahanye ni vanghanu vanyingi. Ku ni man'ini ya vudumeli bza vatsongwana kolomuya, na maduma lawa xinga na wona mavokweni mafakaza lesvo.

Kutani Tracy aku: “Ntivi ya ta matikhomela ya vanhu ayitalanguta xinhwanyatana lexiya kutani yiku: ‘Xi ni xivati vuton'wini bza xona; xiwonhekele makumu. Svin'wana ka xona svingaharhendzeveteka, kambe xitafamba na xikhwitela, nakona xingehkoti kuva hinkwasvu lesvi axitava svona loko matshamela amave ya kuhambana ni lawa’. Lesvi hi lesvi ntivi ya ta matikhomela ya vanhu ayitahlaya svona.” Kambe, Tracy aya mahlweni: “Wasvitiva lesvi lweyi akholwaka kutshemba ka ntshima ka timpsalu aatahlaya svona? ‘Asvi na mhaka hinkwasvu lesvi xingavaka xiyendliwe svona, kumbe lesvi xitiyendlaka hi xoxe; xinhwanyatana lexiya xi ni kulangutela ka evhangeli. Xikwembu xingaxiteka laha xinga kona xixihundzula lesvi xona [Xikwembu] xilavaka lesvaku xiva svona.” Kumbe, hilaha Wesley aatasviveka hakona: “Ndzikombe musomboloki wa kuhundza hinkwavu va Londres hinkwaru, mina ndzitakukomba lweyi anga ni timpsalu hinkwatu ta vapostola hi ntshima ya vona.”

Kutshemba loku kuvona matshamela ya hina ya vujohi yingali mhaka ya matlangwana, kambe kutshemba kuvona matimba ya timpsalu yili mhaka yikulu svinene hi kuva kususa munhu kungava kwihi na kwihi, ka xihi na xihi kumuhundzula hinkwasvu lesvi Xikwembu xilavaka lesvaku ava svona.⁶ Kuhava kuvava lokuvavaka svonghasi, kukhunguvanyisiwa lokukhuvanyisaka svonghasi, xilondza lexiyeteke svonghasi, xijoho xa kuchavisa svonghasi lesvi timpsalu ta Xikwembu tingekotiki kusvihundzula, kusvijaha ni kutlhela xisvitlhanganisa.

Rivalelo ni matimba

Riyendo ra timpsalu i kuhundzuliwa ka munhu hi vunkwavu bza yena. Vululami bzotluletiwa; vuhlawuleki bzonyikiwa. Ahi “kuringeta hi matimba” kumbe “kutipfuxa” kambe i kuhundzuka ka ntiyiso lokupsalaka vutomi lebzinyikiweke matimba. Hi mahlayela man’wana, timpsalu ta Xikwembu talaveka ka kurivaleliwa ni ka matimba. Kulaveka kurivaleliwa ka svijoho sva hina (rivalelo), nakona kulaveka ntamu (matimba) akuva hihanya vutomi lebzichavaka Xikwembu. Xin’we ahandle ka xin’wana i vugimamusi lebzizisaka khombzeni lerikulu. Loko hiku: “Xikwembu xitahirivalela, kambe hi ntiyiso axi na mhaka ni lesvi hihanyisaka xisvona vutomi bza hina lebzingahetisekangiki hikuva bzifunengetiwile hi timpsalu” hitava hili khombzeni ra antinomianismo (tinkolo kumbe jondzo ya lesvaku i kupfumela ntsena, kungali mintirho, lokuhipfumelelaka kuponisiwa). Hi kuhambana, loko hiseketela lesvaku timpsalu tolaveka ntsena akurivaleliweni ka svijoho sva hina, na xilesvo, svi le ka hina kuyatiteka, hitava hili khombeni ra legalismo (kuwomelela akulandzeni ka nawu). Ha svimbirhi ka svona i vugimamusi bza

6. “Tani hilaha Wesley aatavula hakona, kuyala tshemba lero asvitayendla lesvaku matimba ya xijoho mava makulu ka matimba ya timpsalu – mbzhekamelo lowu awutava wungafambelani nikutsongo ni vutivi bza vukwembu bza Wesleyan-Holiness.” LeClerc, *Discovering Christian Holiness*, 27.

khombo lebzi bzinga svirhalanganya sva riyendzo ra timpsalu. Mupostola Pawulo avulavula hi vugimamusi lebzi bzimbirhi loko aku: “Varhandziwa va mina, tani hi lesvi mindziyingiseke masiku hinkwawo, ni svesvi, kungari ntsena loko ndzi ri na n’wina kambe ngopfungopfu loko ndzi ngari na n’wina, tirhelani kuponisiwa ka n’wina hi kuchava ni kurhurhumela; hikuva i Xikwembu lexitirhaka eka n’wina, lexiendlaka lesvaku mitsakela ni kuyingisa kurhandza ka xona” (Va le Filipiya 2.12-13). I mani lweyi anga ni vutihlamuleli henhla ka kukula ka hina moyeni? I ntirho wa hina kumbe i ntirho wa Xikwembu? Nhlamulu ya Pawulo i ina ka ha svimbirhi, hikuva svingalwisaniki.

Ahivoneni vugimamusi bza kuwomelela akulandzeni ka nawu. Vuwomeleli akulandzeni ka nawu, ka nhlamuselo wa bzona hi tlhelo ra vutivi bza vukwembu i matwisisela lawa manyikiweke ntikelo ngopfu ya lesvaku akuyingisa sviyimiso, malandzela ya nawu ni milawu ya matikhomela i svilaveko sva kuponisiwa. Loko hikanela hi mhaka leyi, kuvula vuwomeleli akulandzeni ka nawu, hasvitiva lesvaku Xikwembu xipfumelele kuponisiwa ka hina hi xihambanu xa Yesu, kambe loko kuyendliwa vuton’wini bza hina, svitaya hi loko hukhongela ngopfu, hihlaya Bibeke ra hina masiku hinkwawu, hitivonela ka vanhu va kukarhi ni tindhawu ta kukarhi. Ka mongo wa bzona, vuwomeleli akulandzeni ka nawu bzingeta lesvaku hitiyendlela hi hoxe lesvi svingayendliwaka ntsena hi Xikwembu. Mihandzu ya kuva munhu avindlavindleka hi kulandza milawu i ndzhwalu wukulu wa kutitwa nandzu, wa nchavu, wa kutsandzeka ni kukala kutiya laha kupfumalekaka timpsalu, kurhula ni kutshamiseka. I vujondzisiwa lebzingaliki ni timpsalu, na loko bzihundzisiwa vugimamusi bza bzona, bzihundzuka man’we ya matshamela ya vumunhu bza vukanganyisi ni moya wa kutikulisa. Vawomeleli akulandzeni ka nawu va ni kulangutela lesvikulu sva vona

voxe, ni sviyimu sva le henhla sva kutlula sva hinkwavu lavan'wana, lesvingaliki na nkokelo, sviva svisandza lavanga kule ni kereke.

Hi kuhambana ni vuwomeleli akulandzeni ka nawu, ku ni vugimamusi bza fularha, yinga jondzo ya lesvaku i kupfumela ntsena, kungali mintirho, lokuhipfumelelaka kuponisiwa. Antinomianismo (jondzo ya lesvaku i kupfumela ntsena, kungali mintirho, lokuhipfumelelaka kuponisiwa) i rito ra vutshila lerihumaka ka marito mambirhi ya Xigirika: anti lesvivulaka “nkaneto” ni nomos, lesvivulaka “nawu”. Loko svitlhanganisiwa svikombisa miyehleketo ya kupfumaleka ka nawu. Hambiloko wuli ntiyiso—na kutani hivulavule ngopfu hi mhaka leyi-lesvaku mukriste aponisiwa ntsena hi timpsalu kungali hi mintirho yosaseka kumbe sviyendlo sva hina hi xiviri, ntiyiso wolowo awuhintshunxi ka sviboho sva vutikhomi ni sva moya. Hi ntolovelo, mulweli wa jondzo ya antinomianismo ali: “Lesvi timpsalu tiyandzeke, ha yini ndzingayi mahlweni ndzitiyohela akuva ndzityamukela timpsalu tin'wana tiningi? Lesvi ndzifunengeitweke hi timpsalu andzisindziseki kuxixima milawu yihi na yihi ya mahanyisanela manene kumbe ya vutikhomi. Ndzintshunxiwile ka ndzhwalu wa vutihlamuleli. Rirhandzu rifunengeta hinkwasvu.” Hambi loko svingayendla ingi asvitwisiseki (hambi kukoteka), hi svolesvi vakriste van'wana vapimisisaka xisvona. “Ungandzikombeli kutiboha ka kutika kumbe kutikarhata. Ndzikarhele hi kupakatsa mpinga wa moya wa kutika amakatleni hikusa lesvo sviyisa akutitweni ka nandzu ni ka kuwomelela ka milawu kuve svolesvo sviheleliwe hi nguva. Mina ndzi le timpsalwini.”⁷ Svi le rivaleni lesvaku, hambi lesvi

7. Ka bulu ni mujondzi wa ta Wesley, yena Cliff Sanders henhla ka vuwomeleli akulandzeni ka nawu ni jondzo ya lesvaku i kupfumela ntsena, kungali mintirho, lokuhipfumelelaka kuponisiwa, Sanders apfuxe mhaka ya nkoka: “Ntlhanu wa makume ya malembe ndzhaku, vuwomeleli akulandzeni ka nawu axili xitlhontlho xikulu ka tikereke ta *evangelico*. Namuntlha ingi i jondzo ya lesvaku i kupfumela ntsena, kungali mintirho, lokuhipfumelelaka kuponisiwa, yinga yimpi ya vakuluvavanhu lavampsha lavawundliweke kerekeni na valwela lesvaku vuhlawuleki bzi le handle ka rirhandzu.”

John Wesley aangali muwomeleli akulandzeni ka nawu, aakholwa lesvaku amapimisela ya antinomianismo matisa khombo kutlula ya vuwomeleli akulandzeni ka nawu, avona jondzo ya antinomianismo tani xisandzu xa kubiha kuhundza hinkwasvu hi kuva yingavekeli risima rirhandzu ra kuhetiseka. Rirhandzu lerihavaka vuhlawuleki ratsetselela; vuhlawuleki lezbihavaka rirhandzu abzitsetseleli.

Hi 1751, John Wesley atsalele munghanu wakwe papela na vanyingi vakholwa lesvaku aahlamula lesvi aarhwexiwa nandzu wa lesvaku kuchumayela ka yena akuseketela vuwomeleli akulandzeni ka nawu kumbe kuseketela ngopfu kutsetsela ka antinomianismo. Nhlamulu wa yena wuve jondzo: “Andzingekuceteli munhu kuchumayela nawu lowungahava evhangelali hambu kuhundza evhangelali leyihavaka nawu. Aku na kukanakana; ha svimbirhi svifanela kuchumayeliwa hi kucincana; ina, kungahava hi nkarhi wun’we, kumbe ha svimbirhi na svili xin’we.” Wesley akatsakanya lesvi alavaka kuhlanya svona hi “ha svimbirhi na svili xin’we” lesvitshamaka na svikokolana: “Xikwembu xakurhandza; xilesvo, xirhandze uva uxiyingisa. Kriste akufelile; xilesvo, fana hi tlhelo ra kujoha. Kriste apfukile; xilesvo, pfuka uyima ka xifaniso xa Xikwembu. Kriste aya mahlweni ahanya; xilesvo, hanyela Xikwembu kukondza uhanya na xona timpsalwini.” ...Lawa i mayendlela ya Bibeledi, ndlela ya vumetodixta, ndlela ya ntiyiso. Xikwembu axihinyike kuva hingahahundzukeli kona, ka voko ra xinene kumbe ka voko ra ximantsi.⁸

Ina-ka, se sviku yini? Kuponisiwa ka hina ni kukula amoyeni i ntirho wa Xikwembu kumbe i ntirho wa hina? Pawulo asviveka rivaleni: ahi “kumbe...kumbe”, kambe i “ha svimbirhi...ni.” Kuponisiwa lokutlhanganeke i ntirho wa Xikwembu kusukela kusunguleni kuyafika makumu. Hilaviwa, hiponisiwa, hihlawulekisiwa ni kuhlayisiwa hi timpsalu ta Xikwembu. Kambe nakona hitsundzuxiwa

8. John Wesley, “Letter on Preaching Christ,” *The Works of the Rev. John Wesley*, Volume 6.

hi kuphindhaphindha akuva hitikarhata svinene hitirhisana ni Moya wa Kukwetsima ka ntirho wa wona vuton'wini bza hina (Luka 13.24; Va le Filipiya 2.12-13; 2 Timotiya 2.15; Vaheveru 12.14; 2 Petro 1.5-7; 3.13-34).⁹

Timpsalu tikongoma rivalelo ni matimba. Hi yona ndlela leyi timpsalu letihlayisaka tipfunetaka hakona vujondzisiwa bza hina ka ntirhisanu wa Xikwembu ni munhu. Xikwembu xisungula, hina hihlamula. Xikwembu xivitana, hina hiyingisa. Xikwembu xihifambisa, hina hiyingiseta. Xikwembo xinyika matimba, hina hitirha. “Xa kusungula, Xikwembu xatirha; xilesvo, wena ungarirha”, kuvula Wesley. “Xa vumbirhi, Xikwembu xatirha, xilesvo, ufanela kutirha.”¹⁰

Kulaveka ka vuntshunxeki bza kutihlawulela

Nhlokomhala ya ndzima leyi i timpsalu letihlayisaka, tinga timpsalu letihpumelelaka kuyendla lesvi Xikwembu xihivitanelaka kusviyendla ni kuhanya vutomi bza kuhlawuleka. Buku ya Testamente Leyimpsha ra Yuda rivulavula hi timpsalu leti, ka makateko, tani matimba ya Xikwembu lawa mahisivelaka kuwa matihela mayendla lesvaku hingavi na xivati mahlweni ka xona hi siku ra makumu. Marito lawa mativisa ntiyiso wa nkoka svinene hi tlhelo ra vujondzisiwa bza hina: hingawa ka timpsalu, kambe timpsalu letihlayisaka ta Xikwembu tiyendla lesvaku svingafaneli kuva hiwa.

Kuve ni nkama lowu vachumayeli van'wana va ta vuhlawuleki, hi kukokiwa hi kunavela kuyendla lesvinene, avaku loko munhu akondza ahlawulekisiwa, asvahakoteki kutihela ajoha. Huwelelo lowu wupfuxe mpfilumpfilu leyikulu ni kuvaviseka xikarhi ka

9. Languta kudlunyata ka ndzima ya 2 hi tlhelo ra “kuyisa mahlweni amisaveni lesvi Xikwembu xisvithirhaka ka hina.”

10. John Wesley, “Sermon 85: On Working Out Our Own Salvation,” 3.2, <http://wesley.nnu.edu/john-wesley/the-sermons-of-john-wesley-1872-edition/sermon-85-onworking-out-our-own-salvation/>

vakriste va kutshembeka lava avatsakile svinene ka riyendo ra vona na Kriste, kambe vatsumbula lesvaku akungahumeleli ntsena lesvaku vakhunguvanyeka vawa, kambe lesvo asviyendleka hi xitalu, ngopfungopfu hi kuya hi tijondzo leti ativabzela lesvaku kuhlawulekisiwa lokutlhanganeke kungavarhendzeveteka svikarhatu sva vona. Kambe hakunene ahi svona lesvihumelelaka – na xivangelo xili lesvaku vuntshunxeke bza hina bza kutihlawulela abzitshuki bzisusiwa ka muringaniso. Vuntshunxeke bza kutihlawulela bzitshama hilaha kungaheliki avuton’wini bza mukriste hikusa masungulu ya bzona ma le ka xilaveko xa vuxaka. Rirhandzu i ra vuxaka, nakona vuntshunxeke bza kuhlawula i xiyenge lexilavekaka ka vuxaka bzini na bzini lebzinga ni vutomi. Hi ntiyiso, xifaniso xa Xikwembu xinamarhetiwile ka hina, na lesvi sviyakisiwaka akuhetisekeni ka Kriste kuli kukota kuyaka vuxaka bza kuhlawuleka, bza rirhandzu.

Nhlamuselo wa kutumbuluxa, ka Genesa, wahivoningela. Xikwembu lexinga ni matimba hinkwawu xivulavula antumbuluku wuva kona hi matimba ya kuhutlulanyana marito ya kuvuliwa. “Akuve ni...” Kufuma ka Xikwembu hi lokungaheliki ni matimba ya xona amapimanisiwi–kambe, hi ndlela leyihlamalisaka, avuntshunxeke bza vanhu bziphotanile ni ntirho wa kutumbuluxa. Hikola ka matimba ya Xikwembu ya kutumbuluxa ni kuhlayisa, lamangafaniki ni man’wana, vuntshunxeke lebzo bzahlamalisa hikusa, tani hilaha hingatasvivona hakona ndzhaku, kutihlawulela ka vanhu akopfumeleliwa ntsena, kambe nakona kasvikota kupfuneta kumbe kuwonhetela kurhumbuka ka misava leyoasaka ya Xikwembu. Lweyi anga ni matimba hinkwawu, na svingavangaka khombo, apfumela lesvaku kuhlawula ka hina kuva ni risima.

Aparadezini ra kusungula, Hosi Xikwembu alerise munhu aku: “Ungahatijela mihandzu ya mirhi hinkwayo leyinga kona entangeni; kambe loko yiri mihandzu ya murhi lowunyikaka vutivi bza lesvobiha ni lesvosaseka, ungatshuki uyija, hikuva siku uyijaka

utafa” (Genesa 2.16-17). Matimba ya kuhlawa manyikiwe ka xileriso. Akusunguleni, kungayendla ingi hi loko Xikwembu xiyendle lesvingafanelangiki. Xikwembu axitava xilerisele yini sva kukarhi na xisvitiva lesvaku nkari lowu ubzelaka munhu lesvi angafaneliki kusviyendla, hi svolesvo angatapimisa kusviyendla? Lesvo wuwe ntlhamu wa kuringa munhu? Nikutsongo: Xikwembu axivaringanga. Vanyikiwe nkarhi wa kutihlawulela. Lesvi svimbirhi asvifanani. Ka xileriso ku ni kuxiximiwa ka vuntshunxeke bza kutihlawulela (kumbe kutihlawulela lokuntshunxiweke).¹¹ Vuntshunxeke bza kutihlawulela bzalaveka lesvaku kuva ni rirhandzu andzeni ka vuxaka.

Loko nsati wa mina aayosindzisiwa kundzirhandza, na angakotanga kutihlawulela, ahahatava ni vuxaka bzolebziya, kambe abzingativa vukati. Hi mhaka muni? Hikusa loko andzova ni matimba lamatlhanganene ya kufuma, vuxaka bzakona abzitava nchumu lowunga kule ni rirhandzu. Yena aatahundzuka xilo xa kuthiyiwa, roboti leringakotiki kutiyendlela akuntshunxeke ni lesvi risvirhandzaka. Ndlela yili yoxe ya vuhlengeli bza vukati bzinene i kuva hinyikana vutihlawuleli bza kuva mun’we arhandza mun’wana. Hi laha kungavaka ni khombo lerifambelanaka ni rirhandzu: asvitayendleka ahlawula kuva angandzirhandzi.

Loko Xikwembu xiyendle vanhu, xivavekile ntangeni wa kusaseka wa kutala hi vutomi ni vunene. Atili timsalu ntsena hikuba tisunguliwile ni kunyikelwa na kungali ni kuhlengela hi tlhelo ra vona. Kambe Xikwembu axivayendlanga maroboti lawa amasindzisiwa kuyendla kurhandza ka xona. Avatava vasvikotile

11. Mildred Bangs Wynkoop ahitsundzuxa lesvaku ntikelo wa masungulu wa John Wesley aawuveka ka timsalu letintshunxeke kutlula ka vuntshunxeke bza kutihlawulela. Xilesvo, lava va vukhongeli bza xiwiliseni avatavulavula hi vuxokoxoko henhla ka “vutihlawuleli lebzintshunxiweke”, lezvi vulaka kutihlawulela lokunyikiweke matimba hi Moya wa Kukwetsima, na bzipfumelela lesvaku munhu atihlaya hi sviyendlo kupfumela ka yena ka Yesu Kriste. Kuyafika makumu, kuponisa i ka Xikwembu, hi timsalu ntsena. Wynkoop, *Foundations of Wesleyan-Arminian Theology*, 69.

kuhlawula xikarhi ka lesvinene ni lesva kubiha. Vanyikiwe kutihlawulela kurhandza Xikwembu kumbe akuva vangaxirhandzi. Asvili ingi hi loko Xikwembu xiku: “Yendla xilo lexi hikusa mina ndzi Xikwembu. Kuyingisa ka wena i ka kutihlawulela. Ndzilava lesvaku vuxaka lebzi bzisimekiwa henhla ka rirhandzu, kungali ka kufuma.” Xikwembu xihinyika vuntshunxeke bza kutihlawulela kungali hi lesvaku xilava kuhiringa, kambe hi lesvaku na hina hihlawula xona. Hi kona kungavaka ni vuxaka bza kutilavela lebzisimekiweke rirhandzwini.

Soren Kierkegaard aakholwa lesvaku kunavela lokutivekaka hansi i xikombiso xa mbilu leyitengeke: “Kutenga ka mbilu i kunavela xilo xin’we.” Lesvifularhelaneke ni mbilu leyitengeke i kuva ni miyehleketo yimbirhi, lesvi na svona svitikombaka ka kunavela. (Svihuma ka Yakobo 1.8). Nhlamulu ya lesvaku munhu lweyi ahlawulekisiweke hi kuhelela angatlhela ajoha i ina. Svakoteka kuwa ka timpsalu hikusa munhu antshunxekile kuhlamula Xikwembu kumbe kuhlamula ndzingo loku anga ka wona. Hicolaho ka rirhandzu, minkarhi hinkwayu akuhlawula kutava ka hina. Kambe, la hi laha kunga ni kuhambana lokukulu ka vutomi lebzihlayisiwaka hi timpsalu: svosvi hi ni matimba ya kuva hingahafaneli kujoha. Hi matimba ya timpsalu letihlayisaka, hikota kuhlaya ina ka Xikwembu ni ahihim ka ndzingo. Kupfumela ka hina kusirheleliwa hi matimba ya Xikwembu, kusirheleliwa hi kulangutela lokuhanyaka hicolaho ka kupfuka ka Yesu Kriste xikarhi ka vafi. (1 Petro 1.3-4)

Kakutihlaya ka ntiyiso, Pawulo ayamukela lesvaku, na angasikula Moya, xijoho axifuma vutomi bza yena hi matimba lamakulu lakakuva sviyendla ingi i madunana ka xikarawa xakwe. “Hikuva lesvinene lesvi ndzinavelaka kusviendla, andzisviendli, kambe lesvobihla lesvi ndzinganaveliki kusviendla, ndzasviendla” (Va le Rhoma 7.19). Aabohiwile ka nrhendzeleko wa mphikelela wa kuva angalavi kuyendla xokarhi, kambe angakoti kutiyisela, ni kulava kuyendla

xokarhi kambe angakoti kuxiyendla. “I mani langatandzintshunxa emirini lowu wundziyisaka ekufeni xana?” (7.24). Svosvi anga hansi ka matimba ya Moya wa Kukwetsima, Pawulo aya mahlweni, akota kuhlaya ina ka Xikwembu ni ahihim ka ndzingo. “Akunkhensiwe Xikwembu ha Yesu Kriste, Hosi ya hina! Hikuva nawu wa Moya lowunyikaka vutomi ha Kriste Yesu, wundzintshunxile eka nawu wa kujoha ni wa rifu” (7.25; 8.2.) Kule ni Moya wa Kukwetsima, kunavela ka hina ka ximunhu kutsanile kuva kuhava matimba ya kuyingiseta; loko hili ni Moya wa Kukwetsima, hi ni matimba ya kuyingiseta. Asvivuli lesvaku lava vahlawulekisiweke avahatlheli vajoha, kambe svosvi va ni matimba ya kuva vangajohi. Akuhambanba hi lesvaku i timsalu letihlayisaka ta Xikwembu letihisivelaka kuwa.

Kutshembeka kupfumeleni kutiseketela hi kupfumela ni kuhetiseka. Tani hilaha Wesley atekeleke kuyengetela hakona, Moya wa Kukwetsima wutiyisa kunavela ka hina, akuva hikota kupsala “kunavela hinkwaku lokunene, lokufambelanaka ni tshamela ra hina, marito, kumbe sviyendlo, ka vuhlawuleki bza le ndzeni ni bza le handle.¹²

Timsalu letihlayisaka tani kuhundzuka ka matshamela

Ka buku ya yena leyipfunaka svinene na yikhumba svinyingi henhla ka vujondzisiwa, *After You Believe*, N. T. Wright akombisa lesvi matshamela ya kufana na Kriste mayakisiwaka xisvona ka vanhu ni ka kereke. Ali i kukula atimpsalwini lokutekaka nkarhi, kungatsekatekisiwiki, na kuli mihandzu ya mikhuva ni svihena sva moya lesviyakiwaka vuton’wini bza munhu, na sviya svimuhundzulela ka xifaniso xa Yesu Kriste. Vatsali va khale akuhundzuliwa ka matshamela avakuchula “matimba”.

Wright asungula buku hi kutlhela atshandza matimu ya ntiyiso ya Chesley Sullenberger, lweyi aativiwa ngopfu hi ra “Sully”.

12. Wesley, “Sermon 85: On Working Out Our Own Salvation,” III.2.

Amali majambu ya wavumune, 15 ka Sunguti (Janeiro) wa 2009, na kongi siku leri arifana ni man'wana adropeni ra Nova Iorque. Xihahampfhuka xa *jato* xisuke hi 15.26 na xikongoma Charlotte. Sully aali kapitini wakona. Ayendle minkambisiso hinkwayu ya ntolovelo kuyafika laha, timeneti timbirhi ntsena na vasukile, xihahampfhuka xingayaba ntlawa wa magansu. Tinjhini ha timbirhi tiwonhiwe ngopfu kutani tiheleliwa hi matimba. Xihahampfhuka axikongoma n'walungu na xili henhlka ka Bronx, wun'we wa miganga ya doropa laha akuhanya vanhu vanyingi ngopfu. Sully ni muhahisikulobze vasindziseke kutsema mhaka ya kutika hi xihatla svinene. Vutomi bza kuhundza 150 wa vayenzi, ni makhulu ya vanhu van'wana le hansi, abzili khombzeni.

Svitichi lesvitsongo sva svihahampfhuka sva le kusuhi asvikumeka kule svinene, kuve akuyawupama New Jersey Turnpike asvitavanga nghozi yikulu. Lesvi svivasiyele kuhlawula kun'we ntsena: kuwupama nambzeni wa Hudson. Na kahapfumaleka ntsena timeneti tinharhu na vangasiwupama, Sully ni muhahisikulobze vasindziseke kuyendla svilo svingali svingani sva risima akuva vangagalhi. (Wright avulavula hi ntlhanu wa mintirho ni mune ya vutshila, ya kuhambana). Hi ndlela ya kuhlmalisa, vahumelelile, vawupamise xihahampfhuka nambzeni wa Hudson. Hinkwavu vahume na vahlayisekile, Kapitini Sully, na angasixika, asungule hi kurhendzelekarhendzeleka ni koridori akamba kumbe hinkwavu avaponile.¹³

Vanyingi vahlaya lesvaku amali mahlori, na hakunene mave wona, loko svixiyiwa. Kambe mahlorhi lawo mave kwini? Hikusa mahlori mata hi tindlela tiningi ta kuhambana. Mahlori lawa amali vokweni ra mfihlakalu ra Xikwembu, lerisirhelelaka ni kuhifambisa? Kunene svingahava svona. Kambe, ku ni ndlela yin'wana ya kumakamba. Kumbexana mahlori matava mave matimba ya Sully

13. Wright, *After You Believe: Why Christian Character Matters* (New York: HarperCollins, 2010), 18–20.

lamamupfumeleleke kukota kuhamula hi kuhatlisa svinene hi vutshila na ali kukamiweni lokukulu. Loko kutirhisiwa ka rito ra “matimba” hi ndlela leyi svihlamalisanyana, hi lesvaku matimba ahi ndlela yin’wana ya kuhlaya “vunene” kumbe “vutikhomi”. Wright akombisa lesvaku matimba, ka nhlamuselo wa rito wa kukongometa mhaka leyi, “hi lesviyendlekaka loko munhu ayendle khulu ra minhlawulu yitsongo na svikombela kuvindlavindleka ni vuxokoxoko, akuva akota kuyendla lesvinga svinene, sva kululama, na ‘svingahumeleli tani hi ntolovelu’ – na kutani, ka khambi ra vukhulu ni rin’we, loko hakunene ahumelela, atsumbula lesvaku aayendla lesvilavekaka ‘hi ntolovelu’ tani hilaha hihlayaka hakona.”¹⁴

Hi marito man’wana, loko xilo xiyendla ingi “xotshuka xihumelela, njhe”, hisungula kutwisisa lesvaku “axiyotshuka xihumelela”. Tani hilaha Wright akombaka hakona, loko mun’we ka hina aafambise xihahampfhuka siku leriya, na ayendle ntsena lesvihumelelaka hi ntolovelu, aatava agalhile khumbi ra xitezi. Matimba, kuyakiwa ka matshamela–kumbe, ka lesvi hisvikongomaka halenu, vujondzisiwa–lamakulaka timpsalwini akuva maya mafana na Yesu ahi lesvi svokohumelela hi ntolovelu; hi lesvi nakona sviyendlekaka loko kuhlawula hi vutlhari ni vunyaminyami kuhundzuka ntshamelo wa hina wa vumbirhi. Sully angavelekiwanga na akota kufambisa xihahampfhuka xa *jato*, nakona angavelekiwanga ni mayendlela lawa mangatikomba hi nkarhinyana–xivindzi, kutiya, kupimisa hi kuhatlisa ni kukhatalela kuhlayiseka ka vanhu van’wana hambiloko svingamuvangela khombo. I vusvikoti ni matshamela lawa amakumeke handle, lawa malavaka ntolovetiso ni kusikisela akufambeni ka nkarhi–kukondza kufika laha lesvi svisungulaka na svihlamalisa svisungula kutikomba na svili sva ntolovelu. Laho, lesvi svivonekaka na svili sva ntolovelu svisungula kudzima

14. Wright, *After You Believe*, 20.

timintso amiyehleketweni ni ko ka xifuva xa hina lakakuva hitekela kuhlumula, amatshan'wini ya kuva kulaveka kupimisa. Lesvo i ntshamelo wa vumbirhi.

Na hingakongomi kukhunguvanyisa vahlayi lavangavaka vali vahahisi, loko mina andzova muyenzi ka xihahampfhuka lexiya axiyehla hi kuhatlisa, andzingatalava muhahisi lweyi ahakakusungula, lweyi ayendlaka ntsena lesvokotshuka svihumelela njhe. Loko akulaveke lesvaku ahumesa bukujondzo ra tinjhini, ahlometela internete, kumbe ahandzahandza xifuvuni xakwe kumbe angatsundzuka lesvi angajondza xikolweni xa vuhahisi, sva kufambelana ni svitshuketa, na angasikota kuhlumula singayivona yakona, mahelela ya svona ngi mavile man'wana. Vutivi abziringani; hambi xivindzi ni kukhutala. Ahihim, Wright aphikelela, lesvi asvilaveka ka nkama lowuya wa kukayakaya amali matimba lawa munhu atitlovetiseke ka wona, na kutani mahundzuke ntshamelo wa vumbirhi–kuhundzuliwa ka matshamela, “lawa mayakiweke hi mintamu yakona, svinga lesvaku, ‘matimba manyingi’, ya kutiva mafambisela ya xihahampfhuka”.¹⁵ Mina andzitayengetela lesvaku awungali ntlangu, kambe axili xihahampfhuka lexiya hi ntshima–xihahampfhuka lexi Sully aatolovetisiwile ka xona kukondza axitiva hi le ndzeni hi vuxokoxoko hinkwabzu.

Miyehleketo ya “ntshamelo wa vumbirhi” yandzirhon'wa, ngopfungopfu ka lesvikhumbaka vujondzisiwa, kuhlawuleka ni riyendo ra timpsalu. I vatsongo lavakanetaka lesvaku tinyiko ta kufana ni xivindzi, kutiyisela, kutikhoma, vutlhari ni kulehisa mbilu asvotshuka svita njhe ka hina. I svilo lesvijondziwaka ni kusimekiwa ka matshamela ya hina, minkarhi yin'wana hikola ka svihumelelo sva kuvavisa ni sva kukarhata, kambe minkarhi hinkwayu hi kuhlutiwa hi mahanyela ya kujondziwa. Matshamela lawa mayakiweke

15. Wright, *After You Believe*, 21.

khwatsi–mayelanu ni Testamente Leyimpsha, ni hilaha Wright ahlamuseleke hakona – i “matikombisela ya mapimisela ni mayendlela lamahumaka ka munhu, lakakuva kwihi na kwihi laha utlhangana ka na wona (hingavulisa xisvolesvo), uvona munhu yelweyi wa mun’we minkarhi hinkwayu.”¹⁶

Svi le rivaleni lesvaku fularha ra matshamela lamayakiwke khwatsi i vukanganyisi. Vanhu lava kutala vangasungula hi kutikomba tani lavatshembekeke, va malwandla, va tshembo, ni sva kufana na svona, kambe loko uvativisisa, mivala ya vona ya ntiyiso yisungula kuvoneka. Vanhu lavo ntsena vokombisa ngohe ya kusaseka. “Loko vatsemakanya svikarhatu, kumbe loko vakaluta akutifihleni ka vona, hi lavangatshembekangiki, va vumpsaka, vangalehisiki mbilu, kufana ni van’wana.”¹⁷ I mhaka muni? Hi lesvaku vayendla lesvokohumelela njhe; va ni ripfalu hi kuringana lerivapfumelelaka kutiva lesvaku mahanyela ya vona amafanela kuva man’wana, kambe avakumanga svihena svimpsha sva ntshamelo wa vumbirhi, lesvaku vakota kuhlamula khwatsi svitsandzekisi ni svikhunguvanyiso sva kola ni kola. Matshamela ya munhu amayakiwi kukayakayekeni; motikombisa kona. Loko hingali ni nkama wa kupimisa, lesvi hakunene hinga svona svatikomba.

H. Ray Dunning akombise hilaha marito man’wana ya Wesley ya lembedzana ra 18 mahambanaka hakona ni lesvi ka manguva lawa matirhisiwaka xisvona. Hi xikombiso, ka lesvikhumbaka bulu ra hina henhla ka vutshunxeki bza kutihlawulela, “ntshunxeko” hi rona rito leri aritirhiseke na rivula kuntshunxeka ka kulanga, kasi “kunavela” rive leri aritirhiseke ka lesvi aaku i “rirhandzu”, kumbe mimbzhekamelo leyikucaka sviyendlo sva munhu. Hi rirhandzu akungavuliwi vutitwi lebzitaka bzitlhela bzifamba, hambu kucinciwa hi kuhundzuka ka mayendlela ka nkarhinyana. Arikhumba

16. Wright, *After You Believe*, 27.

17. Wright, *After You Believe*, 27.

ngopfungopfu xiyimu xa kuyeta xa lesvisusumetaka munhu kulandza minhlawulu ni sviyendlo sva kukarhi. Lesvifambelanaka hi le kusuhi ni rirhandzu mave matirhisela ya Wesley ya rito ra “matshamela”. Hi rito ra matshamela, hi lebedzana ra 18, akungavuliwi loko munhu ali wa mahlundzu kumbe wa xikwatisana hi kunabzala. Matshan’wini ya lesvo, arifambelana ngopfu ni ndlela leyi hitirhisaka ha yona “matshamela” namuntlha. Wesley atirhise rito ra matshamela na avula “mbzhekamelo wa munhu lowutekaka nkarhi kumbe wa xihena.”¹⁸ Kumbe hi kukongomisa, rirhandzu rolero ra vanhu lerikongomaka ni kuyisiwa mahlweni ndzeni ka matikombisela ya matshamela lamatekaka nkarhi, makulisiwaka hi svitirho sva timpsalu, kukondza mangahavi ya nkarhinyana, kambe mahundzuka matimba hi xipimu xa kuleha xa nkarhi na matiyile, na kambe mayendliwa ndzeni ka makungu manene, mava “matshamela ya kuhlawuleka.”

“Matshamela ya kuhlawuleka” amali xigana lexi axitirhisiwa ngopfu ka jondzo ya Wesley henhla ka vujondzisiwa, ngopfungopfu ka miyehleketo ya yena henhla ka handzu wa Moya ka Va le Galatiya. “Kasi mihandzu ya Moya i rirhandzu, ni kutsaka, ni kurhula, ni kuleha mbilu, ni vunene, ni kuhanana, ni kutshebeka, ni musa, ni kutikhoma” (Va le Galatiya 5.22-23). Matlhelo manyingi ya matsalwa lawa mafanela kudlunyatiwa. Wesley atekele kuvula xikan’we lesvaku handzu wu le ka vun’we , kungali ka vunyingi “mihandzu”). Loko awova ka vunyingi, akutahumelela ndzingo wa kukhatalela “handzu” wun’we kutshikiwa yin’wana, kufana ni loko kutshebeka kungava loku hikukhatalelaka na hitshika hi tlhelo kuhanana. Handzu, tani vunkwabzu lebzitlhanganisiweke i xikombiso xa lesvaku Moya wa Xikwembu wu le kutirheni. Ahi svihlawulisi sva kuntshunxeka. Xilesvo, loko hili karhi hikujula, hinkwayu minxaka ya mihandzu liya ya ntlhanu ni mune yitirha svin’we akukombiseni ka matshamela

18. Maddox, *Responsible Grace*, 69.

lamakholwisaka ya lesvi svivonekaka loko Moya wa Kukwetsima wufuma vutomi lebzitinyiketeke. N. T. Wright adlunyata lesvaku Pawulo “angavoni nkhetekano”.¹⁹ Tani hilaha munhu angatavaka mpeciso hi handzu lowu wuvekaka wona, na yena mukriste ativiwa hi handzu wa Moya-matshamela ya kuhlrawuleka lawa makombisiwaka vuton’wini bza munhu. Asvihlamalisi loko Wesley ahatlle ayengetela lesvaku rirhandzu i ra kusungula ka nongoloko wa wa matshamela ya kuhlrawuleka hikusa hinkwawu lawa ya ntlhanu ni mune i makombisela ya rirhandzu. Kambe, akufambeni ka riyendo ra ra timpsalu, hinkwasvu svihlawulisi sva Kriste svitatikombisa vuton’wini bza hina.

Kumbexana lesvinga ni risima akuva hisvitwisisa khwatsi sva riyendo ra timpsalu hi lesvaku matshamela lawo ya kuhlrawuleka amahanyiwi hi nkarhinyana wutsongo. Kuhambana ni lesvo, tani hilaha Randy Maddox ahlamuselaka hakona, “timpsalu ta Xikwembu letiyakisaka (tiponisaka) tipfuxa ka vakriste ‘timbewu’ ta matimba lawaya. Timbewu leto tatiyelela, tikuma ni xivumbeko hi nkarhi lowu ‘hikulaka timpsalwini’. Hi kunyikiwa vutshunxeke, akukula loko kulava ntirhisanu wa vukheta, hikusa loko svingali tanu, hingatshuka hinganaki kumbe hipfita kunyikiwa ka matimba hi Xikwembu.”²⁰ I svinyingi lesvifanelaka kutlhantlhiwa ka nhlamuselo wa Maddox. Kambe ahifaneli kulahla miyehleketo leyi, ya masungulu: Matimba mafanela kuphameliwa akuva mayengeteleka.

Hi timpsalu ta Xikwembu, hiponisiwa ni kuhlrawulekisiwa andzeni ka xipimu xa nkarhi, na hipfumeleliwa kusungula riyendo lerihikongomisaka ka Kriste–timbewu ta vululami tibzaliwa. Hi ntirho wa kuhlmalisa wa timpsalu, hinyikiwa vutshunxeke bza kutshika vutomi bza vujohi ni kutilavela sva hina, akuva hikota

19. Wright, *After You Believe*, 195.

20. Randy Maddox, “Reconnecting the Means to the End: A Wesleyan Prescription for the Holiness Movement,” *Wesleyan Theological Journal*, vol. 33, No. 2 (Fall 1998), 41.

kurhandza Xikwembu hi mbilu ya hina hinkwayu, moya, ntamu ni hi miyanakanyu. Kambe, amatimba lawa manharhu lamatshamaka ya kupfumela, kulangutela ni rirhandzu (1 Va le Korinto 13.13) svin'we ni minxaka leya ntlhanu ni mune ya handzu lowupsaliwaka hi vutomi lebzitaleke hi Moya svanyikeliwa ni kukulisiwa. Handzu wa Moya awuhumi kola ni kola, nakona, tani hilaha Wright ahlayaka hakona khwatsi, “awotikulela.” Asvikanakanisi lesvaku ku ni svikombiso sva kusungula lesvinyikaka kutshemba ka lesvaku handzu wu le ndleleni. “Vakriste vanyingi lavampsha, ngopfungopfu loko kuhundzuka ka vona ka xitshuketa kuvange kuhambana ka kutika svinene ni mahanyela ya kutala hi ‘mintirho ya nyama’, varungula kuhlamalisiwa ka vona hi kunavela loku kupfelelaka hi le ndzeni ka vona, ka kurhandza, kurivalela, kuva ni timpsalu ni kutenga. Vavutisa: Svita hi kwihi hinkwasvu lesvi? Andzingali xilesvi. I mhaka ya kuhlamalisa, i xikombiso lexitoyeke xa lesvaku Moya wu le kutirheni.²¹

Kuhundzuka loko ka kuhlamalisa ka “rirhandzu” ahi svin'wana loko yingali nyiko leyitengeke ya timpsalu. Kambe mukriste lwemumpsha angafaneli kuhundzuka lweyi ananaka kumbe wa gome. Afanela kuyisa mahlweni lesvi Xikwembu xinga karhi xisvitirha ka yena. Timpsalu toleti tingapfumelela kuhundzuka ka “rirhandzu” tifanela kukula tiva “matshamela ya kuhlawuleka”, lawa mawundliwaka hi svihena svimpsha ni mikhuva ya kujondziwa. Wright athela apfuxa mhaka leyi hi miyanakanyu ya kuyeta ya vujondzisiwa: “[Kunavela kumpsha] loku i sviluva; akuva ukuma handzu ufanela kujondza kuva murimi wa ntanga. Ufanela kutsumbula lesvaku vayendlisa kuyini kuhlayisa ni kukhakhata, kucheletela ntanga, kurindza tinyanyana ni vamanandhana. Ufanela kuvonelela mintungu ni nkurhe, kurimela ni kutsema maphakama lamapsongaka vutomi bza nsinya, nakona

21. Wright, *After You Believe*, 195–196.

uyendla lesvaku tshinya leri rahaliki rimpsha rikota kutiya loko kuhunga moya wukulu. Hikona kungatahuma handzu.²²

Kunene asviluva i xikombiso xa lesvaku “Kriste a le ka wena, kulangutela ka kutwala” (Va le Kolosa 1.27), kambe akuva hikuma handzu wa ntiyiso wa matshamela lamawupfeke, ya kufana na Kriste, hifanela kuhundzuka varimi va tanga. Timbewu tifanela kusungula kuveka handzu. Rirhandzu leritivekaka hansi ripsala matshamela ya kuhlawuleka, kunavela kumpsha, lokuhumesaka miyanakanyu ya kufana na Kriste, ni sviyendlo lesvisungulaka kutirha hi ndlela ya ntshamelo wa vumbirhi.²³ “Tata wa mina adzuniwa hi loko miveka mihandzu leyotala, kukombisa lesvaku mi vajondzisiwa va mina va xiviri” (Yohane 15.8). Sviluva svihundzuka handzu—sviluva svihundzuka matimba. Matimba ya Xikwembu lawa manyikaka ntamu mahundzuka timsalu letihlayisaka.

Mikhuva ya kubiha ni matimba

Pawulo atsatsiya vakriste va le Korinto: “Yanani emahlweni mitikamba, kuvona loko mahari ekupfumeleni. Tiyanakanyeni! Xana amisvivoni lesvaku Yesu Kriste ale ka n’wina xana?” (Va le Korinto 13.5). Ka matsalela ya kunabzala, ya ntolovelo, mahlayela man’wana ya Eugene Peterson mata hi nkarhinene: “Tiyanakanyeni, kuyendlela lesvaku mitiya kupfumeleni. Mingahambukeni hi kuyanakanya lesvaku hinkwasvu svitshamisekile. Tiyendleni minkambisiso hi nkama ni nkama. Mifanekeliwa hi vumboni lebzitiyeke, kungali mavalivali ya lesvaku Yesu Kriste a le ka n’wina. Svikambisiseni.

22. Wright, *After You Believe*, 196.

23. “Mavulavulela ya Wesley henhla ka sviyendlo sva kuhlawuleka ‘lesvipfelelaka’ hi le matshameleni ya kuhlawuleka makomba lesvaku aarhandza matwisela ya lesvaku rirhandzu leritovetiweke ritisa ‘vutshunxeki’ bza sviyendlo sva vanhu – vutshunxeki lebzihumaka hi le ka mikhuva yosaseka (hi xikombiso, vutshunxeki bza kutlanga nhlahu wa Bach).” Maddox, *Responsible Grace*, 69.

Loko miwa ka xikambelo, yendlani xanchumu hi svona” (tindzimana ta 5-9).

Minkambisiso ya vutomi hi nkarhi ni nkarhi yapfuna kuhundza kutshuketiwa hi kuyima ka mbilu kumbe ka bzungwe. Mavabzi lawa mahatlaka matsumbuliwa hakanyingi madaheka. Hi ndlela ya kufana, kulandza xikombisankarhi xa kukambela michini ya kudura hakanyingi svingasivela kuwonheka lokungavangaka mhangu yikulu. Ka matimu ya Bibe, mimpfhuka ya mune wa makume ya masiku yitekiwe tani minkarhi ya kutilunghisela, kutibasisa ni ya kutikamba moyeni.²⁴ Hingahlaya lesvaku nkongometo wa mimpfuxelelo ni tinhlengeletanu ta magovela ka xihena xa Holiness i wa minkambisiso ya ntlhanganu ni ya munhu ni munhu. Tani hilaha Pawulo avuleke hakona ka va le Korinto, kukula moyeni kulava na munhu ahanya moyeni. Mayelanu ni kutsatsiya ka Pawulo, akuphikelela ka Wesley ka lesvaku vakhongeli vahlengeletana hi mintlawa yitsongo ya mib’iko (“tinhlengeletanu ta klasi”, tani hilaha titiviwaka hakona) akuli kulandza nawu wa nkambisiso wa kuhanya amoyeni.

Hi svihi svikombiso lesvibasopisaka kuvabza ka mbilu amoyeni? Na sviyaviwile hi svigava svakona hi kereke ka lembedzana ra 6, svibasopisi lesvo svivuliwe “svijoho sva ntumbuluku” kumbe “mikhuva yobiha ya ntumbuluku”. Tani hilaha loko kolexterol ri li henhla ringa xikombiso xa mavabzi ya mbilu, ni kutsayitela ka gezi xinga xikombiso xa lesvaku lampada ayitirhi khwatsi, na svona svibasopisi lesvi i svikombiso sva mimbzhekamelo leyingahanyiki khwatsi ndzeni ka vujondzisiwa bza hina, na loko yingajahiwi yingavangaka kufa moyeni. Kutwisisa ka kereke mayelanu ni matimu henhla ka mikhuva yobiha–hakanyingi yivitiwaka “svijoho sva ntumbuluku sva ntlhanu ni svimbirhi” yikatsa svinyingi na yitlula ntlhanu ni yimbirhi:

24. Nguva ya Mahlomulu ya Hosi ka xikombamasiku xa vakriste yi ni masungulu ya yona ka matwisisela ya kutikamba.

Kutikukumuxa: kutiveka vutshan'wini bza Xikwembu tani ntsindza ni nkongometo wa kusungula wa vutomi bza munhu; kuyala kuyamukela xiyimu xa munhu tani xivumbiwa lexinga hansi ka Xikwembu.

Kuyeyisa: kutiyalisa ha vomu kugandzela Xikwembu, kumbe kutsakisiwa hi kuhlengela ntsena hi xitolovelo ka vugandzeli; vukanganyisi bza kutikomba hi tlhelo ra lesva kuhlawuleka, kumbe kutirhisa vukriste kutikumela vuyelo.

Vutitweli mbilwini: Kutsakisiwa hi vutitwi bza vukhongeli ni kusasekisiwa ka mintirho ya kereke na ungalweli vuhlawuleki bza wena; kupfumala kukhatalela kurhwala xihambanu kumbe kutinyiketa; kukokiwa ngopfu hi makhongelela ya manyawu kutlula sviboho sva kutinyiketa.

Kukala kutshemba: kuyala kuyamukela vutivi ni rirhandzu ra Xikwembu; kuhlatiyela lokungafanelangiki, kukarhateka, vukheta kumbe vuxedzi, kuringeta kukuma kumbe kuhlayisa matimba ya kufuma vutomi hi ndlela ya sva moya, xinyuma lexingafanelangiki kumbe vutoya.

Kutiyalisa: kubakanya kurhandza ka Xikwembu na ukutiva; kuyala kujondza ntshamelo wa Xikwembu tani hilaha wupaluxiwaka hakoka ka Matsalwa ya Kuhlawuleka; kulahla kutshembeka hi kukala vutihlamuleli; vuxisi ni kunyumisa van'wana na svingafanelangiki; kutshova svipfumelelanu sva nawu ni sva vumunhu.

Xitsanyalala: kuyala kutikamba ni kulwa ni svijoho sva wena, kumbe kutisola mahlweni ka Xikwembu; kutiyendla mululami hi kukholwa lesvaku svijoho sva wena asvitiki, i sva ntolovelo kumbe asvikoti kupapalatiwa; kuyala kukombela kurivaleliwa ni kuvuyelelana ni munhukuloni, hambi kuyala kutirivalela wena.

Manyunyuy: kutsandzeka kutlangela Xikwembu ni vanhukuloni ka lesvi vakupfunaka ha svona vuton'wini; kutixoxovisa,

kutatela, ni mahanyela ya kutiqhalambisa; kutikarhatela “svilo” lokungafanelangiki.

Madzalu: kutikulisa ni kukhwaqelisa vanhu; kuva mavulaxin’we ni kuva munonon’hwi.

Xiviti: kuyalela tinyiko, vutlhari ni tinjombo leti Xikwembu ni vanhu vakunyikaka na tikongoma kutshamiseka ka hina; kupfukela ni kuvenga Xikwembu kumbe vanhukuloni; vukanganyisi.

Matshoho: kupfumala kutsaka hi xiyimu lexi hinga ka xona ka kutumbuluxa ka Xikwembu; matikombisa hi vukwele, mona ni kusandza vanhu kumbe “svilo” sva vona.

Makwanga: kuyala kuvekelela xichavu kuhlayiseka ka svivumbiwa svin’wana lokutikombisaka hi kutihlengeletelela svilo svinginyi akuva utikholwisa vupfundzi bza wena; kutirhisa vanhukuloni akuva utikumela bindzu; kutilavela xiyimu ni matimba hi kutirhisa mintamu ya van’wana.

Rikake: kuxakela rifuwo ra ntumbuluku kumbe yimfa ya wena; vunyanu kumbe kuhanya vutomi lebzinga henhla ka lesvi unga na svona; ritikomba hi kunavela sva kutlakuka kumbe kufuma van’wana hi vufendze ni kuvhikela “svilo” lokungafanelangiki; kufelela; kutsona.

Makolo: kutinyiketela ka kunavela ka kutlula mpimu ka svakuja ni svakunwa; kulava hi vufendze kutsaka ni kutshamiseka; ritikomba hi kutsandzeka kutikhoma ni kupfumala ka nawu.

Vuwosvi: kuhanya ta masangu hi laha svingafanelangiki; bzikatsa kupfumaleka ka kutitsona sva nyama, kutikulisa, kutiyendla mulandzi wa vutikhomi, ni vuhari; abziyamukeli vukati tani vuxaka lebzilerisiweke hi Xikwembu hi tlhelo ra ta masangu.

Vulolo: kuyala kuhlamula minkateko ya kukula, kutirhela ni kutinyiketa; bzikatsa vulolo bza kulandza sviboho sva moya, sva miyanakanyu ni sva miri; futa ra njangu; kukala kukhatalela vululami

kumbe vanhu lavanga kuxanisekeni amisaveni; kukala kukhatalela lavapfumalaka, lavahanyaka voxo ni lavangativiwiki svinene.

Asvibasopisi svingava lesvingatikombiki hi kunabzala, kuve svivangela hika khombo. Loko hilava kuhanya khwatsi mirini, hicinca mikhuva ya mahanyela ni kuhlawula majela mayelanu ni minxuvu ya hina leyimpsha–mimirhi yitshuka yilavela akuva yitatisa kumbe yipfaleta lesvi miri ya hina yitsandzekaka kusviyendla hi yoxe. Loko hilava lesvaku mintanga ya hina yipsala handzu lowunene, hicheletela svinonisi, nakona hitshuka hikhakhata marhavi lamangahanyiki khwatsi. Ntiyiso hi lesvaku miri ya hina ni mintanga ya hina svitirha khwatsi loko hingatoloveliki kuringeta kukuma rhengu ra kola ni kola mahlweni ka svikarhatu hinkwasvu. Svayampsa kukambela ka nkama ni nkama hi ntolovelo. Vutomi bza vujondzisiwa bzitirha hi ndlela ya kufana. Svatwala lesvaku munhu angakoti kutshika mikhuva leyingaliki svona na angayisivi hi svin'wana, sva kuyampsa. Kufanekela kuva ni xipfaleti lexinene lexinga ni matimba kuhundza lexa kubiha lexisiviwaka. Lweyi anga ndleleni ya kutshika mukhuva wa kubiha atakubzela lesvaku kufanekela kuva ni lexipfaletaka kutsandzeka ka khale. Kufanekela kuva ni rirhandzu ra kuhiseka ra moya lerikulukumba ra kuhlongola lesva kuchipa, sva vujohi. Hi kufana, kufanekela kuva ni nongoloko wa kukambela, wa ntolovelo, wa kuyampsisa ndlela ya hina ya timpsalu – mukhuva wa ntolovelo, wa xikatsa, wa kuhlayisa vujondzisiwa bza hina ka xiyimu xa le henhla xa matirhela.

Hi xihhi xipfaleti lexinene lexisivaka mikhuva ya ntumbuluku? Hi wahi makungu ya kukambela ya timpsalu letihlayisaka? Testamente Leyimpsha yikombisa hi kuhetiseka xipfaleti lexinene tani handzu wa Moya-matimba lawa manyikaka vutomi, mahlongolaka kunavela ka hina ka nyama, ka hava. Makungu ya kukambela ya ntolovelo, ya xikatsa, mavitiva milawu ya moya. Vatlangi va ntiyisamirhi va kutirha varhendzelekela hi kutsutsuma, vatiwolola ni kutlakula

svitolovetisi sva kutika – na vangakongomi kuhungata kumbe hikuva vaphirhekile, kambe svili lesvaku vatiyimisele kufika ka nkongometo wa kukarhi. Minkambelo ya moya ayifanekeli kuva vuhandzuli bza kutika kumbe bza xidumela. Yingahava minkambelo ya vutshamiseki. Vujahi bza xipfaleti lexinene i handzu wa Moya; makungu ya nkambelo wa vutomi lowukongomaka kuyengetela vusvikoti bza hina bza kuyamukela ntirho wa Xikwembu hi yona milawu ya moya. I svitirho sva ntshima sva timpsalu letihlayisaka.

Nawu tani xitirho xa timpsalu

Mutsali wa buku ya Vaheveru ayamukela risima ra nawu wa moya: “Hikuva kulaya hinkwako, kuvonaka kuri loku vavisaka enkarhinyana wolowo, lokungatsakisiki, kambe endzhaku, kuveka mihandzu ya kurhula ya vutomi lebzolulama, eka lava vajondzisiweke hi kona” (21.11). Nawu wungayanakanyiwa tani xilo xa kubiha, loko wuvoniwa tani xikhatiso xa kutshoviwa ka nawu. Kambe, tani hilaha Vaheveru vasvitekaka hakona, ku ni lexi xi nga nawu na xikongoma kusirhelela kumbe kutiyisisa. Hi wona matshamela ya nawu lawa Vaheveru vavulavulaka ha wona. “Mifanele kutiyisela eka svona, kuva kona kulayiwa ka n’wina. Xikwembu ximilanguta miri vana eka xona; hikuva hi wihi n’wana loyi angalayiwiki hi tata wa yena xana? Loko mitshikiwa mingalayiwi, hi kulaya loku van’wana hinkwavo valayiweke ha kona, svivula lesvaku mi vana vovelekiwa hi kuhunguka, ami vana va laha kaya” (12.7-8).

Svilo svimbirhi sva nkoka: (1) Mutsali aangavoni hilaha kungavaka ni vana lavangakumiki kulayiwa hi vapsele; (2) Mutsali avona nawu tani muxaka wa rirhandzu ra kuhlawuleka. Kurhandza vana kukatsa kuvalaya. Ahi kukhatisa vana loko uvayalela kuja pizza hi dina ra vusiku, kuvapimela nkarhi wa kuvuya kaya, kumbe kuvayalela kuhlalela xihi na xihi ka televhizawu hi nkarhi wihi na wihi lowu vawulavaka. Mpsele lweyi atlhariheke wasvitiva lesvaku lesvo ahi xikhatiso; lesvo i kuvalulamisela vumundzuku bza vona. Ka

n'wana svingahavoneka svingalulamanga, hambi kuva tili tihanyi, kambe kufika siku leri ajondzaka kuvekela risima mindzelekanu lexisimekiweke hi vapsele lava vamurhandzaka, akumusirhelela ni kumupfuna kukula ava nkuluwamunhu lweyi ahanyaka khwatsi ni kutifambisa hi kuhetiseka. Hi ndlela ya kufana, Xikwembu xihilaya na xihikongometa kuhlawulekeni. Svingahayendleka hingasvitsakeli nkameni wakona, kambe svibzala timbewu ta handzu wa kurhula wa vutomi bza kululama, nakona-ungalahlekelwi hi lesvi-hifanekela kutolovetiwa nawu.

E. Stanley Jones, hi vutlhari avule lesvi: “Awungesvikoti kukuma kuponisiwa hi milawu-i nyiko ya Xikwembu. Kambe awungesvikoti kuhlayisa kuponisiwa handle ka milawu.²⁵ Hi tlhelo ra kukulisiwa ka matshamela, Agostinho avuliwa ali yena lweyi angahlamusela matshamela tani “xihena xosaseka mayelanu hi ntshamelo wa hina”. Handle ka lesvo, Jones aphata svihena sva kunabzala sva Yesu tani xikombiso xa munhu lweyi aali hansi ka matimba ya Xikwembu hi kuhetiseka, na alandza nawu ka svihena sva yena: “Ayendle svilo svinharhu hi xihena: (1) ‘Asuke ayima ahlaya buku tani hi xihena’-ahlaye Rito ra Xikwembu hi xihena. (2) ‘Ayile ntshaveni ayakhongela tani hi xihena’-akhongelile hi xihena. (3) ‘Athela avajondzisa tani hi xihena’-hi xihena ahundzisele ka van'wana lesvi aali na svona ni lesvi aasvikumile. Svihena lesvi sva kunabzala asvili svihena sva masungulu sva vutomi bza yena.²⁶ Svihena sva kuhlawuleka sviyaka vajondzisiwa lavahanyaka khwatsi. Loko hitlhelela ka miyanakanyu ya Wesley hi tlhelo ra Matshamela ya Kuhlawuleka, aakholwa lesvaku amayakiwa ka vakriste loko vali karhi vahlangela ka vutomi bza kereke hi mikhuva ya xihena leyi

25. E. Stanley Jones, *Conversion* (Nashville: Abingdon Press, 1991), quoted in Richard J. Foster and James Bryan Smith, eds., *Devotional Classics: Selected Readings for Individuals and Groups* (Englewood, CO: Renovaré, 1990), 281.

26. Jones, *Conversion*, quoted in Foster and Smith, *Devotional Classics*, 282.

aayivita “svitirho sva timpsalu”—lesvi nakona svitiviwaka milawu ya moya. Svitirho sva timpsalu i tindlela ta timpsalu letihundzulaka ta Xikwembu—mintirho leyi mihifikiselaka ntirho wa Xikwembu riyendzweni ra timpsalu.

Ka Wesley, svitirho lesvo svihundziselwe mahlweni hi lesvi asviviteke mintirho ya rirhandzu ni mintirho ya musa. Mintirho ya timpsalu ngopfungopfu hi leyi siku ni siku hiyiyendlaka kuyampsisa vuxaka bza hina na Kriste. Mintirho ya musa yifambelana ni lesvi hisviyendlaka kutitlhanganisa ni vutirheli ni ntirho wa Xikwembu amisaveni. Ha yimbirhi, mintirho ya rirhandzu ni minirho ya musa, yi ni xiyenge lexikongomaka munhu ni munhu (lesvi angasvikotaka kusviyendla yexe) ni xiyenge lexilumbaka ntlhanganu (lesvi svingayendliwaka hi kupfunetana ni van’wana).

Mintirho ya rirhandzu ya munhu ni munhu mikatsa kujondza matsalwa, kukhongela, kutitsona, kuhlengela kupfumela ni van’wana (kuhangelasa evhangele), ni kunyika hi vumbilu rifuwo ra hina. Mintirho ya rirhandzu ya ntlhanganu yikatsa vuhlengeli akugandzeleni, kuhlengela ka mintirho ya kuhlawuleka ya Ntlhanganu wa Kuhlawuleka ni ntsakamiso wa xikriste, kutluletana mib’iko van’we ka van’wana (lesvi nakona svivitiwaka “tinhlengeletanu ta vakriste”), tijondzo ta Bibeke ni kuchumayela. Hi kuphindha, hiyendla mintirho leyo ya vukhongeli kungali ntsena hikuva hili vakriste, kambe nakona hikuva i “mikhuva leyipfuxiweke hi Moya leyi yingatathela yiyaka ni kutolovetisa matimba... mikhuva leiyakisaka ximpsha na yili ni mafambisela ya mintirho lawa mapfuxaka kunavela, ni mafambisela ya vugandzeli lamayakaka rirhandzu, hikusa hi mikhuva leyo hijondza kuyambala Kriste. (Languta Va le Kolosa 3.12-16).²⁷

27. James K. A. Smith, *You Are What You Love: The Spiritual Power of Habit* (Grand Rapids: Brazos Press, 2016), 68–69.

Mintirho ya kuhlrawuleka tani svitirho sva timpsalu

Kuvonisisa hi vuxokoxoko risima ra mintirho ya kuhlrawuleka swingahipfuna ka riyendo ra timpsalu. Rito ra “sacramento” (ntirho wa kuhlrawuleka) rita hi le ka ra Xilatinu lerivulaka “kuhlrawulekisa, kuhlrawula” kumbe “kukwetsimisa”, leri na rona rihumaka ka ra Xigirika lerivulaka “mfihleko wa ntiyiso”. Loko matwananisiwa, ntirho wa kuhlrawuleka i “mfihleko wa kuhlrawuleka”. John Wesley atshahe nhlamuselo wa yena ka tijondzo ta vapfumeli ka buku leri: Anglican Book of Prayer (Buku ra Xikhongelo ra Vaanglikanu) (lowutshahiweke ka nhlamuselo wa vuxokoxoko wa Agostinho), na wukhanyisiwile hi ndlela leyi: “xikombiso xa le handle xa timpsalu ta le ndzeni, ni ndlela leyi ha yona hiyamukelaka timpsalu leto.”²⁸ Loko atwananisa miyehleketo ya mfihleko wa kuhlrawuleka ni svitirho, N. T. Wright akombisa mintirho ya kuhlrawuleka tani “minkarhi leyi vutomi bza tilo bzitlhanganaka hi mfihleko ni vutomi bza misava”.²⁹ Makhongelela man’we ya xikriste malandza mintirho ya kuhlrawuleka ya kuhundza ya man’wana. Vaprotextante hakanyingi valwela ngopfu yimbirhi: ntsakamiso ni ewukarixtiya (vukona bza Yesu Kriste hi xiviri ka kati ni vhinyu) (lesvi nakona svivitiwaka hi Xilalelo xa Hosi kumbe Ntlhanganu wa Kuhlrawuleka).³⁰

John Wesley akhutaze hi matimba “kukumeka hi le kusuhi ka hinkwasvu sviyimiso (milawu ya moya)”³¹, kambe ngopfungopfu ka Ewukarextiya. Loko avulavula ha rona ate i “ndlela leya nkoka” leyi ha yona timpsalu tifikisiwaka ka hina, athela kambe avona

28. Rob L. Staples, *Outward Sign and Inward Grace: The Place of Sacraments in Wesleyan Spirituality* (Kansas City, MO: Beacon Hill Press of Kansas City, 1991), 21. Emphasis added.

29. Wright, *After You Believe*, 223.

30. Masungulu lamaseketelaka mintirho yimbirhi ya kuhlrawuleka i kubzekamela ntsena ka levisimekiweke ha Yesu Kriste (leyi na kona yichuliwaka “mintirho ya kuhlrawuleka ya Hosi”).

31. Wesley, *A Plain Account of Christian Perfection*, Annotated, 45.

kukumeka ka hina ka Ntlhanganu tani gonso ra kusungula ra kuyisa mahlweni kuponisiwa ka hina.³² Mavonela lawa ya kuhanya matiseketele hi kukholwa ka yena ka lesvaku Ntlhanganu wutlula kutsundzuka hi xikombiso arifu ra Kriste, kambe avukona bza Kriste hi xiviri, hi Moya wa Kukwetsima, bzihanyiwa loko kuyamukeliwa Xilalelo xa Hosi.³³ Lesvo sviyendle lesvaku Wesley afika ka matwisisela mambirhi ya risima. Ya kusungula, lesvi timpsalu ta xiviri tifikisiwaka ka vutomi bza xikriste lebzinyikiweke matimba, axilalelo xifanekela kuyamukeliwa kanyingi hilaha svingakotekaka hakona. Ya vumbirhi, lesvi avukona bza Moya wa Kukwetsima eka Ntlhanganu kufanaka ni vukona bza timpsalu ta Xikwembu letiponisaka, tihlawulekisaka, tihlayisaka, awufanekela kuvoniwa tani “xiyimiso xa kuhundzula”³⁴ – munhu wa mbilu leyihundzukeke aatakota kuponisiwa–ni kuva ndlela ya kuyisa vuhlawuleki amahlweni. Matwisisela lawa ya le henhla ya Ntlhanganu mayendle lesvaku antivi ya ta vukwembu ya munazareno Rob Staples loko yivulavula hi Ewukarextiya yiku i “ntirho wa kuhlawuleka wa kuhlawulekisa”.³⁵

Ntsakamiso wutlula mukhuva ntsena, kumbe vumboni bza le rivaleni. Wukombisa rifu ra hina ni kutlhantuka ka hina na Kriste. “Loko sviri tano, hi kukhuvuleriwa kufa ka yena, hilahlwile na yena,

32. Maddox, *Responsible Grace*, 202.

33. “Loko Yesu aku: ‘xitsundzuxu’, rito rakona ra Xigirika i *anamnesis*. Rihundza kutsundzuka sva matimu. Rikombeta kutsundzuka lokupfuleliweke hi Moya wa Kukwetsima lokutekaka lesvihumeleleke khale kukutisa ka nkarhi wa svosvi lakakuva ‘svitlhela svihumelela.’” J. D. Walt, “Wonder Bread,” *Seedbed Daily Text*, April 24, 2020, <https://www.seedbed.com/wilderness-wonder-bread/>.

34. “Xiyimiso xa kuhundzula” i xigana lexi John Wesley axitirhiseke hi yexe. Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 252. Hi kuvoningeliwa hi vumboni bza mamana wakwe loko aku akume kutshemba lokutiyeke ka kupfumela ka yena nkarhi lowu aali ka Ntlhanganu (Xilalelweni), ni vumboni bzin’wana bza kutalatala bza kukhumbiwa ka kufana ni loku, Wesley asvivonile lesvaku nkarhi wa Ewukarextiya “wutlhela wukombisa’ kutinyiketa ka Kriste hi kuhetiseka hi ndlela ya kuhlmalisa, na kutisa matimba ya kona ya kuponisa.” Maddox, *Responsible Grace*, 203.

35. See Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 201–249.

lesvaku kukotisa lesvi Kriste apfuxiweke exikarhi ka vafi, hi matimba yokwetsima ya Tatana, na hina hitahanya hi mukhuva lowumpsha” Va le Rhoma 6.4). Munhu angotshuka anghena mfun’wini wa Xikwembu – kambe kufanekela kuva ni kufa hi tlhelo ra xijoho ni kutifela yena, ni kuntlhantukela vuton’wini bzipsha.³⁶ Ntsakamiso wufunga nkarhi lowu. “Ntsakamiso wuveka rivaleni lesvaku vutomi hinkwabzu bza xikriste i mhaka ya kufungiwa hi xihambanu, ya kuhlengela xihambanu, ya kurhwala xihambanu ulandza Yesu.”³⁷ Wesley angakatsi ntsakamiso ka minongoloko ya yena ya nawu ya svitirho sva timpsalu, kambe lesvo asvivuli lesvaku anganyikanga risima ntsakamiso, kambe hikola ka ntirho wa wona wa kusungulisa akuhlengeleni ka kupfumela ni kuva xihumelelo xili xin’we ntsena ka vutomi bza mukhongeli. Xilesvo, ka Wesley, ntsakamiso wufunge kusungula ka vutomi bza vuhlawuleki, na Wesley avona svitirho svin’wana sva timpsalu tani lesvifanekelaka kuphindhaphindhiwa tani ndlela ya kulava vululami nkama hinkwawu.³⁸ Wesley aalongoloka svinene ni Va Reforma va Nghilandhi hi matlhelo manyingi ya matwisisela yakwe ya ntsakamiso, kambe aahambana na vona hi matlhelo mambirhi ya ntikelo. Hi kuvula ka Maddox, Wesley atlakusile “kuhundzuka ka vutomi bza hina lokunyikiweke matimba hi timpsalu” henhla ka kunyikiwa ka hina “rivalelo ra nawu (ntikelo ka nandzu ni ka mfanekelo wa kurivaleliwa).” Loku i kuhambana kukulu hikusa kuhlaya lesvaku ntsakamiso ahi ntsena xikombiso xa lesvaku svijoho sva hina svirivaleliwile, kambe nakona xa lesvaku hikarhi hijahiwa ka ntshamelo wa hina wa vujohi ni kuwa, lesvi xijoho axihivangele wona.³⁹ Handle ka lesvo, ka Wesley, hambi

36. Wright, *After You Believe*, 281.

37. Wright, *After You Believe*, 281.

38. Staples, *Outward Sign and Inward Grace*, 98; Maddox, *Responsible Grace*, 222.

39. Ku ni kuhambana kukulu xikarhi ka makhongelela ya xikriste ya Vupelajambu (ya xilatino) ni ya le Vuxeni (ya xigirika) hi tlhelo ra mawisisela ya kuponisiwa. “Xikriste xa Vupelajambu (xingava xa xiprotexante kumbe xa xikatolika) xisungule kuvoneka

loko timpsalu ta ntsakamiso “tiringana akuva kusungula vutomi bza xikriste”, kulaveka kutirhisana, hi kuhlamula ni vutihlamuleli, ni timpsalu leti hiyamukelisiwaka akuva svitirho sva timpsalu svikota kutirha hi kuhetiseka.⁴⁰ Hi matwisisela lawa, ntsakamiso i xifungu ni xikombiso xa kunavela kutinyiketela hi kuhetiseka ka lesvilavekaka akuphameleni ka vutomi bza kuhlawuleka.

Ntivi ya ta matimu ni mujondzeki wa munazareno Paul Basset atshama andzibzela lesvaku nongoloko wa vugandzeli wa ntsakamiso wa khale svinene lowutiviwaka, wa le kuheleni ka lemedzana ra vumune, awukatsa lesvaku mufambisi wa ntirho athlanteka mavoko na ahlaya marito lawa (ndzimahlayaka hi marito ya mina): “Ke, svosvi yamukela timpsalu ni kujaha ka Hosi ya hina Yesu Kriste, matimba ya Moya wa Kukwetsima amatirhe ndzeni ka wena akuva hi kupsaliwa hi mati ni Moya utakota kuva mboni leyitshembekeke.” Hi kukomisa, ndziyamukele timpsalu; ndzikarhi ndzijahiwa; ndzitava mujondzisiwa wa Yesu.

Vuxaka lebzivonelelanaka

Kukanelisana kwihi na kwihi henhla ka timpsalu letihlayisaka avuton’wini bza vujondzisiwa akutava kungatlhangananga, ngopfungopfu ka va makhongelesa ya va Wesleyan-Holiness, loko kungakhumbiwi risima ra vuxaka bza moya lebzinga ni vutihlamuleli. Wesley alulamise matirhela ya kunabzala lawa aakholwa lesvaku malaveka ka mukriste mun’wana ni mun’wa lweyi anga kukuleni. Hi kutiva mbzhekamelo wa vuminamina (lowuvangaka kukala kutikamba) ni ndzingo wa kuva munhu ni munhu atihanyela vutomi

na xili lexinyikaka ntikelo hi nawu ka nandzu ni kurivaleliwa, kuve ntivovukwembu hi tlhelo ra kuponisiwa wa kusimamela jondziso wa le Vuxeni awutikomba hi kunyika ngopfu ntikelo xivilelo xa kujaha ntshamelo wa hina wa vuvabzi bza vujohi.” Maddox, *Responsible Grace*, 23. Mavonela ya Wesley hi tlhelo ra matwisisela ya ntsakamiso amakatsa ha svimbirhi, kambe manyika ngopfu ntikelo athlhelo ra kujaha ni kunyika vutomi.

40. Maddox, *Responsible Grace*, 23.

bza yena, Wesley asimeke ntlhanu wa svigava lesvi asvichuleke “nhlengeletanu ya vakriste”. Ayili mintlawwa (ya kufanana ni ya tiklasi ta xkolwe xa sonto leti tikongomaka kuwundla ni kujondzisa vukriste), tinhlengeletanu ta klasi (hahatavulavula ha tona ndzhaku), mintlawwa (mintlawwa yitsongo), mintlawwa ya kuhlawuliwa (ya kuyaka vurhangeli ni vutshinyi) ni mintlawwa ya kutilaya (mintlawwa ya kuyakisa ximpsha).

Na hinkwasvu svigava sva tinhlengeletanu ta vakriste svipfuna tani svitirho sva timpsalu, Wesley akholwile lesvaku nhlengeletanu ya klasi ayili wona mongo wa ntlhanganu wa vakriste ni wa risima ra kukula akufananeni na Yesu. Yihundzuke “método” (matirhela) ya misingiriko ya metodixta na, vanyingi vatiyisa svolesvo, yive xipfunu lexikulu svinene xa Wesley akululamiseni ka matirhela avuton’wini bza kuhlawuleka. Nkongometo wakona wa masungulu akungali kuwundla ka vukriste ntsena, kambe ka mahanyela, na wulandza ngopfungopfu matirhela ya kunabzala ni matshamela lamanene ya kuhundzuka amoyeni. Tijondzo ta Biblele ni ta tijondziso atili ni risima, kambe atikongoma ngopfu mintlawwa. Vanhu avakumeka ka tinhlengeletanu ta klasi akuva vaveka svivutiso henhla ka makulela ya xirho xin’wana ni xin’wana amoyeni. Avakumeka lahaya akuva valangutana mun’wana ni mun’wana ngohe hi ngohe vavutisana: “Svo yini moyeni wa wena?” Avafanela kurhwexana ntirho wa kuvonelela makulela ya timpsalu ni kunyikana svikhutazo lesvi asvilaveka akukongomeni ka mun’wana ni mun’wana wa vona akuhlawulekeni ka mbilu ni ka vutomi.⁴¹

Muchumayeli wa muprotexante lweyi wa kutiveka svinene ka lembedzana ra 18 angavanga John Wesley. Xiyimu lexo axilumba

41. Xiyenge lexi xa nhlengeletanu ya klasi xitshahiwe ka buku ra mina henhla ka vutirheli amadoropeni. Kukuma vuxokoxoko henhla ka nhlengeletanu ya vakriste ni ntikelo wa nhlengeletanu ya klasi ndzeni ka ximetodixta, languta David A. Busic, *The City: Urban Churches in the Wesleyan-Holiness Tradition* (Kansas City, MO: The Foundry Publishing, 2020).

mun'wana Munghiza, George Whitefield. Muchumayeli wa nyiko ya kuvulavula, wa matimba, Whitefield, hinkwaku avuliwe muyimeli wa xiprotectante avupelajambu hinkwabzu ni kuva mun'we wa vakuceteli va risima va *Great Awakening* (Kukhindlimuka Lokukulu) le Merika wa N'walungu.⁴² Wesley na Whitefield avali vanghanu svinene na mun'wana ni mun'wana ka vona akhensa kutinyiketa ka mun'wana akukuliseni ka kereke. Kambe, kuheteleleni, ntirho wa Wesley wusimamile, kungali wa Whitefield. Adam Clarke, mun'we wa nguva ya Wesley wa mumpsha kakwe, avonile nhlengeletanu ya klasi tani handzu lowutshamaka wa mpfuxeto wa vuwiliseni.

Hi kusvihanya nkari wa kuleha, ndzitiva kuxiximeka ka xitlhavukanyiso xa Tanana Wesley: "Simeka tinhlengeletanu ta klasi kwihi na kwihi uchumayelaka kona na uli ni vayingisi va kuhiteka hikusa kwihi na kwihi lomu hichumayelege na hingasviyendlanga lesvo, rito rifane ni mbewu leyibzaliweke ndleleni." Svive hi ndlela leyo hingakota kusimeka tikereke letitshamaka ta kuhlawuleka misaveni hinkwayu. T.na Wesley avone kulaveka ka lesvo kusukela kusunguleni. T.na Whitefield... angasvilanzanga. Yive yihi mihandzu yakona? Handzu wa ntirho wa T.na Whitefield wufe na yena n'winyi. Handzu wa ntirho wa T.na Wesley wutshamile nakona wukarhi wuyandza.⁴³

Whitefield hi yexe, hi kuhlamula xivutiso henhla ka ntikelo wa mpfuxetelo wa xiwiliseni, ndzhaku atikambile: "Makwerhu Wesley ayendle hi vutlhari; vanhu lavangapfuxiwa avutirheleni bza yena atihlanganise na vona ka svilawu sva kujondzela [tinhlengeletanu], na hi ndlela leyo ahlayise handzu wa ntirho wa yena. Lesvo mina andzisivinakanga, lakakuva vanhu va mina i mabvovo."⁴⁴

42. Harry S. Stout, *The Divine Dramatist: George Whitefield and the Rise of Modern Evangelicalism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1991), xiii–xvi.

43. J. W. Etheridge, *The Life of the Rev. Adam Clarke* (New York: Carlton and Porter, 1859), 189.

44. Etheridge, *The Life of the Rev. Adam Clarke*, 189.

Vujondzisiwa bzingava bza munhu ni munhu, kambe abzifanekeli kuva bza n'winyi. Vakriste lavayahlukaneke va le khombzeni hikusa kupfumela lokunga xihlaleni kupsala vajondzisiwa va gome, lavangavekiki mihandzu. Kugandzela hi vuhlengeli ni kuwundliwa avukristeni svapfuna nakona svalaveka, kambe handle ka vutomi bza vuhlengeli bza vuxaka bza rirhandzu, lebzitwananisiwaka ni kulandziwa ka vutlhari lebzikumiweke, hitalwela “kutirhela kuponisiwa ka hina” (Va le Filipiya 2.12). Xihundla xa kukula timpsalwini lokuhanyaka kuva kutsakisa xi le ka xigana xa vuyelelo xa Wesley: “kuvonelelana arirhandzwini.”⁴⁵

Vuyeliwo ra kutikhoma

Akujondza kukhongela, kutitsona, kuhlaya Matsalwa, kutikamba, kujondza, kutitsongahata, kutiveka hansi, kutirhela, kutihlaya kupfumela, kugandzela ni vutihlamuleli ndzeni ka vuxaka, hinkwasvu lesvi i svikombiso sva svitirho sva timpsalu. Svona, ni milawu yin'wana ya moya ya kufana na svona, i xiyenge xa nkonka xa timpsalu letihlayisaka.

Ungahahlaya lesvaku “Mina andzi na nyiko ya kulandza lesvo!” Hlengela xipinga. Lesvitiyeke hi lesvaku kuhava munhu lweyi anga ni nyiko ya svona kusukela kusunguleni. Asvinyiki manyawu, nakona svilava ntirho wa kutika ni kutitoloveta siku ni siku. Ungarivali, loko kuli ni Moya svapfuna; ntshamelo wa hina wa khale wu le kuhundzuleliweni ka lowumpsha kukondza kufika laha lesvi khale asvingahumeleli tani hi ntolovelo svihundzuka ntshamelo wa vumbirhi “kufikela loko xivumbeko xa Kriste xivonaka exikarhi ka n'wina” (Va le Galatiya 4.19). Kumbe svingava svolesvo sviyendlaka lesvaku kutikhoma kulongoloxiwa tani xihlawulekisi xa kuhetelela xa handzu wa Moya. Kutikhoma kalaveka hikusa handzu awutifambisi

45. John Wesley, “The Nature, Design, and General Rules of the United Societies,” *Works*, 9.69.

hi woxe. Sviluva svi ni svikombiso sva kusungula sva vusvikoti, kambe handle ka kuhiteka ni kurhomiwa ka kusvilava, asvitiyanga lesvaku handzu wutawupfa.

Hi ntiyiso Wright apfuxa mhaka ya lesvaku mihandzu yin'wana yingaphayiwa hi vukanganyisi: “Hinkwayu minxaka ya mihandzu leyi Pawulo avulavulaka ha yona halenu svanabzala kuyiphaya hi vukanganyisi, ngopfungopfu xikarhi ka lavampsha, lavahanyaka, vatsakeke – handle ka kutikhoma. Loko kutikhoma kungali kona, minkarhi hinkwayu svayampsa kuvutisa kumbe amatikombela ya minxaka yin'wana ya mihandzu yingava tanu, matikombela ntsena, kumbe i xikombiso xa lesvaku Moya wu le kutirheni.⁴⁶ Ke, asvihlamalisi loko kutikhoma kufuma akutiyimisela lokutiyeke ka kuwundla vutomi bza vuhlawuleki.

Ku ni maphakama, minkhuhu yinyingi ya kutimilela leyingatlimbaka nsinya wa handzu, svixakatsi lesvitilungiseleke kukutsa timintso kumbe kudumela handzu na wungasiwupfa. Kufanekela kuva ni kuhlawula ka kutitwa ka moya, mbilu ni kunavela ka kukongomana ni valala lava hinkwavu na kungali na kutsetselela. Hikuva wena “uhanya ka Moya” asvivuli lesvaku kulandza Moya kuyendleka ntsena. Ufanela kuhlawula kusviyendla. Kuve ke, wasvikota.⁴⁷

Timpsalu letihlayisaka: ta moya ni ta ntolovelolo

Timpsalu letihlayisaka i ta moya ni ntolovelolo. I ta Moya hikusa titeka Moya. Hi mukhuva lowu handzu wa xiviri wunga xiyendliwa xa ntumbuluku xa xivumbiwa xa kuhanya, na wona handzu wa moya i xiyendliwa xa Moya wa Kukwetsima. Ahingesvikoti kutikhandhela ntirho lowakuyeta wa Xikwembu lowu xiwuyendlaka ka hina hi matimba ya Moya wa Kukwetsima – hi lowutaka hi le handle na,

46. Wright, *After You Believe*, 196.

47. Wright, *After You Believe*, 196–197.

yili nyiko hi kuhetiseka. Kambe, nakona, timpsalu i ta ntolovelo; svi le rivaleni, kulaveka svitoloveto. Svitloveto lesvo sviteka xiyimu xa vurimi bza ntanga akuva lesvisunguliweke ka hina “svihetisiwa” (Va le Filipiya 1.6) ni “kuveka mihandzu ya lesva kululama” (Va le Filipiya 1.11). Kuhava murimi lweyi abzalaka mavele hi musumbuluku na arindzela kuja xifaki hi sonto leyilandzaka. Kusukela ka mbewu kuyafika ka ntshovelo kulaveka kurimela ni nkarhi. Mati ni mumu svalaveka, svinonisi svifanekela kucheleteliwa, ni minsinya yifanekela kuhlayisiwa loko hilava kutiphina hi vuyeliwo ra lesvihilumbaka.

Hina hi va nguva ya sva chapuchapu: khofi ra chapuchapu, mbhacha ya mikrowonda ni internet ya rivilo ra le henhla svinene. Vanhu lomu mapaxtelariya vahlundzukela malaptop ya vona loko kuhundza tisekeninyana na mangasitikhuleketa ka Wi-Fi. Kurindzela lesvaku hinkwasvu sviva sva chapuchapu svihiyendla lavangakotiki kulehisa mbilu. Svita hi kwihhi lesvi? Mina ndzatiyisa, svipfela ka kunavela lokudzimeke timintso ka kutitsakisa ka nkarhinyana, lokungaliki ka nguva leyimpsha–kambe kunga ka rixaka ra vanhu kusukela khale. Hambi loko kuli ni svikombiso svinyingi ka Matsalwa sva xitsongwatsongwana lexidlayaka, kunga kutitsakisa ka nkarhinyana, xa Esawu–wa kutiveka hi mfanelo ya mapsalwa–hi lexibiheke kutlulisa. Ndhuma ya yena ya kubiha yilulamisiwile ndzhaku ka siku ra kuleha, ra kukala kuhumelela akuhloteni. Loko atlhelele matendeni aatwa ndlala. Makwavu, wa kunghwala, wa hahla hi tlhelo ra tatana wa vona, Yakobo, aasveka ncovelo wa xivamba xa kupshuka axitikweni. Esawu amukombele kuja. Hi kufumiwa hi kunavela bindzu, Yakobo ayendle na yena xipfumelelanu: “Sungula undzi xavisela vuhosi [vutivula] bza wena” (Genesa 25.31).

Mfanelo ya mapsalwa, kumbe mfanelo ya vutivula (leyi nakona yivitiwaka nawu wa vutivula), axili xiyimiso xa nawu wa xihena xa kuja ndzhaka lexi axipfumelela n’wana wa xinuna wa mativula

mpfuneko hi xuma ni vufumi anjangwini–nkateko wa kuxiximeka ni wa bindzu. Akuva Yakobo akombela Esawu kumuxavisela xilumbiwa xa risima ronghasi hi nkambana wa ncovelo xive xiyeeyiso lexikulu: “Lesvi ndzilavaka kufa, vuhosi [vutivula] bzitandzipfuna yini xana?” (25.32). Aatiyimiselile kucincisa xilumbiwa xa yena xa risima hi kutitsakisa ka nkarhinyana–hi kukongomisa, hi nkambana wa tifjawu ta kupshuka!

Akufedula kungepfumaleki la. I munhu muni wa matlotlo wa kucincisa xilo xa risima ra kukala kupimanisiwa hi nkamanyana wa kutitsakisa ka kola ni kola lokutekaka nkarhinyana ntsena? Kambe, mukhuwa wa hina wa mahanyela, wa kutitsakisa hi sva nkarhinyana, wuhisusumetela ka svolesvo minkarhi hinkwayu: kucincisa xilo xa risima ra kukala kupimanisiwa hi xin’wana lexi hisvitivaka lesvaku xi ni risima ra le hansi svinene–xilo xa kutiya, lexitekaka nkarhi, hi xin’wana xa nkarhinyana. “Mina ndzilava lesvi ndzisvilavaka, na ndzisvilava svosvi! Ndzilava lesvaku svinavelo sva mina svitsakisiwa, hambiloko svingandzitekela hinkwasvu sva mina.” Asvihlamalisi loko mutsali wa Vaheveru afananisa mayendlela ya Esawu ni vujohi bza kukala kutikhoma: “Kungavi na un’we lahundzukaka muosvi kumbe langariki na mhaka ni vukhongeri, kufana na Esawu langaxavisa vuhosi bza yena kukuma mpandzwanyana wa svakuja. Masvitiva lesvaku, endzhaku ka svona, loko anaverile kukuma minkateko, unyeniywile hikuva angakumanga ndlela yohundzuluxa lesvi aasviendlile, hambiloko ayilavile hi mihloti!” (Vaheveru 12.16-17). I jondzo ya kuchavisa, ya kutika, leyingafanekeliki kusandziwa. Nawu walaveka vuton’wini bza kuhlawuleka, nakona kuhava lweyi angatsemelisaka mafambela ya vujondzisiwa.

Tiger Woods avile mutlangi lwenkulu wa golfe. Loko ndzahali mumpsha, ndziringete kutekelela mabelela ya yena. Ndzive ndzixava ni khepi ra kufana ni lawa aamagqoka. Kambe akuli ni mhaka yin’we ya kukarhata: Tiger aatitlovetisa mawora manyingi ya kulandzana

hi siku, kusukela loko ahasungula kukota kufamba.⁴⁸ Hambi nkama lowu se aali mutlangi lwenkulu wa golfe, vatlangikulobze ali aaya mahlweni hi kutitolovetisa kutlula vona. Ndingahahlaya lesvaku ndzilava kubela golfe kufana na Tiger Woods kambe lesvo asvivuli nchumu handle ka kuva akutinyiketela ka mina akutitolovetiseni kufambelana ni kunavela ka mina. Kutitsakisa ka nkarhinyana akungaringani. Hambi kunavela ka mina kungava ka njhani, mabelela ya mina ya golfe mafanekela kufambelana ni kutinyiketela ka mina akutitolovetiseni.

Avanhu vatshuka vaku: “Ndzilava kufanana na *Irmā* Manyana. Ka yena ndzivona Yesu. I muhlawuleki.” Asvibihanga kumuvona tani xikombiso xinene xa Kriste, ni kunavela kutekelela mahanyela ya yena, kambe lesvi ungatshukaka ungasvitivi i mawora ni mawora lawa amatekaka yexe ni Hosi na atiyanakanya ni kukhongela–makume ni makume ya malembe lawa akumekeke ka nkama wa kutitolovetisa amoyeni, na ali karhi ayakiwa kuyafika ka lesvi namuntlha usvionaka. Angafikanga laha anga kona na atinyiketela ka kutitsakisa ka nkarhinyana. Mikhuva ya moya yiyake ka yena matshamela ya kuhlawuleka, lawa namuntlha matikombaka na mali matimba. Yena ahlakulela handzu wa Moya na lesvo sviyendla lesvaku rirhandzu, kutsaka, kurhula, kuleha mbilu, vunene, kuhanana ni kutikhoma svikutidla, ka yena.

Kuhlawuleka ahi ka nkarhinyana kukuhumeleliyani! –Matimba motshumbiwa. Ahim: hi lesvi hiyakiwaka hiva svona. “Kuhundzuka i nyiko ni kuyitshumba. I xiyendlo xa nkarhinyana ni ntirho wa vutomi hinkwabzu.”⁴⁹ Kulehisa mbilu ka nkongometo wakona hi lesvilavekaka ka riyendzo ra timpsalu. Hifanekela kurimela handzu.

48. Wood ahumele ka nkombiso wa televhizawu wa kutiveka svinene na ali ni ntanga ya malembe mambirhi, akombisa nyiko ya yena ya golfe.

49. Jones, *Conversion*, quoted in Foster and Smith, *Devotional Classics*, 281.

I svinene kupfala ndzima henhla ka timpsalu ta Xikwembu hi kukhongelesa kutenga, hi xikhongelo lexitolovelaka kuyendliwa hi vahlawuleki hi mpfuka wa kuhundza khulu ra malembe (1000):

Xikwembu xa Matimba Hinkwawu, timbilu hinkwatu tipfulekile ka wena, kunavela hinkwaku kutiviwa hi wena, nakona ka wena aku na xihundla lexifihliweke; basisa miyanakanyu ya timbilu ta hina hi kupfuletela ka Moya wa wena wa Kukwetsima, akuva hitakota kukurhandza hi kuhetiseka, ni kuva, hi xihluwa, hikulisa Vito ra wena ra kukwetsima; ha Kritse Hosi ya hina. Amen.⁵⁰

50. *The Book of Common Prayer* (Cambridge: Cambridge University Press, n.d.), 97–98.

6

TIMPSALU LETIRINGANAKA

Kambe Hosi yite ka mina: "Timpsalo ta mina eka wena tiringene; hikuva matimba ya mina mahetiseka laha kunga ni kutsana kona."

– 2 Va le Korinto 12.9. NIV

Hisungule buku leri hi kuhlaya lesvaku timpsalu i ta munhu, letihanyiweke ni kutiviwa hikola ka munhu ni ntirho wa Yesu Kriste, lweyi atikombiseke hi vukona bza Moya wa Kukwetsima. Tani hilaha svivoniweke hakona ha Thomas Langford, timpsalu atitiviwi hi kuyanakanyela kufana ni xiyimiso, “kambe akutinyiketeni hi xiviri ka Xikwembu eka matimu.”¹ Ka Yesu Kriste ni le ka Moya ku ni vukona; kupfuxetiwa ximpsha ka vutomi bza vanhu kuhanyiwa hikola ka timpsalu letirhangelaka mahlweni, tiponisaka, tihlawulekisaka ni kuhlayisa. Matikombisela lawa ya kuhetelela ya timpsalu hi tlhelo ra Bibe, hi mavonela ya mina, hi lawa manga ya mfihleko kuhundza hinkwawu.

Xana utshama utivutisa lesvaku ha yini lava vatikombaka ingi vatiphina vuton'wini vavoneka na ingi va le kule ni Xikwembu, kuve lavadlomutelaka xiziveni xa mati ya kuchavisa ni kutlhangana ni svikarhatu lesvikulu avuton'wini vatitwa na vali kusuhi ni Xikwembu?

1. Thomas A. Langford, *Reflections on Grace* (Eugene, OR: Cascade Books, 2007), 107.

Akusunguleni ingi matikombela lawa mambirhi malwisana. Svatwala lesvaku lava vakalaka vangataleliwanga hi svikarhatu vatshama na vatsakile ni kufunengetiwa hi kurhula lokutlulaka ka lava varhwalaka kutika svinene, kambe fularha ra lesvo hakanyingi na rona i ntiyiso. Hihlamuselisa ku yini xitikaneti lexi?

Loko hikhongela hiku, “Kurhandza ka wena akuyendliwe misaveni tani hiloko kuyendliwa tilweni” i kupfumela lesvaku ahi hinkwasvu lesvihumelelaka misaveni svinga kurhandza ka Xikwembu. Xikwembu ahixirhwexi lesvingalulamangiki. Loko hisviyendla hikaneta ntshamelo wa Xikwembu. Nawu wa vunharhu wuyalisa kutlanga hi vito ra Xikwembu, lesvingafambelaniki ngopfu ni kutseketsela, kambe ngopfungopfu ni kunchimisa Xikwembu amisaveni. Svachavisa kuphata lesvinga sva Xikwembu na uku svibihile. Kambe hifanekela kuhlaya lesvaku, hambiloko svingali hinkwasvu lesvihumelaka svinga kurhandza ka Xikwembu, kambe, lesvi Xikwembu xa hina xinga xa matimba hinkwawu ni rirhandzu hinkwaru, kurhandza ka Xikwembu ku kona ka hinkwasvu, ngopfungopfu lesvi Xikwembu xihlayaka lesvaku i sva xona ni lesvaku svitshama ka Kriste. Matsalwa mahitsundzuxa lesvaku wun’we ka mintirho ya Xikwembu i ku kutsula svilo hinkwasvu, hambi ka makungu ya kuyendla lesvobiha. Yosefa ate ka vamakwavu va vukwele: “N’wina amilava kundzitwisa kuvava, kambe Xikwembu xihundzuluxile makungu lawa lesvaku matisa lesvinene eka vanhu lavo tala, vahanyisiwa, hilaha svitikombaka hakona namuntlha”(Genesa 50.20). Pawulo athela ahitsundzuxa: “Kambe hitiva lesvaku, etimhakeni hinkwato, Xikwembu xi le ntirhweni wa kutisa lesvinene eka lava vaxirhandzaka, vangalava xivavitaneke, hi kuya hi makungu ya xona” (Va le Rhoma 8.28). Yosefa angahlayanga lesvaku Xikwembu xiyendle lesvaku vamakwavu vamuxavisa ayava xikarawa le Gibita; ate Xikwembu axingatitshika makungu ya vona ya kubiha mahumelela. Pawulo angahlayanga lesvaku Xikwembu xiyendla lesvaku lesva kubiha

svihumelela ka vanhu va xona; matshan'wini ya lesvo, ahlaye lesvaku Xikwembu xitshembekile kutirha ka hinkwasvu, svingava lesvinene kumbe lesva kubiha, akuva xiteka lesvitikombaka na sviwonha kumbe sviwonhekile xisvihundzula lesvijahaka ni lesvihlawulekeke. Matsalwa lawa mahlamusela lesvaku ha yini lavanga ka Kriste na vatlhangana ni tinxanisa letikulu vatlhela vali vona lavakhumbiwaka hi kurhula lokutlulisaka. Ku ni lesvihumelelaka ka mujondzisiwa lweyi atinyiketeke hi kuhetiseka ka Yesu, lweyi, akufambeni ka riyendo ra timpsalu, satlhangana ni matshamela ya kunonon'hwa ni ya kutsondzoma: atlhangana hi timpsalu letiringanaka, ta Xikwembu agomeni ra yena akuva timuhlayisa ni kumunyika lesvilavekaka kulweni ka yena.

Ntamu wuhetiseka kutsaneni

Mupostola Pawulo avulavule hi timpsalu letiringanaka ka papela ra yena ra vumbirhi leri aritsaleleke kereke ra Korinto ra lebedzana ra kusungula. Hi kuvula ka Pawulo, khume ra malembe ni mune lamarhangeleke kutsalela va le Korinto, akombiwe xivono xa Xikwembu, laha “atlakuriweke ayisiwa etilweni ra le henhlahenhla” (2 Va le Korinto 12.2). Ntalu wa vajondzi va Bibe le awukholwi lesvaku Pawulo aaveka mavonela ya lesvaku ku ni svingava svinyingi sva tilo, kambe vaku aatshandza ta kupfuleтелиwa lokuhundzaka vusvikoti bza munhu bza kuvona, kuve yena asvikotile, hi kupfuleтелиwa hi Moya, kuvona lesvingalumbiki sva miri. Nkongometo wa yena akuli kuvabzela, abzela na hina, lesvaku aatlhangane hi matimba lamakulu ni vukona bza Xikwembu, aavone Yesu lweyi apfukeke kufeni, ni lesvaku asvingahakoteki lesvaku ava yelweyi wa khale—aahundzulile vutomi bza yena.²

2. Douglas Ward, “The ‘Third Heaven,’” *The Voice: Biblical and Theological Resources for Growing Christians*, 2018, <https://www.criovoice.org/thirdheaven.html>. Vajondzeki lava kutala vatiyisa lesvaku xivoni lexi Pawulo axirungulaka ka 2 Va le

Kukhumbiwa loku ka manyawu kungatshuka kuyendla lesvaku munhu, amoyeni wakwe, atikulisa ni kutinonon'hwisa. Hi kutiva khombo lero ni kuva ativonela kuwela kutikuliseni lokunyameke, Pawulo ayengetela lesvaku anghenisiwile “riphantsu [muntwa] enyameni” (12.7). Lomu muntwa wakona wuteke ha kona, hambu matshamela ya wona asvihlamuseliwanga hi kuhetiseka. Ahisvitivi kumbe mhaka yakona ayili mirini, mbilwini kumbe kuhanyisaneni ka yena ni vanhu van'wana.³ Lesvibaseke hi lesvaku wuhundzuke mpinga wa kutika svinene ka Pawulo lakakuva, loko avulavula ha wona, aku “i ntsumi ya Sathana, lesvaku yindzihimetela” ni kumutsundzuxa vurheti bza yena (12.7). Akombele Xikwembu lesvaku xiwutlhavula, akuva kusuka vulema bza yena—na hi ndlela leyo, tani hilaha svikombaka hakona, ximuyendla murhangeli wa kereke, wa ntamu ni wa kutlula van'wana. Na hingasikambisisa ta muntwa, ahitsundzukeni lesvaku Pawulo aali munhu wa matimba. Aangatsananga moyeni. Kun'wana, Pawulo arungula hi vuxokoxoko tinxanisa ta yena tani mupostola:

Ndzitirhe kutlulisa, ndzipfaleliwa emakhotsweni, ndzibiwa kutlulisa mpimu, ndzitshuka ndziva kusuhi ni kudlayiwa. Ndzibiwile ka ntlhanu hi Vayuda hi minkhavi ya makume manharhu ni ntlhanu ni mune, ndzibiwa ni hi Varhoma kanharhu; ndzikhandliwile kan'we hi maribze; kanharhu ngalawa leyi andzili ka yona yitshovekile ndziva kusuhi ni kujiwa hi mati; ndzihetile vusiku hinkwabzu ni nhlekanhi hinkwawu na ndzimbekuka lwandle. Ka tiyendzo ta mina ta kunonon'hwisa, ta lembe ni lembe, ndzive kusuhi ni kujiwa hi milambu, ndziphosa

Korinto xifambelana ni kutlhanga ka yena na Kriste lweyi apfukeke kufeni, andleleni ya Damaska.

3. Van'we vakumbetele lesvaku muntwa wa Pawulo anyameni awuli wa miri: matshamela ya xikhumba, vuvabzi bza matihlo kumbe xitshanuka. Van'wana vaveka mavonela ya lesvaku muntwa akuli kutsundzuka lesvi khale aasviyendla sva kuxanisa kereke ni mahanyisanela ya yena ya kukarhata ni vakriste va Vayuda.

kudlayiwa hi svigevenga, ndzilwa ni valekwerhu, ndzilwa ni valala. Ndzitlhangane ni timhangu amadoropeni ni le tintlhaveni; ndzixanisiwile hi jambu le mananga ni svidzedze sva lwandle, ndziva kusuhi ni kudlawa axikarhi ka vamakwerhu va mavunwa. Ndzikarhatekile hi mintirho ya kutika; hakanyingi ndzipfumale vurhongo ndzexe nivusiku; hakanyingi ndzipfumale svakuja, ndzikhomiwa hi xirhami, ndzipfumala ni sviyambalu.⁴

Na hingahavuli kutshikeleliwa ni kuhiseka ka siku ni siku na ndzitrhisana ni makereke ya svikarhatu ni svirho sva kereke sva kunonon'hwa kutlula mpimu!

Tlhela uhlaya mindzingo ya Pawulo. Arhwalile hinkwasvu lesviya ni sva kutlula svona (ndzitsundzula loko alumiwa hi nyoka). Wakholwa lesvaku Pawulo aangali xiluva xa vurheti nakona aangali munhu wa vunyenyeti? Lesvo svihiyendla lesvaku hikhholwa lesvaku muntwa wakona wungava wa matshamela wahi na wahi, awungali mhaka yitsongo ka Pawulo. Kuhundza kanharhu, kupaluxa Pawulo, akombele Xikwembu akuva ximutlhavula muntwa (mahlayela ya xibibele ya lesvaku “Andzotshama hi kukombela”). Pawulo ahikombisisa lesvaku kunene aali khombzeni lerikulu. Aarhwalwa mpinga lowu awumutika, atitwa na agigiseka hi kutikiwa hi wona. Awungali nchumu wutsongo ka Pawulo, kutani akhongela akuva ajahiwa. Hosi yihlamulile xikhongelo xa yena, kambe kungali hi ndlela leyi aarindzela yona. Ahihim, Pawulo, wena utatshama ni muntwa lowo, kambe tiva lesvi: “Timpsalo ta mina eka wena tiringene; hikuva matimba ya mina mahetiseka laha kunga ni kutsana kona” (2 Va le Korinto 12.9). U ni matimba kutlulisa minkameni leyi kunga ni kutsana loko ndzili na wena kutlula minkameni leyi unga ni matimba loko ungali na mina. Ntamu wa mina wuhetisekile kutsaneni ka wena.

4. Peterson, *The Message*, 2 Corinthians 11.23–27.

Kutlakuliwa mavokweni ya Xikwembu

Timp̄salu leti i ndlela ya kuwa Hosi yihibzela lesvi: “Loko ufika akuheleni ka ntamu wa wena munhu, ndzitikunyika ntamu wa kuhundza matimba ya munhu. Loko nkorha wa wena wuhela, nkorha wa mina wutanyikiwa kuhanya eka wena. Loko unghakoti kuya kule, mina ndzitikulandza, ndzikutlakula. Humula nkarhinyana mavokweni ya mina.”

Ku ni xifaniso xa nguva yimpsha xa kutiviwa ngopfu xivitiwaka “Mintila asaveni.”

Siku rin’we nivusiku mun’we wanuna ave ni norho. Alorhe na afamba ribuweni ra lwandze ni Hosi. Hi le tilweni akukombisiwa svivono sva vutomi bzakwe. Ka xivono ni xivono axiye svikatsa svimbirhi sva mintila, xin’we xa yena ni lexin’wana xa Hosi.

Loko xivono xa makumu xa vutomi bza yena xitikombisile mahlweni ka yena, alangute ndzhaku kuvona mintila asaveni. Axiye lesvaku hakanyingi andleleni ya vutomi bza yena akova ni xikatsa xin’we ntsena xa mintila. Nakona avone lesvaku lesvo asvihumelela ka minkarhi ya gome ni kuvaviseka ya vutomi bza yena.

Lesvi hakunene svimuxanisile, kutani akanelisana ni Hosi hi mhaka yakona. “Hosi, uvulile uku lesvi ndzitsemeke mhaka ya kukulandza, awutafamba na mina nkarhi hinkwawu. Kambe ndzivone lesvaku ka minkarhi ya svikarhatu sva kutika avuton’wini bza mina ndzivone xikatsa xin’we ntsena xa mintila. Andzisivitwisisi lesvaku ha yini nkarhi lowu andzikulava ngopfu, wena undzitshika.”

Hosi yihlamula: “N’wananga lweyi arhandzekaka, lweyi arhandzekaka, ndzakurhandza, asvingatayendleka lesvaku ndzikutshika. Ka minkarhi ya mindzingo ni tinxanisa, loko uvona xikatsa xin’we ntsena xa mintila, hi lesvaku andzikutlakulile.

Loko asvokoteka lesvaku munhu avona timpsalu letirhangelaka mahlweni hi ndlela ya xithombhe atitafana ni mubzisi wa tinyempfu, tatana lweyi arinzaka, kumbe khisi leripfuxaka. Loko timpsalu letiponisaka atova hi xithombhe, atitafana ni kuvukarhana, kuyamukela, kuvuyelelana. Loko timpsalu letiringanaka atova xithombhe atitafana ni munhu lweyi atlakuliweke mavokweni ya Xikwembu.

“Mintila asaveni” svihundza svinene xifaniso–i marungula ya vutomi bza xiviri lawa ndzahamatweke kanyingi. Ka malembe ya mina tani mufundhisa, akuli ni vanhu makerekeni ya mina lava avaxaniseka ni kukayakayisiwa hi nhlomulu–van’we hi ndlela ya kuchavisa ngopfu lakakuva ndzitivutisa lesvaku avahawukuma kwini ntamu wa kupfuka avunanwini nimoxo; vanhu lava kutani avajiyelile, na loko ndzitrhisa marito ya Eugene Peterson ndziku “andzitwa kuxaniseka ka vona amarhambzini ya mina.”

Kutani andzivatwa vaku: “Mufundhisa, andzikoti kusvihlamusela. Asvitwisiseki. Ndzasvitiva lesvaku andzitava ndzili kutlimbiweni hi lesvi hinkwasvu, kambe ndzitivutisa”–na laho vahlaya marito wolawaya–“ingi hi loko ndzitolakuliwile. Ndzivaviseke svinene hi kulahlekelwa loku, vuvabzi lebzi, rifu leri, kuxengiwa loku, lakakuva andzitawela hansi hi svitlebu, kambe ku ni kurhula mbilwini yanga ni kuhumula moyeni wa mina lesvingahlamuselekiki. Ndlela yin’we ntsena ya kusvihlamusela hi lesvaku ingi hi loko ndziyotlakuliwa hi malwandla amavokweni lamanga hilaha kungaheliki.” Xikatsa xa mintila: timpsalu letiringanaka.

Loko kuli ni lexi ndzingavaka ndzixitsumbulile hi tlhelo ra kuxaniseka, hi lesvaku timpsalu letiringanaka tiya mahlweni hi kuva letituyeke miyehleketweni kuyafika laha hitilavaka hi kutlulisa. Svakoteka kutiva xanchumu nhlokweni kambe ungaxitivi mbilwini. Kuxihanya hakunene, kuhlayisiwa, kutlakuliwa, asvihlamuseleki. – I kusvihanya ntsena. Hi lesvo timpsalu letiringanaka. Ahi

khale, andzibula ni munghanu kutani aku: “Andzisvitivi lesvi andzitasviyendla loko ndzofeliwa hi mun’we ka vana va mina. Andzิทဟာ va ni ntamu wa kuya mahlweni.

Ndzimuhlamule lesvi: “Utiiyisile. Awu na ntamu svosvi hikusa asviskekufikela. Mawaku loko svingatshuki svikuhumelelele, kambe loko asvotshuka svikuhumelela, akutava ni timpsalu letiringanaka.”

Timpsalu “letiringana ntsena”

Timpsalu letiringanaka hi leti utilavaka namuntlha. I nyiko ya siku ni siku ya “lesviringanaka ntsena”. Tifana ni mana amananga. Tiko ra Xikwembu arili riyendzweni mananga. Svakuja asvili svitsongo, na, loko avangonyikiwa hi Xikwembu, avatafa hi ndlala; kutani Xikwembu xivanyika nyiko. Xinise kati hi le tilweni. Mixo wun’wana ni wun’wana, loko vanhu vapfuka, avakuma mana na yimbambamelile hansi, handle ka matende ya vona, mana yimpsha ya siku rolero. Avatkarhatangelanga yona, avayitirhelanga, avayihakelanga. Ayili kona tani nyiko ya voko ra Xikwembu. Lesvi vona avafanekele kusviyendla akuli kuyirholela vayilunghisela. Xileriso xin’we ntsena axivayalisa kuyihlayisa, vayisiyela mundzuku. Avangapfumeleliwi kuyihlayisa svibzeli, vayivekela siku ra mpfula. Avangapfumeleliwi kuyifihla ahansi ka mibede valumukela mhangu ya kuva Xikwembu xitshuka xingavaniseli hi siku lerilandzelaka; loko voringeta lesvo, ayitawonheka. Ayitahuma svivungu sva kuringela hi svona tinhlampfi. Avafanekela kutshemba lesvaku Xikwembu xitavanyika hinkwasvu lesvilavekaka namuntlha ni kutshemba lesvaku Xikwembu axitatlhela xiyendla svolesvo mundzuku ka kona. Musa wa xona i wumpsha mixo ni mixo.

Hi lesvi timpsalu letiringanaka tinga xisvona. Ta kuva tingasiyeliwi mundzuku. Tiringana namuntlha. Xikwembu xihinyika lesvi hisvivilelaka namuntlha na lesvo svilulamile. Mundzuku nakona svitariningana. I timpsalu “loko undzilava ndzi kona” letihitlakulaka loko hingahakoti kuya kule. Asvihlamalisi loko Pawulo avulile hi

kutshemba hinkwaku: “Kambe Hosi yite ka mina: “Timpsalo ta mina eka wena tiringene; hikuva matimba ya mina mahetiseka laha kunga ni kutsana kona.” Hikokwalaho ndzitsatsaka ngopfu kutidzunisa hi ta kutsana ka mina, lesvaku matimba ya Kriste mata eka mina. Hikokwalaho ndziyamukela hi kutsaka kutsana, ni maxangu, ni kukarhateka, ni kuxanisiwa, ni mahlomulo, hikwalaho ka Kriste; hikuva loko ndzitsanile, hi kona ndzinga ni matimba” (2 Va le Korinto 12.9-10).

Timpsalu letitshamaka

Malembe ndzhaku, mun’we wa mufundhisa le Pensilvânia, ndzhaku ka sonto, avone mun’we wanuna na ali ni xipeneti xa mbzana ya xibinyana ka ndleve ya banci. Hikuva angasvitivi lesvaku lwe wanuna aatirha ka nkomponi ya mimovha leyi xifungu xa yona xa mbindzu axili xibinyana, amuvutisa: “Xibinyana lexo xikombisa yini?”

Na afaya tihlo, lwe wanuna ahlamule hi kuvungunya: “Ina, Mufundhisa, xibinyana xikombisa kuhiseka loku ndzitshamaka ha kona ka Yesu Kriste.”

Mufundhisa ahlamula: “I xifungu xa kutsakisa–kambe xa kubiha hi tlhelo ra ntivovukwembu.” Hi kuhlamala, lwe wanuna avutisa: “Ulava kuhlaya yini?”

“Axingafaneli kuva xikombiso xa kuhiseka loku wena utshamaka ha kona ka Yesu Kriste,” kuvula mufundhisa. “Xifanekela kukombisa kuhiseka loku Yesu Kriste atshamaka ha kona ka wena.”

Kupfumela aminkarhini ya kunonon’hwa ahi mhaka ya kuvona hilaha hinga ni matimba hakona kumbe hipfumele kuyafika kwini. Kupfumela aminkarhini ya kuvaviseka i mhaka ya kuvona hilaha hakunene Xikwembu xinga ni matimba hakona. Kungahumelela yini na yini riyendzweni ra hina, timpsalu ta Xikwembu tiringene kuhitlakula, ni rirhandzu ra xona ri ni matimba hi kuringana kuhihlulela. Ahitsundzukeni lesvaku “kungahumelela yini na yini”

vuton'wini svivula lesvaku Yesu akarhi atshama ka hina hi kuhiseka ka kufana ni ka xibinyana, nakona angakala angahitshiki.

Mun'we wa mamana wa kereke leri andzitrhela ka rona atshuke akhomiwa hi mavabzi ya kutika. Vadokodela vamuyendle svikambelo svotala kuvona lesvi asvimuxanisa. Vatsumbule lesvaku aali ni matshamela ya kukala svinene lawa amayendla lesvaku mirini wa yena wuhambuliwa hi svakuja hi mukhuva wa kutika svinene. Mavabzi kutani amatlula mpimu ni kulava kumususela vutomi. Nkarhini wolowo, nuna wa yena arhumeliwe Afeganistão hi ntirho wa vusochwa. Lwe wa mamana abaxarisiwile ahundzisiwa hi le ka xikambelo xa kutika svinene lexi axitatshuka ximutsemelisa ni kuhefemula hi nkarhinyana. Kuhava lweyi arindzelaka nhlamulu wa kukarhata, ngopfungopfu loko kutiviwa lesvaku wu le ndleleni. Andzibzele lesvi: "Mufundhisa, andzili kuchaveni lokukulu, lakakuva ndzikhomiwa hi mpengumpengu. Andzietlelile mubedweni wa xibelhele, na ndzitetsetsa hi lesvi asvili kusuhi ni kundzihumelela, ndzitivutisa lesvaku hayini hinkwasvu lesvi svihumelela ka mina. Hi xiyengetela, andzihlunamile hikuva nuna wa mina akumeka kulekule svinene na mina. Ndzikhomiwile hi kuchava, ndzitiwa na ndzili ndzexe."

Kufike nkarhi wa xikambelo. Aakhomiwile hi kuchava: "Svosvi ndzasvitiva lesvaku svivula yini kuva ni 'nchavu lowukulu'. Andzingakoti kutshukatshuka, ndzitsumbula lesvaku andzingakoti ni kukhongela. Asvingasindzihumelela lesvaku ndzitsandzeka kukhongela. Xikhongelo lexi ndzikoteke kuxiyendla xive lexi: 'Xikwembu, siza undzipfuna.'"

Ahundzukele ka muwongoli lweyi aatamuyendla xikambelo amuvutisa: "Xana u mukriste?"

"Ina, ndzi yena," kuhlamula muwongoli.

"Ungandzikhongeleta?"

Muwongoli ahlamule handle ka kukanakana: “Ina”, se asungula kuyendla xikhongelo xa kutiyisa ni kujaha.

Munghanu wa mina ndzhaku andzibzele lesvi: “Na ahakhongela, ndzive ni kurhula ka kuhlamalisa lokundzifunenge teke. Asviyendla ingi hi loko Xikwembu hi xiviri xindzikhoma hi mavoko xindzitekela ka xona.” (ina, atirhise marito lawo). “Andzisvitiva lesvaku Xikwembu axili na mina, kutani hi nomo lo, ndzisukeliwa hi kuchava.”

Vayendlile xikambelo, na lesvingahlamalisa hinkwavu hi lesvaku angazanga ava ni nhlamulu wa kukarhata. “Mufundhisa, xikan’we ndzicitwe na ndzingheniwa hi nkhluku wa kutsaka. Kuve kutsaka loku akukhapa. Loko andzisivikotile kucina kolahaya xilawini, ngi ndzicinile!”

Hi nkari wolowo, muwongoli wa yena asuse xisirhelo xa xitimu lexi aayambalile, se kuvoneka xihambanu lexi axilengalenga hi le nhan’wini ya yena.

Svosvi, na matihlo matele hi minhloti loko arimuka hinkwasvu, munghanu wa mina andzibzele lesvi: “Hi kona ndzingatwisisa lesvaku Xikwembu xive na mina nkarhi hinkwawu lowuya–ntsena, andzingakoti kuxivona. Andzingakoti kutwa vukona bza xona, kambe xive kona nkarhi hinkwawu. Hambi lesvi nuna wa mina aali Afeganistão, mina andzahali mutekiwa wa Kriste. Yesu aali nuna wa mina ka nkama luwa, atlhelweni ra mina, andzivukarha.”

Riyendzweni ra hina ra timpsalu, timpsalu letiringanaka ta Xikwembu tihikhoma hi tindlela tiningi, kambe yin’we ya tindlela ta risima ngopfu i miri wa Kriste. Asviihlamalisi lesvaku, loko hikhongela akuva Xikwembu xitivonakalisa mavabzini ya hina, xita hi ndlela ya xipapelana kumbe ya kufoneliwa hi munhu wa kereke ra hina aku: “Ndzakurhandza. Ndzi karhi ndzikukhonge lelaka. Hosi yi na wena.” Hitshuka hinghena ka ntlhanganu wa kereke na hirhwale lesvifanaka ni mindzhalu ya kutika kutlulisa, kambe mun’we wa vamakwerhu ka Kriste, wa xinuna kumbe wa xisati, andzivukarha

aku: “Awusuki miyehleketweni ya mina masiku lawa. Tiva lesvaku warhandziwa, wakhongeleliwa.” Nakona, vonani mahlori, vukona bza Yesu hi xiviri bzahirhendzela ingi hi loko bzohitlakula nkameni wolowo hi kuhiseka ka kufana ni ka xibinyana, bzhipangalata minkameni ya svirhalanganya sva vutomi bza hina.

Na wun’we ka vana va mina va xisati ahali ntsongo, aachava xinyama. Nsati wa mina na mina ahimulata mubedweni hiku: “Ungachave. Yesu a na wena kola.”

Aahlamula lesvi: “Hi svona, mami na papi. Andzingachavi.” Kambe asvingaheti nkarhi na hingamutwi ahibela xipfalu xa lawu ra hina. “Mami na papi, ndzasvitiva lesvaku Yesu a na mina, kambe ndzilava munhu wa kufana na n’wina.”

Aavula svona. Hitshuka hilava munhu wa kufana na hina. Hi lesviyendlaka lesvaku miri wa Kriste wuva svolesvo–ntlhanganu wa vakriste i Yesu na ayambale xikhumba. Hi ndlela ya miri ya vanhu lavataleke hi ntwelavusiwana lowungapimanisiwiki ni rirhandzu leringaheliki, hivukarhiwa ni kuhlayisiwa hi Xikwembu.

Kutiyisela, kutikhoma ni kulangutela

Kuvava ni kuxaniseka i svilo lesvi hitalelaka kusvigega. Asvibihanga kunavela kutshamiseka ni kuhanya. Kambe nakona hasvitiva lesvaku hingakuma kutsaka, hambu kona kulangutela aminkameni ya kuvavisa ni ya kuhlomula mbilu hikusa hasvitiva lesvaku ntamu wa Yesu hi lowuhetisekeke akutsaneni ka hina. Ka papela rin’wana ka vakriste va lebedzana ra kusungula, lava avahanya le Roma, Pawulo ate: “Kungari svesvo ntsena, kambe hitidzunia ni le maxangwini ya hina, hi kutiva lesvaku maxangu mapsala kutiyisela, kutiyisela kupsala kuhlula miringo [kutikhoma], ni kuhlula miringo kupsala kulangutela; kutani kulangutela akuhikhomisi tingana, hikuva Xikwembu xicherile rirhandzu ra xona etimbilwini ta hina hi Moya Lowokwetsima lowu hinyikiweke wona” (Va le Rhoma 5.3-

5). Pawulo athhela avulavula hi kuyakiwa ka matimba ni vumunhu lokuyisaka kufaneni na Kriste.

Xa kusungula, amaxangu mapsala kutiyisela. Sviphigo, kutlimbiwa ni mindzingo ahi timhangu ta kutshuka tihumelela na tingali ni ntikelo ka nkongometo wa kuhetelela (*telos*) wa kufana ka hina na Kriste. Ka ririmi ra kusungula ra Testamente Leyimpsha, “kutiyisela” i rito ra *hipomone*, lerivulaka kutiya hambi kungahumelela yini na yini—kutiya ni loko minkitsinkitsi ya vutomi yihihlongolisa yihiwela henhla. Svikarhatu svipsala kutiyisela, na kutiyisela kuli tshamela leringe: “Andzingatlheleli ndzhaku, kungahumelela yini na yini.” Svifana ni kutsutsuma mpfhuka wa kuleha. Milenge yatika, maphaphu mavilela moya, mbilu ya wena ingi yitobuluka xifuvuni xa wena, na wena unavela svinene kuyima. Kambe wasvitiva lesvaku ufanela kuya mahlweni utsutsuma hikusa nkarhi lowu upimisaka kuyima, hilaha uyamukelaka kupfuneka lokukulu hi tlhelo ra vusvikoti. Lesvo i *hypomone*-kutiyisela akutlimbiweni. Hingatsaka hi svikarhatu ni mindzingo ya hina hi kutiva lesvaku mintlimbo leyo, hambi wona maxangu ya vutomi svipsala kutiyisela ni kusikisela.

Xa vumbirhi, kutiyisela kupsala kutikhoma, kumbe kuhlula mindzingo. Rito ra Xigirika *dokime* akusunguleni arivula nsimbi leyitengisiweke, yisusiwa nsila hinkwayu. Svikarhatu ni mindzingo svipsala kutiyisela, na kutiyisela kupsala ntamu wa kuhlula mindzingo. Laha misaveni, ka svigava hinkwasvu, akutikhoma kuvileliwa ngopfu masiku lawa. Richard John Neuhaus adlunyata mhaka: “Akuva hili svivumbiwa svimpsha ka Kriste i nyiko ya Xikwembu; akuyakiwa ka vutikhomi, kumbe ntamu wa kuhlula mindzingo, i kuhetiseka ka nyiko leyo. I ntirho wa vukheta svinene wa kuhundzuliwa hiva lava kutani hinga vona ka Kriste. Svilava kuxiximiwa ka lesvi hisvihanyaka siku ni siku, ka matshamela ya siku ni siku, ariyendzweni ra mukriste.”⁵

5. Richard John Neuhaus, *Freedom for Ministry* (Grand Rapids: Eerdmans, 1979), 90.

Neuhaus ahetisa hi kuvula lesvi: “Kutikhoma kulava kutiya ni timpsalu akuva hihanya vutomi lebzinene amisaveni leyi svivilelo sva hina svingahlamuliwiki.”⁶ Ntamu wa kuhlula mindzingo awukumwi hi kurhumisa. Kusikisela hikola ka mindzingo ya matshamela ya vutomi kupsala kutiyisela, na kutiyisela, loko kuyendliwe hi ndlela yinene, kupsala vululami ni kuyeta ka vumunhu.

Xa vunharhu, kuhlula mindzingo kupsala kulangutela. Kulangutela i kurhula, kutshemba ka lesvaku Xikwembu xi na hina. Kulangutela i kurindzela hi kutshemba lesvaku, kungava yini na yini lexi mundzuku ahitelaka na xona, mundzuku yelweyo ale mandleni ya mupangalati wa riyendo ra hina ra timpsalu. Mhaka ya yikulu ka ntanga ya hina ahi kutlimbiwa ngopfu, kambe i kulangutela kutsongo. Hi ntiyiso, Thomas Langford avula svona: “Kulangutela akutlulelisi ka nkarhi lowutaka; kulangutela kupfuxetisa matwisela ya nkari lowuhundzeke kuva kuletela vutomi ka nkarhi wa svosvi. Hihanya na hihundzlulwile ni hi kulangutela.”⁷

Xifaniso xingapfuna kukhanyisa mhaka.⁸ Pimisa xilawu xa kutala hi vangheni va tijondzo ta le xikarhi. Uhundzukela ka mujondzi wa tlhelo ra ximantsi umuvutisa: “Wo yini ka tijondzo ta wena ka lembe lera kuhetelela ra tijondzo ta le xikarhi?”

Mujondzi ahlamula: “Asvindzifambeli khwatsi. Ndzifeyilile ka tijondzo tiningi kuve loko ndzotlhela ndzifeyila ka yin’wana, andzingapasi. Ndzitafanela kutlhela ndzijondza lembe rin’wana.”

Utlhela uvutisa, “Usvivona njhani hi mundzuku wa wena?”

“Haa, ndzilangutela kuhetisa tijondzo hi Mujaxihi (Maio), na laho ndzitaringeta kunghena xikolwe xa le henhla xa ntlhanganu hi nguva ya xixikana.”

6. Neuhaus, *Freedom for Ministry*, 88.

7. Langford, *Reflections on Grace*, 107.

8. Xifaniso lexi ndzixitwe ka nchumayelo wa Mf. Dk. Thomas Tewell hi malembe ya 1990 na wuli ni nhlokomhaka leyi: “The Tenacity of a Bulldog.” (Kuhiseka ka Xibinyana).

Kutani uhundzukela mujondzi wa xisati wa tlhelo ra xinene umuvutisa sva ku fana. “Wo yini ka tijondzo ta wena ka lembe lera kuhetelela?”

“Svindzifambela khwatsi”, ahlamula.

“Upimisa kunghena xikolwe xa le henhla?”

I ntiyiso svolesvo! Kutani ndzipfumeleliwile le Univhersidade ya Harvard. Ndzaharindzela tihlamulu ta Princeton, Stanford na MIT, kambe ndzi ni kulangutela.”

“Utikomba uli mujondzi munene ngopfu. Ungandzibzela xiyimu xa wena ka turma ra wena ra tijondzo ta le xikarhi?”

Ka ntlhanu wa madzana ni rin’we (600) ya vajondzi, ndzi wa vumbirhi ka turma ra mina, ni nota ya 4,3 (17,2)”

“Heyi! Svitsakisa ngopfu lesvo! Ungandzibzela lesvaku uhumelelise kuyini ka xikambelo xa wena xa kunghena xikolwe xa le henhla (SAT)?

“Ka tinhlayo ndzikume 780, ni 760 ka ririmi, svitlhanganisa 1540.” (800 i tipontu letilavekaka ka xigava ni xigava.)

“Lesvi hi lesvifanaka ni lesvi na mina ndzisivikumeke ka xikambelo xa mina”, kutani uyengetela hi kukokiwa hi vuhlomehlome: “Usvivona njhani hi mundzuku wa wena?”

“Ina, ndzirindzela kuheta tijondzo hi Mujaxihi (Maio) kutani ndziyanghena ka rin’we ra maunivhersidade lawaya akuva ndzitava ntivi ya ta minkambisiso.”

Upimisa, “alangutela kuheta tijondzo”? Nhwanyana lweyi ahifambelile! Ni kuva mhaka ahi mhaka svolesvo.

Wakuvona kuhambana? Mujondzi wa kusungula aalangutela kuhundza kulangutela; lweyi wa vumbirhi aalangutela na atshemba lesvaku svitayendleka. Kulangutela ka kufana ni loku akutululelisi ka nkarhi lowutaka. Kupfuxetisa matwisisela ya nkarhi lowuhundzeke kuletela vutomi ka nkarhi wa svosvi. Hihundzuliwile hi kulangutela ka kufana ni loku. Vanhu vatshuka vaku: “Ndzitshemba lesvaku

Xikwembu xandzirhandza. Ndzitshemba lesvaku Xikwembu axingandzifularheli loko ndzihaqiwile. Ndzatshemba lesvaku Xikwembu xitandzikhoma, xindzitiyisa minkameni ya maxangu.” Kulangutela ka mukriste ku ni masungulu ya wona ka rirhandzu ra xihambanu xa Yesu Kriste ka nkarhi lowuhundzeke, wa svosvi ni ka lowu waahataka, ni le ka matimba ya kupfuka ka yena lawa manyikaka vutomi. Kulangutela loku akuhikhomisi tingana (Va le Rhoma 5.5). Hi le mandleni ya matimba ya timsalu letiringanaka ta Xikwembu. Xihitamela hi kuhiseka ka kufana ni ka xibinyana.

Ndzinyiketa moya wa mina mavokweni ya wena

Na mangali matlhanga, ndzitsale ndzima leyi nkarhini wa ntungu wa COVID-19, nkarhi wa kukanakana lokukulu ni maxangu ya kuchavisa. Mugqivela wa Kuhlawuleka, lowurhangelaka Paska, i nkarhi wa kutiyanakanya axihundleni hi ta rifu ra Yesu ni kuyanakanya nkama lowu awutsemakanyeke xinyameni xa sirha. Man’we ya matsalwa ya siku lero, Tipisalema 31, amali ni marito lawa Yesu amavuleke xihambanwini na ali kusuhi ni kufa: “Tatana, ndzinyiketa moya wa mina emavokweni ya wena” (Luka 23.46). Yesu atirhisile marito ya Pisalema 31.5, na ayengetele ntsena rito ra Abba (“Tatana”) ka xikhongelo xa yena.

Ka lesvinyingi svingajondziwaka hi xikhongelo lexi xa Yesu, lesvi ka mina svinga sva nkoka amananga ya COVID-19 hi lesvaku ku ni kuhambana lokukulu xikarhi ka vutomi lebzisusiwaka ni vutomi lebzinyikiwaka. Yesu asvidlunyatile ka Evhangeli ya Yohane: “Aku na munhu landzitekelaka bzona, kambe ndzabzinyiketa hi kurhandza ka mina” (Yohane 10.18). Atshika vutomi bza yena akutshunxekeni ni hi kusvirhandza. Rifu ra Yesu xihambanwini arivanga makumu ya kuchavisa ya vutomi lezvi abzitshebmbisa kumbe tingana ta ntirho lowudluvekiweke. Mave makungu ya Xikwembu nkarhi hinkwawu. Xihambanu axili makungu ya Xikwembu hi tlhelo ra ntumbuluku hinkwawu ya kuhikutsula ka munyama ni le mandleni ya rifu ra

mimoya ya tindhuna ni ya vafumi. Hi ndlela leyo, kutinyiketa ka Yesu akuvanga ka kusindzisiwa—hi kusvirhandza akuyamukelile hikola ka hina. Aasvitiva lesvaku a le mavokweni ya Xikwembu, xilesvo aasvikota kuvula: “Ndzinyiketa vutomi bza mina, lesvaku ndzitatlhela ndzibzikuma” (10.17).

Ahitinyikeni nkarhinyana wa kutivutisa lesvaku xana vutomi bza hina bzonyiketwa kumbe bzotekiwa. Ku ni kuhambana lokukulu ka lesvi svimbirhi, ngopfungopfu ka lesvifambelanaka ni kutshemba. “Tatana, ndzinyiketa vutomi bza mina emavokweni ya wena” svivula lesvaku hitshemba lesvaku vutomi bza hina bzyonyiketwa hicolaho ka lesvinga svikulu ni kusaseka ngopfu kuhundza lesvi ahitakota kusviyendla handle ka Tatana wa hina wa le tilweni. Akuva Yesu ayendla xikhongelo lexiya nkameni wa kunonon’hwa svinene vuton’wini bza yena svihibzela lesvaku akuli khale na ayendla xikhongelo lexi—kukatsa ni svikhongelo sva nhlomulu lesvi asviyendleke ntangeni wa Getsemani. “Mavokweni ya wena” i xikhongelo xa kutiveka hansi hi kuhetiseka hikusa, hi mongo wa xona, xivula lesvaku hitisusa mandleni ya munhu mun’wana ni le matshameleni man’wana—kukatsa ni makungu ni minkongomoto ya hina—hiveka vutomi bza hina hi kusvirhandza amavokweni ya Xikwembu. Hi matwisisela ya kuyeta svinene, xitlhela xihlamusela ni kutshundzuka kukhumbiwa ka vutomi bza hina kungava hi kupfumela lesvaku svilo svihiyendlekela, kumbe hina hitiveka kuhlayisekeni ka Xikwembu akuva xihilulamisela mfambu wa hina. Mhaka yin’we i kutekeliwa xanchumu—leyin’wana i kuxitshiketa. Kutava kulahlekelwa kumbe kutiveka hansi.

Yesu ahikombisa matimba lamatlhavaka mbilu ya kutinyiketa. Ahikomba lesvaku, loko hitiveka hansi ka matimba ya Xikwembu, hikota kuhundzula lesvi misava hinkwayu yisvimonaka tani kulahlekelwa hi lesvi ka misava hinkwayu svinga kuvuyeliwa. Loko Frederick Buechner aku: “Kunyikela xanchumu i kuxihlawulekisa

loko uxinyika hi rirhandzu”, alava kuhlaya lesvaku hambu loko munhu aringeta kuxiwutla mavokweni ya hina, hambu loko sviyendla ingi ahi na matimba ka xona, hingahasvikota kutsema mhaka ya lesvaku hixitshiketisa kuyini.⁹ Akuheteleleni hingahapfula mavoko ya hina hinyikela lesvi van’wana avapimisa lesvaku hotekeliwa ni lesvi matshamela amakomba ingi hoyiveliwa. Hingasvihlawulekisa loko hisviyendla hi rirhandzu, hisviveka hansi ka matimba ya Xikwembu.

Ka matshamela lamakalaka kupimanisiwa ya ntungu wa COVID-19, na masiku matlhantekelana hi mavhiki, asvinabzala kutitwa ingi hi loko hitekeliwa xanchumu. Hititwa na hili kuchaveni, kukwateni, kukanakanekeni ni kuva kule ni kutshamiseka ka hina ka ntolovelo. Ahifanekela kuhlawula. Ahingakota kutiyendla vadumeliwa hiku “Ku ni lexi andzitekeliwa xona”, kumbe ahingakota kuxinyikela ka Xikwembu hiku “Tatana, ndzinyiketa moya wa mina mavokweni ya wena. Hitinyiketa ka makungu ni minkongometo ya wena. Vutomi bza hina ahi bza hina. Habzitshika hikusa hilumba wena, nakona hibzinyiketa hi rirhandzu akuva ubzihlawulekisa.” Lesvi svilava lesvaku hiva ni kutshemba, kambe axichachazelo i kurhula lukuhetisekeke hi kutiva lesvaku vutomi bza hina bzidzunisile Xikwembu, lesvaku vutomi bza hina ahi timhangu ta kutshuka tihumelela kumbe svihoxo sva minsiha, kambe hi lesvaku masiku ya hina ma le mavokweni ya xona. Hi ntiyiso, hambu maxangwini ya hina, hi le kusingarheliweni hi xona. Hambu ntungu wa misava hinkwayu awungekoti kuleleta nkongometo ni nhlamuselo wa vutomi bza hina. Kuhava lweyi ahisuselaka vutomi bza hina—hobzitshiketa. Lowu hi wona ntiyiso wa kulangutela ka hina.

9. Frederick Buechner, *Wishful Thinking: A Seeker's ABC* (New York: HarperOne, 1973), 101

Timpsalu ta xirilo

Timpsalu letiringanaka atihelisi kuchava ka hina hinkwaku hambi kukanakana. Aku na ndlela ya kusvigega lesvi: hambi loko kuli ni kukholwa ka lesvaku kungava ni mukhandlu wa kuveka svivutiso. Svakoteka kuva ni kupfumela hambi loko kuli ni svivutiso svinyingi kutlula tinhlamulu. Svakoteka kurila na uhlayisa kulangutela hi nkarhi wun’we. Asvokoteka ntsena–nakona i sva le bibeleni. Hisvivita xirilo. Ka 150 wa tipisalema ka buku ra svikhongelo leri hirichulaka Saltério (nhlengeleto wa tipisalema), ku ni minxaka ya kuhambanahambana ya tipisalema, kukatsa ni ta magandzelo, ta vuhosi, ta kutlhantuka, ta svirilo hambi ta ndzhukanu (svikhongelo lesvi hisviyendlaka loko hihlundzukile). Tipisalema tihinyika svikombiso, tani Rito ra Xikwembu leripfuletelaweke, sva makhongelela ka matshamela wani na wani ya vutomi.

Tipisalema ta kukhensa (*hallel*–kungu lomu rihumaka kona rito ra hina ra ku Haleluya) i svikhongelo sva kudzunisa lesvi hisvihumesaka loko vutomi bza hina bzifamba khwatsi ni vukona bza Xikwembu bzitikomba bzili kusuhi na hina svinene. Tipisalema ta svirilo, hi tlhelo rin’wana, i svikhongelo lesvi hisvihuwelelaka ka Xikwembu akuvavisekeni ka hina, loko vutomi bzikarhata ni kutsekateka, na hingavoni makumu yakona. Svivutiso svimbirhi sva kusungula lesvi hisviyendlaka hi xirilo hi lesvi: “Ha yini svihumelela?” ni “Svitateka nkarhi muni lesvi?” Xikwembu axipfumeleli ntsena svivutiso sva muxaka lowu, kambe kunene svahlamalisa kuvona lesvaku 70% ya Tipisalema ta Bibe le i svikhongelo sva kuvaviseka, kungali svikhongelo sva kudzunisa–xirilo, kungali *hallel*. Na yena Yesu ayendle xikhongelo xa xirilo (Pisalema 22) anhlomulweni wa yena xihambanwini.

Mfungu wa xirilo ahi kukanakana, i kutshemba lokudzimeke timintsu ta kona akutshembekeni ka Xikwembu. Hambiloko xirilo xingasangula tani kuhuwelela akukayakayeni, axiyimu lexa risima

xa xona i kutshemba lokuyeteke ntshamelo, mayendlela ni matimba ya Xikwembu lexinga kona, lexihlengelaka ni kuvonelela xinyama, kutsana ni kuxaniseka vuton'wini bza hina. Xirilo i kutiveka hi kuhelela ahansi ka matimba ya Xikwembu ni kutitshika lokuheleleke mandleni ya Xikwembu lexi ingi xi le kule kasi xi kona minkarhi hinkwayu.

Ndzi ni munghanu lweyi kutsumbuliweke lesvaku a ni kankru ya matshamela ya kukala svinene. Hikuva mavabzi lawo mangatolovelwangiki, vadokodela varingeta tindlela hinkwatu ta kulwa na wona, na tinyingi ta kona tahaliki kukambetiweni. Khombo, hambi lesvi kunga ni migingiriko ya nkoka ni vutivi, kankru yiye mahlweni hi kuhangelaka ni miri wa yena. Siku rin'wana, ndzhaku ka marungula ya kubiha, nsati wa yena apose marito lawa ka Facebook: "Hambilesvi tindlela ta kupfuniwa hi vadokodela tiyaka tipumbeka, akutshemba ka vukona bza Xikwembu kuya kuyengeteleka." Andzitivi makombisela man'wana ya kusaseka ya xirilo xa mfanelo ni kulangutela atimpsalwini letiringanaka ta Xikwembu.

Hi ni matimba kutlulisa minkameni leyi hinga ni kutsana loko Hosi yili na hina, kutlula minkameni ya matimba loko hingali na yona. Hi ni kutshembisiwa loku ariyendzweni ra timpsalu: matimba ya yona hi lawa mahetisekeke akutsaneni ka hina. Lesvi i kulangutela lokungakhomisiki tingana. Ahitshikeni Petro ava ni rito ra kuhetelela henhla ka timpsalu letiringanaka: "Kutani endzhaku ka loko mitwisiwile kuvava nkarhinyana, Xikwembu xa timpsalu hinkwato lexi ximivitanেকে kunghena ekukwetsimeni ka xona lokungaheriki, eka Kriste, xona hi xiviri xa xona xitamipfuxa, ximiyaka ni kumitiyisa, mingatsekateki" (1 Petro 5.10).

RITO ROHETELELA YESU KRISTE I HOSI

*Vutomi lebzinyiketiweke Xikwembu hikuhelela bzi
ni risima rikulu ka xona kutlula dzana ra vutomi
lebzifuxiweke ntsena hi Moya wa xona.*

– Oswald Chambers

I svinyingi lesvihundzukeke ka dzana ra malembe ya kugamesa. Pimisa kupsaliwa hi 1920, kufika 2020 na wahahanya. Hi dzana rin'we ntsena ra malembe, matshamela ya mahanyela ya vanhu amatlhelweni hinkwawu ya misava mahumile ka nguva ya vumaki manghena ka nguva ya ntluletanu wa mahungu (masuka ka Gutenberg maya ka Google), masuka tintlhaveni maya madoropeni, ni le ka mayehleketela ya nguva yimpsha maya ka nguva ya ndzhaku ka leyimpsha. I kuhundzuka ka mahanyela ya misava lawa amatshamise xisvolesvo hi mpfhuka wa ntlhanu wa madzana ya malembe. Lesvi asvili matshamela ya kucinca hi kutsongokutsongo (lawa mayisiwaka mahlweni hi kuteketa lesvi amali xisvona ndzhaku na, hi ndlela leyo, svikoteka kukumbetela lomu mayaka kona, hambu kumafuma), hi hamfu ya lembekhulu ntsena, hi kuhatlisa kungheniwile ka kucinca ka kutsutsuma svinene, ka kutsemelisa, loku akungarindzeliwanga.¹⁰ Hihlambela amatini lawa hingamativiki.

Kucinca loku ka masungulu kupsale matshamela lawa matsekatekisaka lesvi asvikholwiwa hi tlhelo ra mafambela ya

10. Alan J. Roxburgh, *The Missional Leader: Equipping Your Church to Reach a Changing World* (San Francisco: Jossey Bass, 2006), 7.

misava. Mihandzu yakona hi lesvaku, malulamisiwela ya kereke (ntshamelo ni mavumbiwela) ni ntirho wa vurhumiwa (ndlela leyi ha yona kereke rilanzaka ntirho wa Xikwembu), svisindziseke kutekela ngopfu sva matshamela ya nguva na kungali ni kutinyiketa. Kambe, ka timhaka letikulu, lesvisaleke na svahatiyile ndzeni ka kucinca loku ka kutsutsuma i masungulu lamangaliki na kuhela ya lesvaku Yesu hi yena Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi–kumbe, hi kulandza marito ya ripfumelo ra kusungula ra vakriste: “Yesu Kriste i Hosi.”

Lweyi hi muvitaka “Hosi” i masungulu ya ntshima ya riyendo ra timpalu. Loko hiku: “[lani tsala lesvifanelaka]” i “hosi” (na hakunene svingali na mhaka lesvaku hivula mani mun’wana, xilo xihhi xin’wana kumbe wena hi wexe), hitava hicinca mhaka hinkwayu, kukatsa ni nkongometo wa kuhetelela ni kuvuyeliwa ka kuhetelela. Kambe loko hakunene hikhohwa lesvaku Yesu Kriste i Hosi, lweyi asimekiweke kuva tano kusukela laha kungaheliki kuyafika laha kungaheliki, kova ni nhlamulu wun’we ntsena: vujondzisiwa. Richard John Neuhaus ahitsundzuxa lesvaku vuhosi ahi “ntsena kuhlaya mhaka, kambe i kutshembisa kutshembeka ka munhu ni munhu ni ka ntlhanganu.”¹ Hikuya Yesu Kriste anga Hosi, hilava kufana na yena. Hilava kuyendla lesvi Yesu asviyendleke, ni kuhanya hilaha ahanyeke hakona. Lowu hi wona nhlamuselo wa vujondzisiwa bza xikriste, na yahali ndlela leyi Yesu anghenaka ha yona kerekeni ra wena.

Dallas Willard ahlaya lesvaku Testamente Leyimpsha i nhlengeleto wa mabuku henhla ka vajondzisiwa, hi vajondzisiwa, na makongoma vajondzisiwa va Yesu Kriste.² Xilesvo, nkongometo wa vujondzisiwa ahi wa kutitsakisa (“Ndzifanekela kukuma “mina” wa mina wa ntiyiso ni lesvi svinga svinene ka mina”), kumbe kutinyikela ka mintamu ya

1. Neuhaus, *Freedom for Ministry*, 98.

2. Willard, Willard, *The Great Omission*, 3. Willard ayengeta lesvaku rito ra “mujondzisiwa” rikumeka ka 269 ka Testamente Leyimpsha, kuve ra “mukriste” rokumeka kanharhu na ringhenisiwe loko kuvulavuliwa hi vajondzisiwa va Yesu le Antiyoka (hlaya Mintrirho 11.26).

lesvingasiveliwiki (“Andzi na ndlela ya kusvipapalata; i matshamela ya mina”). Hi ntiyiso, hi tlhelo ra vukriste, kutshembeka ka wena i kutshembeka ka “mina” lweyi avitiweke hi Xikwembu Tatana akuva ava yena, lweyi ayakisiweke xifanisweni xa N’wana wa xona. Kulandza Yesu ni kuhundzuka ufana na yena hi wo nkongometo lowungakanetiwiki wa riyendzo ra timpsalu. Yohane, mutsali wa Evhangelu, atikarhata ngopfu hi kuhibzela lesvaku Yesu afanana ava atirha kufana ni Tatana wa yena: “Loyi andzivoneke, avonile Tatana” (14.9), ni lesvaku Yesu i Rito lerihundzukeke nyama, na lesvi ateke hi le ka Tatana wa yena, atalile hi timpsalu ni ntiyiso (1.14). Lesvi Yesu anga svona ni lesvi asviyendlaka i matlhelo mambirhi ya mhaka yili yin’we, mhaka leyipfuxaka lesvikulu ka vujondzisiwa bza hina.

Hi kuhambana ni mayanakanyela ya vanhu, Xikwembu ahi xikoxa xa vumbilu, xa malepfu ya kuleha ya kubasa, lexikombetaka hi voko na xihlekelela xiku: “Asvi na mhaka lesvi vasviyendlaka; mina ndzolava lesvaku vatsongwana vatitsakela, vatiphina.” Nakona Xikwembu ahi tatana lweyi ahlundzukeke, wa kukarhata, lweyi angakotiki kurindzela lesvaku vana vawonha akuva avakomba kuhlundzuka ka yena, avakhatisa. Xa kusungula i timpsalu ta kukala ntiyiso–kutsetselela lokupfomalaka ndzilo wa vuhlawuleki, lokupsalaka kutsetselela lokungatwisisekiki. Xa vumbirhi i ntiyiso wa kukala timpsalu–vukhongeli bza kukala ntsetselelo, lebzipsalaka kuwomelela ntsena akulandzeni ka nawu na kuli hava rirhandzu. Kunene asvinabzali kunyika ntikelo wa kufana ka timpsalu ni ka ntiyiso, kambe ha svimbirhi svifanela kutshama na svikokolana hikola ka kulaveka ni kuhetiseka ka rirhandzu ra kuhlawuleka.

Hi ntshima, akuva kuli ni vanhu makerekeni ya hina lava vanga vakriste hi vito, na vangali vajondzisiwa va Yesu Kriste lweyi anga Hosi, i xikarhatu xikulu ka kereke ya manguva lawa. Akuva vujondzisiwa bza kutinyiketa (vutomi bza kujondza kuhanya mfun’wini wa Xikwembu tani hi lesvi Yesu asviyendleke) bzisungule

kuva bza kutilangela (handle ka ntlawanyana wutsongo wa vahiseki xikarhi ka hina), i khombo lerikulu–kungali ntsena hikuva bziyisa mahlweni mavonela ya lesvaku Yesu angava muponisi wa wena na angali Hosi ya wena, kambe, sva risima svinene, svili lesvaku kupimisiwa lesvaku hinyikiwa timpsalu na tifanekela kuhiyamukela na hili svosvi hinga xisvona, na tingali ni ntikelo ka lesvi hifanelaka kuhundzuka hiva svona.

Xitsundzuxu xa C. S. Lewis xa lesvaku “mukriste angapimisi lesvaku Xikwembu xitahirhandza hi lesvi hinga vanene, kambe lesvaku Xikwembu xitahihundzula lavanene hikuva xihirhandzisa svosvi hinga xisvona” i ndlela yin’wana ya kuhlaya lesvaku xihirhandzisa svosvi hinga xisvona, kambe xihirhandza kutlulisa, lakakuva xingehitshiki kolaha hinga kona. Rirhandzu ra Xikwembu i ra kuhlawuleka, xilesvo lesvi hihundzukaka hiva svona svaxirhon’wa. Rirhandzu ra kuhlawuleka ritele hi timpsalu ni ntiyiso. Rirhandzu ra kuhlawuleka rinyamalalisa timpsalu ta kuchipa. Rirhandzu ra kuhlawuleka rihundzuka xilaveko ni svitirho sva vujondzisiwa. Rirhandzu ra kuhlawuleka rilava lesvaku hirhwala xihambanu xa hina hilandza Yesu.

Loko kurhwala xihambanu xa hina svivoneka ingi i xileriso xa kutika ka nguva ya hina, yanakanya mavonela man’wana ya mhaka: vukhongeli lesvingaliki ni vuxaka. Andzikotanga kupona ka svitsundzuxu sva Dallas Willard henhla ka kuriha “vukala-vujondzisiwa” (rito ra yena):

Kuriha vukala-vujondzisiwa svidura ngopfu... svitlula ntsengo lowuhakeliwaka akuva ufamba na Yesu. ... vukala-vujondzisiwa bzirihwa hi kurhula lokutshamaka, vutomi lebzingheniweke hi rirhandzu, kupfumela lokuvonaka hinkwasvu hi mahlu ya vuhosi lebzikulu bza Xikwembu, bza minkama hinkwayu, kulangutela lokutshamaka na kutiyile ka matshamela ya kunonon’hwa, matimba ya kuyendla lesvilulameke ni kutiyisela mahlweni ka mintamu

ya vubihhi. Hi kukomisa, vukala-vujondzisiwa, hi ntshima, bziteka (bzydura) vutomi hi ntalu lebzi Yesu angavula lesvaku ahitisele bzona (Yohane 10.10). Mpinga wa Yesu, hi xivumbeko xa xihambanu, hi xona xitirho xa kutshunxa ni matimba ka lava vahanyaka ka yena, na yena, na vajondza musa ni kutitsongahata ka mbilu, lesvitisaka kuwisa ambilwini.³

Vujondzisiwa i riyendzo ra timpsalu lerisungulaka riva rihela na Yesu, lweyi anga Ndlela, Ntiyiso ni Vutomi. Nkongometo wa vujondzisiwa i kulandza Yesu nkameni lowu hi timpsalu hiyaka hifana na yena. Riyendzo risungula riva rihlayisiwa hi timpsalu, kambe riyendliwa hilaha hitirhisana hakona hi kusvirhandza na Yesu tani Hosi.

Vakriste vopsaliwa; vajondzisiwa voyendliwa. Kufana na Kriste i nkongometo wa hina.

3. Dallas Willard, *The Great Omission*, 8.
